

- [ΚΛΙΜΑΞ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΙΤΟΥ](#)
- [ΠΡΟΛΟΓΟΣ](#)
  - [Βίος ἐν ἐπιτομῇ τοῦ Ἀββᾶ Ἰωάννου τοῦ ἡγουμένου τοῦ Ἁγίου ὄρους Σινᾶ, τοῦ ἐπίκλην σχολαστικοῦ τοῦ ἐν ἁγίοις ὧς ἀληθῶς, συγγραφεὶς παρὰ Δανιὴλ μοναχοῦ Ῥαιθινοῦ, ἀνδρὸς τιμίου καὶ ἐναρέτου.](#)
  - [Περὶ τοῦ Ἀββᾶ Ἰωάννου ἡγουμένου τοῦ Σινᾶ ὄρους, ἡγουν, τοῦ τῆς Κλίμακος.](#)
  - [Τοῦ ὀσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ συγγραφέως τῆς Κλίμακος.](#)
  - [Α ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ – Τοῦ ἡγουμένου τῆς Ῥαιθοῦ](#)
  - [ΙΩΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗ ΧΑΙΡΕΙΝ](#)
  - [ΠΡΟΛΟΓΟΣ](#)
- [ΛΟΓΟΣ Πρῶτος — Περὶ ἀποταγῆς βίου](#)
- [ΛΟΓΟΣ Β΄ – Περὶ προσπαθείας, ἡγουν ἀλυπίας](#)
- [ΛΟΓΟΣ Γ΄ — Περὶ ξενιτείας](#)
  - [Περὶ ἐνυπνίων ἀκολουθούντων εἰσαγωγικοῖς.](#)
- [Λόγος Δ΄ – Περὶ τῆς μακαρίας, καὶ ἀειμνήστου ὑπακοῆς](#)
- [ΛΟΓΟΣ Ε΄ — Περὶ μετανοίας μεμεριμνημένης καὶ ἐναργοῦς, ἐν ἧ καὶ βίος τῶν ἁγίων καταδίκων. Καὶ περὶ τῆς φυλακῆς](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΣΤ΄ — Περὶ μνήμης θανάτου](#)
- [ΛΟΓΟΣ Ζ΄ — Περὶ τοῦ χαροποιοῦ πένθους](#)
- [ΛΟΓΟΣ Η΄ — Περὶ ἀοργησίας καὶ πραότητος](#)
- [ΛΟΓΟΣ Θ΄ – Περὶ μνησικακίας](#)
- [ΛΟΓΟΣ Ι΄ – Περὶ καταλαλιᾶς](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄ – Περὶ πολυλογίας καὶ σιωπῆς](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΙΒ΄ – Περὶ ψεύδους](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΙΓ΄ – Περὶ ἀκηδίας](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΙΔ΄ – Περὶ τῆς παμφίλου καὶ δεσποίνης πονηρᾶς γαστρὸς](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΙΕ΄ – Περὶ ἀφθάρτου ἐν φθαρτοῖς ἐκ καμάτων καὶ ἰδρώτων ἀγνείας καὶ σωφροσύνης](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΙΣ΄ – Περὶ φιλαργυρίας](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΙΖ΄ – Περὶ ἀκτημοσύνης, τῆς οὐρανοδρόμου](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΙΗ΄ – Περὶ ἀναισθησίας ἡγουν νεκρώσεως ψυχῆς, καὶ θανάτου νοὸς πρὸ θανάτου σώματος](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΙΘ΄ – Περὶ ὕπνου καὶ προσευχῆς, καὶ τῆς ἐν συνοδίᾳ ψαλμοδίας](#)
- [ΛΟΓΟΣ Κ΄ – Περὶ ἀγρυπνίας σωματικῆς, πῶς διὰ ταύτης γίνεται ἡ τοῦ πνεύματος, καὶ πῶς δεῖ ταύτην μετιέναι](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΚΑ΄ – Περὶ τῆς ἀνάνδρου δειλίας](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΚΒ΄ – Περὶ τῆς πολυμόρφου κενοδοξίας](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΚΓ΄ – Περὶ τῆς ἀκεφάλου ὑπερηφανίας ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀκαθάρτων λογισμῶν τῆς βλασφημίας](#)

- [Περὶ τῶν ἀνεκφράστων λογισμῶν τῆς βλασφημίας](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΚΔ' – Περὶ πραότητος, καὶ ἀπλότητος, ἀκακίας, καὶ πονηρίας σεσοφισμένων, καὶ οὐ φυσικῶν](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΚΕ' – Περὶ τῆς τῶν παθῶν ἀπωλείας τῆς ὑψίστου ταπεινοφροσύνης, ἀοράτῳ αἰσθήσει ἐγγινομένης, ὅς ἀνάβασιν ἴσχυσεν, θαρσεῖτω, τὸν διδάσκαλον γὰρ Χριστὸν μιμησάμενος σέσωσται](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΚΣ – Περὶ διακρίσεως λογισμῶν, καὶ παθῶν, καὶ ἀρετῶν](#)
  - [Περὶ διακρίσεως εὐδιακρίτου](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΚΖ' – Περὶ τῆς ἱερᾶς σώματος καὶ ψυχῆς ἡσυχίας](#)
  - [Περὶ διαφορᾶς καὶ διακρίσεως ἡσυχιῶν](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΚΗ' – Περὶ τῆς ἱερᾶς καὶ μητρὸς τῶν ἀρετῶν τῆς μακαρίας προσευχῆς· καὶ περὶ τῆς ἐν αὐτῇ νοερᾶς, καὶ αἰσθητῆς καταστάσεως](#)
- [ΛΟΓΟΣ ΚΘ' – Περὶ τοῦ ἐπιγείου οὐρανοῦ τῆς θεομιμήτου ἀπαθείας, καὶ τελειότητος, καὶ ἀναστάσεως ψυχῆς πρὸ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως.](#)
- [ΛΟΓΟΣ Λ' – Περὶ τοῦ συνδέσμου τῆς ἐναρέτου τριάδος ἐν ἀρεταῖ](#)
  - [Προτροπὴ ἐπίτομος καὶ ἰσοδύναμος τῶν διὰ πλώτους εἰρημένων.](#)

ΚΛΙΜΑΞ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΙΤΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Βίος ἐν ἐπιτομῇ τοῦ Ἀββᾶ Ἰωάννου τοῦ ἡγουμένου τοῦ Ἁγίου ὄρους Σινᾶ, τοῦ ἐπὶ κλην σχολαστικοῦ τοῦ ἐν ἁγίοις ὡς ἀληθῶς, συγγραφεὶς παρὰ Δανιὴλ μοναχοῦ Ῥαιθινοῦ, ἀνδρὸς τιμίου καὶ ἐναρέτου.

Τὸ μὲν, τίς ἢ ἐνεγκαμένη τοῦτον καὶ ἐκθρέψασα πρὸ τῆς ἀθλητικῆς αὐτοῦ, ἴν' οὕτως εἶπω, ἀξιάκουστος πόλις εἰς ἅπαν ἐπεσκεμμένως τε καὶ διηκριβωμένως λέγειν οὐκ ἔχω. Τὸ δέ, τίς ἢ νῦν φέρουσα, καὶ ἀμβροσία ἐστιάσει ἐστιῶσα τὸν πανθαύμαστον, ἀγνοῶ οὐδ' ὄλωσ. Πέλει γὰρ καὶ αὐτὸς νυνὶ εἰς ἐκείνην, περὶ ἧς ὁ διαπρύσιος ἐμπεδοῖ τέττιξ ὧδε πως διακεκραγώς· Ὡν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει· κορεννύμενος αἰσθήσει ἀύλω τὸν ἀκόρεστον, καὶ τὸν ἀνείδεον κάλλει ἐνηδόνως νοερῶ νοῖ, νῶ καὶ μόνῳ γαννύμενος, ἀξίας τῶν ἰδρώτων εἰληφῶς τὰς ἀμοιβάς, καὶ πόνων ἀπόνων γέρας, τὴν ἐκεῖσε κληρουχίαν λαχόν, εἷς τε ὦν καὶ εἰς ἀεὶ μέτ' ἐκείνων ἐσόμενος· Ὡν ὁ πούς ἔστη λοιπὸν ἐν εὐθύτητι. Ὅπως δ' ἐκεῖσε τοῖς ἀύλοις ὁ ἐνυλος συνθέων ἐστί, λέξω μάλα σαφῶς.

Ἄ. Ἐκκαίδεκα μέντοι ἐτῶν ποῦ πέλων ὁ μάκαρ τῆ ὀρωμένη ἡλικία, χιλιονταετῆς δὲ τῆ νοουμένη ἀγχινόια, προσαγήοχεν ἑαυτὸν ὥσπερ τι ἀκίβδηλον, καὶ ἐθελόθυτον τῷ μεγάλῳ ἱερεῖ θῶμα. Σῶμα μὲν τούτου ἐν τῷ Σιναίῳ, ψυχὴν δ' αὖ ἐν τῷ οὐρανίῳ ὄρει εἰσκεκομικῶς, οἶμαι, κἂν αὐτοῦ τοῦ ὀρωμένου χωρίου μεγίστην τὴν πρὸς τὸν ἀόρατον ποδηγίαν δρέψασθαι σκεψάμενος. Καὶ τῆ μὲν ξενιτεία τῆ προστάτιδι τῶν νοερῶν ἡμῶν νεανίδων, παρρήσιαν τὲ ἄσεμνον διατεμών, ταπεινοφροσύνην δὲ κόσμιον προσειληφῶς ἐξορίζει δ' ἀρίστῳ μάλα σκοπῶ σὺν τῆ εἰσόδῳ τὸν αὐτάρεστον καὶ οἰκειόπιστον ἀπατεῶνα· τὸν αὐχένα κλίνας, καὶ πεπιστευκῶς ἀρίστῳ πωλοδάμνη, ἀκινδύνῳ ὀδηγία τὸ βαρὺ πέλαγος στερεοῦσθαι σκοπῶ καλῶ. Οὕτω τὲ κυρίως ἑαυτὸν τεθεικῶς, ὡς ἄλογόν τε καὶ ἀθέλητον ψυχὴν ἔχων, καὶ τῆς φυσικῆς ιδιότητος ἀπηλλαγμένην πάντη. Τόδε δὴ θαυμαστότερον ἐν ἐγκυκλίῳ σοφία, οὐρανίῳ ἰδιωτεία μαθητευόμενος, τὸ παραδοξότατον καὶ ταπεινώσει ἔκφυλον τὸ τῆς φιλοσοφίας φρύαγμα εἶτα ἑαυτοῦ μετὰ ἐννεακαιδεκαετῆ χρόνον, ὥσπερ τινὰ πρέσβυν, καὶ ἀντιλήπτορα πρὸς τὸν βασιλέα τὸν παιδοτρίβην προπεμψάμενος, ἐξέρχεται καὶ αὐτὸς μετὰ χειῖρας οἷα ὄπλα δυνατὰ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων τὰς τοῦ μεγάλου φέρων εὐχάς, ἐπὶ τὸ τῆς ἡσυχίας στάδιον· σημείοις τὲ πάντη αὐτάρκως ἐκ τοῦ κυριακοῦ τὴν τῆς παλαιίστρας μονίαν εἰληφῶς (Θολᾶς δὲ τοῦνομα τῷ χῶρῳ), τεσσαράκοντα ἐκεῖ χρόνους διαπεράνας ἀνολιγῶρως, καὶ διακαεῖ ἔρωτι καὶ πυρὶ πυρπολούμενος ἀεὶ. Ἀλλὰ τίς ἐστὶν ἱκανός, ὥσπερ ἐκεῖσε διετέλει πόνους λόγοις θριαμβεῦσαι, καὶ κροτῆσαι ταῖς διηγήσεσι δυνάμενος; Πῶς δ' ᾧ πᾶς πόνος ἀφανῶς ἐσπείρετο, προφανῶς λεχθήσεται; Ὅμοίῳ ἐξ ἀπαρχῶν τινῶν, τὴν πανόσιον οὐσίαν λοιπὸν τοῦ τρισοσίου ἀκούσωμεν. Ἦσθιε μὲν ἅπαντα, ἃ ἀμέμπτως ἐφεῖται τῷ ἐπαγγέλματι, βραχὺ δὲ λίαν· κἂν τούτῳ οἶμαί που, τὸ τοῦ τύφου κέρας κλῶν πανσόφως, τῆ μὲν βραχύτητι τὴν δέσποιναν πολλοῖς

μαιμᾶσσαν ἐξέθλιβε, δί' ἐνδείας βοῶν αὐτῆ· *Σιώπα, πεφίμωσο*· ἐρημία δὲ καὶ ἄσυνουσία προσώπων τὴν φλόγα τῆς καμίνου ταύτης κατέσβεσεν· ὡς εἰς τέλος αὐτὴν λοιπὸν ἀποτεφρωθῆναι, καὶ κατευνασθῆναι τέλεον. Εἰδώλων δὲ προσκύνησιν ἐλαίῳ καὶ σπάνει ἀναγκαίων ἀνδρείως ὁ ἀνδρεῖος διέφυγε. Ψυχῆς δὲ τὸν καθ' ὥραν θάνατον, καὶ πάρεσιν, θανάτου κέντρῳ νύσσω ἀνέστησε· νῆσιν δ' αὖ προσπαθείας, ἢ καὶ τάχα λοιπῶν καὶ αἰσθητῶν ἀύλω δεσμῶ λύτης λέλυκεν. Ἡ δ' αὐτῶ προτεθηκυῖα διὰ ξίφους ὑπακοῆς τῆς μαινάδος ἢ τυραννίς. Ἀπροΐτω δὲ σώματι, καὶ ἀπροΐτωτέρῳ φθέγματι τὴν ἀραχνόδοξον τεθανάτωκε βδέλλαν.

Τὶ τὸ τῆς ὀγδόης παρὰ τῶ καλῶ μύστη τούτῳ νεάνιδος ἔπαθλον; Τὶ δὲ ἄρα ὁ καθαρισμὸς ὁ ἀκρότατος; οὗ μὲν ἀπήρξατο ὁ τῆς ὑπακοῆς Βεσελεήλ, τετελείωκε δὲ ὁ τῆς ἐπουρανίου Ἰερουσαλήμ Κύριος παρουσία ἑαυτοῦ ἐπιδημήσας· ἥς ἄνευ, οὐ καθαιρεθήσεται ὁ διάβολος, καὶ ἡ αὐτοῦ σύμμορφος συμμορία. Ποῦ θήσω ἐν τῇ παρουσίᾳ ἡμῶν τοῦ στεφάνου πλοκῆ τὴν τῶν δακρύων ἐκείνου πηγῆν; πράγματος οὐκ ἐν πολλοῖς ἐνυπάρχοντος, ὧν τὸ ἀπόκρυφον ἕως καὶ νῦν περίεστιν ἐργαστήριον ἐν ἐσχατιᾷ τινι, καὶ ὑπωρεῖα πέλον, ἄντρον βραχύτατον· ἀπέχον μὲν ἀπὸ τῆς αὐτοῦ, καὶ πάσης κέλλης τοσοῦτον, ὅσον τὰ τῆς κενοδοξίας ὧτα ἀποφράσσειν ἠδύνατο. Πλήσιον δὲ τοῦ οὐρανοῦ ὧν τοῖς ὀλολυγμοῖς καὶ ἀνακλήσεσι, καὶ οἷα εἰκὸς πεφύκασιν ποιεῖν οἱ ξίφεσι, καὶ καυτῆρσι νυττόμενοι, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποστερούμενοι. Ὑπνου μὲν μετελάγχανε τοσοῦτον, ὅσον τὴν τοῦ νοῦς οὐσίαν καὶ μόνον τῇ ἀγρυπνίᾳ μὴ λυμήνασθαι· πλεῖστά τε πρὸ ὕπνου καὶ ἠύχετο, καὶ δέλτια κατέταπτε· τοῦτο γὰρ ἦν αὐτῶ ἀκηδίας καὶ μόνον φίμετρον. Ὁ δὲ πᾶς δρόμος προσευχῆ ἀένναος καὶ πρὸς Θεὸν ἔρως ἀνεϊκαστος· τοῦτον γὰρ νύκτωρ τε καὶ καθ' ἡμέραν ἐν καθαρότητι ἀγνείας ἐσόπτρως φανταζόμενος, κόρον λαβεῖν καθ' ἡμέραν ἐν καθαρότητι ἀγνείας ἐσόπτρως φανταζόμενος, κόρον λαβεῖν οὐκ ἐβούλετο· μᾶλλον δὲ οἰκειότερον φήσω, οὐκ ἠδύνατο. Οὗτινος κεντρωθεὶς τῷ ζήλῳ Μωσῆς τις τῶν μονήρη βίον μετιόντων, ἐκλιπαρεῖ λίαν φοιτητῆς γενέσθαι καὶ στοιχειωθῆναι πρὸς τὴν ὄντως φιλοσοφίαν· πρέσβεις τε κεκινηκῶς τῶ μεγάλῳ, ταῖς ἐκείνων ἰκεσίαις κατεβιάσατο· αὐτὸν προσληφθῆναι πάρ' αὐτῶ. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν, μετακομίζειν ὁ μέγας ἐκ χώρου τινὸς γαῖαν πρὸς λαχανίδων ποτισμὸν, καὶ ἀρδεῖαν τῷ Μωσῆ προσέταξε· καὶ δὴ κατειληφῶς οὗτος τὸν ὑποδειχθέντα τόπον τὸ κελευσθὲν ἀόκνως διαπέρανε· τοῦ δ' ἀκροτάτου φλογμοῦ καὶ σταθερᾶς μεσημβρίας καταλαβούσης (ἦν γὰρ λοιπὸν τῶ μηνῶν ὁ ὕστατος), ὁ Μωσῆς, κεκλικῶς παμμεγέθους λίθου ὑποκάτω, ὑπνώττων ἀναπαύλης μετελάγχανε. Ὁ δὲ ἀνιᾶν ἐν τινι τοὺς ἰδίους ἰκέτας Κύριος μὴ βουλόμενος προκαταλαμβάνει συνήθως. Ὅντος γὰρ τοῦ ἐν τῇ κέλλῃ καὶ ἑαυτῶ προσαδολεσχοῦντος καὶ Θεῶ, εἰς ὕπνου μὲν τινα λεπτοτάτου ἔμφασιν κατηνέχθη, τινά, δι' ἱεροπρεπῆ ὄρᾳ διωπνίζοντα αὐτόν, καὶ τὸν ὕπνον διακωμωδοῦντα καὶ λέγοντα αὐτῶ Ἰωάννη *Πῶς ἀμερίμνωσ ὑπνοῖς, ὁ δὲ Μωσῆς ἐν κινδύνῳ διατελεῖ*; Θᾶπτον οὖν ἀναπηδήσας ὑπὲρ τοῦ φοιτητοῦ τῇ προσευχῇ ὠπλίζετο. Εἶτα περὶ τὰς ἐσπερινὰς καταλαβόντα ὥρας, ἠρώτα αὐτὸν μὴ τι σκαιὸν ἢ ἀλέλπιστον αὐτῶ συνήνητησεν. Ὁ δὲ, «*Λίθος, ἔφη, παμμεγέθης μὲ πιέζειν*

τᾶς τῆς ἡμέρας ὥρας ὕπ' αὐτὸν ὑπνώττοντα ἤμελλεν, εἰ μὴ γε ὡς σέ με πεφωνηκότα οἶηθεῖς ἄλματι τοῦ χώρου ἐκπεπήδηκα». Ὁ δὲ ταπεινόνους ὄντως, οὐδεν τῶν ὀραθέντων ἀπήγγειλε, κρυφίαις δὲ βοαῖς, καὶ βίαις, ἀγάπης τὸν ἀγαθὸν Θεὸν ἀνύμνει.

Ἦν μὲν οὖν καὶ τύπος, καὶ ἱητῆρ μωλώπων ἀφανῶν ὡς καὶ τὶς ποτὲ Ἰσαάκιος τοῦνομα ὑπὸ βάρους τοῦ φιλοσάρκου δαίμονος ἰσχυρῶς πιεζόμενος, ἀθυμία λοιπὸν καταβληθεῖς, πρὸς τὸν μέγαν τοῦτον δρομαίως κατέσπευσε, καὶ τὸν πόλεμον οἰμωγαῖς μεμιγμένον συμφύρων ἐδημοσίευσεν· τὴν δὲ πίστιν αὐτοῦ ἀγάμενος ὁ πανάγαστος, «*Εἰς λιτὴν ἄμφω στῶμεν, ἔφησεν, ᾧ φίλε*». Ὡς οὖν τὰ τῆς ἱκετηρίας διεπεραίνεται λοιπὸν λόγια, ἔτι ἐπὶ πρόσωπον πρηνοῦς ὄντος τοῦ κάμνοντος, Θεὸς μὲν θεράποντος· ἐποίει θέλημα, ἵνα μὴ τὸν Δαυὶδ ψευδόμενον δείξῃ· ὄφιν δὲ ἐδραπέτευσε μᾶστιξιν ἐναργοῦς προσευχῆς δαμαζόμενος· ὁ νοσῶν δὲ ἄνοσον ἑαυτὸν θεώμενος, ὑψηλῶς ἐξίστατο, καὶ τῷ δοξάσαντι σὺν τῷ δοξασθέντι τὴν εὐχαριστίαν ἀνέπεμπε. Τινὲς δ' αὖ νυττόμενοι φθόνῳ ἀείλαλον αὐτὸν καὶ φλήναφον ἀπεκάλουν· οὓς ἔργῳ παιδεύσας πάντα ἑαυτὸν πᾶσιν ἀπεδείκνυεν ἰσχύειν ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι πάντας Χριστῷ. Σεσιώπηκε δὲ ἐνιαυσιαίαν πάμπαν περίοδον· ὥστε τοὺς σκόπτας ἰκέτας καταστῆναι λέγοντας πηγὴν ἀενάου ὠφελείας ἀποπεφράχθαι, καὶ τὴν τῶν ὄλων σωτηρίαν λυμήνασθαι. Εἶξε τε ὁ ἀναντίλογος, καὶ ἄλλιν τῆς πρώτης εἶχετο καταστάσεως. Εἶτα ἀγάμενοι πάντες τὰ πάντα αὐτοῦ ἐν ἅπασιν κατορθώματα, ὡς νεοφανῆ τινὰ Μωσέα, βία ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν ἡγεμονίαν ἀνεβίβασαν ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς λυχνίας τὸν λύχνον· οἱ καλοὶ δοκιμασταὶ μετεωρηκότες, καὶ οὐκ ἐψεύσθησαν· ἀλλὰ καὶ προσπελάζει τῷ ὄρει καὶ αὐτός· καὶ τὸν ἄδυτον ὑπελθὼν γνόφον, τὴν θεοτύπωτον δέχεται, νοεραῖς ἀναβιβαζόμενος βαθμίσι, νομοθεσίαν καὶ θεωρίαν. Λόγῳ Θεοῦ ἀνοίγει τὸ στόμα, καὶ τὸ πνεῦμα εἴλκυσε, καὶ ἐξηρεύξατο λόγον, καὶ λόγους ἐξ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας· καὶ ἀποπεραίνει τὸ τοῦ ὀρωμένου βίου πέρας, ἐν τῇ ὁδηγίᾳ τῶν Ἰσραηλιτῶν μοναχῶν, ἐν καὶ μόνον [ἐνὶ καὶ μόνῳ] ἀνόμοιος Μωσεὶ γεγονώς, τῇ ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ, τῇ ἄνω εἰσόδῳ ὡς ἐκεῖνος τῆς κάτω πῶς [καὶ παντὸς ἀγαθοῦ καὶ οἰκτίρμων Θεὸς τὴν προσευχὴν ἡμῶν οὐ περιόψεται] οὐκ οἶδα διέψευσται. Καὶ μαρτυροῦσι μὲν τῶν δι' αὐτοῦ τοῦ πνεύματος ἀπηχημάτων πλεῖστοι ὅσοι δι' αὐτοῦ, καὶ ἐσώθησαν, καὶ εἰς νῦν σώζονται· μάρτυς ἄριστος Δαυὶδ ὁ νέος τῆς σοφοῦ σοφίας καὶ σωτηρίας· μάρτυς δ' ἦν ὁ καλὸς Ἰωάννης ἡμῶν ὁ ὄσιος ποιμὴν· ἐξ οὗ μάλα ὁ ὑπὲρ ποιμνῆς λιπαρηθεῖς, ἐκ τοῦ ὄρους πρὸς ἡμᾶς ὁ νέος οὗτος θεόπτης τοῦ Σιναίου τῷ λογισμῷ συγκαταβάς, ὑπέδειξεν ἡμῖν καὶ αὐτὸς τὰς θεογράφους αὐτοῦ πλάκας, ἔξωθεν μὲν πρακτικά, ἔσωθεν δὲ θεωρητικὰ περιεχοῦσας στηρίγματα λέγοντα τάδε· πεπείραμαι κυροῦν ἐν βραχέσι πλεῖστα· ῥήτορσι γὰρ κάλλος συντομία ἔπους.

Περί τοῦ Ἀββᾶ Ἰωάννου ἡγουμένου τοῦ Σινᾶ ὄρους, ἡγουν, τοῦ τῆς Κλίμακος.

Ἐλθόντος ποτὲ τοῦ Ἀββᾶ Μαρτυρίου καὶ τοῦ Ἀββᾶ Ἰωάννου πρὸς τὸν μέγαν Ἀναστάσιον, καὶ ἰδὼν αὐτοὺς λέγει τῷ Ἀββᾶ Μαρτυρίῳ· «*Εἶπέ, Ἀββᾶ Μαρτύριε, πόθεν ἐστὶν ὁ παῖς οὗτος; Καὶ τίς αὐτὸν ἐκούρευσεν;*» Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· «*Δοῦλός σου ἐστὶ, πάτερ, καὶ ἐγὼ ἐκούρευσα αὐτόν.*» Καὶ λέγει αὐτῷ· «*Βαβαί, Ἀββᾶ Μαρτύριε! τίς εἶπει, ὅτι ἡγούμενον τοῦ Σινᾶ ἐκούρευσας;*» Καὶ οὐκ ἐψεύσθη ὁ ἅγιος· μετὰ γὰρ τεσσαράκοντα ἔτη γέγονεν ἡγούμενος ἡμῶν. Πάλιν ἄλλοτε παραλαβὼν τὸν αὐτὸν Ἰωάννην ὁ ἐπιστάτης αὐτοῦ ὁ Ἀββᾶς Μαρτύριος ἀπῆλθε πρὸς τὸν μέγαν Ἰωάννην τὸν Σαβαίτην, ἐν τῇ τοῦ Γουδδᾶ ἐρήμῳ τότε διάγοντι [διάγοντα]. Ὡς οὖν εἶδεν αὐτοὺς ὁ γέρον ἀναστὰς ἔβαλεν ὕδωρ καὶ ἔνιψε τοὺς πόδας τοῦ Ἀββᾶ Ἰωάννου, καὶ κατεφίλησε τὴν χεῖρα αὐτοῦ· τοῦ δὲ Ἀββᾶ Μαρτυρίου οὐκ ἔνιψε τοὺς πόδας. Πυνθανομένου δὲ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Στεφάνου, τί οὕτως πεποίηκε, λέγει αὐτῷ· «*Πίστευσον, τέκνον, ἐγὼ, τίς ἐστὶν ὁ παῖς, οὐκ οἶδα· ἀλλ' ἐγὼ ἡγούμενον τοῦ Σινᾶ ἐδεξάμην καὶ τοὺς πόδας τοῦ ἡγούμενου ἔνιψα.*» Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀββᾶς Στρατήγιος, τὴν ἡμέραν, ἐν ἣ ἐκούρευσατο ὁ Ἀββᾶς Ἰωάννης, εἴκοσιν ἐτῶν ὑπάρχων, προεῖρηκε περὶ αὐτοῦ, ὅτι μέγας ἀστὴρ γενήσεται. Ἀμέλει γοῦν ἅμα τῷ γενέσθαι αὐτὸν ἡγούμενον ἡμῶν, εἰσελθόντων ἐνταῦθα περὶ ποῦ ἑξακοσίων ξένων, ἐν τῷ καθέζεσθαι αὐτοὺς καὶ ἐσθίειν, ἔθεώρει αὐτὸς τινα κονδοκούρευτον, ἀναβεβλημένον Ἰουδαϊκῶς σινδόνα, περιτρέχοντα, καὶ ἐξουσιαστικῶς ἐπιτάσσοντα τοῖς τε μαγείροις καὶ οἰκονόμοις καὶ κελλαρίταις καὶ τοῖς λοιποῖς ὑπουργοῖς. Μετὰ οὖν τὸ ἀπελθεῖν τὸν λαόν, καθεσθέντων φαγεῖν τῶν ὑπηρετῶν, ἐζητεῖτο ἐκεῖνος ὁ πανταχοῦ περιτρέχων καὶ ἐπιτάττων, οὐχ εὐρίσκετο. Τότε ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος ὁ ὄσιος πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης λέγει ἡμῖν· «*Ἐάσατε αὐτόν· οὐδὲν ξένον ἐποίησεν ὁ κύριος Μωϋσῆς εἰς τὸν ἴδιον τόπον*

διακονήσας.».

Ποτὲ ἀβροχίας ἐν τοῖς κατὰ τὴν Παλαιστίνην μέρεσι γενομένης παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν περιοίκων προσηύξατο, καὶ κατηνέχθη πλούσιος ὑετός· καὶ οὐκ ἄπιστον· θέλημα γὰρ τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει ὁ Κύριος, καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακούσεται.

Ἰστέον ὅτι ὁ τῆς Κλίμακος Ἰωάννης εἶχε γνήσιον ἀδελφόν, τουτονὶ τὸν θαυμαστὸν Ἀββᾶν Γεώργιον, ὃν ἔτι ζῶν κατέστησεν ἡγούμενον τοῦ Σινᾶ, τὴν ἡσυχίαν αὐτὸς ἀσπαζόμενος, ἣν ἅπ' ἀρχῆς νύμφην ἑαυτῷ ἡγάγετο ὁ σοφός. Μέλλοντος πρὸς Κύριον πορεύεσθαι τοῦ νέου ἡμῶν Μωϋσέως τοῦ ὀσιωτάτου Ἰωάννου τοῦ ἡγουμένου, παρίστατο αὐτῷ κλαίων ὁ Ἀββᾶς Γεώργιος ὁ ἴδιος αὐτοῦ ἀδελφὸς λέγων, ὅτι «*Ἴδου ἀφίεις με καὶ ὑπάγεις; Ἐγὼ ἠύχόμην, ἵνα σὺ με προπέμψης· οὐδὲ γὰρ εἶμι ἱκανὸς ἐκτὸς σοῦ ποιμᾶναι τὴν συνοδίαν, ᾧ κύριέ μου.*

μᾶλλον δὲ ἐγὼ σὲ προπέμπω». Λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης· «Μὴ λυποῦ, μηδὲ μερίμνα· ἐὰν γὰρ εὕρω παρρησίαν πρὸς Κύριον, οὐ μὲ σὲ ἐάσω τελειῶσαι ἐνιαυτὸν ὄπισθέ μου». Ὅπερ καὶ γέγονεν· ἐντὸς γὰρ δέκα μηνῶν, ἀπῆλθε καὶ αὐτὸς πρὸς Κύριον.

Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ συγγραφέως τῆς Κλίμακος.

Οὗτος ἐκκαίδεκα χρόνων ὑπάρχων καὶ ἀγχίνους ὢν, τῇ ἐγκυκλίῳ σοφία προσενήνοχεν ἑαυτὸν θῆμα ἱερώτατον τῷ Θεῷ ἐν τῷ Σιναίῳ ὄρει ἀνελθὼν, καὶ μονάσας, καὶ ἐν ὑποταγῇ διάγων. Εἶτα μετὰ χρόνους ἐννεακαίδεκα ἀναστὰς ἔρχεται πρὸς τὸ τῆς ἡσυχίας στάδιον, ἀπὸ σημείων πέντε τοῦ κυριακοῦ, τὴν τῆς παλαίστρας θείαν μονὴν κατειληφὼς (Θωλᾶς ὄνομα τῷ χώρῳ), καὶ τεσσαράκοντα ἔτη διαπεράνας ἐν διακαεῖ ἔρωτι, καὶ πυρὶ θείας ἀγάπης πυρπολούμενος. Ἦσθιε μὲν ἐκ πάντων ἃ ἀμέμπτως ἐφεῖται τῷ ἐπαγγέλματι, βραχὺ δὲ λίαν καὶ οὐκ εἰς κόρον, καὶ ἐν τούτῳ οἴμοι, τὸ τοῦ τύφου κέρας κλῶν πανσόφως. Ἀλλὰ τὴν τῶν δακρῦων πηγὴν ἐκείνου τίς ἂν λόγος ἐξείποι; Ὑπνου δὲ τοσοῦτου μετελάμβανεν, ὅσον τὴν τοῦ νοῦς οὐσίαν τῇ ἀγρυπνίᾳ μὴ λυμήνασθαι. Ὁ δὲ δρόμος αὐτοῦ προσευχὴ ἦν ἀένναος, καὶ πρὸς Θεὸν ἔρος ἀνείκαστος. Οὗτος τοίνυν πάσας ἀρετὴν ἐξασκήσας, καὶ καλῶς πολιτευσάμενος, καὶ μεγίστων θεωριῶν γενόμενος ἀνάπλεως, καὶ τὸν μαθητὴν ὑπνοῦντα ἐν τινὶ τόπῳ πέτρας μεγίστης, καὶ μέλλοντα ὑπ' αὐτῆς πιπτούσης ἤδη ἀναρεθῆναι, καὶ εἰς μέρη διαιρεθῆναι, ἐν τῷ κελίῳ ὢν καὶ Πνεύματι θείῳ γνούς, τοῦ τοιούτου θανάτου ἐρρύσατο, ἐπιφανεῖς αὐτῷ καθ' ὑπνους καὶ διαναστήσας, οὗ ἔμελλεν ὑποστῆναι πτώματος. Ἐν τούτῳ οὖν ἀρετῆς ἀφικόμενος, καὶ ἡγούμενος τοῦ ἀγίου ὄρους Σινᾶ χρηματίσας, κατέλιπε τὴν ἐπίκηρον ζωὴν, [καί] πρὸς τὴν αἰώνιον μετετέθη ἀνάπαυσιν, πρότερον σχεδιάσας τὴν πάνσοφον βίβλον τῶν θείων καὶ πνευματικῶν ἀναβάσεων, ἣτις καὶ **Κλίμαξ** ἐπονομάζεται.

Α ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ – Τοῦ ἡγουμένου τῆς Ῥαίθοῦ

Πρὸς Ἰωάννην ἀξιάγαστον τὸν Σιναίου ὄρους ἡγούμενον.

Τῷ ὑπερφυεστάτῳ καὶ ἰσαγγέλῳ Πατρὶ Πατρῶν καὶ διδασκάλῳ τῷ ὑπὲρ λίαν, ὁ ἁμαρτωλὸς τῆς Ῥαίθοῦ ἡγούμενος ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Γινώσκοντες ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς τὴν ἐν Κυρίῳ ἀδιάκριτόν σου περὶ πάντων, ὡς καὶ ἐν πάσαις ἀρεταῖς κατακεκοσμημένην ὑπακοήν, καὶ μάλιστα ὅπου δ' ἂν ἐπικερδῆσαι τῷ παρὰ Θεοῦ δοθέντι σοι ταλάντῳ δέοι, εὐτελεῖ ὡς ἀληθῶς, καὶ οἰκτρᾷ κεχρήμεθα συλλαβῇ τὸ εἰρημένον ἐν νῷ λαβόντες· Ἐρώτησον γάρ, φησί, τὸν πατέρα σου, καὶ ἀναγγελεῖ σοί· τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ ἐροῦσί σοί. Τούτου ἕνεκεν ὡς κοινῷ πάντων πατρὶ πρεσβυτέρῳ τὸ παρὰ πάντας ἐν τε τῇ ἀσκήσει καὶ τῇ ἀγχινοῖα, καὶ διδασκάλῳ ἀρίστῳ, διὰ τῶνδε ἡμῶν τῶν γραμμάτων, τὴν σὴν καθικευτούμεν τῶν ἀρετῶν κορωνίδα, τοῦ ἐπιστεῖλαι ἡμῖν τοῖς ἀμαθέσιν, ἅπερ ἐν τῇ θεοπτία κατὰ τὸν πάλαι Μωσέα ἐν τῷ αὐτῷ ὄρει τεθέασαι, καὶ οἶονεὶ πλάκας θεογράφους τῇ πάρ' αὐτοῦ ἐπιστελλομένη πρὸς ἡμᾶς τιμία δέλτῳ ἐνθέμενον, εἰς διδασκαλίαν τοῦ νέου Ἰσραήλ, ἀρτίως τῶν νοητῶν Αἰγυπτίων καὶ τῆς θαλάσσης τοῦ βίου ἐξεληλυθότων. Τοῖνυν ὡσπερ ἀντὶ ράβδου τῇ θεορρήμονι σου γλώττη ἐν τῇ θαλάττῃ μετὰ Θεὸν ἐθαυματούργησας, καὶ τὰ νῦν μὴ ἀπαξιώσης παρακαλούμενος εὐκρινῶς τὰ δέοντα τῇ ἀπαξιώσης παρακαλούμενος εὐκρινῶς τὰ δέοντα τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ, καὶ πρέποντα ἀόκνως ἐν Κυρίῳ πρὸς σωτηρίαν ἡμῖν ἐγχαράξαι, ὡς μέγας καθηγητὴς ἀληθῶς πάντων τῶν ἐλομένων τὴν τοιάνδε ἀγγελικὴν πολιτείαν, μὴ λογιζόμενος θωπεῖαν εἶναι τινα ἢ κολακειαν, τὰ πάρ' ἡμῶν εἰρημένα. Ἐπίστασαι γάρ, ᾧ ἱερὰ ὄντως κορυφή, ὅτι ἀλλότρια καὶ λεγόμενον παρὰ πάντων. Διὸ πεποίθαμεν ἐν Κυρίῳ δέξασθαι ταχέως καὶ περιπτύξασθαι τὰ πάρ' ἡμῶν ἐλπιζόμενα τίμια ταῖς πλαξίν ἐγχαράγματα καθοδηγοῦντα ἀληθῶς τοὺς ἐπομένους ἀπλανῶς, καὶ καθάπερ κλιμαξ ἐστηριγμένη μέχρι τῶν τοῦ οὐρανοῦ πυλῶν ἀναβιβάζουσα τοὺς προαιρομένους, ἀβλαβῶς καὶ ἀσινεῖς διαβαίνοντας καὶ ἀκωλύτως τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους, καὶ τοὺς ἄρχοντας τοῦ ἀέρος. Εἰ γὰρ Ἰακώβ προβάτων ποιμὴν ὢν τὴν τοιαύτην φοβερὰν ὀπτασίαν ἐν τῇ κλίμακι τιθέεται, πόσῳ μᾶλλον ὁ λογικῶν θρεμμάτων προϊστάμενος, οὐκ ὀπτασίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ, καὶ ἀληθείᾳ ἀπλανῆ ἄνοδον πρὸς τὸν Θεὸν πᾶσιν ὑποδείξειεν;

Ἐρῶσο ἐν Κυρίῳ τιμιώτατε Πάτερ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗ ΧΑΙΡΕΙΝ

Ἵπεδεξάμην ὡς πρέπουσαν τῷ σεμνῷ σοῦ καὶ ἀπαθει βίῳ καὶ τῇ καθαρᾷ καὶ τεταπεινωμένῃ σοῦ καρδίᾳ, ἥνπερ πρὸς ἡμᾶς τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας τῶν ἀρετῶν ἀπέσταλκας τιμίαν σοῦ συλλαβὴν, μᾶλλον δὲ ἐπιταγὴν, καὶ ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν ἰσχὺν κέλευσιν. Σὸν γὰρ ἦν ὄντως, σόν, καὶ τῆς σῆς ἱερᾶς ψυχῆς ἴδιον, τὸ πάρ' ἡμῶν τῶν ἀπαιδευτῶν, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀμαθῶν, διδασκαλίας, καὶ νουθεσίας λόγον αἰτήσασθαι. Σεσυνήθικε γὰρ ἀεὶ ἡμῖν δι' ἑαυτῆς τύπον ταπεινοφροσύνης ὑποδεικνύειν. Πλήν νῦν κἀγὼ ἐκεῖνο ἐρῶ, ὡς, εἰ μὴ φόβος, καὶ πολὺς ὁ κίνδυνος, τῆς μητρὸς πασῶν τῶν ἀρετῶν ὑπακοῆς τῆς ὁσίας τὸν ζυγὸν ἐξ ἑαυτῶν ἀπορρίψασθαι, ἐπῆρτο, οὐκ ἂν ἀλόγως ἐν τοῖς ὑπὲρ δύναμιν κατετολμήσαμεν. Ἔδει γὰρ σέ, ᾧ θαυμάσιε Πάτερ, ἔδει ταῦτα πυθόμενον παρὰ τῶν εὖ εἰδόντων μαθεῖν· ἡμεῖς γὰρ ἐν τῇ τῶν μαθητευομένων τάξει καθεστήκαμεν. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο οἱ καθ' ἡμᾶς θεοφόροι, καὶ τῆς ὄντως γνώσεως μύσται ὑπακοὴν ὀρίζονται ἐν τοῖς ὑπὲρ δύναμιν ἀδιστακτικῶς τοῖς προστάττουσι πείθεσθαι, ἰδοὺ τὰ καθ' ἑαυτοὺς περειδόντες εὐσεβῶς ἐν τοῖς ὑπὲρ ἑαυτοὺς ταπεινῶς τὴν ἐγχείρησιν πεποιήκαμεν· οὐχ ὡς τὶ σοὶ χρησιμεῦσον, ἢ δηλοῦν ἐκεῖνο, ὅπερ καὶ σὺ οἶσθα οὐχ ἦττον ἡμῶν, ᾧ ἱερὰ κορυφὴ (πέπεισμαι γὰρ οὐκ ἔγωγε μόνον, οἶμαι δὲ καὶ τῶν εὐφρονοῦντων ἕκαστος, καθαρεύειν σοῦ τὸν τῆς διανοίας ὀφθαλμὸν ἀπὸ πάσης γεώδους καὶ σκοτεινῆς τῶν σκοτεινῶν ἐπιχύσεως, καὶ ἀπαραποδίστως τῷ θείῳ φωτὶ ἐπιβάλλειν τέ, καὶ ὑπ' αὐτοῦ καταυγάζεσθαι)· ἀλλὰ τὸν ἐκ τῆς παρακοῆς θάνατον ἐκδειματούμενος, καὶ ὑπ' αὐτοῦ ὥσπερ εἰς ὑπακοὴν συνωθούμενος, πρὸς τὴν πανόσιόν σου κέλευσιν φόβῳ καὶ πόθῳ ἐλήλυθα, ὡς εὐγνώμων ὑπήκοος καὶ παῖς ἀχρεῖος ζωγράφου ἀρίστου, τῇ μὲν ψιλῇ ἡμῶν καὶ ἐξιτήλῳ γνώσει καὶ τῇ ἰσχυροφῶνῳ προσφορᾷ διὰ μέλανος μόνου μονειδῶς τὰ ζῶντα ἐσκιακότες μόνον λόγια. Σοὶ δὲ λοιπόν, ᾧ διδασκάλων ἔξαρχε καὶ ταξιάρχᾳ, κατελελοιπῶς ἐπικαλωπίσαι καὶ τρανῶσαι, καὶ τὰ ἐλλείποντα, ὡς πληρωθῆ ἑλακῶν καὶ νόμου πνευματικοῦ ἀναπληρῶσαι. Οὐ σοὶ δέ, οὐδ' αὐτὴν ἡμῶν τὴν ἐγχείρησιν ἐπέστειλα (ἄπαγε! τοῦτο γὰρ ἐσχάτης εὐηθείας ἂν εἶη τεκμήριον· ἱκανοῖς γὰρ ἐν Κυρίῳ, οὐχ ἑτέρους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν τοῖς θείοις ἐμπεδοῦν ἤθεσί τε καὶ διδάγμασιν), ἀλλὰ τῇ σὺν ἡμῖν παρὰ σοί, ᾧ κρατίστων διδασκάλων κράτιστε, μαθητευομένη θεοκλήτῳ συνοδίᾳ, ἧς καὶ σοῦ δὲ ταῖς εὐχαῖς, ὥσπερ νοεραῖς τισιν ἐλπίσι τῆς ἀμαθείας κουφίζόμενος, τὸ τοῦ καλάμου ἰστίον τετανυκῶς, τῷ καλῷ ὑμῶν συγκυβερνήτῃ τὸν τοῦ ἡμετέρου λόγου οἶακα μετὰ χεῖρας δεδωκῶς, σὺν ἱκεσίᾳ πάσῃ τούτου πρὸς αὐτοὺς δι' ὑμῶν ἀπέρχομαι, αἰτῶν τοὺς ἐντυγχάνοντας ἅπαντας, εἴ τις τι ἐν τούτῳ ὀνησιφόρον θεάσοιτο, τούτου τὸν καρπὸν τῷ ἀρίστῳ ἡμῶν ἐπιστάτῃ, ὡς εὐγνώμων, λογίσοιτο. Καὶ τὸν τῆς ἐγχειρήσεως, καὶ μόνης δοθῆναι παρὰ Θεοῦ ἐξαιτήσοιτο τὴν ἀντάμειψιν· οὐ τοῖς λεγομένοις ἐνατενίζων (εὐτελεῖ γὰρ ἀληθῶς καὶ πάσης ἀγνωσίας ἀνάπλευα), ἀλλὰ τὴν τοῦ προσάγοντος ἀποδεχόμενος Κυριακὴν πρόθεσιν· οὐ γὰρ πλήθει δώρων καὶ καμάτων, ἀλλὰ πλήθει προθέσεως ὁ Θεὸς τοὺς μισθοὺς ἀποδίδωσι.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τοῖς ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς ἐν οὐρανοῖς ἀπογραφῆναι τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα τρέχουσιν ἀρίστην δρόμου ὁδὸν ἢ παροῦσα βίβλος ὑποδεικνύειν πέφυκεν· ἐν αὐτῇ γὰρ διεξιόντες, εὐρήσομεν χειραγωγοῦσαν ἀπλανῶς τοὺς ἐπομένους, καὶ παντὸς ἀπὸ γηίνων ἐπὶ τὰ ἅγια ἐστηριγμένην προβάλλουσαν, καὶ τὸν Θεὸν ἐπ’ αὐτῆς ἐστηριγμένον τῆς κορυφῆς ἐμφανίζουσαν· ἦνπερ, οἴμαί που, κλίμακα καὶ ὁ πτερνιστῆς τῶν παθῶν Ἰακώβ ἐν τῇ ἀσκητικῇ εὐνῇ ἀναπαυόμενος τεθέαται. Ἄλλ’ ἐπιδῶμεν προθύμως καὶ πιστῶς, παρακαλῶ, καὶ ἡμεῖς τῆς νοερᾶς ταύτης καὶ οὐρανοδρόμου ἀνόδου· ἥς ἢ πρώτη βαθμίδων διδάσκει εὖ μάλα σαφῶς.

Ἐσκόπησεν ὄντως ἀρίστως μάλα, ὅτι ἰσάριθμον ἡμῖν τῆς τοῦ Κυρίου κατὰ σάρκα ἡλικίας ἀνάβασιν τεκτηνόμενος· τῶν τριάκοντα γὰρ αὐτοῦ ἐτῶν τῆς τελειώσεως τριάκοντα βαθμῶν ἡμῖν συμβολικῶς ἐδείματο κλίμακα· ἥς τὸν κύριον κατειληφότες χρόνον ἔννομοι καὶ ἄπρωτοι εὐρεθησόμεθα. Ὁ δ’ οὐπω τοῦτον πεφθακῶς, νήπιος ἔτι, καὶ ἐν πάσῃ μαρτυρίᾳ καρδίας οὐκ ἀπόδεκτος εὐρεθήσεται. Ἡμεῖς δ’ ἀναγκαῖον ὤθημεν, τὸν τοῦ πανσόφου τούτου ἐνθάδε προτάξαι βίον, ἵν’ ὀρῶντες τοὺς κόπους, μὴ ἀπιστῶμεν τοῖς ὁράμασιν.

Λόγος ἀσκητικὸς τοῦ Ἀββᾶ Ἰωάννου τοῦ ἡγουμένου τῶν ἐν τῷ Σινᾷ ὄρει μοναχῶν, ὃν καὶ ἐπέστειλε τῷ ἀββᾶ Ἰωάννῃ τῷ ἡγουμένῳ τῆς Ραῖθου, προτραπεῖς πάρ’ αὐτοῦ συντάξαι.

ΛΟΓΟΣ Πρῶτος — Περί ἀποταγῆς βίου

Τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ὑπεραγάθου καὶ παναγάθου ἡμῶν Θεοῦ, καὶ βασιλέως (καλὸν γὰρ ἐκ Θεοῦ πρὸς τοὺς Θεοῦ θεράποντας ἄρξασθαι), πάντων τῶν ὑπ’ αὐτοῦ κτισθέντων λογικῶν αὐτεξουσιότητος ἀξιώματι τιμηθέντων, οἱ μὲν εἰσιν αὐτοῦ φίλοι, οἱ δὲ γνήσιοι δοῦλοι, οἱ δὲ ἀχρεῖοι, οἱ δὲ πάντα ἀπεξενωμένοι, οἱ δέ, εἰ καὶ ἀσθενεῖς, ὅμως ἀντίδικοι. Καὶ φίλους μὲν κυρίως ἡμεῖς οἱ ἰδιῶται, ᾧ ἱερὰ κεφαλὴ, περὶ Θεοῦ ὑπελήφραμεν, τὰς περὶ αὐτὸν νοεράς τε καὶ ἀσωμάτους οὐσίας· γνησίως δὲ δούλους, πάντας τοὺς τὸ θέλημα αὐτοῦ ἀόκνως, καὶ ἀπαραλείπτως ποιοῦντας, καὶ ποιήσαντας· ἀχρεῖους δὲ δούλους, ὅσοι μὲν τοῦ βαπτίσματος ἀξιοθῆναι νομίζουσι, τὰς δὲ πρὸς αὐτὸν συνθήκας γνησίως οὐκ ἐφυλάξαντο· ξένους δ’ ἐπὶ Θεοῦ, καὶ ἐχθροὺς νοήσωμεν, ὅσοι ἢ ἄπιστοι, ἢ κακόπιστοι τυγχάνουσι. Πολέμιοι δ’ εἰσιν οἱ μὴ μόνον τὸ τοῦ Κυρίου πρόσταγμα διακρουσάμενοι, καὶ ἐξ ἑαυτῶν ἀπορρίψαντες, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦτο κατεργαζομένους ἰσχυρῶς πολεμοῦντες. Ἐπεὶ οὖν πάντων τῶν προειρημένων ἕκαστος ἰδίον τινα, καὶ πρέποντα λόγον κέκτηνται, ἡμῖν δὲ τοῖς ἀμαθέσιν οὐ λυσιτελὲς ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ τοιάδε διεξέρχεσθαι, φέρε δὴ, φέρε ἡμεῖς νῦν πρὸς τοὺς εὐσεβῶς ἡμᾶς τυραννήσαντας, καὶ πιστῶς βιασαμένους τοῖς αὐτῶν προστάγμασι, Θεοῦ γνησίους δούλους, τὴν ἑαυτῶν ἀνάξιον χεῖρα δι’ ὑπακοῆς ἀδιακρίτου ἐκτείναντες, καὶ παρὰ τῆς αὐτῶν γνώσεως τὸν τοῦ λόγου κάλαμον δεξάμενοι, τῇ σκυθρωπῇ καὶ λαμπούσῃ ταπεινοφροσύνῃ βάψαντες, ἐν ταῖς λείαις, καὶ λευκαῖς αὐτῶν καρδίαις, ὥσπερ ἐν τισὶ χάρταις, μᾶλλον δὲ πλαξὶ πνευματικαῖς τοῦτον ἀναπαύσαντες, τὰ θεῖα λόγια, μᾶλλον δὲ σπέρματα διαζωγραφοῦντες λέγωμεν ὧδε.

Πάντων τῶν προαιρουμένων ὁ Θεὸς πάντων ἡ ζωὴ· πάντων ἡ σωτηρία πιστῶν, ἀπίστων· δικαίων, ἀδίκων· εὐσεβῶν, ἀσεβῶν· ἀπαθῶν, ἐμπαθῶν· μοναχῶν, κοσμικῶν· σοφῶν, ἰδιωτῶν· ὑγιῶν, ἀσθενῶν· νέων, προβεβηκότων. Ὡσπερ φωτὸς χύσις, καὶ ἡλίου θέα, καὶ ἀέρων ἐναλλαγὴ, καὶ ἀλλοίωσις οὐκ ἔστιν· «*Οὐ γὰρ προσωποληψία παρὰ Θεῶν*». Ἀσεβῆς ἐστίν, φύσις λογικὴ, θνητὴ, ἐκουσίως τὴν ζωὴν ἀποφεύγουσα, καὶ τὸν οἰκεῖον Ποιητὴν, τὸ ἀεὶ ὄντα, οὐκ ὄντα λογιζομένη. Παράνομός ἐστιν, ὁ τὸν νόμον τὸν ἐκ Θεοῦ μετ’ οἰκείας κακονοίας κατέχων, καὶ μεθ’ αἰρέσεως ἐναντίας πιστεύειν Θεῶν νομίζων. Χριστιανὸς ἐστίν, μίμημα Χριστοῦ κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώπων, λόγοις, καὶ ἔργοις καὶ ἐννοίᾳ εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα ὀρθῶς, καὶ ἀμέμπτως πιστεύων. Θεοφιλὴς ἐστίν ὁ πάντων τῶν φυσικῶν, καὶ ἀναμαρτήτων ἐν μετουσίᾳ ὑπάρχων· καὶ τῶν κατὰ δύναμιν ἀγαθῶν μὴ ἀμελῶν. Ἐγκρατὴς ἐστίν ὁ ἐν μέσῳ πειρασμῶν, καὶ παγίδων, καὶ θορύβων ἀπηλλαγμένους τρόπους πάσῃ δυνάμει μιμεῖσθαι φιλονεικῶν. Μοναχὸς ἐστίν, τάξις καὶ κατάστασις ἀσωμάτων, ἐν σώματι ὑλικῶ καὶ ῥυπαρῶ ἐπιτελουμένη. Μοναχὸς ἐστίν ὁ μόνον τῶν τοῦ Θεοῦ ἐχόμενος ὄρων, καὶ λόγων ἐν παντὶ καιρῶ, καὶ τόπῳ, καὶ πράγματι. Μοναχὸς ἐστίν βία φύσεως διηνεκῆς, καὶ φυλακῆ αἰσθήσεων ἀνελλιπῆς. Μοναχὸς ἐστίν ἡγνισμένον σῶμα, καὶ κεκαθαρμένον στόμα, καὶ πεφωτισμένος νοῦς.

Μοναχὸς ἐστὶν κατώδυνος ψυχὴ ἐν διηνεκεῖ μνήμη θανάτου ἀδολεσχοῦσα, καὶ ὑπνώττουσα, καὶ γρηγοροῦσα. Ἀναχώρησις κόσμου ἐστὶν ἐκούσιον μῖσος ἐπαινουμένης ὕλης, καὶ ἄρνησις φύσεως δι' ἐπιτυχίαν τῶν ὑπὲρ φύσιν. Πάντες οἱ τὰ τοῦ βίου προθύμως καταλιπόντες, πάντως ἢ διὰ τὴν μέλλουσαν βασιλείαν· ἢ διὰ πλῆθος ἀμαρτημάτων· ἢ διὰ τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην τοῦτο πεποιήκασιν. Εἰ δ' οὐδεὶς τῶν προειρημένων σκοπῶν αὐτοῖς προηγῆσατο, ἄλογος ἢ τούτων ἀναχώρησις καθέστηκε. Πλὴν τὸ πέρας τοῦ δρόμου ὁποῖον καθέστηκε, ὁ καλὸς ἡμῶν ἀγωνοθέτης ἐκδέχεται. Μιμείσθω ὁ τὸ ἑαυτοῦ φορτίον τῶν ἀμαρτημάτων σκορπίσαι τοῦ κόσμου ἐξεληλυθῶς, τοὺς πρὸ τῶν τάφων καθημένους ἔξω τῆς πόλεως. Καὶ μὴ παύσῃται τῶν θερμῶν, καὶ διαπύρων σταγόνων, καὶ ἀφῶνων ὀλολυγμῶν τῆς καρδίας, ἕως οὗ ἴδη καὶ αὐτὸς τὸν Ἰησοῦν ἐληλυθότα, καὶ τὸν λίθον τῆς πυρώσεως ἐκ τῆς καρδίας ἀποκυλίσαντα· καὶ τὸν νοῦν ἡμῶν Λάζαρον τῶν σειρῶν τῶν ἀμαρτημάτων λύσαντα, καὶ τοῖς ὑπουργοῖς ἀγγέλοις. Λύσατε αὐτὸν ἐκ τῶν παθῶν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν πρὸς τὴν μακαρίαν ἀπάθειαν, κελεύσαντα. Εἰ δὲ μὴ οὕτως, οὐδὲν ὠφέλημα. Ὅσοι ἐξ Αἰγύπτου, καὶ τοῦ Φαραῶ ἐξελθεῖν, καὶ φυγεῖν βουλόμεθα, πάντως Μωσέως τινὸς καὶ ἡμεῖς μεσίτου πρὸς Θεόν, καὶ μετὰ Θεὸν δεόμεθα, ὅπως τε ὑπὲρ ἡμῶν μέσος πράξεως, καὶ θεωρίας ἐστὼς τὰς χεῖρας πρὸς Θεὸν ἐκτεῖνοι, ἵνα οἱ καθοδηγούμενοι τὴν τε θάλασσαν τῶν ἀμαρτημάτων περάσωσι, καὶ τὸν Ἀμαλῆκ τῶν παθῶν τροπώσωνται. Ἠπατήθησαν τοίνυν οἱ ἑαυτοὺς ἀποδιδόντες, καὶ μηδενὸς τοῦ προηγουμένου χρήζειν ὑπονοήσαντες. Οἱ μὲν ἐξ Αἰγύπτου ἐξιόντες, Μωσέα· οἱ δὲ ἐκ Σοδόμων ἐκφυγόντες, ἄγγελον τὸν καθηγοῦντα ἐκέντηντο. Καὶ οἱ μὲν τοῖς τὰ ψυχικὰ πάθη ἰωμένοις δι' ἐπιμελείας ἰατρῶν ἐοίκασιν. Οἵτινες εἰσιν οἱ ἐξ Αἰγύπτου ἐκπορευόμενοι. Οἱ δὲ τὴν τοῦ δυστήνου σώματος ἀκαθαρσίαν ἐπιποθοῦσιν ἐκδύσασθαι. Διὸ καὶ ἀγγέλου ἢ γοῦν ἰσαγγέλου, ἵνα οὕτως εἶπω, τοῦ συμβοηθοῦντος ἐπιδέονται. Καὶ γὰρ τὴν σηπεδόνα τῶν τραυμάτων, τεχνίτου λίαν, καὶ ἱατροῦ ἐπιδεόμεθα. Βίας ἀληθῶς καὶ ἀπαύστων ὀδυνῶν οἱ εἰς οὐρανὸν μετὰ σώματος ἀνελθεῖν ἐπιχειρήσαντες δέονται· καὶ μάλιστα ἐν προοιμίῳ αὐτοῖς τῆς ἀποταγῆς ἄχρις οὗ τὸ φιλήδονον ἡμῶν ἦθος καὶ ἀνάληγτος καρδία, εἰς φιλοθείαν, καὶ ἀγνισμὸν διὰ πένθους ἐναργοῦς κατασταθῶσι. Μόχθος γὰρ ὄντως, μόχθος καὶ πολλῆ καὶ ἀόρατος ἢ πικρία καὶ μάλιστα τοῖς ἀμελῶς διακειμένοις, ἄχρις οὗ τὸν φιλομάκελλον κύνα νοῦν, καὶ φιλόβρομον, φίλαγνόν τινα καὶ φιλεπίσκοπον, δι' ἀπλότητος, καὶ ἀοργησίας βαθείας, καὶ ἐπιμελείας ποιήσωμεν. Πλὴν θαρσῶμεν οἱ ἐμπαθεῖς καὶ ἀδυνάμενοι, πίστει ἀδιστακτῶ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν, καὶ ψυχικὴν ἀδυναμίαν τῇ χειρὶ ἡμῶν, τῇ δεξιᾷ Χριστῶ προσφέροντες, καὶ ἐξομολογούμενοι· καὶ πάντως τὴν αὐτοῦ βοήθειαν, καὶ ὑπὲρ τὴν ἑαυτῶν ἀξίαν κομιζόμεθα ἐν βυθῶ μέντοι ταπεινοφροσύνης ἑαυτοὺς διηνεκῶς καταφέροντες. Γινωσκέτωσαν πάντες οἱ ἐν τῷ καλῷ ἀγῶνι τούτῳ τῷ σκληρῷ καὶ στενῷ καὶ ἐλαφρῷ προσερχόμενοι, ὡς εἰς πῦρ προσεληλύθασιν εἰσπηδῆσαι, εἴπερ πῦρ αὐλον ἐν ἑαυτοῖς ἐνοικῆσαι ἐκδέχονται. Δοκιμαζέτω δὲ ἕκαστος ἑαυτόν, καὶ εἴθ' οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου αὐτῆς τοῦ μετὰ πικρίδων, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου αὐτῆς τοῦ μετὰ δακρῶν ἐσθιέτω, καὶ πινέτω, ἵνα μὴ εἰς κρῖμα ἑαυτῷ στρατεύηται. Εἰ οὐ πᾶς ὁ

βαπτιζόμενος σέσωσται, τὸ ἐξῆς σιωπήσομαι, πάντα ἀπαρνήσονται, πάντα καταφρονήσουσι πάντα καταγέλαστον πάντα ἐκτινάξονται οἱ προσερχόμενοι, ἵνα καλὸν θεμέλιον καταβάλωνται. Καλὸς τρίδομος καὶ τρίπτυλος θεμέλιος ἀκακία, νηστεία, σωφροσύνη. Πάντες οἱ ἐν Χριστῷ νήπιοι διὰ τούτων ἀρχέσθωσαν τεκμήριον λαμβάνοντες τὰ αἰσθητὰ νήπια. Οὐδὲν γίνεται παρὰ ἐκείνοις δεινόν, οὐδὲν ὑπουλον εὐρεθήσεται ποτε. Οὐ κόρος ἀκόρεστος· οὐ γαστήρ ἀχόρταστος· οὐ σῶμα πυρούμενον. Ἴσως γὰρ κατὰ τὴν αὐξησιν τῆς τροφῆς λοιπὸν προκόπτονται καὶ τὴν πύρωσιν προσλαμβάνονται. Μισητὸν ἀληθῶς καὶ ἐπικίνδυνον τὸ ἐξ εἰσόδου τῆς πάλης χαυνωθῆναι τὸν παλαίοντα, πᾶσι διδόντα τεκμήριον τῆς ἑαυτοῦ σφαγῆς. Ἔστω ἡμῖν πάντως ἐκ τῆς στερρώσας ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ μέτ’ αὐτὴν χαυνῶσει ὠφέλεια. Ψυχὴ γὰρ ἀνδρισάμενη, καὶ ὑποχαλάσασα, ὑπὸ τῆς μνήμης τῆς ἀρχαίας σπουδῆς, ὡς ὑπὸ κέντρου πλήσεται. Διὸ καὶ ἐκ τούτου πολλάκις τινὲς ἑαυτοὺς ἀνεπτέρωσαν. Ὅπότε ἂν ἡ ψυχὴ ἑαυτὴν προδοῦσα τὴν θέρμην ἀπολέσῃ τὴν μακαρίαν καὶ ἐπήρατον, ζητησάτω ἐπιμελῶς ἐκ ποίας αἰτίας αὐτῆς ἐστέρηται, καὶ κάτ’ ἐκείνης ὄλον τὸν πόθον, καὶ τὴν σπουδὴν ἀναλαβέτω. Οὐκ ἔστι γὰρ δι’ ἐτέρας πύλης αὐτὴν ἐπαναστρέψαι, εἰ μὴ δι’ ἧς καὶ ἐξελήλυθεν. Ὁ μὲν ἐκ φόβου τὴν ὑποταγὴν ποιησάμενος, ἴσως τῷ καιομένῳ θυμιάματι προσέοικεν, ἐν ἀρχαῖς μὲν ἐξ ἀρξάμενον ὑστερον δὲ εἰς καπνὸν καταλήξαν· ὁ δὲ ἐκ μισθοῦ, ὀνικὸς μύλος καθίσταται, διὰ παντὸς ὡσαύτως κινούμενος ὁ δὲ ἐξ ἀγάπης θείας τὴν ἀναχώρησιν ποιούμενος, εὐθέως πῦρ ἐν προοιμίῳ κέκτεται· καὶ ἴσως ἐν ὕλῃ βληθὲν, κατὰ πρόσωπον σφοδροτέραν τὴν πλίνθους οἰκοδομοῦντες. Καὶ εἰσιν ἕτεροι, οἱ ἐπάνω γῆς στύλους ἐδραΐωσαν· καὶ εἰσιν ἄλλοι μικρὸν πεζεύσαντες, καὶ τῶν νεύρων, καὶ ἀρμῶν θαλφθέντες, ὀξυτέρως ἐβάδισαν, ὁ νοῶν νοεῖτω λόγον συμβολικόν. Ὡς ὑπὸ Θεοῦ καὶ βασιλέως κληθέντες προθύμως δράμωμεν, μήπως ὀλιγοχρόνιοι ὄντες ἐν ἡμέρᾳ θανάτου ἄκαρποι εὐρεθῶμεν, καὶ τῷ λιμῷ τελευτήσωμεν. Εὐαρεστήσωμεν Κυρίῳ ὡς στρατιῶται βασιλεῖ. Μετὰ γὰρ στρατιᾶν τότε τὴν ἀκριβῆ δουλείαν ἀπαιτούμεθα. Φοβηθῶμεν τὸν Κύριον ὡς τὰ θηρία. Εἶδον γὰρ ἄνδρας συλησάσαι πορευθέντας καὶ Θεὸν μὲν οὐκ ἐφοβήθησαν, κυνῶν δὲ φωνὴν ἐν τῷ τόπῳ ἀκούσαντες εὐθέως ὑπέστρεψαν. Καὶ ὅπερ φόβος Θεοῦ οὐκ ἐποίησε, τοῦτο φόβος θηρίων ἴσχυσεν. Ἀγαπήσωμεν τὸν Κύριον, ὡς τοὺς φίλους σεβόμεθα. Εἶδον γὰρ πολλάκις τινὰς τὸν Θεὸν λυπήσαντας, καὶ οὐδεμίαν μέριμναν περὶ τούτου ἐσχηκότας· καὶ εἶδον τοὺς αὐτούς, τοὺς ἑαυτῶν ἀγαπητοὺς ἐν τινὶ ψιλῷ παραπικράσαντας, καὶ πᾶσαν ἐξομολόγησιν δι’ ἑαυτῶν, διὰ φίλων, διὰ δώρων ποιήσαντας, ἵνα εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀγάπην ἐπιστρέψωσιν. Ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρχαῖς τῆς ἀποταγῆς πάντως μετὰ κόπου, καὶ πικρίας τὰς ἀρετὰς κατεργαζόμεθα προκόψαντες δὲ λοιπὸν, ἀλύπως ἐν αὐταῖς, καὶ μικρὸν λυπούμενοι διακείμεθα. Ὅταν δὲ τὸ θνητὸν ἡμῶν φρόνημα καταποθῆ, καὶ κυριευθῆ ὑπὸ τῆς προθυμίας, τὸ λοιπὸν μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ σπουδῆς, καὶ πόθου, καὶ φλογὸς θείας αὐτὰς κατεργαζόμεθα. Καθόσον ἐπαινετοὶ οἱ εὐθέως ἐκ προοιμίῳ μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ προθυμίας τὰς ἐντολὰς ἐκτελοῦντες· κατὰ τοσοῦτον ἔλεεινοί, οἱ ἐν τῇ ἀσκήσει χρονίσαντες, καὶ ἔτι μετὰ κόπου αὐτὰς μετερχόμενοι, κἂν μετέρχονται. Μηδὲ τὰς περιστατικὰς ἀποταγὰς

βδελυξώμεθα ἢ κατακρίνωμεν. Εἶδον γὰρ τινὰς φεύγοντας, καὶ ἀκουσίως τῷ βασιλεῖ προσερχομένους, καὶ ἀπαντῶντας προσερχομένῳ, καὶ τούτῳ λοιπὸν ἀκουσίως ὀψικεύσαντας, καὶ ἐν τῷ παλατίῳ αὐτῷ συνεισελθόντας, καὶ τούτῳ συναριστήσαντας. Εἶδον σπόρον ἐν γῆ ἀκουσίως ἐκπεσόντα, καὶ καρπὸν πολύν, καὶ εὐθαλῆ πεποηκότα· ὥσπερ καὶ ἔμπαλιν. Εἶδον ἐν ἰατρείῳ τινὰ κατὰ ἑτέραν χρεῖαν παραγενόμενον, καὶ ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ ἀστείότητι κρατηθέντι, καὶ ἀποστυφθέντι, καὶ τὴν ἐπικειμένην τῷ φωτὶ αὐτοῦ ἀχλὺν ἀποβαλόντα· καὶ γέγονε τὰ ἀκούσια τῶν ἐν τισιν ἐκουσίων βεβαιότερα, καὶ κυριώτερα. Μηδεὶς βάρος καὶ πλῆθος ἀμαρτιῶν προφασιζόμενος, ἀνάξιον ἑαυτὸν τοῦ μοναχικοῦ ἐπαγγέλματος ἀποκαλεῖτο· καὶ διὰ ἡδυπάθειαν ἑαυτὸν εὐτελίζει νομιζέτω, προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις. Ὅπου γὰρ πολλῇ ἢ σηπεδῶν, ἐκεῖ καὶ μεγάλης ἰατρείας χρεῖα, ἵνα τὸν ῥύπον ἀπόθηται. Οἱ γὰρ ὑγιαίνοντες ἐν ἰατρείῳ οὐ παραγίνονται. Εἰ βασιλέως αὐτοῦ δουλείαν στρατεῦσαι θελήσαντος, οὐκ ἀναμένομεν, οὐ προφασιζόμεθα· ἀλλὰ πάντα καταλείψαντες προθύμως αὐτὸν καταφθάνομεν· πρόσχωμεν ἑαυτοῖς, μήπως τοῦ Βασιλέως τῶν βασιλέων, καὶ Κυρίου τῶν κυρίων, καὶ Θεοῦ τῶν θεῶν καλοῦντος ἡμᾶς εἰς τὴν οὐράνιον ταύτην τάξιν, ἐξ ὀκνηρίας, καὶ ῥαθυμίας παραιτησώμεθα καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ βήματι εὐρεθῶμεν ἀναπολόγητοι· δυνατὸν μὲν γὰρ καὶ δεδεμένον τοῖς τοῦ βίου πράγμασι, καὶ σιδηραῖς φροντίσι βαδίζειν, ἀλλὰ δυσχερῶς. Ἐπεὶ καὶ οἱ σίδηρα περικείμενοι ἐν τοῖς ποσὶν πολλάκις βαδίζουσιν. Ἀλλὰ συνεχῶς προσκόπτουσι, καὶ τραύματα ἐκ τούτου δέχονται. Ὁ γὰρ ἄγαμος ἐν τῷ κόσμῳ μόνοις τοῖς πράγμασι δεδεμένος, τῷ ἐν χερσὶ τὰ κλοιὰ περικειμένῳ ἔοικε (διὸ καὶ ὅτε βούλεται δραμεῖν πρὸς τὸν μονήρη βίον οὐ κωλύεται)· ὁ δὲ γήμας, τῷ ἐν χερσὶ καὶ ποσὶ τοὺς δεσμοὺς περικειμένῳ.

Ἦκουσά τινων ἐν κόσμῳ ἀμελῶς διακειμένων, εἰρηκότων πρὸς με· Πῶς δυνάμεθα ὁμοζύγῳ συζῶντες, καὶ δημοσίαις φροντίσι περικείμενοι τὸν μοναδικὸν βίον μετελθεῖν; Πρὸς οὓς ἀπεκρίθημεν.

Πάντα ὅσα δύνασθε ποιεῖν ἀγαθὰ, ποιήσατε· μηδένα λοιδορήσετε· μηδένα κλέψητε· μηδενὶ ψεύσησθε· μηδενὸς κατεπαρθῆτε· μηδένα μισήσητε· τῶν συνάξεων μὴ χωρίζησθε· τοῖς δεομένοις συμπαθήσατε· μηδένα σκανδαλίσητε· ἄλλοτρία μερίδι μὴ προσεγγίσητε· καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις τῶν γυναικῶν ὑμῶν. Ἐὰν οὕτως ποιήσητε, οὐ μακρὰν ἔσεσθε τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Προσδράμωμεν χαρᾷ καὶ φόβῳ τῷ καλῷ ἀγῶνι, μὴ δειλιῶντες τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν καθορῶσιν, εἰ καὶ οὐχ ὀρῶνται· κὰν ἴδωσιν αὐτὸ ἐκ δειλίας ἄλλοτριωθέν, τότε καθ' ἡμῶν πικροτέρως ὀπλίζονται, νοήσαντες οἱ δόλιοι ὅτι ἐφοβήθημεν. Εὐψύχως οὖν πρὸς αὐτοὺς ὀπλισώμεθα· τῷ γὰρ μαχομένῳ προθύμως οὐδεὶς μάχεται. Οἰκονομικῶς ὁ Κύριος ἐκ τῶν νεοπαγῶν τοὺς πολέμους ἐκούφισεν, ἵνα μὴ ἐκ προοιμίων εὐθέως εἰς τὸν κόσμον ἐπαναλύσῃσι. Διὸ χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε, πάντες οἱ δοῦλοι Θεοῦ· τοῦτο πρῶτον σημεῖον ἐν ἑαυτοῖς τῆς τοῦ Δεσπότη ἀγάπης πρὸς ἡμᾶς γνωρίσαντες, καὶ ὡς αὐτὸς ὑμᾶς κέκληκεν.

Καὶ τοῦτο δὲ ποιῶν ὁ Θεὸς πολλάκις γνωρίζεται· ἰδὼν γὰρ ἀνδρείας ψυχὰς εὐθέως ἐκ προοιμίων ἐν αὐταῖς τοὺς πολέμους συνεχώρησε, στεφανῶσαι αὐτὰς συντόμως βουλόμενος. Ἀπέκρυσεν ὁ Κύριος ἀπὸ τῶν ἐν κόσμῳ τὴν τοῦ σταδίου δυσχέρειαν, μᾶλλον δὲ εὐχέρειαν. Εἰ γὰρ ταύτην ἔγνωσαν, οὐκ ἂν ἀπετάσσετο πᾶσα σὰρξ. Δίδου κόπους νεότητός σου προθύμως Χριστῷ, καὶ χαρήσῃ ἐν γήρᾳ ἐπὶ πλούτῳ ἀγαθείας· τὰ ἐν νεότητι συναγόμενα ἐν τῷ γήρᾳ τοὺς ἐξατονήσαντες τρέφουσι, καὶ παραμυθοῦνται. Κάμωμεν νέοι ζεόντως, δράμωμεν νηφόντως· ὁ γὰρ θάνατος ἄδηλος· πονηροὺς ἀληθῶς καὶ χαλεπούς, δολίους, πανούργους μετὰ χειρας πῦρ κατέχοντας, καὶ τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ἐμπρῆσαι ἐπιθυμοῦντας διὰ τῆς φλογὸς τῆς ἐν αὐτῷ, δυνατούς, καὶ ἀύπνους, ἀύλους, ἀοράτους ἐχθροὺς ἔχομεν. Μηδεὶς νέος ὑπάρχων τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ δαίμονας παραδέξεται λέγοντας· Μὴ σοῦ κατατρίψῃς τὴν σάρκα, ἵνα μὴ νόσοις καὶ ἀσθενείαις περιπέσῃς· μόλις γὰρ ἐν τῇ παρουσίᾳ μάλιστα γενεᾷ εὐρεθήσεται ὁ θανατῶσαι ταύτην προελόμενος· κἂν πολλῶν καὶ ἡδυνόντων βρωμάτων ἑαυτὸν στερήσειεν. Σκοπὸς δὲ τούτῳ τῷ δαίμονι αὐτὴν ἡμῶν τὴν ἐν τῷ σταδίῳ εἴσοδον χαύνη, καὶ ῥάθυμον ποιῆσαι· καὶ τὸ τέλος λοιπὸν τὴν ἀρχὴν ἀρμόδιον. Πρὸ πάντων τοῦτο καὶ ζητήσουσι, καὶ ποιήσουσιν οἱ ἐν Χριστῷ γνησίως δουλεῦσαι βουλόμενοι, ἵνα καὶ τοὺς τόπους, καὶ τοὺς τρόπους, καὶ τὰ καθίσματα, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα διὰ πνευματικῶν Πατέρων, καὶ οἰκείας ἐπιγνώσεως ἀρμόζοντα ἑαυτοῖς ἐπιλέξωνται. Οὐ γὰρ πάντων τὰ κοινόβια, διὰ τὸ λιχνῶδες· οὐδὲ πάντων τὰ ἡσυχαστήρια, διὰ τὸ θυμῶδες· ἕκαστος δὲ ἐπισκέπεται ἐν ποίῳ πεποίωται. Ἐν τρισὶ γενικωτάταις καταστάσεσι καθισμάτων ἅπαντα ἢ μοναχικὴ πολιτεία περιέχεται· ἢ ἐν ἀθλητικῇ ἀναχωρήσει, καὶ μονίᾳ· ἢ μετὰ ἐνός, ἢ πολὺ δύο ἡσυχάζειν· ἢ ἐν κοινοβίῳ ὑπομονητικῶς καθέζεσθαι. Μὴ ἐκκλίνῃς, φησὶν ὁ Ἐκκλησιαστής, εἰς τὰ δεξιὰ, ἢ εἰς τὰ ἀριστερά· ἀλλ' ὁδῷ βασιλικῇ πορευθῆς· ἢ γὰρ μέση τῶν προειρημένων πολλοῖς ἀρμόδιος καθέστηκεν. Τῷ μὲν γὰρ μόνῳ, Οὐαί, φησὶν, ὅτι ἐὰν πέσῃ εἰς ἀκηδία, ἢ ὑπνον, ἢ ῥαθυμίαν, ἢ ἀπόγνωσιν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐγείρων αὐτὸν ἐν ἀνθρώποις. Ὅπου δὲ εἰσιν συνηγμένοι δύο, ἢ τρεῖς εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν, ὁ Κύριος εἴρηκεν. Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστός, καὶ φρόνιμος μοναχός, ὃς τὴν θέρμην τὴν ἑαυτοῦ ἐφύλαξεν ἄσβεστον· καὶ μέχρι τῆς αὐτοῦ ἐξόδου καθ' ἡμέραν προστιθεὶς πῦρ πυρί, καὶ θέρμην θέρμη, καὶ σπουδὴν σπουδῇ, καὶ πόθον πόθῳ οὐκ ἐπαύσατο;

Ὁ ἐπιβεβηκὼς μὴ στραφῆς εἰς τὰ ὀπίσω.

ΛΟΓΟΣ Β΄ – Περὶ προσπαθείας, ἤγουν ἀλυπίας

Ὁ ἐν ἀληθείᾳ τὸν Κύριον ἀγαπήσας· ὁ ἐν ἀληθείᾳ τῆς μελούσης βασιλείας ἐπιτυχεῖν ἐπιζητήσας· ὁ ἐν ἀληθείᾳ πόνον περὶ τῶν ἑαυτοῦ πταισμάτων ἐσχηκώς· ὁ ἐν ἀληθείᾳ μνήμην κολάσεως κτησάμενος καὶ κρίσεως αἰωνίου· ὁ ἐν ἀληθείᾳ φόβον τῆς ἑαυτοῦ ἐξόδου ἀναλαβὼν οὐκ ἔτι ἀγαπήσει, οὐκ ἔτι φροντίσει, ἢ μεριμνήσει, οὐ χρημάτων, οὐ κτημάτων, οὐ γονέων, οὐ δόξης τοῦ βίου, οὐ φίλου, οὐκ ἀδελφῶν, οὐδενὸς ἐπιγείου τὸ παράπαν· ἀλλὰ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν σχέσιν, πᾶσαν τὴν περὶ τούτου φροντίδα ἐκτιναξάμενος, καὶ μισήσας· ἐπειδὴ καὶ τὴν ἑαυτοῦ σάρκα πρὸς τούτων γυμνός, καὶ ἀμέριμος, καὶ ἀόκνως Χριστῷ ἀκολουθεῖ, πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀεὶ βλέπων, καὶ τὴν ἐκεῖθεν βοήθειαν ἀναδεχόμενος, κατὰ τὸν εἰπόντα ἅγιον· Ἐκολλήθη ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου, καὶ τὸν ἄλλον τὸν ἀείμνηστον εἰρηκότα· Ἐγὼ δὲ οὐκ ἐκοπίασα κατακολουθῶν σοι, καὶ ἡμέραν, ἢ ἀνάπαυσιν ἀνθρώπου οὐκ ἐπεθύμησα, Κύριε. Αἰσχύνη μεγίστη ὑπάρχει τὸ πάντα τὰ προειρημένα καταλιπόντας μετὰ τὴν κλήσιν ἡμῶν, ἢ ὁ Κύριος κέκληκεν ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἄνθρωπος, τινὸς φροντίζει μὴ δυναμένου ἡμᾶς εὐεργετῆσαι ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀνάγκης ἡμῶν, ἤγουν τῆς ἐξόδου. Τοῦτο γὰρ ἔστιν ὅπερ εἶπεν ὁ Κύριος, στραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ μὴ εὐρεθῆναι εὐθετον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ Κύριος ἡμῶν τὸ εὐόλισθον ἡμῶν τῶν εἰσαγωγικῶν γινώσκων, καὶ ὡς εὐχερῶς ἐν τοῖς κοσμικοῖς συνδιάγοντες, ἢ συντυγχάνοντες, πάλιν ἐπὶ τὸν κόσμον στρεφόμεθα, φησὶ πρὸς τὸν εἰρηκότα αὐτῷ· Ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθεῖν θάψαι τὸν πατέρα μου. Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. Οἱ δαίμονες μετὰ τὴν ἀποταγὴν, λοιπὸν τοὺς ἐλεήμονας ἡμῖν, καὶ συμπαθεῖς τῶν κοσμικῶν μακαρίζειν ὑποτίθενται, καὶ ἑαυτοὺς ἀποστερήσαντες. Σκοπὸς δὲ τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν διὰ νόθου ταπεινώσεως, ἢ πρὸς τὸν κόσμον ἡμᾶς ἐπιστρέψαι, ἢ μένοντας μοναχοὺς πρὸς τὴν ἀπόγνωσιν κατακρημνίσαι. Ἔστιν εὐτελίζειν τοὺς ἐν κόσμῳ διὰ οἴησιν, καὶ ἔστιν αὐτοὺς ἀπόντας ἐξουθενεῖν, διὰ τὸ φυγεῖν τὴν ἀπόγνωσιν, καὶ τὴν ἐλπίδα προσκτήσασθαι. Ἀκούσωμεν οὖν τοῦ Κυρίου πρὸς ἐκεῖνον τὸν νεανίσκον, τὸν πάσας σχεδὸν τὰς ἐντολὰς ἐργασάμενον εἰρηκότα· Ἐν σοὶ λείπει, τὸ πωλῆσαι τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δοῦναι πτωχοῖς, καὶ ἑαυτὸν πτωχὸν καταστήσαι ἐλεημοσύνην δεχόμενον.

Οἱ προθύμως καὶ ζέως διαδραμεῖν βουλόμενοι, νουνεχῶς ἐπισκεψώμεθα πῶς ὁ Κύριος πάντα τοὺς ἐν κόσμῳ διατρίβοντας, καὶ ζῶντας νεκροὺς κατεδίκασεν, εἰπὼν πρὸς τινὰ· Ἄφες τοὺς νεκροὺς κοσμικοὺς, τοὺς τῷ σώματι νεκροὺς θάψαι· οὐδὲν ἐκώλυσε τὸν νεανίσκον ἐκεῖνον ὁ πλοῦτος προσελθεῖν τῷ βαπτίσματι. Ἐματαιώθησαν τοίνυν φάσκοντές τινες, ὅτι τοῦ βαπτίσματος χάριν ὁ Κύριος πωλῆσαι αὐτὸν τὸ πλοῦτον διέταπτεν. Ἀρκείω ἡμῖν εἰς μεγίστην πληροφορίαν τῆς μεγίστης δόξης τοῦ ἡμετέρου ἐπαγγέλματος, ἢ τοιαύτη πληροφορία. Ζητητέον πῶς οἱ ἐν κόσμῳ διάγοντες, καὶ ἀγρυπνίαις, καὶ νηστείαις, καὶ κόποις, καὶ κακοπαθείαις διατρίβοντες, ἐν μονήρῃ βίῳ ὥσπερ ἐν δοκιμαστηρίῳ, καὶ σκάμματι ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἀναχωροῦντες, τὴν προτέραν ἄσκησιν αὐτῶν τὴν νενοθευμένην καὶ

ἐπίπλαστον οὐκ ἔτι μετέρχονται; Ἐώρακα πλεῖστα, καὶ διάφορα φυτὰ τῶν ἀρετῶν πάρ' αὐτῶν ἐν κόσμῳ καταφυτευόμενα· καὶ ὡσπερ ἐξ ὑπονόμου βορβόρου, ὑπὸ τῆς κενοδοξίας ποτιζόμενα, καὶ ὑπὸ φανητισμοῦ κελεύόμενα, καὶ ὑπὸ ἐπαίνων κοπριζόμενα· καὶ μέντοι μεταφυτευθέντα ἐν γῆ ἐρήμῳ, καὶ ἀβάτῳ κοσμικῶν, καὶ ἀνύδρῳ κενοδοξιακοῦ, καὶ βρωμώδους ὕδατος, εὐθέως ἐπεξηράνθησαν. Οὐ γὰρ πεφύκασι τὰ ἔνυδρα φυτὰ ἐν σκληροῖς καὶ ἀνύδροις γυμναστηρίοις καρποφορεῖν. Εἴ τις κόσμον ἐμίσησεν, οὗτος λύπην διέφυγεν· εἰ δὲ τις πρὸς τὶ τῶν ὀρωμένων προσπάθειαν κέκτηται, οὐδέπω λύπης λελύτρωται. Πῶς γὰρ ἂν καὶ μὴ λυπηθήσεται ἐπὶ τῇ στερήσει τοῦ ἀγαπωμένου; Ἐν πᾶσι μὲν πολλῆς ἡμῖν χρεία τῆς νουνεχῶς πρὸ τῶν λοιπῶν. Πολλοὺς τεθέακα μὲν ἐν κόσμῳ, ὑπὸ μεριμνῶν, καὶ φροντίδων, καὶ ἀδολεσχιῶν, καὶ ἀγρυπνιῶν σωματικῶν τὴν τοῦ οἰκείου σώματος μανίαν ἐκφυγόντες· ἐν ἀμεριμνίᾳ δὲ πάσῃ ἐπὶ τὸν μονήρη βίον ἐληλυθότας· οἱ τοιοῦτοι ἐλεεινῶς ὑπὸ τῆς τοῦ σώματος κινήσεως ἐρρύπωθησαν· πρόσχωμεν ἑαυτοῖς μήποτε ἐπὶ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν λέγοντες ὀδεύειν, τὴν πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον κατέχοντες ἐπλανήθησαν. Στενὴν ὁδὸν ἐμφανίσει σοι θλίψις κοιλίας, στάσις παννύχιος, μέτρον ὕδατος, ἄοτου ἔνδεια, ἀτιμίας πόμα καθάρσιον· μυκτηρισμοί, καταγέλωτες, ἐμπαισμοί, ἐκκοπῆ θελημάτων οἰκείων, προσκρούσεων ὑπομονή, περιφρονήσεως ἀγογγυσία, ὕβρεων βία, ἀδικούμενον μὴ ἀγανακτεῖν, ἐξουδενούμενον μὴ ὀργίζεσθαι, κατακρινόμενον ταπεινῶσαι. Μακάριοι οἱ τὴν ὁδὸν τῶν προειρημένων ὁδῶν πορευόμενοι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Οὐδεὶς ἐν τῷ οὐρανίῳ νυμφῶνι στεφανηφορῶν ἐλεύσεται, μὴ τὴν πρώτην, καὶ δευτέραν, καὶ τρίτην ἀποταγὴν ἀποταξάμενος· λέγω δὴ τὴν πάντων πραγμάτων, καὶ ἀνθρώπων, καὶ γονέων, καὶ τὴν ἐκκοπὴν τοῦ ἰδίου θελήματος· καὶ τρίτην ἀποταγὴν τῆς κενοδοξίας, τῆς ἐπακολουθούσης τῇ ὑπακοῇ. Ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε· καὶ ἀκαθαρσίας κόσμου μὴ ἄπτεσθε, λέγει Κύριος. Τίς γὰρ πάρ' ἐκείνοις θαύματα πεποίηκε πώποτε; Τίς νεκροὺς ἤγειρε; Τίς δαίμονας ἀπήλασεν; Οὐδεὶς. Ταῦτα γὰρ πάντα μοναχῶν τὰ ἔπαθλα, ἃ ὁ κόσμος χωρῆσαι οὐ δύναται. Εἰ γὰρ ἠδύνατο, περὶ τί ἢ ἄσκησις, ἤγουν ἢ ἀναχώρησις; Ὅποτε οἱ δαίμονες μετὰ τὴν ἀποταγὴν τῇ πρὸς τοὺς γονεῖς ἡμῶν μνήμῃ, καὶ ἀδελφούς, καὶ καρδίαν ἡμῶν ἐκθερμαίνουσι, τότε ἡμεῖς τῇ προσευχῇ κατ' αὐτῶν ὀπλισώμεθα, καὶ τῇ τοῦ αἰωνίου πυρὸς μνήμῃ ἑαυτοὺς πυρώσωμεν, ἵνα τῇ τούτου ὑπομνήσει τὸ ἄκαιρον τῆς καρδίας πῦρ κατασβέσωμεν. Εἴ τις ἀπροσπαθῶς πρὸς οἶον οὖν πρᾶγμα διακεῖσθαι νομίζει. Ἐπὶ δὲ τῇ τούτου ἀποστερήσει τὴν καρδίαν λελύπυται, ὁ τοιοῦτος τελείως ἑαυτὸν ἠπάτησεν. Ὅσοι νέοι περὶ τοὺς τῶν σωμάτων ἔρωτας, καὶ τὴν τροφήν ἐμμανῶς διάκεινται, καὶ τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ προσελθεῖν βούλονται, πάσῃ νήψει καὶ προσευχῇ ἑαυτοὺς γυμνάσωσι, καὶ πείσωσι πάσης τρυφῆς, καὶ πονηρίας ἀπέχεσθαι· μήπως γένωνται αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων. Ὁ λιμὴν καὶ σωτηρίας, καὶ κινδύνων πρόξενος, καὶ τοῦτο γινώσκουσιν οἱ τὴν νοητὴν θάλασσαν πλέοντες. Ἐλεεινὸν δὲ ιδέσθαι θέαμα, τοὺς ἐν τῷ πελάγει διασωθέντας, ἐν τῷ λιμένι ναυαγήσαντας.

Δευτέρα ανάβασις· ὁ τρέχων μὴ τὴν σύζυγον, ἀλλὰ τὸν Λῶτ μιμούμενος φεύγει.

ΛΟΓΟΣ Γ΄ — Περὶ ξενιτείας

Ξενιτεία ἐστὶ κατάλειψις ἀνεπίστροφος πάντων τῶν ἐν τῇ πατρίδι, πρὸς τὸν τῆς εὐσεβείας σκοπὸν ἡμῖν ἀντιπραττόντων. Ξενιτεία ἐστὶν ἀπαρρήσιαστος ἦθος, ἄγνωστος βίος, ἀθεώρητος σκοπός, ἀφανὴς λογισμός, εὐτελείας ὄρεξις, στενοχωρίας ἐπιθυμία, πόθου θείου ὑπόθεσις, ἔρωτος πλῆθος, κενοδοξίας ἄρνησις, σιωπῆς βυθός. Πέφυκέν πως καὶ οὗτος ὁ λογισμὸς ἐν προοιμίῳ τοῖς ἐρασταῖς Κυρίου ἀεννάως, καὶ ἐπιτεταμένως διενωχλεῖν ὡς ἐν θείῳ πυρί· λέγω δὲ ὁ τῶν ἰδίων μακρισμὸς, σκοπῶ εὐτελείας, καὶ θλίψεως, προτρεπόμενος τοὺς ἐραστὰς τοῦ τοιούτου καλοῦ. Πλὴν καθ' ὅσον μέγας καὶ ἀξιεπαίνος ἐστὶ, κατὰ τοσοῦτον πολλὴν καὶ τὴν διάκρισιν κέκτηται. Οὐ γὰρ πᾶσα ξενιτεία ἄκρως γενομένη καλή· εἰ πᾶς προφήτης ἄτιμος ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ὡς φησὶν ὁ Κύριος, σκοπήσωμεν μὴ πως γένηται ἡμῖν ξενιτεία κενοδοξίας ὑπόθεσις. Ξενιτεία γὰρ ἐστὶν ὁ πάντων χωρισμὸς, διὰ τὸ τὸν λογισμὸν ποιῆσαι Θεοῦ ἀχώριστον. Ξενιτεία ἐστὶν ἀνεμπλήστου πένθους ἐραστής, καὶ ἐργάτης. Ξένος ἐστὶν ὁ πάσης ἰδίων καὶ ἀλλοτρίων σχέσεως φυγὰς. Μὴ ἀνάμενε ἐπὶ τὴν μονίαν, ἢ ἐπὶ τὴν ξενιτείαν ἐπειγόμενος τὰς φιλοκόσμους ψυχὰς· δι' ὅτι ὁ κλέπτης ἀνυπονόητος. Πολλοὶ συσσωσάμενοι πειραθέντες ῥαθύμους καὶ ὀκνηροὺς συναπώλοντο, τοῦ πυρὸς τῷ χρόνῳ ἀποσβεσθέντος. Δεξάμενος φλόγα τρέχε. Οὐ γὰρ γινώσκεις, τότε σβέννυται, καὶ ἐν σκοτίᾳ σὲ καταλήψει. Ἄλλους μὲν σωσάμενοι οὐ πάντες ἀπαιτούμεθα. Φησὶ γὰρ ὁ θεῖος Ἀπόστολος «Ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν ἀδελφοί, περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ Θεῷ». Καὶ πάλιν, «Ὁ διδάσκων, φησὶν, ἕτερον σεαυτὸν οὐ διδάσκεις». Ὡσπερ ἔλεγε. Περὶ ἄλλων μὲν οὐκ οἶδα, ἑαυτοὺς δὲ πάντες πάντως. Ξενιτεύων ἀσφαλίξου τὸν γυρευτὴν, καὶ φιλήδονον δαίμονα. Ἡ γὰρ ξενιτεία ἀφορμὴν αὐτῷ δίδωσι. Καλὴ ἢ ἀπροσπάθεια, ταύτης δὲ ξενιτεία μήτηρ· ὁ ξενιτεύσας διὰ τὸν Κύριον, οὐκ ἔτι σχέσεις ἔσχηκεν, ἵνα μὴ φανῇ διὰ πάθη πλαζόμενος. Ὁ κόσμος ξενιτεύων, μηκέτι κόσμος προσψαύσης. Πεφύκασιν γὰρ τὰ πάθη φιλεπίστροφα εἶναι. Ἐξορίζεται ἀκουσίως ἢ εὖα τοῦ παραδείσου, καὶ μοναχὸς ἐκουσίως τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος. Ἡ μὲν γὰρ πάλιν τοῦ ξύλου τῆς παρακοῆς ἐπιθυμεῖν ἔμελλεν· ὁ δὲ κίνδυνον ἐκ τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν πάντως ὑφίστατο. Ἀπόφευγε ὡς ἀπὸ μάστιγος, τοὺς τῶν πτωμάτων τόπους. Καρποῦ γὰρ μὴ παρόντος οὐ συνεχῶς ὀρεγόμεθα. Μηδὲ οὗτος ὁ τρόπος, καὶ δόλος τῶν κλεπτῶν λανθανέτω σε· ὑποβάλλουσι γὰρ ἡμῖν τῶν κοσμικῶν μὴ χωρίζεσθαι, πολὺν τὸν μισθὸν ἡμᾶς λέγοντες κομίζεσθαι, εἴπερ ὀρῶντες τὸ θῆλυ ἑαυτῶν κρατήσωμεν, οἷστισιν οὐ πείθεσθαι δεῖ, μᾶλλον δὲ τούναντίων ποιεῖν. Ὅταν τῶν οἰκείων ἡμῶν ἐπὶ χρόνον, ἢ χρόνους ἀναχωρήσαντες μικρὰν τινα εὐλάβειαν, ἢ κατάνυξιν, ἢ ἐγκράτειαν ἑαυτοῖς περιποιησώμεθα· τότε λοιπὸν οἱ λογισμοὶ τῆς ματαιότητος ἐπιστάντες πορεύεσθαι ἡμῖν πάλιν ἐπὶ τὴν οἰκείαν πατρίδα ἐπιτρέπουσιν εἰς οἰκοδομὴν πολλῶν, φησὶν, καὶ τύπον, καὶ ὠφέλειαν τῶν τὰς πράξεις ἡμῶν τὰς ἀθεμίτους σκοπούντων. Εἰ δὲ καὶ λόγου, καὶ φίλης γνώσεως εὐποροῦντες τυγχάνομεν, τότε λοιπὸν ὡς σωτῆρας ψυχῶν, καὶ διδασκάλους ἡμᾶς ἐν αὐτῷ κόσμῳ ὑποβάλλουσιν, ἵνα τὰ ἐν τῷ λιμένι συναχθέντα καλῶς, ἐν τῷ

πελάγει κακῶς σκορπίσωσι. Μὴ τὴν γυναῖκα, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Λῶτ μιμῆσθαι σπουδάσωμεν· ψυχὴ γὰρ στραφεῖσα ὄθεν ἐξῆλθεν, ὡς τὸ ἄλας μωρανθήσεται, καὶ ἀκίνητος λοιπὸν μένει. Φεῦγε Αἴγυπτον ἀμεταστρεπτί. Αἰ γὰρ στραφεῖσαι καρδία ἐκεῖ τὴν γῆν τῆς ἀπαθείας Ἰερουσαλήμ οὐκ ἐθεάσαντο. Ἔστιν ἐν προοιμίῳ δια τὸ νηπιῶδες ἀπολιπόντας τὰ οἰκεῖα, καὶ τελείως καθαρθέντας, πρὸς αὐτὰ συμφερόντως ἐπιστραφεῖναι, ἴσως σκοπῶ τοῦ μετὰ τὸ σωθῆναι σῶσαι τινας. Καίπερ ἐκ Θεοῦ Μωσῆς ἐκεῖνος ὁ θεόπτης, πρὸς σωτηρίαν τοῦ ὁμοφύλου γένους ἀποσταλείς, πολλοὺς ἐν Αἰγύπτῳ τοὺς κινδύνους, ἤγουν ἐν τῷ κόσμῳ τοὺς σκοτασμοὺς ἔσχηκε. Καλὸν λυπῆσαι γονεῖς καὶ μὴ Κύριον· ὁ μὲν γὰρ καὶ ἔπλασε, καὶ ἔσωσεν· οἱ δὲ πολλακίς οὖς ἠγάπησαν, ἀπόλεσαν, καὶ τῇ κολάσει παρέδωκαν· ξένος ἐκεῖνος ἐστὶ ὁ γνώσει καθήμενος. Οὐ μισοῦντες ἡμεῖς τοὺς οἰκεῖους ἑαυτῶν, ἢ τοὺς τόπους ἀναχωροῦμεν, μὴ γένοιτο! Ἀλλὰ τὴν ἐξ αὐτῶν ἡμῖν προσγινομένην βλάβην ἐκφεύγοντες. Ὡς ἐν πᾶσι, καὶ ἐν τούτοις γίνεται ἡμῖν Χριστὸς τοῖς ἀγαθοῖς διδάσκαλος. Φαίνεται γὰρ καὶ αὐτὸς τοὺς γονεῖς κατὰ σάρκα πολλακίς καταλιπὼν καὶ παρὰ τινῶν ἀκούων· Ἡ μήτηρ σου, καὶ οἱ ἀδελφοὶ σοῦ ζητοῦσι σέ· θᾶπτον ὁ καλὸς ἡμῶν Κύριος, καὶ διδάσκαλος ἀπαθὲς μῖσος ὑπέδειξεν εἰπὼν· Μήτηρ μου, καὶ ἀδελφοὶ μου εἰσιν οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἔστω σου πατήρ ὁ πρὸς τὸ φορτίον τῶν ἀμαρτημάτων συγκοπιᾶσαι δυνάμενος, καὶ βουλόμενος, μήτηρ δέ, ἢ κατάνυξις, ἢ ἀποπλῦναί σε τοῦ ῥύπου ἰσχύουσα· ἀδελφὸς δέ, ὁ πρὸς τὸν δρόμον τὸν ἄνω συμπονῶν καὶ συναμιλλώμενος· κτῆσαι σύμβιον ἀναπόσπαστον μνήμην θανάτου· τέκνα δὲ σοῦ φιλητὰ ἔστωσαν στεναγμοὶ καρδίας. Δοῦλον κτῆσαι σὸν σῶμα. Φίλους δὲ τὰς ἀγίας δυνάμεις, αἵτινες ἐν καιρῷ ἐξόδου ὠφελῆσαι σε δύνανται, ἐὰν φίλοι σοῦ γίνωνται. *«Αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν Κύριον»*, πόθος Θεοῦ ἀπέσβεσεν πόθον γονέων. Ὁ δὲ λέγων ἀμφοτέρω ἔχειν, πεπλάνηκεν ἑαυτὸν ἀκούων τοῦ λέγοντος. Οὐδεὶς δύναται δυσι κυρίοις δουλεύειν, καὶ τὰ ἐξῆς. Οὐκ ἤλθον, φησὶν ὁ Κύριος, εἰρήνην βαλεῖν ἐπὶ τῆς γῆς (γονέων πρὸς υἱοὺς καὶ ἀδελφοὺς δουλεῦσαί μοι προαιρουμένους), ἀλλὰ μάχην καὶ μάχαιραν, διχάσαι φιλοθέους ἐκ φιλοκόσμων· ὑλικοὺς ἐξ αὐλῶν, φιλοδόξους ἐκ ταπεινοφρόνων. Εὐφραίνεται γὰρ Κύριος ἐπ' ἀμφιβολία καὶ χωρισμῷ, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην γινομένην. Ὅρα ὄρα, μὴ πως ὑδάτων τὰ πάντα σοι πεπληρωμένα, φανῆ διὰ τὴν προσπάθειαν τῶν οἰκεῖων σοι ἀγαπητῶν, καὶ τῷ κατακλυσμῷ φιλονεικίας συναπέλθης. Μὴ οἰκτειρήσης γονέων ἢ φίλων δάκρυα· εἰ δὴ μή, αἰωνίως μέλλεις δακρῦειν. Ὅπότεν σε περικυκλώσωσιν ὥσπερ μέλισσαι, μᾶλλον δὲ σφῆκες, θρῆνον οἱ ἴδιοι ποιοῦμενοι ἐπὶ σοί, συντόμως πρὸς τὸν θάνατον, καὶ τὰς πράξεις τῆς ψυχῆς ὄμμα ἀμεταστρέπτως ἀτένισον, ἵνα πόνον πόνῳ δυνηθῆς ἀποπέμψασθαι. Ὑπισχοῦνται δολίως ἡμῖν οἱ ἡμῶν, καὶ οὐχ ἡμῶν, πάντα τὰ φίλα διαπράττεσθαι, σκοπὸς δὲ τούτοις τῷ ἀρίστῳ ἡμῶν ἐμποδίσαι δρόμῳ, εἴτ' οὕτως λοιπὸν πρὸς τὸν οἰκεῖον σκοπὸν ἡμᾶς ἐπισπάσασθαι. Ἡ τῶν τόπων ἡμῶν ἀναχώρησις ἔστω, εἰς τὰ ἀπαρακλητικώτερα, καὶ ἀκενοδοξότερα, καὶ ταπεινότερα μέρη· εἰ δὲ μή, μετὰ πάθους πετόμεθα. Ἀπόκρυπτε εὐγένειαν, καὶ εὐδοξίαν μὴ ἀναπόμπευε, μὴ πως εὐρεθῆς ἕτερος μὲν ἐν τῷ σώματι, ἕτερος δὲ ἐν τοῖς πράγμασι

διακείμενος. Οὐδείς τοσοῦτον τῇ ξενιτεία ἐκδέδωκεν ἑαυτόν, ὡς ὁ μέγας ἐκεῖνος ὁ ἀκηκός. «*Ἐξέλθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐξ οἴκου τοῦ πατρὸς σου*»· καίπερ ἐν ἀλλογλῶσσω καὶ βαρβαρῶδει γῆ προσκαλούμενος. Ἔστιν ὅταν κατὰ τὸν μέγαν τοῦτον τινὰ ξενιτεύσαντα, ἐπὶ πλεῖον ὁ Κύριος ἐδόξασεν. Πλὴν εἰ καὶ δόξα θεόσδοτος καλὸν αὐτὴν διὰ θυρεοῦ ταπεινώσεως ἀποστρέφεται. Ὅπηνίκα οἱ δαίμονες ὡς ἐπὶ μεγάλῳ κατορθώματι τῇ ξενιτεία ἐπαινοῦσιν ἡμᾶς, ἢ καὶ οἱ ἄνθρωποι, τότε ἡμεῖς τοῦ δι' ἡμᾶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, εἰς τὴν γῆν ξενιτεύσαντος ἀναλαμβάνωμεν ἔννοιαν, καὶ εὐρήσομεν ἑαυτοὺς εἰς αἰῶνα αἰῶνος ἀναπληροῦν μὴ ἰσχύοντας. Χαλεπὴ ἢ πρὸς τινὰ τῶν οἰκείων, ἢ καὶ ξένων προσπάθεια, ἢ δυναμένη κατὰ μικρὸν ἐπὶ τὸν κόσμον ἡμᾶς ἐπισπάσασθαι, καὶ τὸ πῦρ ἡμῶν τῆς κατανύξεως τελείως ἀποψυχρῶσαι. Ὡς ἀμήχανον ἐνὶ μὲν ὀφθαλμῷ εἰς τὸν οὐρανόν, ἐνὶ δὲ εἰς τὴν γῆν νεύειν, οὕτως ἀδύνατον τῷ λογισμῷ καὶ τῷ σώματι ξενιτεύσαντα μὴ κινδυνεῦσαι κατὰ ψυχὴν. Κόπῳ πολλῷ καὶ μόχθῳ κατορθοῦται ἐν ἡμῖν ἦθος χρηστὸν καὶ εὐκατάστατον, καὶ τῷ πολλῷ μόχθῳ κατορθούμενον δυνατὸν ἐν μιᾷ ῥοπῇ ἀπολέσθαι. «*Φθείρουσι γὰρ ἦθη χρηστὰ ὀμιλίας κακαὶ καὶ κοσμικαί, καὶ ἄκοσμοι*». Ὁ τοῖς κατὰ τὸν κόσμον μετὰ τὴν ἀποταγὴν συναναστρεφόμενος, ἢ πλησίον τυγχάνων πάντως, ἢ ἐν τοῖς αὐτῶν περιπεσεῖται βρόχοις, ἢ τὴν καρδίαν ἐν τῇ περὶ τούτων ἐννοίᾳ μολυνεῖ, ἢ μὴ μολυνόμενος τοὺς μολυνομένους κατακρίνων, καὶ αὐτὸς σὺν αὐτοῖς μολυνθήσεται.

Περὶ ἐνυπνίων ἀκολουθούντων εἰσαγωγικοῖς.

Ὅτι μὲν τῆς ἡμετέρας γνώσεως ὁ νοῦς ἀτελής ὅλος, καὶ πάσης ἀγνοίας ἀνάπλεως, καὶ κρύπτειν ἀδύνατον. Λάρυγξ μὲν γὰρ βρώματα διακρίνει· ἀκοῆ δὲ νοήματα διαγινώσκει· ἀσθένειαν μὲν γὰρ ὀμμάτων ἐδήλωσεν ἥλιος· ἀγνωσίαν δὲ ψυχῆς ἐδήλωσε ῥήματα. Πλὴν ὁ τῆς ἀγάπης νόμος καὶ πρὸς τὰ ὑπὲρ δύναμιν ἐκβιαστής. Οὐκ οὖν οἶμαι· οὐδὲ γὰρ ὀρίζομαι· ἀκόλουθον μετὰ τοὺς τῆς ξενιτείας λόγους· μᾶλλον δὲ ἐν αὐτοῖς, μικρὰ περὶ τῶν ὀνείρων ἐντάξαι, ὅσον μηδὲ τούτου τοῦ δόλου τῶν δολίων ἀμυήτους ὑπάρχειν ἡμᾶς. Ἐνύπνιον ἐστὶ νοὸς κίνησις ἐν ἀκίνησίᾳ σώματος. Φαντασία ἐστὶν ἀπάτη ὀφθαλμῶν ἐν κοιμωμένῃ διανοίᾳ· φαντασία ἐστὶν ἔκστασις νοὸς ἐγρηγορότος σώματος· φαντασία ἐστὶν ἀνυπόστατος θεωρία. Ἡ αἰτία δι' ἣν μετὰ τὴν προλαβοῦσαν τάξιν περὶ ὀνείρων λέγειν ἠβουλήθημεν, πρόδηλος· ὅταν καταλείψαντες διὰ τὸν Κύριον τοὺς ἑαυτῶν οἴκους, καὶ οἰκείους, ξενιτεία διὰ ἀγάπην Θεοῦ ἑαυτοὺς πωλήσωμεν, τότε λοιπὸν οἱ δαίμονες δι' ἐνυπνίων θορυβεῖν δοκιμάσουσιν ἡμᾶς, τοὺς οἰκείους ἑαυτῶν ἡμῖν ὑποδεικνύοντες· ἢ κοπτομένους, ἢ θνήσκοντας, ἢ ὑπὲρ ἡμῶν κατεχομένους, καὶ σινομένους. Ὁ τοίνυν ὀνειροῖς πιστεύων ὁμοίως ἐστὶ τῷ τὴν σκιάν ἑαυτοῦ κατατρέχοντι, καὶ ταύτην κατέχειν δοκιμάζοντι. Δαίμονες κενοδοξίας καθ' ὕπνους προφητῆται, τὰ μέλλοντα ὡς πανοῦργοι τεκμαιρόμενοι, καὶ ταῦτα ἡμῖν προευαγγελιζόμενοι· τῶν ὀραμάτων πεπληρωμένων ἡμεῖς ἐθαμβήθημεν, καὶ ὡς πλησίον τοῦ προγνωστικοῦ λοιπὸν ὑπάρχοντες χαρίσματος, τὸν λογισμὸν ἀνυψώσωμεν. Ἐν τοῖς πειθομένοις τῷ δαίμονι πολλάκις προφήτης ἐγένετο· ἐν τοῖς δὲ ἐξουθενούσιν αὐτόν, ἀεὶ ἐψεύσατο. Πνεῦμα ὃ τὰ ἐντὸς τοῦ ἀέρος τούτου ἐώρακεν, καὶ νοήσας αὐτόν θνήσκοντα, δι' ἐνυπνίου ἐν τοῖς κουφοτέροις προεφήτευσεν. Οὐδὲν τῶν μελλόντων ἐκ προγνώσεως οἶδασιν· ἐπεὶ οἱ φαρμακοὶ ἡμῖν καὶ τὸν θάνατον προλέγειν ἐδύναντο. Εἰς ἄγγελον φωτὸς καὶ ἡμᾶς προσερχομένους αὐτοῖς καθ' ὕπνους ὑπέδειξαν· διυπνυσθέντας δὲ χαρᾷ, καὶ οἰήσει κατεβάπτισαν. Τοῦτο δὴ σοι ἔσται τὸ σημεῖον πλάνης· κολάσεις καὶ κρίσεις, καὶ χωρισμοὺς ὑποδεικνύουσιν ἄγγελοι· διυπνισθέντας ἐντρόμους, καὶ σκυθρωποὺς ἀπεργάζονται. Ὄποταν ἐν τοῖς ὕπνοις τοῖς δαίμοσι πείθεσθαι ἀρξώμεθα, τότε λοιπὸν καὶ ἐγρηγορότας ἐμπαίζουσιν. Ὁ ἐνυπνίους πεισθεὶς εἰς ἅπαν ἀδόκιμος. Ὁ δὲ πᾶσιν κρίσιν εὐαγγελιζόμενοις πιστεῦε μόνους· εἰ δὲ ἀπόγνωσίς σοι διενοχλεῖ, καὶ ταῦτα ἐκ δαιμόνων.

Ὁ τρίτος Τριάδος ἰσάριθμος δρόμος· ὁ ἐπιβεβηκῶς μὴ περιβλέψη δεξιὰ ἢ ἀριστερά.

Λόγος Δ' – Περὶ τῆς μακαρίας, καὶ ἀειμνήστου ὑπακοῆς

Πρὸς τοὺς πύκτας ἡμῖν λοιπόν, καὶ τοῦ Χριστοῦ ἀθλητὰς περιῶν ὁ λόγος εὐθέτως κατήνησεν. Παντὸς μὲν γὰρ καρποῦ προηγείται ἄνθος· πάσης δὲ ὑπακοῆς ξενιτεία, ἢ σώματος ἢ θελήματος. Ἐν ταῖς δυσὶ γὰρ ταύταις ἀρεταῖς, ὡσπερ ἐν χρυσαῖς πτέρυξι πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀόκνως ἀνέρχεται ἡ ὁσία. Καὶ ἴσως περὶ αὐτῆς πνευματοδόχος τις ἐμελώδησε. Τὶς δώσει μοι πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς, καὶ πετασθήσομαι διὰ πρακτικῆς, καὶ καταπαύσω διὰ θεωρίας καὶ ταπεινώσεως; Μηδ' αὐτὸ τὸ σχῆμα, εἰ δοκεῖ, τῶν ἀνδρείων τούτων πολεμιστῶν παραδράμωμεν τῷ λόγῳ κατάδηλον ποιήσασθαι, πῶς τε τὸν θυρεὸν κατέχουσι τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν γυμναστὴν πίστεως, ἐν αὐτῷ ὡς εἶπειν πάντα ἀπιστίας ἢ μεταβάσεως λογισμὸν ἀπωθούμενοι, τὴν τε μάχαιραν τοῦ πνεύματος ἀνατείνοντες διηνεκῶς, καὶ πᾶν ἑαυτῶν θέλημα πλησιάζον αὐτοῖς ἀποκτείνοντες, θώρακάς τε σιδηροῦς πραότητος, καὶ ὑπομονῆς ἡμφιεσμένοι, πᾶσαν ὕβριν καὶ κέντησιν, καὶ βολίδα ἑαυτῶν δι' αὐτῶν ἀποκρουόμενοι· ἔχουσί τε καὶ περικεφάλαιον σωτηρίου τὴν τοῦ προεστῶτος δι' εὐχῆς σκέπη. Ἴστανται δὲ συμπόδες οὐδ' ὄλως, ἀλλὰ τὸ μὲν εἰς διακονίαν προτείνοντες, τὴν δὲ ἐπὶ προσευχὴν ἀκίνητον ἔχοντες. Ὑπακοὴ ἐστὶν ἄρνησις ψυχῆς οἰκειᾶς παντελῆς διὰ σώματος ἐπιδεικνυμένη ἐνεργῶς. Ἡ τάχα τὸ ἔμπαλιν, ὑπακοὴ ἐστὶ νεκρώσις μελῶν ἐν ζώσῃ διανοίᾳ. Ὑπακοὴ ἐστὶν ἀνεξέταστος κίνησις, ἐκούσιος θάνατος, ἀπερίεργος ζωὴ, ἀμέριμος κίνδυνος, ἀμελέτητος Θεοῦ ἀπολογία· ἀφοβία θανάτου, ἀκίνδυνος πλοῦς, ὑπνοῦσα ὁδοιπορία. Ὑπακοὴ ἐστὶ μνημῆμα θελήσεως, καὶ ἔγερσις ταπεινώσεως· οὐκ ἀντερεῖ ἢ διακρίνει νεκρὸς ἐν ἀγαθοῖς, ἢ τὸ δοκεῖν πονηροῖς. Ὁ γὰρ θανατώσας αὐτοῦ εὐσεβῶς τὴν ψυχὴν, ὑπὲρ πάντων ἀπολογήσεται. Ὑπακοὴ ἐστὶν ἀπόθεσις διακρίσεως ἐν πλούτῳ διακρίσεως, ἀρχὴ μὲν νεκρώσεως, καὶ ψυχῆς θελήματος, καὶ μέλους σώματος πόνος· μεσότης δὲ πότε μὲν πόνος, πότε δὲ ἀπονία· τέλος δὲ ἀναισθησία λοιπὸν πᾶσα, καὶ ἀκίνησία πόνου· τότε πονῶν ὁρᾶται, καὶ ἀλγυνόμενος ὁ ζῶν νεκρὸς οὗτος ὁ μακαρίτης, ὅταν ἑαυτὸν ὄψεται τὸ οἰκεῖον ποιοῦντα θέλημα, δεδδοικότα τὴν βασταγὴν τοῦ ἑαυτοῦ κρίματος.

Ὅσοι πρὸς τὸ στάδιον τῆς νοερᾶς ὁμολογίας ἐπεχειρήσατε ἀποδύσασθαι· ὅσοι τὸν τοῦ Χριστοῦ ζυγὸν ἐπὶ τὸν οἰκεῖον αὐχένα ἄραι βούλεσθαι· ὅσοι ἐκ τούτου τὸ ἑαυτῶν φορτίον ἐπὶ τὸν τοῦ ἐτέρου τράχηλον ἐπιρεῖναι σπουδάζετε· ὅσοι τὰς ἑαυτῶν ὠνάς γράψαι ἐκουσίως σπεύδετε, καὶ ἀντ' ἐκείνων ἐλευθερίαν γραφήναι ὑμῖν βούλεσθε· ὅσοι χερσὶν ἐτέρων ἀνυψούμενοι νηρόμενοι τὸ μέγα τοῦτο περαιούσθε πέλαγος, γνῶτε ὡς σύντομόν τινα, καὶ τραχεῖαν ὁδὸν βαδίζειν ἐπεχειρήσατε, μίαν πλάνην καὶ μόνην ἐν αὐτῇ κεκτημένοι, αὕτη δὲ καλεῖται ἰδιορρυθμία· ὁ γὰρ ταύτην εἰς ἅπαν ἀπαρνησάμενος, ἐν οἷς δοκεῖ εἶναι καλοῖς, καὶ πνευματικοῖς, καὶ θεαρέστοις πρὸ τοῦ βαδίζειν ἔφθασεν. Ὑπακοὴ γὰρ ἐστὶν ἀπιστία

ἑαυτῷ ἐν τοῖς καλοῖς ἅπασιν μέχρι τέλους ζωῆς. Μέλλοντες ἐν Κυρίῳ τὸν ἑαυτῶν αὐχένα κλίνειν, σκοπῶ μὲν καὶ λόγῳ ταπεινοφροσύνης, καὶ κυρίως τὴν ἡμῶν σωτηρίαν ἐτέρῳ, ἐν Κυρίῳ πιστεύειν· πρὸ μὲν τῆς εἰσόδου, εἴπερ τις πονηρία, καὶ φρόνησις πάρ' ἡμῖν τυγχάνει, τὸν κυβερνήτην ἀνακρίνωμεν, καὶ ἐξετάσωμεν, καί, ἴν' οὕτως εἴπω, πειράσωμεν, ἵνα μὴ τῷ ναύτῃ ὡς κυβερνήτῃ, καὶ τῷ νοσοῦντι ὡς ἱατρῷ, καὶ τῷ ἐμπαθεῖ ὡς ἀπαθεῖ, καὶ τῷ πελάγει ὡς λιμένι περιπεσόντες, ἔτοιμον ἑαυτῆς εὐρήσωμεν ναυάγιον. Μετὰ δὲ τὴν ἐν τῷ σταδίῳ λοιπὸν τῆς εὐσεβείας, καὶ ὑποταγῆς εἴσοδον, μηκέτι τὸν καλὸν ἡμῶν ἀγωνοθέτην ἐν αὐτῷ ὡς ἐν ἀνθρώπῳ ἴσως ἔτι βραχέα πλημμελήματα θεασώμεθα. Εἰ δὲ μή, οὐδὲν ἐκ τῆς ὑποταγῆς οἱ ἀνακρίνοντες ὠφελούμεθα. Ἀνάγκη πᾶσα τοὺς βουλομένους ἐν τοῖς ἐπιστατοῦσι πίστιν ἀδίστακτον διὰ παντὸς κατέχειν, τὰ τούτων κατορθώματα ἐν τῇ αὐτῶν καρδίᾳ ἀνεξάλειπτα, καὶ ἀείμνηστα φυλάττειν, ἵνα ὅτε οἱ δαίμονες ἡμῖν ἀπιστίαν πρὸς αὐτοὺς σπείρωσιν, ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν μνημονευομένων ἀποφिमώσωμεν. Καθόσον γὰρ ἡ πίστις θάλλει ἐν τῇ καρδίᾳ, κατὰ τοσοῦτον καὶ τὸ σῶμα σπεύδει ἐν τῇ διακονίᾳ. Ἐπὶ δὲ εἰς ἀπιστίαν προσκόψη, ἔπεσε. Πάντως γὰρ ὁ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν. Ἐπὶ σε ὁ λογισμὸς ἀνακρίναι, ἢ κατακρίναι τὸν προηγούμενον ὑποβάλλῃ ὡς ἀπὸ πορνείας ἀποπήδησον· μὴδ' ὅλως τῷ ὄφει τούτῳ παράσχῃς ἄδειαν· μὴ τόπον, μὴ εἴσοδον, μὴ ἀρχήν. Φθέγγου δὲ πρὸς τὸν δράκοντα. Ὡς ἀπατεῶν· οὐκ ἐγὼ τοῦ ἄρχοντος, ἀλλ' αὐτὸς τὸ ἐμὸν κρῖμα ἀνεδέξατο· οὐκ ἐγὼ ἐκεῖνου, ἀλλ' αὐτὸς ἐμοῦ κριτῆς καθέστηκεν. Ὅπλον μὲν οἱ Πατέρες τὴν ψαλμοδίαν τὴν δὲ προσευχὴν τεῖχος, λουτῆρα δὲ τὸ ἄμωμον δάκρυον εἶναι ὀρίζονται. Τὴν δὲ μακαρίαν ὑπακοὴν ὁμολογίαν ἔκριναν ἢ χωρὶς οὐδεὶς τῶν ἐμπαθῶν ὄψεται τὸν Κύριον· ὁ ὑποτακτικὸς αὐτὸς τὴν ψῆφον καθ' ἑαυτοῦ ἐκφέρει εἰ μὲν διὰ Κύριον τελείως ὑπακούσει, εἰ καὶ μὴ δόξει τελείως, τὸ ἑαυτοῦ κρῖμα ἐξεδύσατο. Εἰ δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἐν τισὶν ἐκπληροῖ θέλημα, ἢ καὶ δόξει ὑπακούειν, αὐτὸς τὸ φορτίον ἐπιφέρεται· εἰ μὲντοι αὐτὸν ἔλεγχων ὁ προεστὼς οὐκ ἐπαύσατο, εὖ ἂν ἔχοι· εἰ δὲ σεσιώπηκε, τί λέγειν οὐκ ἔχω. Οἱ ἐν ἀπλότῃ ὑποτασσόμενοι ἐν Κυρίῳ καλὸν δρόμον περαιοῦσι, μὴ κεκινηκότες ἑαυτοῖς δι' ἀκριβολογίαν τὴν τῶν δαιμόνων πανουργίαν. Πρὸ πάντων ἐξομολογησόμεθα τῷ καλῷ ἡμῶν δικαστῇ καὶ μόνῳ, εἰ δὲ κελεύει καὶ πᾶσι· μάλωπες γὰρ θριαμβευόμενοι, οὐ προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χειρόν, ἀλλ, ἰαθήσονται. Φοβερὸν που παραγενόμενος ἐν κοινοβίῳ καλοῦ κριτοῦ καὶ ποιμένος ἐώρακα κριτήριον.

Τετύχηκε γὰρ μοῦ ἐκεῖσε ὑπάρχοντος, τινὰ ἐκ ληστρικῆς τάξεως τῇ μοναδικῇ προσελθεῖν πολιτεία, ὃν ὁ ἄριστος ἐκεῖνος ποιμὴν, καὶ ἱατρὸς ἐκέλευσεν ἐπὶ ἡμέρας ἑπτὰ ἀναπαύσεως ἀπάσης ἀπολαῦσαι πρὸς θεωρίαν καὶ μονὴν τῆς ἐν τόπῳ καταστάσεως. Μετὰ οὖν τὴν ἐβδόμην προσκαλεσάμενος αὐτὸν κάτ' ἰδίαν ὁ ποιμὴν ἠρώτα, εἰ ἀρεστὸν αὐτῷ τὴν συνοίκησιν μέτ' αὐτῶν ποιήσασθαι· δὲ συνθέμενον αὐτὸν μετὰ πάσης εἰλικρινείας ἐθέασατο, πάλιν ἠρώτα τί αὐτῷ ἄτοπον ἐν τῷ κόσμῳ πέπρακται. Ὡς δὲ οἶδεν αὐτὸν σὺν τῷ λόγῳ πάντων προθύμως ἐξομολογησάμενον, πάλιν πρὸς αὐτὸν πειράζων ἔλεγε. Βούλομαί σε, φησίν, ἐπὶ πάσης τῆς ἀδελφότητος

ταῦτα θριαμβεῦσαι. Ὁ δὲ ὄντως τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν μισήσας ἐκεῖνος, καὶ αἰσχυρῆς ἀπάσης καταφρονήσας ἀδιστάκτως ὑπέσχετο· καὶ εἰ βούλει, φησί, κατὰ μέσον Ἀλεξάνδρου τῆς πόλεως. Εἶτα συναθροίζει ὁ ποιμὴν ἐν τῷ Κυριακῷ παντᾶ τὰ πρόβατα τὸν ἀριθμὸν τριακόσια τριάκοντα καὶ τῆς θείας συνάξεως τελουμένης· ἦν γὰρ Κυριακῇ ποτὲ πάρ' ἐκείνοις ἐπεπολίτευτο ἀργολογίας, ἢ εὐτραπελίας ὑπόμνησις; Καὶ εἰ ποῦ τις τῶν ἐν αὐτοῖς ἀμφιβολίας πρὸς τὸν πλησίον ἤρξατο, παριῶν ἕτερος, καὶ μετανοίαν πεποικῶς τὴν ὀργὴν διεσκέδαζεν. Εἰ δὲ μνησικακοῦντας ἦσθετο, τῷ τὰ δευτέρα τοῦ προεστῶτος διέποντι τὴν ὀρμὴν ἀπήγγειλε, καὶ πρὸ τῆς ἡλίου δύσεως διαλλάττεσθαι αὐτοὺς ἑαυτοῖς παρεσκεύαζεν. Εἰ δὲ σκληρυνόμενοι ἐσκληρύνοντο, ἢ μὴ μεταλαμβάνειν τροφῆς ἄχρι τῆς διαλλαγῆς ἐπετιμῶντο ἢ τῆς μονῆς ἐξεβάλλοντο. Ἦν δὲ ἡ ἀξιεπαῖνος καὶ αὐτὴ ἀκριβεία πάρ' αὐτοῖς οὐ μάτην ἐπιτελουμένη· ἀλλὰ γε τὸν καρπὸν πολὺν ποιοῦσα καὶ δηλοῦσα. Πολλοὶ γὰρ πάρ' αὐτοῖς τοῖς ὁσίοις ἀνεδείχθησαν πρακτικοὶ τε καὶ διορατικοί, διακριτικοὶ τε καὶ ταπεινόφρονες. Καὶ ἦν ἰδεῖν φοβερὸν ἐπ' ἐκείνοις, καὶ ἀγγελοπρεπὲς θέαμα. Πολιὰς αἰδεδσίμους, καὶ ἱεροπρεπεῖς δίκην νηπίων τῇ ὑπακοῇ ἐπιτρέχοντας, καὶ καύχημα μέγιστον κεκτημένους τὴν ἑαυτῶν ταπεινώσιν. Ἐώρακα ἐκεῖσε ἄνδρας περὶ τὰ πεντήκοντα ἔτη ἐν τῇ ὑπακοῇ ἔχοντας, οὓς ἰκετεῦον μαθεῖν, τινὰ ἐκ τοῦ τοσοῦτου κόπου παραμυθίαν προσελάβοντο· ὧν οἱ μὲν εἰς ἄβυσσον ταπεινοφροσύνης κατηντηκέναι λοιπὸν ἑαυτοὺς ἔφασκον, δι' ἧς παντᾶ πόλεμον εἰς αἰῶνα διακρούονται· ἕτεροι δὲ τελείαν ἀναισθησίαν, καὶ ἀπόνοιαν ἐν λαιδορίαις, καὶ ὕβρεσι λοιπὸν ἔχειν ἔλεγον. Ἐώρακα ἕτεροὺς τῶν ἀειμνήστων ἐκείνων σὺν τῇ πολιᾷ τῇ ἀγγελοειδεῖ εἰς βαθυτάτην ἀκακίαν, καὶ ἀπλότητα σεσοφισμένην, καὶ ἐκουσιόγνωμον, καὶ θεοκατόρθωτον ἐληλακότας. Ὡσπερ γὰρ ὁ πονηρὸς δύο ἐστίν, ἄλλο τὸ φαινόμενον, καὶ ἄλλο τὸ κρυπτόμενον· οὕτως ὁ ἄπλος, οὐ διπλοῦς, ἀλλ' ἐν τῷ ἐστίν· οὐκ ἄλογός τις ὢν, καὶ ἄσοφος κατὰ τοὺς ἐν κόσμῳ γηραιούς, οὓς καὶ λεληρηκότας φιλοῦσι καλεῖν· ἀλλ' ἔξωθεν μὲν, ἠπίους ὄλους, προσηνεῖς, φαιδρούς, ἄπλαστον ἔχοντας, καὶ ἀνεπιτήδευτον, καὶ ἀνόθευτον, καὶ τὸν λόγον, καὶ τὸ ἦθος, πρᾶγμα οὐκ ἐν πολλοῖς εὐρισκόμενον· ἔσωθεν δὲ τῇ ψυχῇ τὸν Θεὸν αὐτόν, καὶ τὸν προεστῶτα ὡς ἀκέραια νηπία ἀναπνέοντας· καὶ ἰταμὸν καὶ στερέμνιον τὸ τοῦ νοῦς ὄμμα πρὸς τοὺς δαίμονας καὶ τὰ πάθη κεκτημένους.

Ἐπιλείπει με ᾧ ἱερὰ κορυφή, καὶ θεοφιλῆς συνάθροισις, ὁ τῆς ζωῆς μου χρόνος, τὴν ἐκείνων τῶν μακαριῶν διηγούμενον ἀρετὴν, καὶ οὐρανομίμητον βιῶσιν· ἀλλ' ὁμως ἄμεινον ἐκ τῶν ἐκείνοις πεπονημένων ἰδρώτων τὸν ἡμέτερον ἐγκαλλωπίσαι πως ἡμᾶς λόγον, καὶ εἰς ζῆλον θεοφιλῆ διεγεῖραι· ἢ ἐξ οἰκειῶν παραινέσεων. Χωρὶς γὰρ πάσης ἀντιλογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος κατακοσμεῖται. Ἐκεῖνο δὲ ἐρωτῶ, ἐρωτῶ, μηδὲν ἡμᾶς πεπλανημένον γράφειν ὑπονοῆσαι· ἔθος γὰρ τῇ ἀπιστίᾳ τὴν ὠφέλειαν λυμαίνεσθαι. Πάλιν δὲ τῶν προειρημένων ἐχώμεθα.

Τὶς ἀνὴρ Ἰσίδωρος τοῦνομα ἐξ ἀρχοντικῆς ἀξίας Ἀλεξάνδρου τῆς πόλεως ἐν τῷ εἰρημένῳ κοινοβίῳ, πρὸ τούτων τῶν χρόνων ἀπετάξατο, ὃν κάγω ἐκεῖσε ἔτι

κατέλαβον. Τοῦτον δεξάμενος ὁ πανόσιος ἐκεῖνος ποιμὴν κακεντρεχῆ πάνυ, καὶ ὤμόν, δεινὸν τε, καὶ ἀγέρωχον θεασάμενος, σοφίζεται ὁ πάνσοφος δαιμόνων πανουργίαν δι' ἀνθρωπίνης ἐπινοίας, καὶ φησι πρὸς τὸν Ἰσίδωρον. Εἰ ἄρα τὸν τοῦ Χριστοῦ ζυγὸν ἄραι προήρησας ὑπακοὴν σε ἀσκεῖν πρὸ πάντων βούλομαι. Ὁ δὲ φησιν· Ὡς σίδηρος χαλκεῖ, οὕτως ἀγιώτατε, ὑποτάσσεσθαι ἑαυτὸν δέδωκα. Ὁ δὲ μέγας καὶ ἐπ' αὐτῷ τῷ παραδείγματι θεραπευθεὶς, διδῶσιν εὐθέως τὸ γυμνάσιον τῷ σιδηρῷ Ἰσιδώρῳ καὶ φησίν. Βούλομαί σε, ὦ ἄδελφε, τῇ φύσει, ἐν τῷ πυλῶνι τῆς μονῆς παρίστασθαι· καὶ πάση ψυχῇ εἰσιούση τε, καὶ ἐξιούση ποιεῖν γονυκλισίαν λέγοντα. Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, πάτερ, ὅτι ἐπιληπτικὸς εἰμι. Ὑπήκουσε δὲ οὗτος, ὡς ἄγγελος Κυρίου. Ἑπταετίαν δὲ αὐτοῦ ἐκεῖσε πεποικηκός, καὶ εἰς βαθυτάτην ταπεινώσιν, καὶ κατάνυξιν ἐληλακός, ἠβουλήθη ὁ ἀοίδιμος μετὰ τὴν νομικὴν ἑπταετίαν, καὶ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀνείκαστον ὑπομονήν, τοῦτον, ὡς ὑπεράξιον, τοῖς ἀδελφοῖς συναριθμῆσαι, καὶ χειροτονίας ἀξιῶσαι. Ὁ δὲ πλείστας καὶ δι' ἑτέρων, καὶ δι' ἐμοῦ τοῦ ἀσθενοῦς ἰκεσίας πεποίηκε τῷ ποιμένι, ἐκεῖσε αὐτὸν ὡσαύτως διάγοντα τελειῶσαι τὸν δρόμον, αἰνιζάμενος, καὶ ἀμυδρῶς πῶς τῷ λόγῳ τὸ τέλος, καὶ τὴν αὐτοῦ κλῆσιν πλησιάζουσαν, ὅπερ καὶ γέγονεν. Ἐάσαντος γὰρ αὐτὸν ἐν τῇ αὐτῇ τάξει τοῦ διδασκάλου, μετὰ δεκάτην ἡμέραν πρὸς Κύριον δι' ἀδοξίας ἐνδόξως ἐξεδήμησε, τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ τῆς αὐτοῦ κοιμήσεως, καὶ τὸν θυρωρὸν τῆς μονῆς πρὸς Κύριον προσλαβόμενος. Ἦν γὰρ αὐτῷ εἰρηκῶς ὁ μακάριος, ὅτιπερ, ἕαν τύχω παρρησίας πρὸς Κύριον, ἀχώριστος μου γενήσῃ κάκει διὰ τάχος. Ὅπερ καὶ γέγονεν, εἰς μεγίστην πληροφορίαν τῆς ἀκαταίσχυντου αὐτοῦ ὑπακοῆς, καὶ ταπεινώσεως θεομιμήτου. Ἠρώτησα ἔτι περιόντα τὸν μέγαν τοῦτον Ἰσίδωρον, ποίαν ἐργασίαν αὐτοῦ ὁ νοῦς ἐν τῷ πυλῶνι διάγοντος ἐκέκτητο. Καὶ οὐκ ἔκρυψεν ὠφελῆσαι με θέλων ὁ ἀείμνηστος. Ἐν ἀρχαῖς μὲν γὰρ τοῦτο φησίν, ἐλογιζόμενη, ὅτιπερ ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν μου ἐπράθην. Ὅθεν καὶ μετὰ πικρίας πάσης, καὶ βιᾶς, καὶ αἵματος τὴν μετανοίαν ἔβαλλον. Ἐνιαυτοῦ δὲ πληρωθέντος ἀλύπως λοιπὸν διεκείμην τὴν καρδίαν, μισθὸν παρ' αὐτοῦ Θεοῦ ὑπομονῆς προσδεχόμενος. Περαιωθέντος δὲ ἑτέρου ἐνὸς χρόνου, ἀναξίον ἑαυτὸν λοιπὸν ἐλογιζόμενη σὺν αἰσθήσει καρδιάς, καὶ τῆς ἐν τῇ μονῇ διατριβῆς, καὶ τῆς τῶν Πατέρων θεάς, καὶ συντυχίας, καὶ τῆς τῶν μυστηρίων μεταλήψεως, καὶ τῆς ἐν προσώπῳ τινὸς θεωρίας. Κάτω δὲ νεύων τῷ ὄμματι, καὶ κατωτέρῳ φρονήματι τοὺς εἰσιόντας καὶ ἐξιόντας εἰλικρινῶς λοιπὸν ὑπὲρ εὐχῆς ἰκέτευον.

Ἐν τῇ τραπέζῃ ποτὲ συγκαθημένῳ μοι τῷ μεγάλῳ ἐπιστάτῃ, πρὸς τὸ ἐμὸν οὐς κεκλικῶς τὸ ἅγιον αὐτοῦ στόμα φησί. Βούλει σοὶ δεῖξω ἐν πολιᾷ βαθυτάτῃ θεϊκὸν φρόνημα; Ἐμοῦ δὲ ἰκετεύσαντος, ὁ δίκαιος ἐκ τῆς δευτέρας τραπέζης Λαυρέντιον τοῦνομα περὶ τὰ τεσσαράκοντα ὀκτῶ ἔτη ἐν τῇ μονῇ ἔχοντα, καὶ δεύτερον τοῦ ἱερατείου πρεσβύτερον ὑπάρχοντα. Ἐλθόντα, οὖν, καὶ βαλόντα τῷ ἡγουμένῳ γονυκλισίαν, εὐλογοῖται μὲν παρ' αὐτοῦ. Ἀναστάντι δὲ οὐδενὸς τὸ σύνολον εἴρηκεν· ἀλλ' εἴασεν αὐτὸν πρὸ τῆς τραπέζης ἐστῶτα, καὶ μὴ ἐσθίοντα· ἦν δὲ τοῦ ἀρίστου ἡ εἴσοδος· ὥστε ποιῆσαι περὶ ὧραν μεγάλην, ἣν καὶ δύο ἰστάμενον· ὡς ἐμὲ λοιπὸν

αἰδεῖσθαι κὰν εἰς πρόσωπον τοῦ ἐργάτου ἀτενίσει. Ἦν γὰρ ὀλοπόλιος, ὀγδοηκοστὸν ἄγων χρόνον. Ἀναποκρίτου τε ἄχρι τῆς πληρώσεως τῆς ἐστιάσεως μείνοντος· ἀναστάντων ἡμῶν πέμπεται ὑπὸ τοῦ ὄσιου εἰπεῖν τῷ προμνημονευθέντι μεγάλῳ Ἰσιδώρῳ τὴν τοῦ τριακοστοῦ ἐνάτου ψαλμοῦ γέροντα πειρᾶσαι· ἐρωτήσαντος δὲ μου τί ἄρα παριστάμενος τῇ τραπεζῇ ἐλογίζετο. Τοῦ Χριστοῦ, ἔφη, τὴν εἰκόνα τῷ ποιμένι περιθέμενος, οὐδ' ὄλως ποτὲ ἐξ αὐτοῦ ἐπιτάσσεσθαι λελόγισμαι, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ. Ὅθεν, πάτερ Ἰωάννη, οὐχ ὡς ἐνωπίον τραπέζης ἀνθρώπων, ἀλλ' ὡς ἐνωπίον θυσιαστηρίου Θεοῦ, καὶ Θεῷ ιστάμην προσευχόμενος· οὐδ' ὄλως ἔννοιάν τινα πρὸς τὸν ποιμένα πονηρὰν λογισάμενος, ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν μου πίστεως καὶ ἀγάπης. Εἶρηκε γὰρ τίς, ὅτι *Ἡ ἀγάπη οὐ λογίζεται τὸ κακόν*. Πλὴν κάκεῖνο γίνωσκε, Πάτερ· ὅτι ἐπὶ τις εἰς ἀπλότητα καὶ ἐκουσίαν ἀκακίαν ἐκδῶ, οὐκ ἔτι ἔκει ὁ πονηρὸς χώραν ἢ ὥραν ἀναλαμβάνει. Κύριος ὁ δίκαιος, οἷος καὶ ἦν ὁ τῶν λογικῶν θρεμμάτων σωτὴρ διὰ τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνος, τοιοῦτον αὐτῷ καὶ οἰκονομοῦντα τὰ τὴν μονὴν ἄλλον πέπομφε. Ἦν γὰρ σῶφρων εἰ κεῖ τις ἄλλος, πρᾶος, ὡς πάνυ ὀλιγοῖ. Τούτῳ πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν ὠφέλειαν ἐπηνέχθη ὁ γερῶν ὁ μέγας εἰ ἐπὶ τοῦ Κυριακοῦ διωχθῆναι αὐτὸν κελεύσας ἀκαίρως. Ἐγὼ δὲ ἐγνωκῶς ἄμεμπτον αὐτὸν εἶναι ἐφ' ᾧ ἐγκλήματι πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν ὁ ποιμὴν, κατ' ἰδίαν ὑπὲρ τοῦ οἰκονόμου ἀπολογία ἐποιοῦμην πρὸς τὸν μέγαν. Ὁ δὲ σοφὸς φησί. Κἀγὼ ἐγνωκα, πάτερ, ἀλλ' ὥσπερ οὐ δίκαιον, ἀλλ' ἐλεεινὸν ἐκλιμώττοντος νηπίου τὸν ἄρτον ἐκ στόματος ἀφαρπάσαι· οὕτως καὶ ἑαυτὸν, καὶ τὸν ἐργάτην ὁ ψυχῶν προεστηκῶς, μὴ βλάπτει προξενῶν αὐτῷ στέφανον, ὅσους καὶ γινώσκει αὐτὸν ὑπομένειν, κατὰ πᾶσαν ὥραν. Εἴτε δι' ὕβρεων, εἴτε δι' ἀτιμιῶν, δι' ἐξουδενώσεως, δι' ἐμπαιγμῶν· τριά γὰρ μεγίστα ἀδικεῖται. Πρωτὸν μὲν στερούμενος αὐτὸν τοῦ ἐκ τῆς ἐπιτιμήσεως μισθοῦ· δευτέρον δὲ ὅτι καὶ ἄλλους ὠφελεῖν ἐκ τῆς ἕτερου ἀρετῆς δυνάμενος, οὐκ ἐποίησε· τρίτον, ὃ καὶ βαρύτερον, ὅτι πολλάκις καὶ αὐτοὶ οἱ δοκοῦντες φερέπονι, καὶ ὑπομονητικοὶ ὑπάρχειν, ἐπὶ χρόνον ἀμεληθέντες, καὶ ὡς δῆθεν ἐνάρετοι, λοιπὸν ὑπὸ τοῦ προεστῶτος μὴ ἐλεγχόμενοι, ἢ ὄνειδιζόμενοι, τῆς προσούσης αὐτοῖς πραότητος, καὶ ὑπομονῆς ἐστερήθησαν. Κὰν γὰρ καλὴ καὶ καρποφόρος καὶ πίων ἐστὶν ἡ γῆ, ἀλλ' οἶδεν λεῖψις ὕδατος ἀτιμίας ὑλομανοῦσαν αὐτὴν ποεῖν, καὶ ἀκάνθας τύφου, καὶ πορνείας, καὶ ἀφοβίας ἐν αὐτῇ βλαστῆσαι. Τοῦτο γινώσκων ὁ μέγας ἐκεῖνος Ἀπόστολος τῷ Τιμοθέῳ ἐπέστελλεν. Ἐπίστηθι· ἐπενέχθητι· ἐπίπληξον αὐτοὺς εὐκαίρως, ἀκαίρως. Ἐμοῦ δὲ πρὸς τὸν ὁδηγὸν ὄντως ἐκεῖνον ἀντιφιλονεικοῦντος, καὶ τὴν ἀσθένειαν τῆς καθ' ἡμᾶς γενεᾶς προβαλλομένου, καὶ ὡς πολλοὶ ἴσως ἐκ τῆς εἰκῆ, τάχα δὲ καὶ οὐκ εἰκῆ ἐπιπλήξεως τῆς ποιμνῆς ἀπορρήγνηται· πάλιν ὁ τῆς σοφίας οἶκος ἔλεγε. Ψυχὴ δεθεῖσα διὰ Χριστὸν ἀγάπη ποιμένος, καὶ πίστει, μέχρις αἵματος οὐκ ἀφίσταται· μάλιστα εἰ καὶ εὐεργετηθεῖσα ἐπὶ μῶλωψί ποτε τυγχάνει παρ' αὐτοῦ· μνημονεύουσα τοῦ φάσκοντος. Οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί, οὔτε δυνάμεις, οὔτε τίς κτίσις ἕτερα χωρίσαι ἡμᾶς ἄπο τῆς ἀγαπῆς τοῦ Χριστοῦ δεδύνηται. Ἡ δὲ μὴ οὕτως δεθεῖσα, καὶ παγεῖσα, καὶ κολληθεῖσα, θαυμάζω, εἰ οὐκ εἰκῆ τὴν ἐν τῷ τόπῳ διατριβὴν διαπεραίνει, ἐπιπλάστω, καὶ ἡπατημένη ὑποταγῇ συνημμένη οὐκ ἔψευσται δὲ ἑαυτὸν ἀληθῶς ὁ

μέγας· ἀλλὰ καὶ κεκράτηκε, καὶ ὠδήγηκε, καὶ τετελείωκε, καὶ προσενήνοχε Χριστῷ ἄμωμα θύματα. Ἀκούσωμεν σοφίαν Θεοῦ, καὶ θαυμάσωμεν ἐν ὄστρακίνοις σκεύεσιν εὐρημένην.

Ἀγάμενος ἐγὼ ἐκεῖσε παρὼν τὴν τινῶν τῶν νεοπαγῶν πίστιν, καὶ ὑπομονήν, καὶ ἀδάμαστον καρτερίαν ἐπὶ ταῖς τοῦ προεστῶτος, ἀλλὰ καὶ τῶν λίαν ὑποβεβηκότων ἠρώτων, οἰκοδομῆς χάριν, τινὰ τῶν ἀδελφῶν πέντε καὶ δεκά ἔτη ἐν τῇ μονῇ ἔχοντα, ὀνόματι Ἀββάκυρον, ὃν καὶ μάλιστα ὑπο πάντων σχεδὸν ἀδικούμενον, ἔσθ' ὅτε καθ' ἡμέραν, τῆς τραπέζης ἐκ τῶν ὑπηρετῶν διωκόμενον ἔβλεπον· ἦν γὰρ ἐκ φύσεως μικρὸν πάνυ περὶ τὴν γλῶσσαν ἀκράτητος ἀδελφός. Καὶ πρὸς αὐτὸν ἔλεγον· ἄδελφε Ἀββάκυρε, διὰ τί τῆς τραπέζης καθ' ἡμέραν ἐλαυνόμενον σε θεωρῶ, καὶ ἄδειπνον πολλάκις κοιμώμενον; Καὶ φησί· Πίστευσόν μοί, πάτερ, ὅτι δοκιμάζουσί με οἱ πατέρες μου, ἐὰν ποιῶ μοναχόν, ἐπεὶ οὐκ ἐν ἀληθείᾳ τοῦτο ποιοῦσι· κἀγὼ λοιπὸν γινώσκων τὸν σκοπὸν τοῦ μεγάλου, καὶ αὐτῶν, ὑπομενῶ πάντα ἀβαρῶς. Καὶ ἰδοὺ δεκαπέντε ἔτη ἔχων τοῦτο λογιζόμενος, καθὼς μοι καὶ αὐτοὶ ἐν τῇ ἐμῇ εἰσόδῳ ἔφησαν· ὅτι ἄχρι τῆς τριακονταετίας δοκιμάζουσι τοὺς ἀποτασσομένους· καὶ δικαίως, πάτερ Ἰωάννη. Χωρὶς γὰρ δοκιμῆς ὁ χρυσὸς οὐ τελειοῦται. Ἐπιμείνας οὖν ὁ γενναῖος οὗτος Ἀββάκυρος μετὰ τὴν ἔμην ἄφιξιν τῷ μοναστηρίῳ διετῆ χρόνον, πρὸς Κύριον ἀπεδήμησε, τοῦτο εἰπὼν τοῖς πατράσιν ἐν τῷ μέλλειν ἐκλείπειν. *«Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ τῷ Κυρίῳ, καὶ ὑμῖν, ἔμεινα ἐκ δαίμονος ἀπείραστος ἰδοὺ δεκαεπτὰ ἔτη»*. Ὅν καὶ ὡς ὁμολογητὴν μετὰ τῶν ἐκεῖσε κατακειμένων ἁγίων ἀξίως ὁ δικαιοκρίτης ποιμὴν κατατεθῆναι ἐκέλευσεν.

Ἄδικῶ πάντας τοῦς ζηλωτὰς τῶν καλῶν, εἴπερ σιωπῆς μνήματι θάψω τὸ Μακεδονίου τοῦ πρώτου τὸν ἐκεῖσε διακονῶν κατόρθωμα καὶ ἄθλον οὗτος ὁ μεμελημένος Κυρίῳ ποτὲ τῆς τῶν ἁγίων Θεοφανίων ἐορτῆς καταλαβούσης, λιπαρεῖ τὸν ποιμένα, πρὸ δύο ἡμερῶν ἐν τῇ πολεὶ Ἀλεξανδρείᾳ, εἰσελθεῖν οἰκείας χρείας χάριν τινός, ὑποσχόμενος μέντοι θᾶπτον ἐξέρχεσθαι τῆς πόλεως, διὰ τὴν τῆς ἐορτῆς ἀκολουθίαν τὲ καὶ ἐτοιμασίαν. Ὁ οὖν μισόκαλος διάβολος ἐμπόδιον πεποηκῶς τῷ ἀρχιδιακόνῳ πεποίηκεν τῇ ἁγίᾳ ἐορτῇ ἐν τῇ μονῇ κατὰ τὸν ὄρον, ὃν ἦν ἐκ τοῦ προεστῶτος κομισάμενος. Μεθ' ἡμέραν οὖν καταλαβόντα, ἀφορίζει ὁ ποιμὴν τῆς διακονίας, καὶ ἐν τῷ ἔσχατον ἀρχαρίων κατατάττει χορῶ· δέχεται ὁ καλὸς τῆς ὑπομονῆς διάκονος καὶ τῆς καρτερίας ἀρχιδιάκονος, τὸν τοῦ Πατρὸς ὄρον, καὶ ἀλύπως οὕτως, ὡς ἐτέρου ἐπιτιμηθέντος, καὶ οὐκ αὐτοῦ· πεποηκότα τοίνυν αὐτὸν ἐν τῇ τοιαύτῃ τάξει τεσσαράκοντα ἡμέρας, πάλιν ἐπὶ τὸν ἴδιον βαθμὸν ἀνήγαγε ὁ σοφός· καὶ τῇ μετὰ μίαν ἡμέραν δυσωπεῖται ὑπὸ τοῦ ἀρχιδιακόνου πάλιν ἐν τῇ ἐπιτιμίᾳ, καὶ τῇ πρώτῃ ἀτιμία καταστῆναι, φήσας αὐτῷ, ὅτι πὲρ ἀσυγχώρητόν τι ἐν τῇ πόλει ἔπταισα. Γνοὺς δὲ ὁ ὄσιος ἀληθῆ μὴ λέγειν αὐτῷ, ἀλλὰ ταπεινώσεως χάριν τοῦτο ἐπιζητεῖν, εἶξε τῇ καλῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἐργάτου· καὶ ἦν ἴδεν πολιὰν αἰδέσιμον ἐν τῇ τῶν ἀρχαρίων διάγουςαν τάξει· καὶ πάντας δυσωποῦσαν εἰλικρινῶς ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχεσθαι. Ἐπειδὴ, φησὶν, εἰς πορνείαν παρακοῆς πέπτωκα, ἐμοὶ δὲ τῷ ταπεινῷ

τεθάρρηκεν ὁ μέγας οὗτος Μακεδόνιος, τίνος χάριν τῇ τοιαύτῃ τεταπεινωμένη διαγωγή ἐκουσίως προσέδραμεν· οὐδέποτε γὰρ κουφισμὸν οὕτως πολεμοῦ παντός, καὶ φωτὸς θειοῦ γλυκασμὸν ἐν ἑαυτῷ ὡς νῦν τεθέαμαι. Ἀγγέλων, φησί, τὸ μὴ πίπτειν, ἴσως καὶ μὴ δυναμένων, ὡς φασὶ τινές· ἀνθρώπων δὲ τὸ πίπτειν, καὶ θάπτων ἀνίστασθαι· ὁσάκις τοῦτο καὶ συμβαίη· δαιμονῶν δὲ καὶ μόνον, τὸ πεσόντας μὴ ἐγείρεσθαι.

Ὁ τὴν διακονίαν τῆς μονῆς πεπιστευμένος τεθάρρηκε. Νέου μου ὄντος, φησί, καὶ ἐν τῇ τῶν ἄλογων φροντίδι διάγοντος, συνέβη πτώμα κατενεχθῆναι βαρύτατον ψυχῆς· ἐμοῦ δὲ σεσυνηθότος μηδέποτε κρύπτειν ὄφιν ἐν φωλεῷ καρδίας, τῷ ἱατρῷ τοῦτον τῆς κέρκου κρατήσας ἐστηλίτευσε· κέρκον δὲ λέγω τὸ τέλος τῆς πράξεως· ὁ δὲ μειδιῶν τῷ προσώπῳ φησὶν πρὸς με. Παίσας μου τὴν σιαγόνα μετρίως, ἄπιθι, τέκνον, ἔχου τῆς διακονίας σου, ὡς τὸ πρὶν, μηδὲν τὸ παράπαν δεδιώς. Ἐγὼ δὲ πίστει διαπύρω πεισθεὶς ἐν βραχείαις ἡμέραις τῆς ἰάσεως πληροφορίαν εἰληφώς, ἔτρεχον τὴν ὁδὸν μου χαίρων ἅμα καὶ τρέμων.

Κεκτῆται πᾶσα τάξις κτιστῶν, ὡς φασὶ τινες, διαφορᾶς διαφερόντων. Ἐπει οὖν ἦσαν καὶ παρὰ τῇ συνόδῳ τῶν ἀδελφῶν προκοπῶν καὶ γνωμῶν διαφοραὶ· ἐπὶ τινὰς τούτων ὁ ἱατρὸς φιλενδείκτας ἐπὶ ταῖς τῶν κατὰ κόσμον ἐν τῇ μονῇ ἐπιδημίας ἐσημειοῦτο, καὶ τούτους ἐπὶ τούτων ἐσχάταις ὑβρεσι, καὶ διακονίαις ἀτιμοτέραις ἐνώπιον ἐκείνων περιέβαλλεν· ὥστε λοιπὸν δρομαίως ὑποχωρεῖν, ἥνικα δ' ἂν τινῶν τῶν κατὰ κόσμον ἐπιδημίαν ἔβλεπον· καὶ ἦν ιδέσθαι ὑπερφυῆς τὸ γινόμενον, αὐτὴν τὴν κενοδοξίαν ἑαυτὴν ἐκδιώκουσαν, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀποκρύπτουσαν. Μὴ στερησαί με Κύριος ὁσίου Πατρὸς εὐχῆς βουλόμενος, πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος τῆς ἐμῆς τοῦ ὁσίου τόπου ἐξελεύσεως, προσελάβετο τὸν τὰ δευτέρα τοῦ ποιμένος διέποντα ἄνδρα θαυμαστόν, Μηνᾶν τοῦνομα, πενήκοντα ἑννέα ἔτη ἔχοντα ἐν τῷ κοινοβίῳ, λοιπὸν διακονήσαντα πᾶσαν διακονίαν. Τῇ οὖν ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, ἡμῶν τὸν συνήθη κανόνα τῆς τοῦ ὁσίου κοιμήσεως ἐπιτελούντων, ἐξαίφνης εὐωδιάζεται ὄλος ὁ χῶρος, ἐν ᾧ ὁ ὁσίου κατέκειτο. Ἐπέτρεψεν οὖν ὁ μέγας τὴν, ἐν ἧ κατετέθη, θήκην ὁ ὁσίου ἀποσκεπάσαι ἡμᾶς· καὶ τούτου γενομένου, ὁρῶμεν πάντες ἐκ τῶν αὐτοῦ τιμίων πελμάτων δίκην δύο πηγῶν τὴν τοῦ μυροῦ εὐωδίαν ἐκπορευομένων. Τότε, φησὶν ὁ διδάσκαλος πρὸς πάντας, ὁρᾶτε; Ἴδου οἱ τὸν ποδῶν αὐτοῦ, καὶ κοπῶν ἴδρωτες μύρον Θεῷ προσηνέχθησαν. Καὶ ἀληθῶς. Καὶ ἄλλα τε πλεῖστα ἡμῖν περὶ αὐτοῦ τοῦ πανόσιου Μηνᾶ, οἱ τοῦ τόπου πατέρες κατορθώματα ἀπήγγειλαν, ἐν οἷς καὶ τοῦτο ἔλεγον. Ὅτι φασὶ ποτε ὁ προεστὼς τὴν αὐτοῦ θεοδώρητον ὑπομονὴν δοκιμάσαι βουλόμενος, ἀνελθόντα αὐτὸν ἐν τῷ ἡγουμενείῳ, καὶ βαλόντα μετανοίαν ἐσπέρας τῷ ἡγουμένῳ, παράθεσιν τε λαβεῖν συνήθως ἱκετεύοντα, εἶασεν αὐτὸν οὕτως χαμαὶ κείμενον ἄχρι τοῦ κανόνος ὥρας· τότε λοιπὸν αὐτὸν εὐλογήσας, καὶ λαιδορήσας ὡς φιλενδείκτην καὶ ἀνυπομόνητον ἀνέστησεν. Ἐγίνωσκε γὰρ ὁ ὁσίου, ὅτι ὑποφέρει γενναίως· διὸ καὶ τὸ δρᾶμα πρὸς οἰκοδομὴν πᾶσι πεποίηκεν. Ὁ δὲ τούτου ἡμᾶς τοῦ ὁσίου Μηνᾶ μαθητῆς ἐπληροφόρει ἡμᾶς τὰ κατὰ τὸν ἐπιστάτην.

Διὸ καί, φησίν, ἐμοῦ πολυπραγμονήσαντος αὐτόν, εἰ ἄρα ἐν τῇ τοιαύτῃ πρὸς τὸν ἡγούμενον γονυκλισία ὑπνω κατηνέχθη, ἐπληροφόρει, φησίν, ὡς ἅπαν τὸ Ψαλτήριον χαμαὶ κείμενον ἀποστηθίσει. Οὐ παρίδω ἐγὼ ἐγκαλλωπίσαι τὸν τοῦ λόγου στέφανον καὶ τῷ παρόντι σμαράγδῳ.

Κεκίνηκα ποτε περὶ ἡσυχίας λόγον τισὶ τῶν ἀνδρειωτάτων γερόντων ἐκείνων· οἱ δὲ μειδιῶντι τῷ προσώπῳ, καὶ ἰλαρῷ ἤθει ἀστείως φασὶ πρὸς με. Ἡμεῖς, ᾧ πάτερ Ἰωάννη, ὑλικοὶ ὄντες ὑλικωτέραν καὶ ἀγωγὴν μετερχόμεθα· ἐκεῖνο προκρίναντες, κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἑαυτῶν ἀσθενείας καὶ τὸν πόλεμον ὑπελθεῖν· ἄμεινον λογισάμενοι ἀνθρώποις παλαίειν, τοῖς ποτὲ μὲν ἡγριωμένοις, ποτὲ δὲ μετανοοῦσι, καὶ μὴ δαίμοσι διὰ παντὸς πρὸς ἡμᾶς μαινομένοις καὶ ὀπλιζομένοις. Ἐτερος δὲ αὖθις τῶν ἀειμνήστων, πολλὴν πρὸς με τὴν κατὰ Θεὸν ἀγάπην καὶ παρρησίαν κεκτημένος, φησὶ μοι μέτ' εὐμενίας. Εἰ ἄρα σοὶ πρόσεστι, πάνσοφε, ἢ τοῦ εἰπόντος ἐν αἰσθήσει ψυχῆς ἐνεργεία, ὅτι *Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι με Χριστῷ*· εἰ Πνεῦμα ἅγιον δρόσου ἀγνείας κατὰ τὴν Παρθένον ἐπῆλθεν ἐπὶ σε· εἰ δυνάμεις Ὑψίστου ὑπομονῆς ἐπεσκίασέ σοι· ζῶσαι ὡσπερ ἀνὴρ (Χριστὸς ὁ Θεός) τὴν ὀσφὺν σοῦ λεντίῳ ὑποκοῆς, καὶ ἀναστὰς ἐκ τοῦ δειπνου τῆς ἡσυχίας νίψον πόδας ἀδελφῶν ἐν συντετριμμένῳ πνεύματι. Μᾶλλον δὲ κυλίου ὑπὸ πόδας συνοδίας ἐν καταβεβλημένῳ φρονήματι. Στήσον πυλωροὺς ἀποτόμους, καὶ ἀύπνους ἐν πύλῃ καρδίας σου· κράτει νοῦν ἀκράτητον ἐν περισπωμένῳ σώματι· ἄσκει νοερὰν ἡσυχίαν ἐν κινουμένοις καὶ σαλευομένοις μέλεσι. Τὸ πάντων παραδοξότατον, γίνου ἀπτότητος ψυχῆ μεταξὺ τῶν θορύβων· ἄγχε γλῶτταν προπηδᾶν ἐν ἀντιλογίαις μαινομένην· πάλαιε τῇ δεσποίνῃ ταύτῃ ἑβδομηκοντάκις ἑπτα τῆς ἡμέρας· πῆξον ἐν ξύλῳ ψυχῆς σταυρῷ νοῦν ἄκμονα δι' ἀλλεπαλλήλων σφυρῶν καὶ κτυπῶν τυπτόμενον, ἐμπαιζόμενον, λοιδουρούμενον, χλευαζόμενον, ἀδικούμενον, καὶ μηδαμῶς ἐκλυόμενον, μηδὲ θραῦσιν ὑπομένοντα· ἀλλ' ὅλον λεῖον καὶ ἀκίνητον ὑπάρχοντα. Ἀποδῦσαι θελημὰ ὡς αἰσχυνῆς περιβολήν, καὶ γυμνὸς τούτου ἐν τῷ σκάμματι εἴσελθε. Τὸ σπάνιον, καὶ δυσεύρετον ἐνδύσαι πίστεως θώρακα, ὑπο ἀπιστίας πρὸς τὸν ἀγωνοθέτην μὴ διαλυόμενον, μηδὲ τιτρωσκόμενον κράτει χαλινῶ σωφροσύνης ἀφήν ἀναιδῶς προπηδῶσαν· ἄγχε ὀφθαλμὸν μελέτη θανάτου, μεγέθη καὶ ὄραν σωματῶν περιεργάζεσθαι καθ' ὄραν βουλόμενον· φιμοῦ νοῦν περιέργον ἐν οἰκεῖα μερίμνη τὸν ἀδελφὸν κατακρινεῖν ἐν ἀμέλεια βουλόμενον ἔγρων· καὶ πᾶσαν ἀγάπην, καὶ συμπάθειαν πρὸς τὸν πλησίον ἀπλανῶς ἐμφανίζοντα. Γνώσονται πάντες ἀληθῶς ἐν τουτῷ, ᾧ προσφιλέστατε πάτερ, ὅτι Χριστοῦ μαθητῆς ὑπάρχεις τότε, ἔαν ἐν συνοδίᾳ ἀγάπην ἔχωμεν ἐν ἀλλήλοις. Δεῦρο, δεῦρο, πάλιν ἔλεγεν ὁ καλὸς φίλος, δεῦρο συναυλίσθητι. Πίε μυκτηρισμὸν καθ' ὄραν, ὡσπερ ὕδωρ ζῶν, ἐπειδὴ πάντα τὰ τερπνὰ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ὁ Δαβὶδ ἐξερευνήσας, ἔσχατον πάντων διαπορῶν ἔλεγεν. *Ἴδου δὴ τὶ καλόν, καὶ τὶ τερπνόν; Οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό.* Εἰ δὲ οὐπω τοῦ ἀγαθοῦ τῆς τοιαύτης ὑπομονῆς καὶ ὑποκοῆς ἠξιώθημεν, καλὸν λοιπὸν κἂν τὴν οἰκειαν ἀσθένειαν ἐπεγνωκότας, κατὰ μόνας πόρρω τοῦ ἀθλητικοῦ σταδίου ἰσταμένους τοὺς ἀθλοῦντας μακαρίζειν, καὶ τούτοις

ὑπομονὴν εὐχέσθαι. Ἦττήθην ἐγὼ καλῶ πατρί, καὶ διδασκάλῳ ἀρίστῳ εὐαγγελικῶς ἡμῖν καὶ προφητικῶς μαχησαμένῳ· μᾶλλον δὲ φιλικῶς, καὶ τὰ βραβεῖα τῆ μακαρία ὑπακοῆ δοῦναι ἀναμφιβόλως τεθειλήκαμεν. Μιᾶς δὲ ἔτι ὀνησιφόρου τῶν μακαριῶν τούτων ἀρετῆς ἐπιμνησθεῖς, ὡσπερ ἐκ παραδείσου ἐξιῶν, πάλιν τὰ ἀκαλλῆ, καὶ ἀνησιφόρα ὑμῖν ἀκανθολογήματα παραθήσομαι.

Ἐν τῇ εὐχῇ πολλάκις ἡμῶν παρισταμένων, συντυχίας τινὰς ποιήσαντας ἐσημειώσατο ὁ μακάριος ποιμὴν· οὓς ἐπὶ ἑβδοματιαῖον χρόνον πρὸ τῆς ἐκκλησιᾶς στήσας, πᾶσι μετανοίαν ποιεῖν παρεκέλευσε τοῖς εἰσιοῦσί τε καὶ ἐξιοῦσι· καὶ τὸ δὴ θαυμαστότερον, καίτοιγε κληρικοὺς ὑπάρχοντας τοῦτ' ἔστι πρεσβυτέρους. Τινὰ τῶν ἀδελφῶν ὁρῶν σὺν αἰσθήσει καρδιᾶς πλέω τῶν πολλῶν ἐν τῇ ψαλμωδία περιστάμενον· καὶ μάλιστα ἐν τῇ πρωτολογία τῶν ὕμνων πρὸς τινὰς τοῖς ἑαυτοῦ ἦθεσι, καὶ τῷ προσώπῳ διαλεγόμενον, ἠρώτων τοῦ ἦθους τοῦ μακαρίου τὴν ἔννοιαν μαθεῖν. Ὁ δὲ γνοὺς ἵνα μὴ κρύπτειν ὠφελεῖσαι, φησί. Τοῦς λογισμοὺς μου, πάτερ Ἰωάννη, καὶ τὸν νοῦν σὺν τῇ ψυχῇ εἴωθα ἐκ προοιμίων ἐπισυνάγειν, καὶ συγκαλῶν κράζειν τούτοις. *Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ Χριστῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ ἡμῶν.* Τὸν δὲ ἐστιάτορα τοῦτο ποιοῦντα κατέλαβον πολυπραγμονήσας· μικρὸν γὰρ πτυχίον ἐν τῇ ζώνῃ κρεμάμενον ἔχοντα ὁρῶν, ἔμαθον ὡς τοὺς ἑαυτοῦ καθ' ἡμέραν σημειούμενος λογισμοὺς, τούτους πάντας τῷ ποιμένι ἐξαγγέλλει. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους πλείστους τῶν αὐτόθι τοῦτο ποιοῦντας ἐθεώμην· ἦν δὲ καὶ αὕτη ἐντολὴ τοῦ μεγάλου ὡς ἀκήκοα. Ἐδιώχθη τις πάρ' αὐτοῦ ποτὲ τῶν ἀδελφῶν τὸν πλησίον πρὸς αὐτὸν διαβαλὼν ὡς φλύαρον καὶ λάλον. Ὁ δὲ προσκαρτέρησε τῷ πυλῶνι τῆς μονῆς ἑβδομαδιαῖον χρόνον δυσωπῶν εἰσόδου, καὶ συγχωρήσεως τυχεῖν· ὡς δὲ τοῦτο ἔμαθεν ὁ φιλόψυχος, περιεργασάμενος αὐτόν, μηδὲν βεβρωκένας ἐν ταῖς ἑξ ἡμέραις τὸ παράπαν, δηλοῖ αὐτῷ. Εἰ ὅλως ἐν τῇ μονῇ τὴν οἴκησιν ποιήσασθαι βούλει, ἐν τῇ τῶν μετανοούντων τάξει σε κατὰξω. Ὡς δὲ ἀσμένως τοῦτο ἐδέξατο μετανοῶν, ἐκέλευσεν αὐτόν ὁ ποιμὴν ἐν τῇ μονῇ τῇ ἰδιαζούσῃ τῶν ἐπὶ πτόμασι πενθούντων ἐπενεχθῆναι, ὅπερ καὶ γέγονεν. Ἐπεὶ δὲ τῆς εἰρημένης ἐμνήσθημεν μονῆς, διὰ βραχεῶν περὶ αὐτῆς εἴπωμεν. Τόπος μὲν ἦν ἀπὸ σημειοῦ ἑνὸς τῆς μεγάλης μονῆς, φυλακῆ λεγομένη, ἀπαρακλήτος· οὐκ ἦν ἐκεῖσε πώποτε καπνὸν ὀφθῆναι, οὐκ οἶνον, οὐκ ἔλαιον εἰς βρῶσιν, οὐχ ἕτερόν τι ἄλλο, ἢ ἄρτον, καὶ λεπτὰ λαχανά. Ἐν τούτῳ τοὺς μετὰ τὴν κλῆσιν συμποδιζομένους ἀπροίτους κατέκλειεν· οὐχ ἅμα, ἀλλ' ἰδίᾳ, καὶ χωρὶς, ἢ καὶ δύο τὸ πολὺ, ἕως οὗ ὁ κύριος αὐτὸν περὶ ἑκάστου ἐπληροφόρει· κατέστησε δὲ αὐτοῖς, καὶ τοποποιὸν μέγαν Ἰσαὰκ ὀνόματι, ὃς ἀπῆτει τὴν προσευχὴν ἀδιάλειπτον σχεδὸν τοὺς αὐτῷ παραδιδόμενους· εἶχον δὲ καὶ θαλλοὺς πλείστους εἰς ἀκηδίας ἐμπόδιον.

Οὗτος ὁ βίος, αὕτη ἡ κατάστασις αὕτη ἡ διαγωγὴ τῶν ὄντως ζητούντων τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ· τὸ μὲν θαυμάζειν τοὺς ἁγίων πόνους καλόν· τὸ δὲ ζηλοῦν σωτηρίας πρόξενον· τὸ δὲ ὑφ' ἐν τῇ ἐκείνων μιμεῖσθαι θέλειν πολιτεῖαν,

ἄλογον καὶ ἀμήχανον. Δακνόμενοι μὲν ἐπὶ τοῖς ἐλέγχοις τῶν ἡμετέρων ἀμαρτημάτων μνημονεύσωμεν, ἄχρις οὗ ὁ Κύριος τὴν βίαν ἡμῶν τῶν βιαστῶν αὐτοῦ ὁρῶν ἀμαρτίας ταύτας ἐξαλείψει, καὶ τὴν δάκνουσαν ἡμᾶς ἐν τῇ καρδίᾳ ὀδύνην εἰς χαρὰν μεταποιήσει. *Κατὰ γὰρ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν μου, ἐν τῇ καρδίᾳ μου*, φησὶν (κατὰ τοσοῦτον), αἱ παρακλήσεις σου εὐφραναν τὴν ψυχὴν μου. Ἐν τῷ ἰδίῳ καιρῷ μὴ ἐπιλαθώμεθα τοῦ λέγοντος πρὸς Κυρίον· *Ὅσας ἔδειξας μοι θλίψεις πολλές, καὶ κακὰς*, καὶ ἐπιστρέψας ἐζωοποίησας με, καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς μετὰ τὸ πεσεῖν πάλιν ἀνήγαγές με. Μακάριος ὃς διὰ Θεὸν καθ' ἡμέρας λαιδορούμενος, καὶ ἐξουδενούμενος ἑαυτὸν ἐβίασατο. Μετὰ μαρτύρων χορεύσει οὗτος, καὶ μετὰ ἀγγέλων παρρησιάσεται. Μακάριος μοναχός, ὃς πάσης ἀτιμίας καὶ ἐξουδενώσεως ἑαυτὸν ἄξιον καθ' ὥραν λογίζεται· μακάριος ὃς τὸ ἑαυτοῦ θέλημα εἰς τέλος ἐνέκρωσε, καὶ τῷ ἐν κυρίῳ διδασκάλῳ τὴν ἑαυτοῦ ἐκδέδωκεν ἐπιμέλειαν· ἐκ δεξιῶν γὰρ τοῦ σταυρωθέντος σταθήσεται. Εἰ τις ἔλεγχον δίκαιον, ἢ ἀδικον ἐξ ἑαυτοῦ ἀπερρίψατο, οὗτος τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν ἠρνήσατο. Εἰ δὲ τις τοῦτον μετὰ πόνου, ἢ καὶ ἀπόνως κατεδέξατο, ταχέως τῆς τῶν ἑαυτοῦ πταισμάτων ἀφέσεως τεύξεται. Θεῷ νοερῶς πρὸς τὸν σὸν πατέρα πίστιν, καὶ ἀγάπην εἰλικρινῶς ὑποδείκνυε, κάκεῖνος ἀγνώστως τοῦτον λοιπὸν πληροφορήσει κατὰ τὴν σὴν πρὸς αὐτὸν διάθεσιν προστεθῆναι, καὶ οἰκειωθῆναι σοί· ὁ πάντα ὄφιν στηλιτεύων πίστιν ἐναργῆ ἔδειξεν. Ὁ δὲ ἀποκρύπτων, εἰς ἀνοδίας ἔτι πεπλάνηται. Τότε τὴν ἑαυτοῦ φιλαδελφίαν, καὶ κυρίως ἀγάπην ἐπιγνώσεται τις, ὅταν ἑαυτὸν πενθοῦντα ἐπὶ τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ σφάλμασιν ὄψεται· καὶ ὅταν ἀγαλλόμενον ἐπὶ ταῖς ἐκείνου προκοπαῖς, καὶ χαρίσμασιν. Ὁ ἐν διαλέξει τὸν ἑαυτοῦ λόγον, κἂν ἀληθῆ λέγει, συστήσαι θέλων καὶ βουλόμενος, γινωσκέτω τὸ τοῦ διαβόλου νόσον νοσεῖν. Καὶ εἰ μὲν ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἴσους συλλαλιᾷ τοῦτο ἐργάζεται, ἴσως ἔστιν αὐτὸν ἰαθῆναι ἐκ τῆς τῶν μειζόνων ἐπιτιμίας. Εἰ δὲ καὶ πρὸς τοὺς μείζονας ἢ σοφωτέρους οὕτως διακεῖται παρὰ ἀνθρώπων τοῦτο ἀνίατον. Ὁ λόγῳ μὴ ὑποβεβηκώς, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἔργῳ. Ὁ γὰρ ἐν ὀλίγῳ ἄπιστος, καὶ ἐν ἔργῳ ἄκλιτός ἐστι, μάτην κοπιῶν, καὶ τῆς ὅσιας ὑποταγῆς οὐδεν, εἰ κρίμα ἑαυτῷ, κομιζόμενος. Εἴ τις τὸ ἑαυτοῦ συνειδὸς καθαρὸν εἰς ἄκρον εἰς τὴν παρὰ τοῦ πατρὸς ὑποταγὴν ἐκτήσατο. Οὗτος λοιπὸν τὸν θάνατον ὥσπερ ὕπνον, μᾶλλον δὲ ζωὴν, καθ' ἡμέραν ἐκδεχόμενος οὐ πτοεῖται γινώσκων ἐν βεβαίῳ, ὡς οὐκ αὐτὸς ἐν καιρῷ τοῦ χωρισμοῦ, ἀλλὰ προεστῶς λογοτηθήσεται. Εἰ τις ἐν Κυρίῳ ἀβιάστως ἐκ τοῦ πατρὸς ἐγχείρημα διακονίᾳς εἰληφώς, ἀδόκητόν τι πέπονθεν ἐν αὐτῇ πρόσκομμα, μὴ τῷ δεδωκότι τὸ ὄπλον, ἀλλὰ τῷ δεξαμένῳ τὴν αἰτίαν ἐπιγράφοιτο. Εἴληφεν γὰρ ὄπλον πρὸς μάχην ἐχθροῦ, προσήνεγκε δὲ αὐτὸ τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ. Εἰ δὲ βεβίακεν ἑαυτὸν διὰ Κυρίον, καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν τῷ διδόντι προεῖπεν, θαρσεῖτω· κἂν γὰρ πέπτωκεν, οὐκ ἀπέθανε. Λέληθα ὑμῖν, ᾧ φίλοι, καὶ τοῦτον παραθεῖναι τὸν ἠδὺν τῆς ἀρετῆς ἄρτον, ὡς ἐώρακα ἐν Κυρίῳ ὑπηκόους ταῖς ὑβρεσιν ἑαυτοὺς ἐκτρίβοντας κατὰ Θεὸν ἀτιμάζοντας, ἵνα ἐπὶ ταῖς ἐξωθεν προσφερομέναις αὐτοῖς προπαρασκευασμένοι τυγχάνωσιν ἐπ' ἀτιμίαις μὴ πτύρεσθαι ψυχὴ ἐξαγόρευσιν ἐννοουμένη, ὡς ὑπὸ χαλινοῦ, ὑπὸ ταύτης κατέχεται μὴ ἀμαρτάνειν. Τὰ γὰρ ἀνεξαγόρευτα ὡς ἐν σκοτεῖ ἀδεῶς λοιπὸν πράττομεν. Ὅταν

τοῦ προεστῶτος ἀπόντος, τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ἐξεικονίζοντες, τοῦτον παρίστασθαι ἡμῖν νομίζωμεν, καὶ πᾶσαν συντυχίαν, ἢ λόγον, ἢ βρῶσιν, ἢ ὕπνον, ἢ ἄλλο τι πρὸς ὃ ὑπειλήφामεν ἀηδῶς αὐτὸν ἔχειν ἐν ἡμῖν ἀποστρεφώμεθα τότε ἀληθῶς ἐγνώκαμεν ὑπακοὴν ἀνόθευτον. Οἱ μὲν νόθοι τῶν παιδῶν χαρὰν τὴν τοῦ διδασκάλου ἀπουσίαν· οἱ δὲ γνήσιοι ζημίαν ταύτην λογίζονται.

Ἡρώτησά ποτὲ τινα τῶν δοκιμωτάτων δυσωπῶν, πῶς ἡ ὑπακοὴ τὴν ταπεινοσύνην κεκτῆται· ὁ δὲ φησί· «*Κὰν νεκροὺς ὁ εὐγνώμων ὑπήκοος ἀναστήσει, κὰν δακρυῶν κτήσεται, κὰν ἀπαλλαγὴν πολέμων λογίζεται πάντως, ὅτι ἢ τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς εὐχῇ τοῦτο ἐποίησε καὶ μένει αὐτὸς ἐκ τῆς ματαίας οἰκίσεως ξένος, καὶ ἀλλότριος*». Πῶς γὰρ ἂν καὶ ὑψωθῆσεται ἐπ’ ἐκεῖνο, ὁ ἐξ ἐτέρας βοηθείας λέγει, πεποικέναι, καὶ οὐκ ἐκ τῆς αὐτοῦ σπουδῆς· οὐκ οἶδεν ἠσυχαστὴς τὴν τῶν προειρημένων ἐργασίαν τὰ δίκαια γὰρ πρὸς αὐτὸν ἢ οἴσεις κεκτῆται ἰδία σπουδῇ τὰ κατορθώματα αὐτῶ ὑποβάλλουσα ἐπιτελεῖν. Δύο νενικηκῶς ὁ ὢν ἐν ὑποταγῇ δόλους, μένει λοιπὸν δοῦλος Χριστοῦ αἰώνιος ὑπήκοος· πυκτεύει ὁ δαίμων τοὺς ὑπηκόους, ποτὲ μὲν μολυσμοῖς μολύνειν καὶ σκληροκαρδίους ἐργάζεσθαι, τούτους ταραχῶδεις παρὰ συνήθειαν γίνεσθαι ἐκμοχλεύων, ποτὲ δεξιηροὺς τινάς, καὶ ἄκαρπους, καὶ περὶ τὴν προσευχὴν ὀκνηροτέρους, ὑπνώδεις τε καὶ ἐσκοτισμένους, ἴν’ ὡς μηδὲν ἐκ τῆς ὑποταγῆς ὠφεληθέντας, ἀλλὰ καὶ κατόπιν βαδίσαντας, τῆς ἀθλήσεως ἀποσπάση. Οὐ γὰρ συγχωρεῖ αὐτοῖς ἐννοεῖν, ὅτι πολλάκις ἢ τῶν δοκούντων ἐν ἡμῖν ἀγαθῶν οικονομικὴ ἀφαίρεσις βαθυτάτης ταπεινοφροσύνης γίνεται πρόξενος. Ἀπεκρούσθη δι’ ὑπομονῆς πολλάκις παρὰ τισιν ὁ προλεχθεὶς ἀπατεῶν. Εἶτα ἔτι τούτου λαλοῦντος, ἕτερος ἄγγελος παραστάς μέτ’ ὀλίγον ἐτέρῳ τρόπῳ ἀπατῶν ἡμᾶς δοκιμάζει. Εἶδον ὑποκόους εὐκατανύκτους, προσηνεῖς, ἐγκρατεῖς, σπουδαίους, ἀπολεμήτους, θερμοὺς ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς σκεπῆς γεγονότας οἷς οἱ δαίμονες ἐπιστάντες δυνατοὺς εἶναι λοιπὸν πρὸς ἠσυχίαν ὑπέσπειραν, ὡς πρὸς τελεῖον ἔπαθλον, καὶ πρὸς ἀπάθειαν δι’ ἐκείνης καταντῆσαι ἰσχύοντας. Καὶ μέντοι ἀπατηθέντες τοῦ λιμένος ἐπὶ τὸ πέλαγος χωρήσαντες, ζάλης αὐτῆς καταλαβούσης, κυβερνητῶν μὴ εὐπορήσαντες, ἐλεεινῶς ὑπὸ τῆς θαλάσσης ταύτης τῆς ῥυπαρᾶς καὶ ἀλμυρᾶς ἐκινδύνευσαν. Ἀνάγκη τὴν θάλασσαν ταραχθῆναι καὶ ἀγριωθῆναι, ἵνα τότε τὴν ὕλην, ἥνπερ οἱ ποταμοὶ τῶν παθῶν, καὶ τὸν χόρτον, καὶ πᾶσαν σαπρίαν ἐν αὐτῇ κατήγαγον, δι’ αὐτῶν πάλιν ἐν τῇ γῇ ἀπορρίψηται. Ἐπισκεψώμεθα, καὶ εὐρήσομεν μετὰ τὴν ἐν τῇ θαλάσσει ζάλην βαθεῖαν γινομένην γαλήνην. Ὁ ποτὲ μὲν ὑποκούων, ποτὲ τε παρακούων τοῦ πατρὸς, ὁμοίος ἐστὶ ἀνδρὶ τῷ ποτὲ μὲν κολλούριον, ποτὲ δὲ ἄσβεστον τῷ ἑαυτοῦ ὀφθαλμῷ προσάγοντι. «*Εἰς γὰρ, φησὶν οἰκοδομῶν, καὶ εἰς καταλύων, τί ὠφέλησεν, ἀλλ’ ἢ κόπους*»; Μὴ ἀπατῶ, ὃ υἱὲ ὑπάκουε Κυρίου, πνεύματι οἰήσεως, καὶ ὡς ἐξ ἑτέρου δῆθεν προσώπου τὰ σὰ πλημμελήματα τῷ διδασκάλῳ ἀπάγγελε. Οὐ γὰρ ἐστίν, ἕκτος αἰσχύνης, αἰσχύνης ἀπαλλαγῆναι. Γύμνου σὸν μῶλωπα τῷ ἰατρῷ· εἰπέ, καὶ μὴ αἰσχυνθῆς. Ἐμὸν τὸ τραῦμα, πάτερ, ἐμὴ ἢ πληγὴ ἐξ οἰκείας ῥαθυμίας, καὶ οὐκ ἐξ ἑτέρου προσγενομένη, οὐδεὶς ταύτης αἴτιος· οὐκ ἄνθρωπος, οὐ πνεῦμα, οὐ σῶμα, οὐ τι ἕτερον, ἀλλ’ ἢ ἐμὴ

ἀμέλεια. Γίνου καὶ τῷ εἶδη καὶ τῷ λογισμῷ ὡς κατάδικος ἐπὶ τῇ ἐξομολογήσει εἰς γῆν νενευκῶς, καὶ εἰ δυνατόν, τοὺς τοῦ κριτοῦ καὶ ἱατροῦ πόδας, ὡς τοῦ Χριστοῦ, δάκρυσι βρέχων. Ἔθος πολλάκις τοῖς δαίμοσιν, ἢ μὴ ἐξομολογεῖσθαι ἡμᾶς ὑποβάλλειν ἢ ὡς ἐκ προσώπου ἑτέρου τοῦτο ποιεῖν ἢ τινὰς ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν ἀμαρτία καταμέμφεσθαι ὡς αἴτιους.

Εἰ πάντα συνηθεία ἤρτηνται, καὶ ἐπακολουθοῦσι, πολλῶ πλεον πάντως τὰ ἀγαθὰ, ὡς μέγαν συνεργὸν ἔχοντα τὸν Θεόν. Οὐ κοπιάσεις, υἱέ, ἐν πολλοῖς ἔτεσιν εὐρεῖν ἐν σοὶ τὴν μακαρίαν ἀνάπαυσιν, ἐὰν ἐν ἀρχαῖς ὀλοψύχως ἑαυτὸν ἀτιμίας ἐκδώσης. Μὴ ἀπαξίωσης ὡς Θεῷ τῷ βοηθῷ ἐν καταβεβλημένῳ ἤθει τὴν ἐξομολογίαν ποιήσασθαι. Εἶδον γὰρ καταδίκους ἐλεεινοτάτῳ ἤθει, καὶ σφοδροτέρῳ ἐξομολογήσει, καὶ ἰκεσία ἀποτομίαν δικαστοῦ μαλάξαντας, καὶ τὸν θυμὸν αὐτοῦ εἰς εὐσπλαγχνίαν μεταμορφώσαντας. Διὰ τοῦτο καὶ Ἰωάννης ὁ πρόδρομος τὴν ἐξομολόγησιν πρὸ τοῦ βαπτίσματος ἐπεζήτηε παρὰ τῶν προσερχομένων, οὐκ αὐτὸς ταύτης δεόμενος, ἀλλὰ τὴν τῶν προσερχομένων σωτηρίαν πραγματευόμενος. Μὴ θαμβηθῶμεν καὶ μέτ' ἐξομολόγησιν πολεμούμενοι. Ἄμεινον γὰρ μολυσμοῖς, καὶ μὴ οἰήσει παλαίειν. Μὴ πρόστρεχε, μηδὲ συνεπαίρου ἐπὶ διηγήμασιν ἡσυχαστῶν, καὶ ἀναχωρητῶν πατέρων τῇ γὰρ τοῦ πρωτομάρτυρος στρατεία βαδίζων ὑπάρχεις. Μηδὲ πίπτων ὑποχώρει τοῦ σκάμματος. Τότε γὰρ μάλιστα ἱατροῦ πολλῶ πλεον δεόμεθα. Ὁ μετὰ βοηθείας εἰς λίθον τὸν πόδα προσκόψας, ὁ ἐκτὸς βοηθείας ὑπαρχῶν, πάντως οὐ προσκόπτειν μόνον, ἀλλ' ἀποθνήσκειν ἤμελλεν. Ὅταν κατενεχθῶμεν, θᾶπτον οἱ δαίμονες ἐπιστάντες ἀφορμοῖς εὐλογου, μᾶλλον δὲ ἄλογου δραξάμενοι τὴν ἡσυχίαν ἡμῖν ὑποτίθενται σκοποῖς δὲ τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν τραῦμα ἐπὶ πτώματι προσθεῖναι ἐφ' ἡμᾶς ὅταν ὁ ἱατρὸς ἀδυναμίαν προβάλληται, τότε ἀνάγκη ἐφ' ἕτερον πορεύεσθαι. Χωρὶς γὰρ ἱατροῦ σπάνιοι οἱ θεραπευόμενοι. Τίς ἄρα ὁ δοκῶν ἀντιλέγειν ἡμῖν ὀρίζουσιν; Ὅτι πᾶσα ναῦς κυβερνήτην ἔμπειρον κεκτημένη, καὶ ναυαγίῳ περιπεσοῦσα, ἔκτος κυβερνήτου, πάντως ἀπολλύσθαι ἤμελλεν. Ἐξ ὑποκοῆς ταπεινώσις, ἐκ ταπεινώσεως ἀπάθεια. Εἶπερ «ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος, καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν», οὐκ οὐδὲν τὸ κωλύον εἶπεῖν, ὅτι ἐξ ὑποκοῆς ἀπάθεια, δι' ἧς τὸ τέλος τῆς ταπεινώσεως γίνεται. Ἄρχεται μὲν γὰρ ἐκείνης αὕτη, ὡς Μωυσῆς νόμου. Τελειοῖ δὲ ἡ θυγάτηρ τὴν μητέρα, ὡς Μαρία τὴν συναγωγὴν. Τιμωρίας ἀπάσης ἄξιοι παρὰ Θεῷ οἱ νοσοῦντες, καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἱατροῦ πείραν, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ ὠφέλειαν τοῦτον ἐφ' ἑτέρου προκρίσει καταλιμπάνοντες πρὸ τελείας ἰάσεως. Μὴ φεῦγε χεῖρας τοῦ τῷ Κυρίῳ σὲ προσενέγκαντος, οὐκ αἰδεσθήσῃ γὰρ ὡς αὐτὸν ἐν τῇ ζωῇ σου τινά. Οὐκ ἀσφαλὲς τῷ ἀπείρῳ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν στρατιωτῶν, πρὸς μονομαχίαν ἑαυτὸν ἀποχωρίσαι, καὶ οὐκ ἀκίνδυνον τῷ μοναχῷ πρὸ πείρας καὶ γυμνασίας πολλῆς τῶν ψυχικῶν παθῶν ἐπὶ τὴν ἡσυχίαν χωρῆσαι. Πέφυκε ὁ μὲν γὰρ σωματικῶς, ὁ δὲ ψυχικῶς κινδυνεύειν. «Ἄγαθοί, φησὶν ἡ Γραφή, οἱ δύο ὑπὲρ τὸν ἕνα». Τοῦτ' ἔστιν, ἀγαθὸν ὑἱῷ μετὰ πατρός δι' ἐνεργείας θεοῦ Πνεύματος πρὸς τὰς προλήψεις ἀγωνίζεσθαι. Ὁ ἀποστερῶν τυφλὸν ὁδηγοῦ, καὶ ποιίμνης ποιμένος, τὸν

πελαζόμενον χειραγωγῶ, τὸν νήπιον τοῦ ἑαυτοῦ πατρός, τοῦ ἱατροῦ τὸν νοσοῦντα, τὸ πλοῖον τοῦ κυβερνήτου, ἀμφοτέροις κίνδυνον προξενεῖ. Ὁ δὲ ἀβοηθήτως πνεύμασι προσπαλαίειν ἐπιχειρῶν, θανατοῦται ὑπ’ αὐτῶν. Οἱ μὲν ἐν ἰατρείῳ ἐν ἀρχαῖς παραγενόμενοι, τὰς ὀδύνας τὰς ἑαυτῶν σημειούσθωσαν. Οἱ δὲ ἐν ὑποταγῇ τὴν προσοῦσαν αὐτοῖς ταπεινώσιν. Τοῖς μὲν γὰρ ὁ τῶν ὀδυνῶν κουφισμός, τοῖς δὲ ἢ τῆς ἑαυτῶν κατεγνώσεως προσθήκη σημείον ἀπλανὲς τῆς ὑγείας, ὡς οὐχ ἕτερόν τι φανήσεται. Τὸ συνειδὸς σοι ἔσοπτρον τῆς ὑποταγῆς ἔστω, καὶ ἀρκετὸν ἐστίν.

Οἱ μὲν καθ’ ἡσυχίαν πατρὶ ὑποτασσόμενοι, δαίμονας, καὶ μόνον τοῦς ἀντιπράσσοντας κέκτηνται· οἱ δὲ ἐν συνοδίᾳ ὑπάρχοντες δαίμοσι καὶ ἀνθρώποις ὁμοῦ προσπαλαίουσι. Καὶ οἱ μὲν πρότεροι διὰ τῆς διηνεκοῦς τοῦ διδασκάλου θεάς ἀκριβεστέρας τὰς πάρ’ αὐτοῦ φυλάπτουσιν ἐντολές. Οἱ δὲ δεύτεροι πολλάκις διὰ τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ μικρὸν ταῦτας παρατιτρώσκουσι. Πλὴν ἐὰν σπουδαῖοι τινες καὶ φιλόπονοι γίνωνται, διὰ τῆς τῶν προσκρούσεων ὑπομονῆς ὑπεραναπληροῦσι τὴν ἔλλειψιν καὶ διπλοῦς τοὺς στεφάνους κομίζονται. Πάση φυλακῇ τηροῦντες ἑαυτοὺς τηρήσωμεν. Λιμὴν γὰρ πλοίων ἀνάπλεως εὐχερῶς ταῦτα συντρίβειν πεφύκεν, καὶ μάλιστα τὰ ὑπὸ θυμοῦ, ὥσπερ ὑπὸ σκώληκός τινος τετριμμένα λεληθότως σιωπῆν ἐσχάτην καὶ ἄγνοιαν ἐπὶ τοῦ προεστῶτος ἀσκήσωμεν· ἀνὴρ γὰρ σιωπηλὸς φιλοσοφίας υἱὸς γινώσιν πολλὴν πάντοτε κτώμενος. Εἶδον ὑποτακτικὸν τὴν διήγησιν ἐκ στόματος τοῦ προεστῶτος ἀρπάσαντα, καὶ τὴν ἐκείνου ὑποταγὴν ἀπέγνωκε, ὑπερηφανίαν καὶ οὐ ταπεινώσιν βλέπων αὐτὸν ἐκ ταύτης προσλαμβανόμενον. Πάση νήψει νήψωμεν, καὶ τηρήσει τηρήσωμεν, καὶ φυλακῇ φυλαξώμεθα, ποτὲ καὶ πῶς ἡ διακονία τῆς προσευχῆς ὀφειλεῖ προκρίνεσθαι. Οὐ γὰρ πάντοτε πάντως πρόσεχε σεαυτῷ τοῖς ἀδελφοῖς σου παρών, καὶ μὴ σπεῦδε δικαιότερος αὐτῶν φαίνεσθαι τὸ παράπαν ἐν τινι. Δύο γὰρ ἐργάση κακά, ἐκείνους μὲν διὰ τῆς σῆς ψευδεπιπλάστου σπουδῆς πλήξας ἑαυτῷ δὲ ἐκ παντὸς τροποῦ ὑψηλοφροσύνην προξενήσας. Γίνου σπουδαῖος ψυχῇ, μηδὲ ὀλως σώματι τοῦτο ἐμφαίνων, μὴ σχήματι, μὴ λόγῳ, μὴ αἰνίγματι καὶ τοῦτο εἶπερ τοῦ ἐξουθενεῖν τὸν πλησίον πέπαυσαι. Εἰ δὲ πρόχειρος εἰς τοῦτο καθέστηκας, γίνου τοῖς ἀδελφοῖς σου ὁμοιος, καὶ μὴ τῇ οἴησει ἀνόμοιος. Εἶδον ἀδόκιμον μαθητὴν ἐπὶ τοῖς τοῦ διδασκάλου κατορθώμασιν ἐπὶ τινῶν ἀνθρώπων καυχώμενον, καὶ μέντοι δοκῶν δόξαν ἑαυτῷ ἐκ τοῦ ἀλλοτρίου σιτοῦ περιποιήσασθαι, ἀτιμίαν μᾶλλον ἑαυτῷ προξένησε, πάντων πρὸς αὐτὸν εἰρηκότων· καὶ πῶς δένδρον καλόν, κλάδον ἄκαρπον ἤνεγκεν; Οὐχ ὅτε τὸν τοῦ πατρός μυκτηρισμὸν γενναίως ὑπενέγκωμεν, ὑπομονητικοὶ κρινόμεθα, ἀλλ’ ὅταν παρὰ παντὸς ἀνθρώπου καταφρονώμεθα καὶ πλησσωμεθα· τὸν γὰρ πατέρα καὶ αἰδούμενοι καὶ χρεωστοῦντες βαστάζωμεν. Πίνε προθυμῶς μυκτηρισμὸν ὡς ὕδωρ ζωῆς παρὰ παντὸς ἀνθρώπου, ποτίζειν σὲ τὸ καθαρτήριον τῆς λαγνείας ζητοῦντος· τότε γὰρ ἀνατελεῖ ἀγνεία βαθεῖα ἐν τῇ ψυχῇ σου, καὶ φῶς Θεοῦ οὐκ ἐκλείψει ἐκ τῆς καρδίας σου. Μηδεὶς ὑφ’ ἑαυτοῦ ἀναπαυόμενον ὁρῶν σύλλογον ἀδελφότητος, ἐν τῇ διανοίᾳ καυχάσθω. Οἱ γὰρ κλέπται πέριξ. Μνημονεύων μνημονεύω τοῦ λέγοντος. «Ὅταν πάντα ποιήσητε τὰ

προστεταγμένα, λέγετε, ὅτι ἀχρεῖοι δοῦλοί ἐσμεν, ὅτι ὁ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν». Τὸ κρίμα τῶν κοπῶν ἐν καιρῷ ἐξόδου γνωσόμεθα. Κοινόβιον ἐστὶν ἐπίγειος οὐρανός· Διὸ ὡς Κυρίῳ λειτουργοῦντες ἄγγελοι, οὕτω πείσωμεν διακεῖσθαι τὴν καρδίαν ἡμῶν. Ποτὲ μὲν οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ τούτῳ ὄντες τῇ καρδίᾳ ὡς λιθῶδεις διάκεινται· ποτὲ δὲ πάλιν διὰ τῆς κατανύξεως παρακαλοῦνται, ἵνα καὶ τὴν οἴησιν ἐκφύγῃσι, καὶ τοὺς κόπους διὰ τῶν δακρύων παραμυθῆσονται. Μικρὸν πῦρ κηρὸν πολὺν κατεμάλαξε, καὶ μικρὰ ἀτιμία πολλάκις ἐπισυμβᾶσα, ἅπασαν τὴν τῆς καρδιάς ἀγριότητα καὶ ἀναισθησίαν καὶ πώρῳσιν αἰφνιδίως κατεμάλαξε, καὶ κατεγλύκανε, καὶ ἐξήλειπεν. Εἶδόν ποτε δύο λεληθότως παρακαθημένους, καὶ τοὺς τῶν ἀγωνιζομένων στεναγμοὺς καὶ καμάτους ἐπιτηροῦντας, καὶ προσακροωμένους· ἀλλ' ὁ μὲν, ἵνα ζηλώσῃ, ὁ δὲ ἵνα καιροῦ καλοῦντος, ὀνειδιστικῶς ταῦτα θριάμβευση, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ ἐργάτην τῆς καλῆς ἐργασίας ἀνακόψῃ. Μὴ γίνου ἄλογος σιωπητικός, ἐτέροις ταραχὴν καὶ πικρίαν προξενῶν, μηδὲ νωθρὸς τῷ ἦθει καὶ τῷ βήματι σπουδάζειν ἐπιτρεπόμενος· εἰ δὲ μὴ, τῶν μαινομένων καὶ ταραχῶδῶν χειρῶν καθέστηκας. Ἐώρακα τοιαῦτα, καθὼς φησὶν ὁ Ἰώβ, πολλάκις ἦθους νωθρότητι, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἐπιτηδειότητι ψυχὰς ὀδυνηθείσας· καὶ ἐθαύμασα πῶς ποικίλη ἢ κακία. Ὁ ἐν τῷ μέσῳ, οὐ τοσοῦτον ἐκ τῆς ψαλμωδίας, ὅσον ἐκ τῆς εὐχῆς κερδαίνειν δυναταί· ἢ γὰρ σύγχυσις, ψαλμοῦ διάλυσις. Πάλαιε ἐννοία ἀδιαλείπτως, ταύτην ῥεμβομένην ἐπισυνάγων πρὸς ἑαυτόν. Οὐ γὰρ ἀρέμβαστον ὁ Θεὸς τοὺς ὑπηκόους ἀπαιτεῖ προσευχὴν· μὴ ἀθυμεῖ κλεπτόμενος, ἀλλ' ἀθυμεῖ, τὸν νοῦν ἀεὶ ἀνακαλούμενος. Ὁ πεπεικῶς ἑαυτὸν λεληθότως, μὴ τοῦ παλαίσματος ἀναχωρεῖν ἄχρις ὑστατης ἀναπνοῆς, καὶ χιλίων θανάτων, καὶ σώματος, καὶ ψυχῆς μὴ ὑποχωρεῖν, ἐν οὐδενὶ ῥαδίως τῶν τοιούτων πεσεῖται· δισταγμὸς γὰρ καρδιάς, καὶ ἀπιστία τόπων, τὰς προκόψεις ἀεὶ καὶ τὰς συμφορὰς ποιεῖν πεφύκεν. Οἱ εὐχερεῖς πρὸς μετάβασιν πάντῃ ἀδόκιμοι· οὐδὲν γὰρ οὕτως τὴν ἀκαρπίαν, ὡς ἀνυπομονησία ἐργάζεται. Εἰ μὲν ἐν ἀγνώστῳ ἰατρῷ καὶ ἰατρείῳ κατήντησας, γίνου ὡς παριῶν, καὶ λεληθότως τὴν ἀπαντῶν πείραν τῶν αὐτόθι λαμβάνων. Ἐπὰν δὲ καὶ ἐκ τῶν τεχνιτῶν καὶ ὑπουργῶν ὀφελείας ἐν ταῖς σαῖς νόσοις αἰσθάνῃ, καὶ μάλιστα ἐν τῇ ὀγκώσει τῆς ψυχῆς τὸ ζητούμενον, τότε καὶ πρόσσελθε λοιπόν, καὶ πιπράσκου χρυσίῳ ταπεινώσεως, καὶ χάρτη ὑποκοῆς, καὶ γράμμασι διακονίας, καὶ μάρτυσιν ἀγγέλους, διαρρήστων ἐπὶ τούτων διάρρηξον τὸν τοῦ οἰκειοῦ θελήματος χάρτην· περριῶν γὰρ ἀνατρέπειν τὴν ὄνην πέφυκας, ἢ σὲ λοιπὸν Χριστὸς ἐξωνήσατο. Μνήμα σοι πρὸ μνήματος ὁ τόπος ἔστω. Οὐδεὶς γὰρ ἀπὸ μνήματος ἐξέρχεται ἄχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως· εἰ δὲ καὶ τινες ἐξῆλθον, ὅρα ὅτι ἀπέθανον· ὅπερ μὴ παθεῖν ἡμᾶς, τὸν Κύριον δυσωπήσωμεν.

Ὅτε μὲν αἰσθάνονται βαρέα τὰ ἐπιτάγματα εἶναι οἱ ὀκνηρότεροι, τότε τὴν προσευχὴν μᾶλλον προκρίνειν ἐπιχειροῦσιν· ὅτε δὲ κουφοτέρα, ἐκ ταύτης ὡς ἀπὸ πυρὸς ἀποφεύγουσιν. Ἔστιν ὁ ἐγχείρημα μετερχόμενος διακονίας, καὶ πρὸς ἀνάπαυσιν ἄλλου ἀδελφοῦ αἰτηθεὶς τοῦτο καταλιμπάνων αὐτό· καὶ ἔστιν ὁ ἐξ ὀκνηρίας τοῦτο καταλιμπάνων· καὶ ἔστιν καὶ αὐθὶς ὁ ἐκ κενοδοξίας τοῦτο

καταλιμπάνων· και ἔστιν ὁ ἐκ προθυμίας. Εἰ συνηρπάγης ἐν ταῖς συνθήκαις, και ἀπρόκοπον ὄρας τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα, μὴ παραιτήση τὴν διάταξιν. Πλὴν ὁ δόκιμος πανταχοῦ δόκιμος· ὡσπερ και τὸ ἔμπαλιν. Λοιδορίαὶ κατὰ κόσμον πολλοὺς χωρισμοὺς πεποιήκασιν· γαστριμαργία δὲ ἐν συνοδίαις πάντα τὰ πτώματα και τὰς ἀθετήσεις ἐργάζονται. Ἐὰν τῆς δεσποίνης ἄρξης, πᾶν σοι κάθισμα προξενήσει ἀπάθειαν· ἐκείνης δὲ ἀρχούσης, ἔκτος μνήματος πανταχοῦ κινδυνεύσεις. Κύριος μὲν σοφοῖ τυφλοὺς τοὺς τῶν ὑπηκόων ὀφθαλμοὺς ἐν ταῖς τοῦ διδασκάλου ἀρεταῖς, ἐν δὲ ταῖς ἐλλείψεσι σκοτοῖ· ὁ δὲ μισόκαλος τοῦναντίον. Τύπος ἡμῖν, ὧ οὔτοι, ἄριστος ὑποταγῆς ὁ λεγόμενος ὑδρώδης ἄργυρος ἔστω· ὑποκάτω γὰρ κυλινδούμενος πάντων, παντὸς ῥυπουμένου μένει ἀνεπίμικτος. Οἱ σπουδαῖοι μᾶλλον ἑαυτοῖς προσεχέτωσαν, ἵνα μὴ διὰ τοῦ κρινεῖν τοὺς ῥαθύμους, ἐκείνων πλεῖον κατακριθῶσιν. Διὰ τοῦτο, οἶμαι, ὁ Λῶτ δεδικαίωται, ὅτι μέσος ὑπαρχῶν τοιούτων, οὐδ' ὅλως ἐφάνη τούτους κατακρίνων ποτέ. Πάντοτε μὲν, ἐπὶ πλεῖον δὲ ἐν ταῖς ὑμνωδίαις, τὸ ἡσυχίον και ἀτάραχον τηρήσωμεν. Σκοπὸς γὰρ τοῖς δαίμοσι διὰ ταραχῶν τὴν προσευχὴν ἀφανίζουσιν. Διακονῶν ἐστι, σώματι μὲν ἀνθρώποις παρεστῶς, νοῖ δὲ ἐν οὐρανοῖς διὰ προσευχῆς κρούων. Ἄ μὲν ὕβρεις και ἐξουδενώσεις, και τὰ τοιαῦτα ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ὑπηκόου ἀψινθίου πικρότητι παρεικάζονται· οἱ δὲ ἔπαινοι, τιμαὶ τε και εὐφημῖαι μέλιτος δίκην ἐν τοῖς ἡδυπάθεσιν ἡδύτητα πᾶσαν ἀποτίκτουσι. Προσκοπήσωμεν τοίνυν πῶς ἡ φύσις τῶν ἐκατέρων, ἡ μὲν καθαίρειν ἅπαντα τὰ ἐντος ὑλώδη, ἡ δὲ αὖξιν εἶωθε τὴν χολήν. Πιστευτέον ἀμερίμνως τοῖς ἐν Κυρίῳ τὴν ἡμῶν ἀναδεξαμένοις ἐπιμέλειαν, κἂν ἐναντία τινὰ τῷ δοκεῖν και τῇ σωτηρία ἡμῶν ἐναντιούμενα ἐπιτάττωσι· τότε γὰρ ἡ πρὸς αὐτοὺς ἡμῶν πίστις, ὡς ἐν χωνευτηρίῳ ταπεινώσεως δοκιμάζεται· τοῦτο γὰρ πίστεως ἀληθεστάτης γνώρισμα, τὸ τὰ ἐναντία τῶν ἐλπίζομένων γινόμενα θεωροῦντας, τοῖς προστάττουσι πείθεσθαι ἀδιστακτως. Ἐξ ὑπακοῆς ταπεινώσεις, ὡς και ἤδη φθάσαντες εἶπομεν· ἐκ ταπεινώσεως διάκρισις, ὡς και τῷ μεγάλῳ Κασσιανῷ ἐν τῷ *Περὶ Διακρίσεως* αὐτοῦ λόγῳ πεφιλοσόφηται καλλίστα τε και ὑψηλότατα. Ἐκ διακρίσεως διόρασις· ἐκ δὲ ταύτης, προόρασις. Και τις ἄρα μὴ δράμη ἐν τῷ καλῷ τουτῷ τῆς ὑπακοῆς δρόμῳ τοιούτων ἀγαθῶν ἐτοιμασίας ὁρῶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ; Περὶ ταύτης τῆς μεγάλης ἔλεγεν ὁ καλὸς Ψάλτης ἐκεῖνος. «*Ἡτοίμασας ἐν τῇ χρηστότητί σου τῷ πτωχῷ ὑπηκόῳ, ὁ Θεός, τὴν σὴν παρουσίαν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ*». Μὴ ἐπιλάθῃ ἐν τῇ ζωῇ σου πάση τοῦ ἀθλητοῦ τοῦ μεγάλου ἐκεινοῦ, ὃς ἐν ὅλοις δεκαοκτῶ ἔτεσιν οὐκ ἀκήκοε τοῖς ἔξωθεν ὠσί, παρὰ τοῦ ἐπιστάτου. Σωθείης· τοῖς δὲ ἔνδον καθ' ἡμέραν ἤκουεν παρὰ τοῦ Κυριοῦ, οὐ, Σωθείης, (τοῦτο γὰρ εὐκτικὸν ἐστι και ἄδηλον), ἀλλ', Ἐσώθης, ὅπερ ὀριστικὸν και βέβαιον καθέστηκεν. Ἐλαθον ἑαυτοὺς τῶν ὑπηκόων τινὲς τὸ εὐπειθὲς και συγκαταβατικὸν τοῦ προεστῶτος αἰσθόμενοι· και πρὸς τὰς ἑαυτῶν θελήσεις τὰς ἐπιτροπὰς αἰτούμενοι· κομισάμενοι δὲ γινωσκέτωσαν ἐκπεπωκέναι πάντη τοῦ τῆς ὁμολογίας στεφανοῦ· ὑπακοὴ γὰρ ἐστὶν ὑποκρίσεως και ἐφέσεως οἰκείας ξενισμός. Ἔστιν ὁ ἐπιταγὴν κομισάμενος, και τὸν σκοπὸν τοῦ ἐπιτάξαντος αἰσθόμενος μὴ ἡδέως τὴν τοῦ ἐπιταγθέντος περαιώσιν ἔχοντα ταύτην παραιτησάμενος· και ἔστιν ὁ

αἰσθόμενος καὶ ἀναμφιβόλως ὑπακούσας. Ζητητέον τὶς αὐτῶν εὐσεβεστέρως ἐποίησε. Τῶν οὐκ ἐνδεχομένων ἐστὶ τῷ ἑαυτοῦ θελήματι τὸν διάβολον ἀντιστῆναι καὶ πειθέτωσάν σε οἱ ἐν ἀμελείᾳ ζῶντες, καὶ ἐν ἐνὶ ἡσυχαστηρίῳ κεκαρτερηκότες, ἢ κοινοβίῳ. Γενέσθω ἡμῖν ἢ ἐκ τῶν τόπων πολεμουμένη ἀναχώρησις τῆς ἡμετέρας ἐκεῖσε εὐαρεστήσεως ἀποδείξις. Εἴπερ τὸ πολεμεῖσθαι, σημεῖον τοῦ πολεμεῖν, οὐ γενήσομαι κρύπτῃς, ἄδικος, καὶ πλεονέκτης ἀπάνθρωπος σκοπῶν ὑμῖν, ἃ σιγαῖσθαι μὴ θεμῶ. Ἰωάννης μοι ὁ πάνυ, ὁ Σαβαΐτης ἀξιάκουστα διηγήσατο πράγματα· ὅτι δὲ ἀπαθῆς ὁ ἀνὴρ, καὶ παντὸς ψεύδους καὶ λογοῦ καὶ ἔργου πονηροῦ καθαρός, ἐκ τῆς αὐτοῦ πειρᾶς ἐπιστᾶσαι, ὅσιε. Οὗτος μοι διηγήσατο.

Ἵτιπερ ἐν τῇ μονῇ μου τῇ εἰς Ἀσίαν (ἐκεῖθεν γὰρ ὁ δίκαιος ὄρμητο), γέροντις πάνυ ἀμελής καὶ ἀκόλαστος· λέγω γὰρ μὴ κρίνων, ἵνα φανῶ ἀληθεύων· οὗτος, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐκτίησατο μαθητὴν νεώτερον, τῷ ὀνόματι Ἀκάκιον, ἀπλοῦν τινα τῇ γνώμῃ φρόνιμον δὲ τῷ λογισμῷ. Ὅς τοσαῦτα παρὰ τοῦ τοιούτου γέροντος ὑπέμενεν, ὅσα καὶ τοῖς πολλοῖς ἄπιστα ἴσως καὶ δόξει. Οὐ μόνον γὰρ ὕβρεσι καὶ ἀτιμίαις αὐτόν, ἀλλὰ καὶ πληγαῖς καθ' ἡμέραν ἀνεβασάνιζεν. Ἦν ἢ ὑπομονῇ αὐτοῦ οὐκ ἄλογος. Ὅρων οὖν αὐτόν ἐγὼ καθ' ἡμέραν ὡς ὠνητὸν δοῦλον ἐσχάτως ταλαιπωροῦντα, ἐν ἀπαντήσῃι πολλάκις ἔλεγον πρὸς αὐτόν. Τὶ ἐστίν, ἀδελφὲ Ἀκάκιε; Πῶς ἢ σήμερον; Καὶ εὐθὺς ἐκεῖνος, ποτὲ μὲν ὀφθαλμὸν πεπελιδνωμένον, ποτὲ δὲ τὸν τράχηλον, ἄλλοτε δὲ τὴν κεφαλὴν πεπληγμένην μοι ὑπεδείκνυε. Γινώσκων οὖν ἐγὼ, ὅτι ἐργάτης ἐστίν, ἔλεγον αὐτῷ. Καλῶς, καλῶς, ὑπόμεινον, καὶ ὠφελήθησιν. Ποιήσας οὖν ὑπὸ τὸν γέροντα τὸν ἀνελεῖν ἐκεῖνον ἐννεὰ χρόνους ἐπορεύθη πρὸ Κυρίου. Ταφέντος οὖν αὐτοῦ ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῶν Πατέρων, μετὰ πέντε ἡμέρας ἀπῆλθε πρὸς τινα γέροντα μέγαν τῶν αὐτόθι ὁ τοῦ Ἀκακίου ἐπιστάτης, καὶ λέγει αὐτῷ. Πάτερ, ὁ ἀδελφὸς Ἀκακος ἀπέθανεν. Ὡς δὲ ἤκουσεν ὁ γερῶν, λέγει τῷ εἰπόντι· Πίστευσον, γέρον, οὐ πείθομαι. Ὁ δὲ φησίν· Ἔρχου καὶ ἴδε. Ἀνέστη ὁ γερῶν τάχιστα, καὶ καταλαμβάνει τὸ κοιμητήριον σὺν τῷ ἐπιστάτῃ τοῦ μακαρίου πύκτου. Καὶ βοᾷ ὡς ζῶντι πρὸς τὸν ἀληθῶς ἐν κοιμῆσει ζῶντα, καὶ λέγει. Ἀδελφὲ Ἀκάκιε, ἀπέθανες; Ὁ δὲ εὐγνώμων ὑπήκοος, καὶ μετὰ θάνατον τὴν ὑπακοὴν ἐνδεικνύμενος, ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν μέγαν. Πῶς, Πάτερ, ἀποθανεῖν δυνατὸν ἀνθρώπον ὑπακοῆς ἐργάτην; τότε ὁ γερῶν ὁ πρῶτος αὐτοῦ ἐπιστάτης ἔμφοβος γενόμενος, ἐπὶ πρόσωπον σὺν δάκρυσιν ἔπεσε, καὶ αἰτησάμενος τὸν τῆς λαύρας ἡγούμενον πλησίον τοῦ μνήματος κελλίον, ἔκει σωφρόνως λοιπὸν ἔζησε, λέγων ἀεὶ τοῖς Πατράσιν, ὅτι φόνον πεποίηκα. Ἐμοὶ δοκεῖ, Πάτερ Ἰωάννη, τὸν μέγαν τοῦτον Ἰωάννην εἶναι τὸν τῷ νεκρῷ λαλήσαντα. Καὶ ἕτερον γὰρ μοι ὡς περὶ ἄλλου τινὸς διηγήσατο ἢ μακαρία αὐτοῦ ψυχῇ. Ἦν δὲ αὐτός, ὡς ὕστερον ἀκριβῶς μαθεῖν ἠδυνήθη.

Ἐμαθήτευσε, φησίν, ἕτερός τις ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ τῆς Ἀσίας μοναχῷ τινὶ πράῳ καὶ ἐπεικεῖ, καὶ ἡσυχίῳ· καὶ ὄρων ἑαυτὸν ὑπὸ τοῦ γέροντος ὡς τιμώμενον καὶ περιφρουρούμενον, σκέπτεται καλῶς ὅπερ πολλοῖς σφαλερόν, καὶ δυσωπεῖ τὸν

γέροντα ἀπολύσαι αὐτόν. Εἶχε γὰρ καὶ ἕτερον μαθητήν, καὶ οὐ πάνυ ἦν τὸ γινόμενον λυπηρόν. Ἐξέρχεται οὖν ἐξ αὐτοῦ καὶ καθιστᾷ ἑαυτὸν δι' ἐπιστολῆς τοῦ ἐπιστάτου ἐν τινι τῶν κατὰ τὸν Πόντον κοινοβίων. Καὶ τῇ πρώτῃ νυκτί, καθ' ἣν εἰσηλθεν εἰς τὸ κοινοβίον, ὄρᾳ κατὰ τοὺς ὕπνους ἑαυτὸν ὑπὸ τινων λογοθετούμενον, καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ φοβερωτάτου ἐκείνου λογοθεσίου, λοιπαζόμενον καὶ χρεωστοῦντα χρυσίου λίτρας ἑκατόν. Διυπνισθεὶς οὖν ἔκρινε τὸ ὄραθὲν, καὶ εἶπε. Ταπεινὲ Ἀντίοχε (τοῦτο γὰρ ἦν τὸ ὄνομα αὐτῶ), ὄντως πολλὰ λοιπαζόμεθα τοῦ χρέους ἡμῶν. Ὡς οὖν ἔμεινα, φησίν, ἐν τῷ κοινοβίῳ χρόνους τρεῖς ἐν ἀδιακρίτῳ ὑπακοῇ, ὑπὸ πάντων ὡς ξένος εὐτελιζόμενος καὶ θλιβόμενος (οὐ γὰρ ἦν ἐκεῖσε ἄλλος μοναχὸς ξένος), θεωρῶ πάλιν κατὰ τοὺς ὕπνους τινὰ δόντα μοι ἀπόδειξιν δεκά λιτρῶν τοῦ χρέους μου. Διυπνισθεὶς οὖν, ἔγνω τὸ ὄραμα, καὶ λέγω· Ἀκμὴν δέκα, καὶ ποτὲ ἄρα μελλῶ ἀποπληρῶσαι. Τότε λέγω ἑμαυτῶ· Ταπεινὲ Ἀντίοχε, περισσοτέρου κόπου καὶ ἀτιμίας χρεῖα. Ἐκ τότε οὖν ἠρξάμην τὸν ἔξηχον ὑποκρίνεσθαι μὴ μέντοι ἀργῶν τῆς διακονίας τὸ σύνολον. Ὅθεν ὀρῶντές με ἐν τῇ αὐτῇ τάξει καὶ προθυμία οἱ ἀνελεήμονες Πατέρες, παντᾶ τὰ τῆς μονῆς μοι βαρέα ἔργα ἐπέταττον. Ἐπιμείνας οὖν τῇ τοιαύτῃ διαγωγῇ ἐπὶ δεκατρία ἔτη, εἶδον τοὺς πρώην ὀφθέντας μοι ἐλθόντας αὐθις, καὶ τελείαν ἀμεριμνίαν τοῦ χρέους μοι γράψαντας. Ὅτε οὖν εἰ ἔθλιβόν με, τῆς μονῆς ἐν τινι τοῦ χρέους μου ὑπομιμησκόμενος, γενναίως ὑπέφερον, ταῦτά μοι ὁ πάνσοφος Ἰωάννης, Πάτερ Ἰωάννη, ὡς ἐκ προσώπου δῆθεν ἄλλου διηγήσατο. Διὸ καὶ Ἀντιόχον ἑαυτὸν μετωνόμασεν. Οὗτος δὲ ἦν ὡς ἀληθῶς ὁ τὸ χειρόγραφον δι' ὑπομονῆς διαρρήξας γενναίως· οἷος δὲ καὶ γέγονε διακριτικὸς ὁ ὅσιος ἐκ τῆς ἄκρας αὐτοῦ ὑποκοῆς, ἀκούσωμεν.

Καθεζομένῳ τοῦτῳ ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀγίου Σάββα προσῆλθον τρεῖς νεώτεροι μονάζοι μαθητεῦσαι αὐτῷ βουλόμενοι· οὓς ὑποδεξάμενος παραυτίκα ἐφιλοξένησεν, ἀσμενῶς τῶν τῆς ὁδοιπορίας κόπων ἀναψύξαι βουλόμενος. Μετὰ τρίτην οὖν ἡμέραν λέγει αὐτοῖς ὁ γερῶν. Φύσει, ἀδελφοὶ, ἄνθρωπος πόρνος εἰμι, καὶ οὐ δύναμαι δέξασθαι τινὰς ἐξ ὑμῶν. Ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἐσκανδαλίσθησαν, ἐγίνωσκον γὰρ τὴν ἐργασίαν τοῦ γέροντος. Ὡς οὖν πολλὰ παρακαλέσαντες αὐτόν, πείσαι ὅλως οὐκ ἴσχυσαν, τότε ῥιπτοῦσιν ἑαυτοὺς εἰς τοὺς πόδα αὐτοῦ δυσωποῦντες κἂν κανονισθῆναι παρ' αὐτοῦ, ὅπως τε καὶ ὅπου καθίσει ὀφειλοῦσιν. Εἶξας οὖν ὁ γερῶν, καὶ γνοὺς ὅτι μετὰ ταπεινώσεως καὶ ὑπακοῆς δέχονται, λέγει τῷ ἐνί. Βούλεται σε ὁ Κύριος, τέκνον, ἐν ἡσυχαστικῷ τόπῳ μετὰ πατρὸς ἐν ὑποταγῇ καθεσθῆναι. Λέγει καὶ τῷ δευτέρῳ. Ἀπελθὼν πώλησον σοῦ τὰ θελήματα, καὶ δὸς Θεῷ καὶ ἄρον τὸν σταυρὸν σοῦ, καὶ καρτερεῖ ἐν συνοδίᾳ καὶ κοινοβίῳ ἀδελφῶν καὶ πάντως ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς. Εἶτα καὶ τῷ τρίτῳ λέγει. Ἀναλαβοῦ σὺν τῇ πνοῇ σοῦ ἀχωρίστως τὸν λόγον τὸν φάσκοντα. «Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται». Καὶ ἀπελθε, εἰ δυνατόν, μὴ ἐάσης ἐν ἀνθρώπων φύσει ἐπιπληκτικώτερον, ἢ ἀποτομώτερον τοῦ σοῦ ἐν Κυρίῳ γυμναστοῦ, καὶ καρτερήσας καθ' ἡμέραν πίνε ὡσει μέλι καὶ γάλα μυκτηρισμὸν καὶ χλευασμὸν. Ὁ δὲ ἀδελφὸς

φησὶ πρὸς τὸν μέγαν Ἰωάννην. Κἂν ἂν ἀμέλεια, Πάτερ, ὁ τοιοῦτος παρέχετε τί; Ὁ δὲ γερῶν· Κἂν πορνεύοντα αὐτὸν θεάσῃ, μὴ ἀποστῆς ἀλλὰ λέγε καθ' ἑαυτὸν. Ἐταῖρε ἐφ' ᾧ πάρει; τότε ὄψει ἐκ σοῦ ἀφανιζομένην φυσίωσιν καὶ μαραιομένην πύρωσιν. Ἀγωνιζόμεθα δυνάμει πασῆ πάντες οἱ τὸν Κύριον φοβηθῆναι βουλόμενοι, ἵνα μὴ ἐν τῷ τῆς ἀρετῆς γυμνασίῳ, ἐκεῖσε πονηρίαν ἑαυτοῖς μᾶλλον καὶ κακίαν, δεινότητά τε καὶ πανουργίαν, κακεντρέχειαν, καὶ ὀργὴν ἐπικτησώμεθα. Γίνεται γάρ, καὶ οὐ θαῦμα. Ἔως μὲν γὰρ ιδιώτης ἐστίν, ἢ ναυτικός, ἢ γηπόνος ἄνθρωπος, οὐ τοσοῦτον κάτ' αὐτοῦ οἱ τοῦ βασιλέως ἐχθροὶ ὀπλίζονται. Ἐπὶ δὲ αὐτὸν τὴν σφραγιδα λαβόντα καὶ τὴν ἀσπίδα, καὶ τὴν μάχαιραν καὶ τὴν ῥομφαίαν, καὶ τὸ τόξον, καὶ τοῦ στρατιώτου τὸ ἔνδυμα ἠμφιεσμένον θεάσονται, τότε καὶ αὐτοὶ τοὺς ὀδόντας κάτ' αὐτοῦ βρύχουσι, καὶ πάντως ἀνελεῖν αὐτὸν δοκιμάζουσι. Διόπερ μὴ ὑπνώσωμεν. Ἐώρακα ἄκαιρα καὶ καλλίστα νηπία ἐν σχολῇ διὰ σοφίαν, καὶ παιδιάν, καὶ ὠφέλειαν παραγενόμενα καὶ μηδὲν ἐκεῖσε εἰ μὴ δεινότητα καὶ κακίαν παιδευθέντα ἐκ τῆς τῶν λοιπῶν συνδιατριβῆς. Ὁ νοῦν ἔχων νοήσει. Ἀδύνατον τοὺς τέχνην μανθάνοντας ὀλοψύχως μὴ καθ' ἡμέραν προκόπτειν ἐν αὐτῇ. Ἄλλ' οἱ μὲν τὴν προκοπὴν ἐπιγινώσκουσιν οἱ δὲ οἰκονομικῶς ἀγνοοῦσιν. Ἄριστος τραπέζιτης καθ' ἐσπέραν τὸ τῆς ἡμέρας κέρδος ἢ ζημίαν πάντως ψηφίζει. Οὐ δύναται δὲ σαφῶς γνῶναι, εἰ μὴ καθ' ὥραν ἐν τῷ πινακιδίῳ σημειοῦται. Τὰ γὰρ καθ' ὥραν λογοθέσια τὸ καθημερινὸν φωτίζουν. Ὅταν ὄνειδιζόμενος, ἢ κατακρινόμενος ὁ ἄφρων δάκνηται, καὶ ἀντιλέγειν δοκιμάζει, ἢ συντόμως τῷ ἐπιπλήττοντι μετανοίαν δέδωκεν, οὐ ταπεινώσεως χάριν, ἀλλὰ τοὺς ὄνειδισμοὺς παῦσαι βουλόμενος. Τυπτόμενος σιωπά, καὶ καταδέχου ψυχῆς καυστήρας, μᾶλλον δὲ ἀγνεΐας φωστήρας. Πausαμένου τοῦ ἱατροῦ, τότε τούτῳ μετανοεῖ. Ἐν τῷ θυμῷ γὰρ ἴσως οὐδὲ τὴν μετανοίαν δέχεται.

Πρὸς πάντα, μὲν, πλην ἴσως πρὸς τὰ δύο ταῦτα πάθη οἱ ἐν συνοδίαις καθ' ὥραν ἀγωνισώμεθα. Πρὸς τὴν κοιλομανίαν, καὶ τὴν ὀξυχολίαν τῶν οἰκειῶν γὰρ ὑλῶν ἐν τῷ ὄχλῳ εὐποροῦσι. Τοῖς ἐν ὑποταγῇ ὁ διάβολος ἀδυνάτων αὐτοῖς ἀρετῶν ἐπιθυμίαν ἐμβάλλει, ὁμοίως καὶ τοῖς ἐν ἡσυχίᾳ τὰ ἀνοίκεια ὑποτίθεται. Ἀνάπτυξον ὑποτακτικῶν ἀδοκίμων διάνοιαν, καὶ εὐρησεῖς ἐκεῖ πεπλανημένην ἔννοιαν, ἐπιθυμίαν ἡσυχίας, νηστείας ἀκροτάτης, προσευχῆς ἀρεμβάστου, ἀκενοδοξίας ἄκρας, μνήμης ἀνεπιλήστου ἐξόδου, διηνεκοῦς κατανύξεως, ἀοργησίας παντελοῦς, σιωπῆς βαθείας, ἀγνεΐας ὑπερβαλλούσης. Ὡνπερ κάτ' οἰκονομίαν ἐν προοιμίῳ ἀποροῦντες, εἰκῆ μετεπήδησαν ἀπατηθέντες. Πρὸ γὰρ καιροῦ ζητῆσαι αὐτούς, ὁ ἐχθρὸς ταῦτα πεποίηκεν, ἵνα μὴ ὑπομείναντες ἐν τῷ καιρῷ τούτων ἐπιτύχωσι. Μακαρίζει παρ' ἡσυχασταῖς ὁ ἀπατεῶν τῶν ὑπηκόων τὴν φιλοξενίαν, τὴν διακονίαν, τὴν φιλαδελφίαν, καὶ συνδιαγωγήν, τὴν τῶν νοσοῦντων ὑπηρεσίαν, ἵνα κἀκείνους ἀνυπομονήτους κατὰ τοὺς προτέρους ἀπεργάσῃται ὁ πλάνος. Σπανιῶν μὲν γὰρ, ὡς ἀληθῶς τὸ λόγῳ τῆς ἡσυχίας μετέρχεσθαι. Κἀκείνων μονῶν τῶν τὴν θεῖαν παράκλησιν πρὸς τὴν τῶν πονῶν παραμυθίαν, καὶ πολεμῶν συνεργίαν κτησαμένων. Πρὸς τὰς ποιότητας ἡμῶν τῶν παθῶν, καὶ τὰς ὑποταγὰς διακρινῶμεν,

καὶ ἐκλεξώμεθα πρεπόντως. Ἔστω σοι περὶ τὸ λάγνον ἀκρατῶς ἔχοντι καὶ ῥέποντι γυμναστής, ἀσκητής, καὶ ἀπαράκλητος πρὸς τροφήν, καὶ μὴ μᾶλλον θαυματοποιός, καὶ ἔτοιμος παντὶ εἰς ὑποδοχὴν καὶ τράπεζαν. Ἔστω σοι ὑψαύχενι ὄντι ὀξύς καὶ ἀπαραχώρητος, καὶ μὴ πρᾶος καὶ φιλόανθρωπος. Μὴ ζητῶμεν προγνώστας, μηδὲ προβλέπτας. Ἀλλὰ πρὸ πάντων πάντως ταπεινόφρονας, καὶ τῆ ἐν ἡμῖν νόσφ ἀρμοδίους ἐκ τροποῦ καὶ τοῦ καθίσματος. Ἔστω σοι κατὰ τὸν Ἀββάκυρον τὸν προμνημονευθέντα δίκαιον, καὶ οὗτος καλὸς πρὸς ὑπακοὴν ὁ τρόπος, τὸ ἀεὶ λογίζεσθαι, ὅτι πειράζει σε ὁ προεστώς, καὶ οὐ μὴ ἀστοχήσεις ποτέ. Ὅταν ἐπιπλήσσοντος ἀπαύστως, πλείονα τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν καὶ ἀγάπην προσλαμβάνης, Πνεῦμα ἅγιον ἀοράτως ἐν τῇ ψυχῇ σου ἐνώκησε, καὶ δυνάμεις Ὑψιστου ἐπεσκίασέ σοι, γίνωσκε. Πλὴν μὴ καυχῶ, μηδὲ χαῖρε, γενναίως ὑποφέρων τὰς ὑβρεῖς καὶ τὰς ἀτιμίας. Ἄλλα μᾶλλον θρήνει, ὅτι ὅλως ἄξιόν τι ὑβρεως διεπράξω, καὶ ἐτάραξας ψυχὴν κατὰ σοῦ. Μὴ θαμβηθῆς, ἐφ' ᾧ μέλλω λέγειν. Μωϋσὴν γὰρ ἔχω συνήγορον. Συμφέρον εἰς Θεόν, καὶ μὴ εἰς πατέρα ἡμῶν ἀμαρτῆσαι. Θεοῦ μὲν γὰρ παροργισθέντος, ὁ ἡμῶν ὁδηγὸς καταλλάξαι αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς δυναταί, τούτου δὲ ὑφ' ἡμῶν παραχθέντος, τινὰ τὸν ἐξιλεούμενον λοιπὸν ὑπὲρ ἡμῶν οὐκ ἔχομεν. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ εἰς μίαν δόξαν ἀνατρέχειν τὰ ἀμφοτέρω. Σκοπήσωμεν καὶ διακρίνωμεν, καὶ νήψωμεν. Ποτὲ μὲν κατηγορούμενοι πρὸς τὸν ποιμένα εὐχαρίστως ὑπομένειν, καὶ ἡσυχίως ὀφείλομεν. Ποτὲ δὲ πρὸς αὐτὸν πληροφορίαν ποιήσασθαι. Ἐμοὶ δοκεῖ ἐπὶ πᾶσι μὲν τοῖς ἀτιμίαν ἡμῖν προξενουῖσι σιωπᾶν. Κέρδους γὰρ ὥρα ἐστίν. Ἐπὶ δὲ τοῖς εἰς πρόσωπον ἑτέρου ἀνατρέχουσιν ἀπολογεῖσθαι, διὰ τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγαπῆς, καὶ τῆς ἀλύτου εἰρήνης. Ὅσοι ἐξ ὑποκοῆς ἀπεπήδησαν, οὗτοί σοι ἀναγγελοῦσι τὴν ταύτης ὠφέλειαν. Τότε γὰρ ἔγνωσαν ἐν ποίῳ οὐρανῷ ἴστανται. Ὁ πρὸς τὴν ἀπάθειαν καὶ πρὸς τὸν Θεὸν τρέχων, πᾶσαν ἡμέραν, ἐν ἧ οὐ λαιδορεῖται, πολλὴν ζημίαν λογίζεται, ὥσπερ τὰ δένδρα ὑπὸ τῶν ἀνεμῶν σειόμενα, βαθείας ρίζας καταβάλλουσιν· οὕτω καὶ οἱ ἐν ὑπακοῇ διατρίβοντες ἰσχυρᾶς καὶ ἀσαλεύτους ψυχὰς κέκτηνται. Ὅστις καθ' ἡσυχίαν καθήμενος, ἐπέγνω τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, καὶ μετελθὼν πέπρακεν ὑπακοῇ οὗτος τυφλὸς ὢν, ἀκόπως πρὸς Χριστὸν ἀνέβλεψε. Στῆτε, στῆτε, καὶ πάλιν ἐρῶ, στῆτε τρέχοντες, ἀδελφοὶ ἀθληταί, ἀκούοντες περὶ ὑμῶν τοῦ σοφοῦ ἐκείνου βοῶντος. Ὡς χρυσὸν ὁ Κύριος ἐν χωνευτηρίῳ, μᾶλλον δὲ ἐν κοινοβίῳ ἐδοκίμασεν αὐτούς, καὶ ὡς ὀλοκαύτωμα θυσίας προσεδέξατο αὐτούς ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. Ὡ ἡ δόξα, καὶ τὸ κρατὸς αἰώνιον σὺν Πατρὶ ἀνάρχῳ καὶ Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ προσκυνητῶ. Ἀμήν.

Ἰσάριθμος εὐαγγελιστῶν βαθμός. Ὁ ἀθλητὴς στῆκε, τρέχων ἀφόβως. Προέδραμέ ποτὲ Πέτρου Ἰωάννης. Προτέτακται δὲ νῦν ὑπακοῇ μετανοίας. Ὁ μὲν γὰρ προλαβὼν ὑποκοῆς, ὁ δὲ ἕτερος περὶ μετανοίας τύπον καθέστηκεν.

ΛΟΓΟΣ Ε΄ — Περὶ μετανοίας μεμεριμνημένης καὶ ἐναργοῦς, ἐν ἧ καὶ βίος τῶν ἁγίων καταδίκων. Καὶ περὶ τῆς φυλακῆς

Μετάνοια ἐστὶν ἀνάκλησις βαπτίσματος. Μετάνοια ἐστὶ συνθήκη πρὸς Θεὸν δευτέρου βίου. Μετάνοιά ἐστὶ ταπεινώσεως ἀγοραστῆς. Μετάνοιά ἐστὶ σωματικῆς κατακλήσεως διηνεκῆς ἀνελπιστία. Μετάνοια ἐστὶ αὐτοματόκριτος λογισμὸς, καὶ ἀμέριμος αὐτομέριμος. Μετάνοιά ἐστὶ θυγάτηρ ἐλπίδος, καὶ ἄρνησις ἀνελπιστίας. Μετανοῶν ἐστὶ κατάδικος ἀκαταίσχυτος. Μετάνοια ἐστὶ διαλλαγή Κυρίου, διὰ τῆς τῶν ἐναντίων τοῖς πταίσμασιν ἀγαθῶν ἐργασίας. Μετάνοια ἐστὶ συνειδότης καθαρισμὸς. Μετάνοια ἐκούσιος πάντων τῶν θλιβερῶν ὑπομονή. Μετανοῶν ἐστὶ δημιουργὸς οἰκειῶν κολάσεων. Μετάνοιά ἐστὶ θλίψις γαστρὸς ἰσχυρά, καὶ ψυχῆς πληξίς ἐν αἰσθήσει κραταιᾷ. Συνδράμετε, προσέλθετε, δεῦτε καὶ ἀκούσετε, καὶ διηγήσομαι ὑμῖν. Πάντες οἱ τὸν Θεὸν παροργίσαντες, ἀθροισθῆτε καὶ ἴδετε, ὅσα πρὸς οἰκοδομὴν ὑπέδειξε τῇ ψυχῇ μου. Προτάξων καὶ προτιμήσωμεν τετιμημένων ἄτιμων ἐργατῶν διήγησιν. Ἀκούσωμεν καὶ φυλάξωμεν, καὶ ποιήσωμεν, ὅσοι τι ἀδόκιμον πτόμα πεπόνθαμεν. Ἀναστῆτε καὶ καθιστᾶτε, οἱ διὰ τῶν πτωμάτων κατακεῖμενοι. Προσέχετε, ἀδελφοὶ μου, τούτῳ τῷ λόγῳ μου. Κλίνατε τὸ οὖς ὑμῶν οἱ τὸ Θεὸν πάλιν ἑαυτοῖς δι’ ἐπιστροφῆς ἀληθοῦς διαλλάξαι βουλόμενοι. Ἐκουσας ἐγὼ ὁ ἀσθενῆς μεγάλην τινὰ καὶ ξένην εἶναι τὴν κατάστασιν καὶ τὴν ταπείνωσιν τῶν ἐν τῇ μονῇ τῇ ἰδιαζούσῃ τῇ λεγομένη φυλακῇ, τῇ ὑποκειμένη τῷ προμνημονευθέντι φωστῆρι ἐκείνῳ τῶν φωστήρων, ἐκεῖσέ μου ἔτι ὄντος, ἰκέτευσα τὸν δίκαιον παραγενέσθαι με ἐκεῖσε. Καὶ δὴ εἶξεν ὁ μέγας, μηδ’ ὄλως ποτὲ ψυχὴν λυπῆσαι θέλων. Παραγενόμενος οὖν ἐγὼ ἐπὶ τῇ τῶν μετανοούντων μονῇ, καὶ ὄντως πενθούντων χώρα, ἐώρακα ἀληθῶς, εἰ μὴ τολμηρὸν εἰπεῖν, ἃ ὡς ἔτυχεν ὀφθαλμὸς ἀνθρώπου ἀμελοῦς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς ῥαθύμου οὐ δέχεται, καὶ ἐπὶ καρδίαν ὀκνηροῦ οὐκ ἀνέβη. Πράγματα καὶ ῥήματα τὸν Θεὸν δυναμένα βιάσασθαι, ἐπιτηδεύματά τε καὶ σχήματα τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν συντόμως κατακάμπτοντα. Τοὺς μὲν τῶν ὑπευθύνων ἐκείνων τῶν ἀνευθύνων παννυχὶ μέχρι πρωΐας ἰσταμένους αἰθρίους, τοὺς πόδας ἀκινήτους ἔχοντας, καὶ τῷ ὑπῶ ἐλεεινῶς κατακλωμένους τῇ βία ταύτης τῆς φύσεως, καὶ μηδεμίαν ἀνάπαυσιν αὐτοῖς χαρίζομένους. Ἄλλ’ ἑαυτοὺς ἐπιπλήσσοντας καὶ ἀτιμίας καὶ ὑβρεσι διωπνίζοντας. Ἄλλους εἰς οὐρανὸν ἀτενίζοντας, καὶ τὴν ἐκεῖθεν βοήθειαν μέτ’ ὀδυρμῶν καὶ βοῶν ἐπικαλουμένους. Ἐτέρους ἐν προσευχῇ παρισταμένους, καὶ ὀπισθεν ἑαυτῶν καταδίκων δίκην τὰς χεῖρας συνδήσαντας, εἰς γῆν τε τὸ σκοτεινὸν αὐτῶν πρόσωπον κλίναντας, καὶ ἀναξίους ἑαυτοὺς τῆς εἰς οὐρανὸν ἀναβλέψεως καταδικάσαντας, μηδὲ τι εἰπεῖν, ἢ φθέγξασθαι, ἢ εὐξασθαι πρὸς Θεόν, ὑπὸ τῆς τῶν λογισμῶν καὶ τοῦ συνειδότης ἀτιμίας εὐποροῦντας, μηδὲ πῶς ἢ πόθεν τὴν ἰκεσίαν ποιήσασθαι εὐρίσκοντας,

μόνην ψυχὴν ἄλογον, καὶ νοῦν ἄφωνον τῷ Θεῷ παριστῶντας, σκοτίας πεπληρωμένους, καὶ ψιλῆς ἀπογνώσεως. Ἄλλους ἐν τῷ ἐδάφει ἐπὶ σάκκου καὶ σποδοῦ καθημένους, καὶ τὸ πρόσωπον τοῖς γόνασι καλύπτοντας, καὶ τὸ μέτωπον εἰς γῆν τύπτοντας. Ἔτερος τὸ στῆθος διαπαντὸς τύπτοντας, καὶ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν καὶ ζωὴν ἀνακαλουμένους. Οἱ μὲν ἐν ἐκείνοις τὸ ἔδαφος τοῖς δάκρυσιν ἔβρεχον. Οἱ δὲ δακρύων ἀποροῦντες ἑαυτοὺς κατέκοπτον. Οἱ μὲν ὡς ἐπὶ ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς ὠλόλυζον, τὴν συνοχὴν τῆς καρδιάς φέρειν μὴ ἰσχύοντες. Οἱ δὲ τῇ καρδίᾳ ἔβρυχον, καὶ τῷ στόματι τὸν τοῦ ὀδύρμου ψόφον διεκώλυον. Ἔστι δὲ ὅτε μηκέτι κρατεῖν ἰσχύοντες αἰφνιδίως ἀνεκράζον. Εἶδον ἐγὼ ἐκεῖ τινὰς ὥσπερ ἑαυτῶν ἐξεστηκότας τῷ ἦθει καὶ τῇ συννοίᾳ ἐννεοῦς τινὰς τῇ πολλῇ ἀδημονίᾳ γεγονότας ὅλους ἐσκοτισμένους, καὶ ὥσπερ ἀναισθήτους πρὸς πάντα τὰ τοῦ βιοῦ τυγχάνοντας, τῷ νοῖ λοιπὸν ἐν τῇ ἀβύσσῳ τῆς ταπεινώσεως καταδύσαντας, καὶ τῷ πυρὶ τῆς ἀθυμίας τὰ τῶν ὀφθαλμῶν δάκρυα ἀποτηγανίσαντας. Ἄλλους καθημένους σύννου εἰς γῆν νενευκότας, καὶ τὴν ἑαυτῶν κεφαλὴν ἀδιαλείπτως κινοῦντας, καὶ δίκην λεόντων καρδίας καὶ ὀνύχων βρύχοντας καὶ στένοντας. Οἱ μὲν ἐν ἐκείνοις ἄφεςιν εὐελπίστως παντελεῖ ἐπεζήτουν καὶ ἠῦχοντο. Ἔτεροι ἀναξίους ἑαυτοὺς τῆς ἀφέσεως ἐκ ταπεινώσεως ἀφάτου κατεδίκαζον, καὶ μὴ ἰσχύειν ἀπολογήσασθαι τῷ Θεῷ ἀνεκράζον. Τινὲς μὲν ἐνταῦθα κολασθῆναι, κάκει ἔλεθηῆναι ἐδυσώπουν τὸν Κύριον. Ἔτεροι συντετριμμένοι ὑπὸ τοῦ βάρους τοῦ συνειδότος ὑπάρχοντες, μήτε κολασθῆναι, μήτε τῆς βασιλείας ἀξιοθῆναι εἰλικρινῶς ἔλεγον. Καὶ ἀρκετὸν ἡμῖν, φασίν, ἔστιν. Ἐώρακα ἐκεῖ ψυχὰς ταπεινὰς καὶ συντετριμμένας, καὶ κατακαμπομένας ὑπὸ τοῦ βάρους τοῦ φορτιοῦ ὑπαρχούσας, καὶ αὐτὴν τὴν τῶν λίθων αἴσθησιν κατανύξαι δυναμένας, ἐπὶ ταῖς πάρ' αὐτῶν πρὸς Θεὸν βοωμέναις φωναῖς καὶ ῥήμασιν. Ἐλεγον γὰρ κάτω εἰς τὴν γῆν νενευκότες. Οὕτως οἶδαμεν, οἶδαμεν ὅτι ἄξιοι λοιπὸν πάσης τιμωρίας καὶ κολάσεως ἐσμέν, καὶ δικαίως. Οὐδὲ γὰρ ἐξαρκοῦμεν λοιπὸν πρὸς ἀπολογίαν τοῦ πλήθους τοῦ ἡμετέρου χρέους, οὐδ' ἂν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὑπερ ἡμῶν πενθοῦσαν συγκαλέσωμεν. Ἐκεῖνο δὲ μόνον ἐρωτῶμεν, ἐκεῖνο δυσωποῦμεν, ἐκεῖνο ἰκετεύομεν λοιπόν. *«Μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης ἡμᾶς, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης ἡμᾶς»*. Ἀλλὰ φειδομένως, καὶ ἀρκετὸν ἡμῖν τῆς πολλῆς σου ἀπειλῆς, καὶ βασάνων ἀνωνύμων καὶ ἀποκρυφῶν ἐλευθερωθῆναι. Εἰς τέλος γὰρ ἄφεςιν αἰτήσασθαι, οὐ τολμῶμεν. Πῶς γὰρ οἱ τὸ ἑαυτῶν ἐπαγγελάμενον μὴ φυλάξαντες ἄμωμον, ἀλλὰ τοῦτο μετὰ τὴν προτέραν φιλανθρωπίαν, καὶ ἄφεςιν ῥυπώσαντες; Ἦν ἐκεῖ τὰ τοῦ Δαυὶδ ἐναργῶς θεάσασθαι ῥήματα, ταλαιπωροῦντας ιδέσθαι, κατακαμπομένους ἕως τέλους τῆς ἑαυτῶν ζωῆς. Ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζοντας πορευομένους. Προσόζοντας καὶ σεσημμένους σώματος μώλωπας, καὶ ἀνεπιμελήτους ὑπάρχοντας, ἐπιλανθανομένους τοῦ φαγεῖν τὸν ἄρτον αὐτῶν. Τὸ τε πόμα τοῦ ὕδατος μετὰ κλαυθμοῦ κερνῶντας. Καὶ σποδὸν καὶ τέφραν ἀντὶ ἄρτου ἐσθίοντας. Καὶ κεκολλημένα ἔχοντας τὰ ὀστᾶ τῇ σαρκί. Καὶ αὐτοὺς ὥσει χόρτος ἐξηραμμένους. Οὐδὲν ἦν ἕτερον πάρ' αὐτοῖς ἀκούειν, εἰ μὴ ταῦτα τὰ ῥήματα. Οὐαί, οὐαί, οἴμοι, οἴμοι, δικαίως, δικαίως, φεῖσαι, φεῖσαι, Δέσποτα. Οἱ μὲν ἔλεγον. Ἐλέησον, ἐλέησον. Οἱ δὲ πάλιν ἔτι ἐλεεινότερον.

Συγχώρησον, Δέσποτα, συγχώρησον ἕαν ἐνδέχεται. Ἦν ἐν ἐκείνοις γλώσσας φλεγόμενας ἰδέσθαι, καὶ δίκην κυνῶν τοῦ στόματος προβαλλομένας. Οἱ μὲν ἐν τῷ καύσωνι ἑαυτοὺς ἐτιμῶρουν. Οἱ δὲ ἐν τῷ ψύχει ἑαυτοὺς ἐβασάνιζον. Ἔνιοι μὲν μικρὸν τοῦ ὕδατος ἀπογευόμενοι, ἐπαύοντο, ὅσον μόνον μὴ ἐκ δίψης ἀποθνήσκειν. Οἱ δὲ τοῦ ἄρτου μικρὸν μεταλαμβάνοντες, τοῦτον τῇ χειρὶ μακρὰν ἀπερρίπτον, ἀναξίους ἑαυτοὺς λέγοντες λογικῆς βρώσεως ὡς τὰ τῶν ἄλογων διαπραξαμένους. Ποῦ ἐν ἐκείνοις γέλωτος ἐμφάνεια; Ποῦ ἀργολογία; Ποῦ θυμός; Ποῦ ὀργή; Οὐδὲ εἴ ἐστιν ὀργὴ πὰρ' ἀνθρώποις λοιπὸν ἠπίσταντο. Τοῦ πένθους εἰς τέλος τὸν θυμὸν ἀπολέσαντος. Ποῦ ἀντιλογία; Ποῦ ἐορτῆ; Ποῦ παρρησία; Ποῦ θεραπεία σώματος; Ποῦ ἴχνος κενοδοξίας; Ποῦ τρυφῆς λοιπὸν ἐλπίς; Ποῦ οἴνου ἔννοια; Ποῦ ὀπώρας γεῦσις; Ποῦ χύτρας παράκλησις; Ποῦ λάρυγγος γλυκασμός; Πάντων γὰρ τούτων λοιπὸν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἡ ἐλπίς πὰρ' ἐκείνοις ἐσβέσθη. Ποῦ ἐν ἐκείνοις μέριμνα ἐπιγείου τινός; Ποῦ κρῖναί τινα ἄνθρωπον; Οὐδαμοῦ. Ταῦτα ἦν πὰρ' ἐκείνοις διηνεκῶς τὰ λεγομένα καὶ βοώμενα πρὸς Κύριον. Οἱ μὲν τὸ στήθος ἰσχυρῶς κρούοντες, ὡσπερ ἐν τῇ τοῦ οὐρανοῦ πύλῃ ἰστάμενοι πρὸς Θεὸν ἔλεγον. Ἄνοιξον ἡμῖν, δικαστά, ἄνοιξον ἡμῖν, ἐπειδὴ ἁμαρτίαις ἐκλείσαμεν ἑαυτοῖς, ἄνοιξον ἡμῖν. Οἱ δὲ ἔλεγον. *«Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου μόνον, καὶ σωθησόμεθα. Ἄλλος πάλιν. Ἐπίφανον τοῖς ἐν σκοτεῖ καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις ταπεινοῖς»*. Ἄλλος. *«Ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοὶ σου, Κύριε, ὅτι ἀπολώλαμεν, ὅτι ἀπεγνωκάμεν, ὅτι ἐξελείπομεν σφόδρα»*. Οἱ μὲν ἔλεγον. *«Εἰ ἄρα ἐπιφάνοι Κύριος τοῦ λοιποῦ ἐφ' ἡμᾶς»*. Ἄλλοι δέ. *«Ἄρα διήλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ χρέος τὸ ἀνυπόστατον;»* Ἄλλος. *«Ἄρα παρακληθήσεται Κύριος τοῦ λοιποῦ ἐφ' ἡμᾶς; Ἄρα ἀκουσόμεθα αὐτοῦ λέγοντος ἡμῖν τοῖς ἐν δεσμοῖς ἀλύτοις. Ἐξέλθετε καὶ τοῖς ἐν τῷ ἄδη τῆς μετανοίας, συγχωρήθητε; Ἄρα εἰσηλθεν ἡ κραυγὴ ἡμῶν εἰς τὰ ὦτα Κυρίου»*; Πάντες δὲ ἐκάθηντο αἰεὶ ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ὀρῶντες τὸν θάνατον, καὶ λέγοντες. Ἄρα τί τὸ ἀποβησόμενον; Ἄρα τίς ἡ ἀπόφασις; Ἄρα τί τὸ τέλος; Ἄρα ἐστιν ἀνάκλησις; Ἄρα ἐστὶ συγχώρησις τοῖς σκοτεινοῖς, τοῖς ταπεινοῖς, τοῖς καταδίκαις; Ἄρα ἴσχυσεν ἡμῶν ἡ δέησις εἰσελθεῖν ἐνώπιον Κυρίου; Ἦ ἀπεστράφη δικαίως τεταπεινωμένη καὶ κατησχυμμένη; Ἄρα δὲ εἰσελθοῦσα, πόσον ἐξευμενίσαστο; Πόσον ἤνυσεν; Πόσον ὠφέλησε; Πόσον ἐνήργησεν; Ἐπειδὴ ἐξ ἀκαθάρτων στομάτων καὶ σωμάτων ἀνεπέμφθη, καὶ οὐ πολλὴν τὴν ἰσχὺν κέκτηται. Ἄρα εἰς τέλος διήλλαξε τὸν κριτὴν; Ἄρα μερικῶς; Ἄρα κατὰ τὸ ἥμισυ τῶν μολώπων; Μεγάλοι γὰρ οὗτοι ὄντως, καὶ πολλῶν ἰδρώτων καὶ μόχθων δεόμενοι. Ἄρα ἐπλησίασαν ἡμῖν οἱ ἡμῶν φύλακες, ἢ ἔτι πόρρω ἀφ' ἡμῶν ὑπάρχουσιν; Ἐκείνων γὰρ μὴ ἐγγιζόντων πρὸς ἡμᾶς, πᾶς ὁ κόπος ἡμῶν ἀνωφελὴς καὶ ἀνόητος. Οὐ γὰρ ἔχει δύναμιν παρρησίας ἢ προσευχῆ ἡμῶν, οὐδὲ πτερὸν καθαρότητος εἰσελθεῖν πρὸς Κύριον, εἰ μὴ τί γε οἱ ἄγγελοι ἡμῶν προσεγγίσαντες ἡμῖν, ταύτην λαβόντες Κυρίῳ προσενέγκωσιν. Οἷα δὲ πολλάκις καὶ πρὸς ἀλλήλους διηπόρουν, καὶ ἔλεγον. Ἄρα, ἀδελφοί, ἀνύομεν; Ἄρα τυγχάνομεν τῆς αἰτήσεως; Ἄρα δέχεται πάλιν; Ἄρα ἀνοίγει; Οἱ δὲ ἄλλοι πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο. Τίς οἶδεν, ὡς εἶπον οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν οἱ Νινευῖται. Μὴ πῶς μεταμεληθήσεται Κύριος; Καὶ κἂν τῆς πολλῆς κολάσεως λυτρώσεται ἡμᾶς, ὅμως

ἡμᾶς τὸ ἐφ' ἡμῖν ποιήσωμεν. Καὶ ἐὰν ἀνοίξη, εὖ καὶ καλῶς. Ἐπεὶ εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεός, ὁ ἀποκλείσας ἡμῖν δικαίως. Πλὴν ἐπιμείνωμεν κρούοντες, ἕως τέλους τῆς ζωῆς ἡμῶν. Ἴσως τῇ πολλῇ ἡμῶν ἀναιδεῖα ἀνοίξει ἡμῖν. Διὸ καὶ διεγείροντες, ἔλεγον. Δράμωμεν, ἀδελφοί, δράμωμεν. Δρόμου γὰρ χρεῖα καὶ δρόμου, ἐπειδὴ τῆς καλῆς ἡμῶν συνοδίας ἀπελείφθημεν. Δράμωμεν μὴ φειδόμενοι ταύτης τῆς ῥυπαρᾶς καὶ μοχθηρᾶς σαρκὸς ἡμῶν. Ἄλλ' ἀποκτείνωμεν αὐτήν, ὡς ἀπέκτεινεν ἡμᾶς, ὥσπερ καὶ ἐποιοῦν οἱ μακάριοι ὑπεύθυνοι. Ἐν ἐκείνοις ἐωρᾶτο γόνατα ἐπισκληκῶτα τῷ πλήθει τῶν μετανοίων. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκτακέντες καὶ ἔσω ποῦ εἰς βάθος δεδυκότες τριχῶν ἀπεστερημένοι, παρειᾶς κεκτημένοι πεπληγμένας, καὶ περιπεφλεγμένας τῇ ζέσει τῶν πολλῶν δακρύων. Πρόσωπα καταμεμαρασμένα καὶ ὠχρά, μηδὲν ἐν συγκρίσει νεκρῶν διαφέροντα. Στήθη ταῖς πληγαῖς ἀλγοῦντα καὶ αἱμάτων πτύελοι ἐκ τῶν ἐν τῷ στήθει πυγμῶν ἐκπεμπόμενοι. Ποῦ ἦν ἐκεῖ στρωμνῆς κατάστασις; Ποῦ ἐνδύματος καθαρότης ἢ στερεότης; Ἀλλὰ διερρήγμένα καὶ ῥυπῶντα, καὶ ὑπὸ τοῦ φθειρὸς ἐπικεκαλυμμένα. Τὶ πρὸς ἐκείνοις ἢ τῶν διαμονόντων κακοπάθεια; Τὶ ἢ τῶν νεκροῦς πενθούντων; Τὶ ἢ τῶν ἐν ἐξορία διαγόντων; Τὶ ἢ τῶν ἐπὶ φόνους καταδίκων; Οὐδὲν ὄντως ἢ ἐκείνων βάσανος, καὶ τιμωρία ἀκούσιος, πρὸς τὴν τούτων ἐκούσιον. Καὶ μὴ μύθους τὰ εἰρημένα λογίσησθε, ἐρωτῶ, ἀδελφοί. Ἐδυσώπουν πολλάκις τὸν κριτὴν τὸν μέγαν ἐκεῖνον, τὸν ποιμένα λέγω, τὸν ἄγγελον ἐν ἀνθρώποις καὶ παρεκάλουν σίδηρα καὶ κλοιά ἐν χερσὶ καὶ τραχήλῳ περιθέσθαι καὶ τοὺς πόδας ἐν τῷ τῶν πασχόντων κατασφαιλισθῆναι ξύλῳ καὶ μὴ πρότερον ἐκεῖθεν λυθῆναι, ἄχρι λοιπὸν τὸ μνήμα διαδέξεται, πλὴν οὐδὲ τὸ μνήμα. Οὐ μὴ γὰρ οὐ μὴ κρύψω οὐδὲ ταύτην αὐτῶν τῶν μακαρίων ὄντως ἠλεημένην ταπεινώσιν, καὶ συντετριμμένην πρὸς Θεὸν ἀγαπῆν καὶ μετάνοιαν. Μέλλοντες τοίνυν πρὸς Κύριον πορεύεσθαι, καὶ τῷ ἀδεκάστῳ βήματα παρίστασθαι, καλοὶ ἐκεῖνοι τῆς χώρας τῆς μετανοίας πολῖται, ὀπηνίκα τις αὐτῶν ἐν τῷ παντὶ ἐθεώρει ἑαυτὸν, τοῦτο διὰ τοῦ προεστῶτος αὐτῶν ἐδυσώπει μεθ' ὄρκων τὸν μέγαν, τοῦ μὴ καταξιοθῆναι αὐτὸν ἀνθρωπίνης ταφῆς, ἀλλὰ ἀλόγου, ἢ ἐν τῷ ῥείθρῳ τοῦ ποταμοῦ, ἢ ἐν τῷ ἀγρῷ τοῖς θηρίοις παραδοθῆναι. Ὅπερ πολλάκις καὶ ὑπήκουσεν ὁ τῆς διακρίσεως λύχνος, ψαλμωδίας τὲ πάσης καὶ τιμῆς ἐστερημένους ἐξοδιάζεσθαι κελεύων. Οἷον δὲ καὶ τὸ θέαμα φοβερὸν καὶ ἐλεεινὸν τῆς ἐκείνων ἐσχάτης ὥρας. Ὅποταν γὰρ οἱ συγκατάδικοι τὸν προπορευόμενον τελειοῦσθαι μέλλοντα ἦσθοντο, ἔτι τοῦ νοὸς ἐρῥωμένου περιεκύκλουν καὶ διψῶντες, καὶ πενθοῦντες ἐλεεινοτάτῳ ἦθει καὶ σκυθρωπῷ λόγῳ τὴν κεφαλὴν σείοντες τὴν ἑαυτῶν, ἠρώτων τὸν ἐκλείποντα καὶ καίόμενοι τῇ συμπαθείᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν ἔλεγον. Τὶ ἐστίν, ἀδελφε καὶ συγκατάδικε, πῶς; Τὶ λέγεις; Τὶ ἐλπίζεις; Τὶ ὑπολαμβάνεις; Ἦνυσας ἐκ τοῦ κόπου τὸ ζητούμενον, ἢ οὐκ ἴσχυσας; Ἦνοιξας, ἢ ὑπεύθυνος ἔτι ὑπάρχεις; Ἐφθασας, ἢ οὐκ ἐπέτυχες; Ἐλαβές τινὰ πληροφορίαν, ἢ ἄδηλον ἔχεις τὴν ἐλπίδα; Εἵληφας ἐλευθερίαν, ἢ κλονεῖται καὶ ἀμφιβάλλει ἔτι ὁ λογισμὸς; Ἦσθου τινὸς ἐν τῇ καρδίᾳ φωτισμοῦ, ἢ ἐσκοτισμένη ἔτι καὶ ἠτιμωμένη ὑπάρχει; Ἐγένετό τις ἐν σοὶ φωνὴ λεγούσα ἔνδον. «*Ἴδε ὑγιῆς γέγονας*», ἢ, «*ἀφεωνται σου οἱ ἁμαρτίαι*», ἢ, «*ἡ πίστις σου σέσωκέ σέ*»; Ἦ ἄρα ἔτι ἐκείνης ἀκούεις τῆς λεγούσης. «*Ἀποστραφήτωσαν οἱ*

ἀμαρτωλοὶ εἰς τὸν ἄδην», καὶ, «δήσατε χεῖρας καὶ πόδας», καὶ, «Ἀρθήτω ὁ ἀσεβής, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου»; Τὶ λέγεις ἀπλῶς ἀδελφέ; Εἶπέ ἡμῖν, δυσωποῦμεν, ἵνα καὶ ἡμεῖς γνῶμεν, ἐν ποίοις μέλλομεν ἔσεσθαι. Σοῦ γὰρ λοιπὸν ὁ καιρὸς ἐκλείσθη, καὶ ἄλλον οὐχ εὐρησεῖς ἔτι εἰς τὸν αἰῶνα. Πρὸς ταῦτα, οἱ μὲν τῶν κοιμωμένων, «Εὐλογητὸς Κύριος, ἀπεκρίναντο, ὃς οὐκ ἀπέστησε τὴν προσευχὴν μου, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἅπ' ἐμοῦ». Οἱ δὲ πάλιν, «Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὁδοῦσιν αὐτῶν». Οἱ δὲ ἐκεῖνο ἐνωδύνως ἔλεγον. «Ἄρα διέλθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τῶν πνευμάτων τοῦ ἀέρος τὸν ἀνυπόστατον»; Μὴ θαρρόντες ἀκμὴν, ἀλλὰ ἀποσκοποῦντες τὶ ἐν τῷ λογοθεσίῳ ἐκείνῳ γίνεται. Ἔτεροι δὲ τούτου ἐνωδυνηρότερον ἄλλο ἀπεκρίναντο, καὶ ἔλεγον. «Οὐαὶ ψυχῇ, τῇ μὴ φυλαζάσῃ τὸ ἐπάγγελμα ἁμῶμον, ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ καὶ μόνη γινώσεται τὶ αὐτῇ ἠτοίμασται». Ἐγὼ δὲ ταῦτα ἐωρακῶς τε πᾶρ' ἐκείνοις καὶ ἀκηκοῶς, μικροῦ δεῖν ἑαυτοῦ ἀπογινώσκειν ἔμελλον, ὁρῶν τὴν ἑαυτοῦ ἀδιαφορίαν, καὶ συγκρίνων ταύτην πρὸς τὴν ἐκείνων κακοπάθειαν. Οἷα γὰρ ἦν καὶ αὐτῇ ἢ τοῦ τόπου κατάστασις καὶ κατοίκησις; Ὅλη σκοτεινὴ, ὅλη δυσώδης, ὅλη ῥυπῶσα καὶ αὐχμηρᾶ. Φυλακῇ γὰρ καὶ καταδίκη εὐλόγως προσωνόμασται. Ὡς καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ χώρου θεῶν μετανοίας πάσης καὶ πένθους ὑπάρχειν διδάσκαλον. Ἀλλὰ τὰ ἑτέροις δυσχερῆ καὶ ἀκατάδεκτα, τοῖς ἐξ ἀρετῆς καὶ πνευματικοῦ πλούτου ἐκπεπτωκόσι προσηνῆ καὶ εὐπαράδεκτα τυγχάνουσι. Ψυχὴ γὰρ παρρησίας προτέρας ἐστερημένη, καὶ ἐλπίδος ἀπαθείας ἐκπεσοῦσα, καὶ σφραγιδα ἀγνείας διανοίξασα, καὶ πλούτου χαρισμάτων συληθεῖσα, θείας τὲ παρακλήσεως ἀλλοτριωθεῖσα, καὶ συνταγὴν Κυρίου ἀθετήσασα, πυρὸς καλοῦ δακρῶν ψυχικῶν ἀποσβεσθεῖσα, καὶ τῇ τούτου μνήμη πληττομένη, καὶ ἐνωδύνως νυσομένη, οὐ μόνον τοὺς προειρημένους πόνους μετὰ πάσης καταδέξεται προθυμίας, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὴν ἀναρεῖν εὐσεβῶς δι' ἀσκήσεως ἐπιτηδεύει. Εἰ ἄρα καὶ ἔστιν ἐν αὐτῇ ἐγκατάλειμμα σπινθῆρος ἀγάπης, ἢ φόβου Κυρίου. Οἷοι ὄντως ὑπῆρχον οἱ μακάριοι οὗτοι ταῦτα γὰρ ἐν νῷ ἔχοντες, καὶ ὕψος οὐ ἐκπεπτώκασιν εἰς νοῦν λαμβάνοντες, ἔλεγον. «Ἐμνήσθημεν ἡμερῶν ἀρχαίων, τοῦ πυρὸς ἐκείνου τῆς ἡμετέρας σπουδῆς». Ἄλλοι πρὸς τὸν Θεὸν ἐβόων. «Ποῦ εἰσὶ τὰ ἐλέη σου τὰ ἀρχαῖα, Κύριε, ἃ ἔδειξας τῇ ψυχῇ ἡμῶν ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου; Μνήσθητι τοῦ ὄνειδισμοῦ καὶ τῶν μόχθων τῶν δούλων σου». Ἄλλοι, «Τίς ἂν με θείῃ κατὰ μῆνας ἡμερῶν τῶν ἔμπροσθεν, ὧν με ἐφύλαττεν ὁ Θεός, ὅτε ἠὔγει ὁ λύχνος τοῦ φωτὸς αὐτοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς τῆς καρδίας μου»; Πῶς τε τῶν προτέρων αὐτῶν ἐμνημόνευον κατορθωμάτων, καὶ ταῦτα δίκην νηπίων τεθηκότων ἀπωδύροντο, καὶ ἔλεγον. Ποῦ ἢ τῆς προσευχῆς καθαρότης; Ποῦ ἢ ταύτης παρρησία; Ποῦ τὸ γλυκὺ ἀντὶ πικροῦ δάκρυον; Ποῦ ἐλπίς τῆς παντελοῦς ἀγνείας καὶ καθάρσεως; Ποῦ ἢ προσδοκία τῆς μακαρίας ἀπάθειας; Ποῦ ἢ πρὸς τὸν ποιμένα πίστις; Ποῦ ἢ τῆς αὐτοῦ προσευχῆς ἐν ἡμῖν εὐεργεσία; Ἀπόλωλε ταῦτα πάντα. Καὶ ὥσπερ μὴ φανέντα, ἐκκλείονεν. Καὶ ὡς μὴ ὑπάρξαντα, ἠφανίσθησαν καὶ ὄχρητο. Ταῦτα μὲν λέγοντες καὶ θρηνοῦντες, καὶ μὲν, δαιμονῶν ἠὔχοντο. Οἱ δὲ τῇ ἱερᾷ περιπεσεῖν νόσῳ, ἐδυσώπουν τὸν κύριον. Οἱ μὲν τὰς ὄψεις ἀποβάλλειν, καὶ ἐλεεινὸν προκεῖσθαι θέαμα. Οἱ δὲ πάρετοι γενέσθαι, καὶ μόνον τῶν ἐκεῖ μοχθηρῶν

μη πειρασθῆναι. Ἐγὼ δέ, ᾧ φιλοῖ, λέληθα ἑμαυτὸν ἐν τῷ ἐκείνῳ ἐμφιλοχωρῶν πένθει, καὶ ὅλος τῷ νοῖ συνηράγην, κατέχειν ἑμαυτὸν μὴ δυνάμενος. Ἄλλ' ἐπανακτέον τὸν λόγον. Τοῖνυν προσμείνας ἐν τῇ φρουρᾷ ἐπὶ ἡμέρας τριάκοντα, ἐπανέρχομαι ὁ ἀνυπομόνητος εἰς τὸ μέγα κοινόβιον πρὸς τὸν μέγαν. Ὁ Δὲ θεασάμενός με, ὡσπερ ἠλλοιωμένον ὅλον καὶ ἐξεστηκότα ἔγνω ὁ πάνσοφος ἀλλοιώσεως τὸν τροπὸν. Καὶ φησί. Τὶ ἐστί, Πάτερ Ἰωάννη; Ἐώρακας τοὺς τῶν καμνόντων ἄθλους; Ἐγὼ δὲ ἔφην. Καὶ ἐώρακα, Πάτερ, καὶ τεθαύμακα, καὶ μεμακάρικα ἔγωγε τοὺς πεπτωκότας, καὶ πενθοῦντας, ὑπὲρ τοὺς μὴ πεπτωκότας, καὶ ἑαυτοὺς μὴ πενθοῦντας. Ὅτι διὰ πτώσεως ἀνέστησαν ἀνάστασιν ἀκίνδυνον. Ὁ δέ, οὕτως ἔχει, φησί. Καὶ διηγήσατο ἡ ἀψευδὴς αὐτοῦ γλῶττα. Ὅτιπερ, φησί, πρὸ δέκα χρόνων, εἶχον ὧδε ἀδελφὸν πάνυ σπουδαῖον καὶ ἐργάτην, καὶ τοιοῦτον ὥστε με ὀρῶντα αὐτὸν, οὕτως τῷ πνεύματι ζέοντα, τρέμειν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν τοῦ διαβόλου φθόνον, μὴ πως τῷ πολλῷ δρόμῳ προσκόπη πρὸς λίθον τὸν πόδα, ὅπερ τοῖς ὀξέως βαδίζουσι πέφυκεν ὅπερ καὶ γέγονεν. Εἶτα ἀνέρχεται πρὸς με, ἐσπέρας βαθείας, δείκνυσι τὸ τραῦμα γυμνόν. Ζητεῖ ἔμπλαστρον, αἰτεῖται καυτῆρα, θορυβεῖται σφοδρῶς. Εἶτα ἐπεὶ ἄξιος συμπαθείας ἦν, ὀρᾷ μὴ πάνυ αὐτῷ αὐστηρᾷ τομῇ τὸν ἱατρὸν χρήσασθαι βουλόμενον, ρίπτων ἑαυτὸν εἰς τὸ ἔδαφος, ἐπιλαμβάνεται τῶν ποδῶν, λούει ἱκανῶς τούτοις τοῖς δάκρυσιν. Αἰτεῖται καταδίκην ἐν ἧ ἑώρακας φρουρᾷ ἀδύνατον ἐβόα μὴ ἐκεῖ με πορευθῆναι. Εἶτα βιάζεται εὐσπλαγχνίαν ἱατροῦ μετενεγκεῖν εἰς ἀποτομίαν, τὸ σπάνιον ἐν νοσοῦσι καὶ παραδοξότατον.

Καταλαμβάνει θᾶπτον τοὺς μετανοοῦντας, γίνεται κοινωνὸς καὶ συναλγός. Πληγεῖς οὖν τὴν καρδίαν ὡς ὑπὸ ξίφους τῆς δι' ἀγάπην Θεοῦ λύπης, τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἐκδημεῖ πρὸς Κύριον, αἰτησάμενος ταφῆς μὴ τυχεῖν. Ἐγὼ δὲ αὐτὸν καὶ ἐνταῦθα ἐνήνοχα, καὶ τοῖς πατράσι συντέταφα ὡς ἄξιον. Διὸ καὶ μετὰ τὴν ἐβδόμην δουλικήν, τῇ ὀγδόῃ λύεται ἐλεύθερος ἡμέρᾳ. Ἔστι δὲ τις ἐκεῖνο γνοὺς ἐναργῶς, μὴ πρότερον αὐτὸν τῶν εὐτελῶν καὶ ῥυπαρῶν μου ποδῶν ἀναστῆναι, πρὶν Θεὸν ἐξευμενίσασθαι. Καὶ οὐ θαῦμα. Πίστιν γὰρ ἐν καρδίᾳ τῆς πόρνης ἐκείνης ἀναλαβῶν, τοιαύτη καὶ αὐτὸς πληροφορία τοὺς ἐμοὺς ταπεινοὺς πόδας κατέβρεξε. *«Πάντα δὲ δυνατὰ τῷ πιστεύοντι»*, ὁ Κύριος εἶρηκεν. Εἶδον ἀκαθάρτους ψυχὰς περὶ ἔρωτος σωματίων ἐμμανῶς μαινομένας. Καὶ δὴ σκέψιν μετανοίας προσλαβοῦσαι, ἐκ πείρας ἔρωτος, τὸν αὐτὸν πρὸς Κύριον μετενηνόχασιν ἔρωτα. Καὶ πάντα φόβον ὑπερπηδήσασαι, ἀπλήστως εἰς ἀγάπην Θεοῦ ἐνεκεντρίσθησαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος τῇ σώφρονι ἐκείνῃ πόρνη οὐ λέγει, ὅτι ἐφοβήθη, ἀλλ' *«Ὅτι ἠγάπησε πολὺ»*, καὶ ἐδυνήθη εὐχερῶς ἔρωτι ἔρωτα διακρούσασθαι. Οὐκ ἀγνοῶ δὲ ἐγὼ, ᾧ θαυμάσιοι, ὅτι τοῖσιν μὲν ἄπιστα, ἐτέροις δὲ ἀνέλπιστα. Ἄλλοις δὲ ἀπογνῶσιν τίκτοντα φαίνονται, ἅπερ διηγησάμην, ἔπαθλα. Ἀνὴρ δὲ ἀνδρεῖος ἐκ τούτων προσελάβετο κέντρον, καὶ βέλος πυρός, καὶ ζῆλον ἐν καρδίᾳ ἀπῆλθε βαστάζων. Ὁ τούτου ὑποβεβηκῶς, ἐπέγνω τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, καὶ ταπεινοφροσύνην εὐχερῶς κτησάμενος διὰ τῆς ἑαυτοῦ μέμψεως τὸ πρῶτον κατέδραμεν, ἀγνοῶ δὲ εἰ καὶ κατέλαβεν. Ἀνὴρ δὲ ἀμελής μὴ προσψαύση τοῖς εἰρημένοις, μήπως καὶ αὐτὸ ὁ ἐργάζεται, ἀπογνοὺς σκορπίση. Καὶ γενηταὶ καὶ ἐπ' αὐτῷ τὸ φάσκον λογίον. Ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος προθυμίαν, καὶ ὁ

δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἅπ' αὐτοῦ. Οὐκ ἔστιν ἡμᾶς ἐν τῷ λάκκῳ τῶν ἀνομιῶν πεπτωκότας, καὶ μὴ εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς ταπεινώσεως τῶν μετανοούντων καταδύσαντας, ἐκεῖθεν ἐλकुσθῆναι. Ἄλλη ἢ τῶν μετανοούντων σκυθρωπὴ ταπείνωσις, καὶ ἕτερα τῶν ἔτι ἀμαρτανόντων τοῦ συνειδότος κατάγνωσις. Καὶ ἄλλη ἢ τοῖς τελειοῖς δι' ἐνεργείας Θεοῦ προσγινομένη μακαρία πλουτοταπείνωσις. Μὴ σκευάσωμεν τὴν τρίτην λόγοις εὐρεῖν, μάτην γὰρ δραμοῦμεθα. Τῆς δὲ δευτέρας σημεῖον, ὑπομονὴ ἀτιμίας παντελῆς τυραννεῖ ἢ πρόληψις καὶ τὸν πενθοῦντα πολλακίς. Καὶ οὐ θαῦμα, ὁ περὶ κριμάτων καὶ πτωμάτων λόγος σκοτεινός, καὶ πάντη ψυχῇ ἀκατάληπτος. Ποῖα μὲν τὰ δι' ἀμελείας, ποῖα δὲ δι' ἐγκατάλειψιν οἰκονομικὴν. Ποῖα δὲ δι' ἀποστροφὴν Θεοῦ συμβαίνοντα ἡμῖν πτώματα. Πλὴν ἐκεῖνό μοι τις διηγήσατο, ὅτιπερ τὰ κάτ' οἰκονομίαν ἡμῖν συμβαίνοντα, ταχεῖαν τὴν ἐξ αὐτῶν ἀποστροφὴν κέκτηνται. Οὐ γὰρ συγχωρεῖ ὁ παραδούς, ἐπεὶ πολὺ κρατεῖσθαι ἡμᾶς τὸ τῆς λύπης δαίμονι. Οἱ πεσόντες πρὸ πάντων μαχησώμεθα πρὸς αὐτόν. Αὐτὸς γὰρ παρὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς ἡμῶν παριστάμενος, καὶ τῆς προτέρας ἡμῶν παρρησίας ὑπομιμνήσκων καταργῆσαι ἡμᾶς τῆς εὐχῆς βούλεται. Μὴ θαμβηθῆς καθ' ἡμέραν πίπτων, μηδὲ ἀποπήδα, ἀλλὰ στήθι ἀνδρείως, καὶ πάντως αἰδεσθήσεται σοῦ τὴν ὑπομονὴν ὁ φυλάσσων σε ἄγγελος. Ὡς νεαρὸν καὶ ζέον τὸ τραῦμα εὐίατον εἶναι πέφυκε. Τὰ γὰρ χρόνια καὶ ἡμελημένα καὶ κεχερωμένα δυσίατα, καὶ πολλοῦ τοῦ κόπου, καὶ σιδήρου καὶ ξηρίου, καὶ τοῦ πυρὸς ἐνταῦθα πρὸς ἰατρειάν δεόμενα. Πολλὰ τῷ χρόνῳ ἀνίατα, παρὰ δὲ Θεῷ πάντα δυνατά. Πρὸ μὲν τοῦ πτώματος, φιλόανθρωπον, μετὰ δὲ τὸ πτῶμα ἀπότομον τὸν Θεὸν λέγουσιν οἱ δαίμονες. Μὴ πείθου τῷ λέγοντι μετὰ τὸ πτῶμα ἐπὶ τοῖς μικροῖς ἐλαττώμασιν, εἴθε τόδε μὴ ἐποίησας. Τοῦτο γὰρ οὐδὲν ἐστὶ. Πολλάκις γὰρ μικρὰ δῶρα πολὺν θυμὸν κριτοῦ κατέπαυσαν. Ὁ ἐν ἀληθείᾳ εὐθύνας διδούς, πᾶσαν ἡμέραν ἐν ἧ οὐ πενθεῖ, ὡς ἀπολέσας ταύτην λογίζεται. Κἂν ὁποῖα ἀγαθὰ πεποίηκεν ἐν αὐτῇ. Μηδεὶς τῶν θρηγούντων ἐν ἐξόδῳ τὴν πληροφορίαν ἐκδέξεται. Τὸ γὰρ ἄδηλον οὐ βέβαιον. Ἄνεσ μοι διὰ πληροφορίας, ἵνα ἀναψύξω πρὸ τοῦ με ἀπελθεῖν ἐντεῦθεν ἀπληροφόρητον. Ὅπου πνεῦμα Κυρίου, ὁ δεσμὸς λέλυται. Ὅπου ταπείνωσις ἀνείκαστος, ὁ δεσμὸς λέλυται. Οἱ γὰρ τῶν δύο τούτων χωρὶς, μὴ πλανηθῶσι, δέδενται γάρ. Οἱ ἐν κόσμῳ καὶ μόνοι τούτων ὑπάρχουσι ξένοι τῶν πληροφοριῶν, καὶ μάλιστα τῆς προτέρας, δι' ἐλεημοσύνης δὲ τινες τρέχουσιν ἐν ἐξόδῳ τὸ ἑαυτῶν κέρδος γνωρίζοντες. Οὐ γνώσεται ὁ ἑαυτῶν θρηγῶν, θρηγῶν, ἢ πτῶμα ἄλλου, ἢ μέμψιν. Ὑπὸ θηρὸς δεχθεὶς κύων, ἐπὶ πλέον ἐθυμώθη κατ' αὐτοῦ, τῷ πόνῳ τῆς πληγῆς πρὸς αὐτὸν ἀσυγχωρήτως μαινόμενος. Πρόσχωμεν, μήπως οὐκ ἐκ καθαρότητος, ἀλλὰ περικακῆσαν ὥσπερ, τοῦ ἐλέγχειν τὸ συνειδὸς ἐπαύσατο. Σημεῖον τῆς ἐν πτώματι λύσεως, τὸ διὰ παντὸς χρεώστην λογίζεσθαι. Οὐδὲν τῶν τοῦ Θεοῦ οἰκτιρμῶν ἴσον, ἢ μείζον ὑπάρχει. Διὸ ὁ ἀπογινώσκων ἑαυτὸν ἔσφαξε. Σημεῖον μεμεριμημένης μετανοίας πασῶν τῶν συμβαινουσιῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων θλίψεων ἀξίους ἑαυτοὺς λογίζεσθαι καὶ τούτων πλειόνων. Μωϋσῆς μετὰ τὸν Θεὸν ἐν τῇ βάρῃ ιδέσθαι, πάλιν εἰς Αἴγυπτον, ἤγουν σκοτασμὸν πρὸς τὴν πλινθουργίαν τοῦ νοητοῦ ἴσως Φαραῶ ὑπέστρεψεν. Ἀλλὰ πάλιν ἀνέρχεται ἐν τῇ

βάτω. Καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ὄρει. Ὁ γνοὺς τὸ θεώρημα, οὐδὲ ποτὲ ἑαυτοῦ ἀπογινώσκει. Πτωχεύει ὁ μέγας Ἰώβ, ἀλλὰ πάλιν διπλῶς ἐπλούτησεν. Ἐν τοῖς ῥαθύμοις, χαλεπὰ τὰ μετὰ τὴν κλῆσιν πτώματα, τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπαθείας ῥάπισαντα καὶ εἰς μακάριον ἠγεῖσθαι πείθοντα λογιζομένους, κὰν τὴν τοῦ βόθρου ἀνάστασιν. Ὅρα, οὐ γὰρ πάντως δι' ἧς ὁδοῦ ἐπλανήθημεν, ἐπιστρέφομεν. Ἀλλὰ δι' ἑτέρας συντόμου. Εἶδον δύο ὁμοτρόπως καὶ ὁμοχρόνως πρὸς Κύριον βαδίζοντας. Καὶ ὁ μὲν τούτων γηραιὸς ἦν, καὶ προὔχων ἐν πόνοις. Ὁ δὲ ἄλλος, μαθητής, καὶ προέδραμε τάχιον τοῦ γέροντος. Καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον τῆς ταπεινώσεως. Πρόσχωμεν, πάντες, ἐπὶ πλείω δὲ οἱ πεπτωκότες, μὴ νοῆσαι ἐν καρδίᾳ τὴν τοῦ Ὁριγένους τοῦ ἀθέου νόσον. Τὴν γὰρ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, ἢ μιὰν προβαλλομένην, εὐπαράδεκτος ἐν τοῖς φιληδόνοις γίνεται. Ἐν τῇ μελέτῃ μου, μᾶλλον δὲ ἐν τῇ μετανοίᾳ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ προσευχῆς καιούσης ὕλην. Ὅρος σοι, καὶ τύπος, καὶ ὑπογραμμός, καὶ εἰκὼν πρὸς μετάνοιαν ἔστωσαν οἱ προμνημονευθέντες ἅγιοι κατάδικοι, καὶ οὐ μὴ δεηθῆσιν βιβλίου ὅλως ἐν τῇ ζωῇ σου πάση, ἕως οὗ ἐπιφάσῃ σοι ὁ Χριστὸς ὁ Ὑἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸς ἐν τῇ ἀναστάσει τῆς μεμεριμνημένης μετανοίας. Ἄμην.

ΛΟΓΟΣ Ζ΄ — Περὶ μνήμης θανάτου

Παντὸς λόγου προηγεῖται ἔννοια. Μνήμη δὲ θανάτου καὶ πταισμάτων προηγεῖται κλαυθμοῦ καὶ πένθους. Διὸ κατὰ τὴν οἰκείαν τάξιν καὶ ἐν τῷ λόγῳ τέθειται. Μνήμη θανάτου ἐστὶ καθημερινὸς θάνατος, μνήμη δὲ ἐξόδου κάθωρος στεναγμός. Δειλία μὲν θανάτου ἐστὶν ἰδιώμα φύσεως ἐκ παρακοῆς προσγενόμενον, τρόμος δὲ θανάτου ἐστὶν ἀμετανοήτων πταισμάτων τεκμήριον. Δειλιᾷ Χριστὸς θάνατον, οὐ τρέμει, ἵνα τῶν δύο φύσεων τὰ ἰδιώματα σαφῶς ἐμφανίσῃ. Ὡς πασῶν τροφῶν ὁ ἄρτος ἀναγκαιότερος, οὕτως πασῶν ἐργασιῶν ἡ τοῦ θανάτου ἔννοια. Μνήμη θανάτου γεννᾷ ἐν μὲν τοῖς ἐν μέσῳ πόνους καὶ ἀδολεσχία, μᾶλλον δὲ ἀτιμίας ἠδύτητα. Παρὰ δὲ τοῖς ἐκτὸς θορύβου φροντίδων ἀπόθεσιν καὶ εὐχὴν διηνεκῆ, καὶ νοὸς φυλακὴν. Αἱ αὐταὶ δὲ αὐτῆς καὶ μητέρες καὶ θυγατέρες κατεστήκασιν. Ὡς φανερὸς ὁ κασσίτερος παρὰ τὸν ἄργυρον, κἂν τὴν θεωρίαν ἔοικεν, οὕτως παρὰ τοῖς διακριτικοῖς φανερὰ καὶ δῆλη ἡ φυσικὴ, καὶ ἡ παρὰ φύσιν δειλία τῆς ἐξόδου. Τοῦτο ἀληθὲς τεκμήριον τῶν ἐν αἰσθήσει καρδίας μνημονευόντων τοῦ θανάτου, ἢ πρὸς πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐκούσιος ἀπροσπάθεια, καὶ οὐκ ἰδίου θελήματος παντελῆς ἐγκατάλειψης. Δόκιμος μὲν, ὁ τοῦτον καθ' ἡμέραν πάντως προσδεχόμενος. Ἅγιος δὲ, ὁ τούτου καθ' ὥραν ἐφιέμενος. Οὐκ ἅπαντα ἐπιθυμία θανάτου ἀγαθὴ. Εἰσὶ γὰρ οἱ διηνεκῶς βία ἔξωθεν πταίνοντες, καὶ τοῦτον εὐχόμενοι μετὰ ταπεινώσεως. Καὶ εἰσιν αὖθις οἱ μετανοῆσαι μὴ βουλόμενοι, καὶ τὸν θάνατον ἐξ ἀπογνώσεως προσκαλούμενοι. Καὶ εἰσιν οἱ ἐξ οἰήσεως ἀπαθεῖς ἑαυτοὺς ἔχοντες, καὶ τοῦτον μὴ δειλαινόμενοι. Καὶ εἰσιν, εἴπερ καὶ νῦν ἄρα εἰσιν, οἱ δι' ἐνεργείας Πνεύματος ἀγίου τὴν ἐκδημίαν ἐπιζητοῦντες τὴν ἑαυτῶν. Ζητούσι τινες καὶ διαποροῦσι, τίνας ἕνεκεν οὕτως εὐεργετούσης ἡμᾶς τῆς τοῦ θανάτου μνήμης, τὴν τούτου πρόγνωσιν ὁ Θεὸς ἐξ ἡμῶν ἀπέκρυσεν, μὴ γινώσκοντες ὅτι τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ὁ Θεὸς διὰ τούτου εἰργάσατο θαυμαστῶς. Οὐδεὶς γὰρ τὸν ἑαυτοῦ θάνατον προγνοὺς πρὸ πολλοῦ χρόνου τῷ βαπτίσματι, ἢ τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ προσέτρεχεν. Ἀπάσας δὲ τὰς ἑαυτοῦ ἡμέρας ἐν ἀνομίαις διέτριβεν, καὶ ἐν αὐτῇ τῆς ἐξόδου εἰς τὸ βάπτισμα καὶ εἰς τὴν μετανοίαν προσήρχετο. Μηδέποτε πενθῶν ἀποδέξῃ, τὸν κύνα ἐκεῖνον τὸν φιλόανθρωπόν σοι τὸν Θεὸν ὑποβάλλοντα. Σκοπὸς γὰρ αὐτῷ, τὸ πένθος, καὶ τὸν φόβον τὸν ἄφοβον ἐκ σοῦ ἐξεώσασθαι, εἰ μὴ τί ἂν εἰς βαθεῖαν ἀπογνώσιν ἴδῃ σεαυτὸν κατασυρόμενον. Ὁ μνήμην θανάτου, καὶ κρίσεως Θεοῦ ἐν ἑαυτῷ διὰ παντὸς κατέχειν βουλόμενος, καὶ φροντίσι καὶ περισπασμοῖς ὑλικοῖς ἑαυτὸν ἐκδιδούς, ὅμοιος ἐστὶ τῷ νηχομένῳ, καὶ τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας κρατεῖν βουλομένῳ. Μνήμη θανάτου ἐναργῆς περιέκοψε βρώματα, βρωμάτων δὲ ἐν ταπεινώσει κοπέντων συνεξεκόπησαν πάθη. Ἀναλγησία καρδίας ἐπώρωσε νοῦν, βρωμάτων δὲ πλῆθος ἐξήρανε πηγᾶς. Δίψα καὶ ἀγρυπνίαν ἐξέθλιψαν καρδίαν. Καρδίας δὲ θλιβήσεως ἀπεπήδησαν ὕδατα. Σκληρὰ μὲν γαστριμάργοις, ἄπιστα δὲ ῥαθύμοις τὰ εἰρημένα. Ἄνῃρ δὲ πρακτικὸς δοκιμάσει προθύμως. Ὁ πείρα εὐρηκῶς μηδιάσει ἐπὶ τούτοις. Ὁ δὲ ἐπιζητῶν, σκυθρωπότερος ἔσται. Ὡσπερ τὴν τελείαν ἀγάπην οἱ Πατέρες ἄπτωτον εἶναι ὀρίζονται, οὕτως ἔγωγε τὴν τελείαν τοῦ θανάτου αἴσθησιν

ἄφοβον εἶναι ἀποφαίνομαι. Πολλὰ μὲν τοῦ νοῦ τοῦ πρακτικοῦ αἱ ἐργασίαι. Λέγω δὲ ἔννοια ἀγάπης, τῆς πρὸς Θεόν. Μνήμης θανάτου, μνήμης Θεοῦ, μνήμης βασιλείας, ζήλου τῶν ἁγίων μαρτύρων, μνήμης αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ παρόντος, κατὰ τὸν εἰπόντα. «*Προωρώμην τὸν Κυρίον*». Μνήμης ἁγίων καὶ νοερῶν δυνάμεων. Μνήμης ἐξόδου, ἀπαντήσεως, κολάσεως, ἀποφάσεως. Ἐν μεγάλοις μὲν ἠρξάμεθα, ἀναπτώοις δὲ κατελήξαμεν. Διηγήσατό μοι ποτε Αἰγύπτιος μοναχός, ὡς ὅτι μετὰ τὴν ἐν αἰσθήσει καρδίας τῆς τοῦ θανάτου μνήμης παγίωσιν, θελήσαντός μου χρείας καταλαβούσης μικρὸν τὸν πηλὸν παραμυθήσασθαι, ὑπο τῆς μνήμης, ὡς ὑπὸ δικαστοῦ κεκώλυμαι. Καὶ τὸ θαυμαστόν, ὅτιπερ καὶ βουλευθεὶς οὐκ ἠδυνήθη ἀπάσασθαι. Ἔτερός τις οἰκῶν ἐνταῦθα ἐν τῷ λεγομένῳ Θολῷ τόπῳ, πολλάκις ἐκ τῆς τοιαύτης ἐννοίας ἐξίστατο, καὶ ὡς ὀλιγοθυμήσας, ἢ καὶ ἐπιληπτιάσας παρὰ τῶν εὐρισκομένων ἀδελφῶν, ἄπνους σχεδὸν ἐβαστάζετο. Οὐ σιωπήσω σοι καὶ τὸ τοῦ ἡσυχίου τοῦ Χωρηβίτου σημᾶναι διήγημα. Οὗτος αἰεὶ ἐν πάσῃ ἀμελείᾳ διέτριβε, τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς τὸ παράπαν μὴ ποιούμενος ἐπιμέλειαν. Ἀσθενήσας οὖν ἐσχάτως τοῦ σώματος, ὡς ἐπὶ ὥραν μίαν ἀκριβῶς ἐξεδήμησε. Καὶ εἰς αὐτὸν ἐπανελθὼν δυσωπεῖ μὲν ἡμᾶς πάντας εὐθέως ἀναχωρῆσαι. Καὶ τὴν θύραν τῆς κέλλης ἀνοικοδομήσας ἔμεινεν ἔνδον χρόνους δύο καὶ δεκά μηδενὶ τὸ παράπαν συντετυχηκῶς, οὐ μικρὸν, οὐ μέγαν λόγον, οὐχ ἑτέρου τινός, ἀλλ' ἢ ἄρτου καὶ ὕδατος ἀπογευόμενος. Μόνον δὲ καθήμενος καὶ πρὸς ἃ ἐώρακεν ἐν τῇ ἐκστάσει ἐξεστηκῶς σύννους, οὕτως, ὡς μηδέποτε ἐπὶ Κυρίου, τὸ ἴδιον ἦθος ἀλλοιώσας, ἀλλ' ἔκνους αἰεὶ, καὶ δάκρυα θερμὰ ἀποφρητὶ καθ' ὅλου προεχόμενος. Ὅτε δὲ ἠμελλεν τελευτᾶν, ἀναφράξαντες τὴν θύραν εἰσεληλύθαμεν, καὶ πολλὰ δυσωπήσαντες, τοῦτο καὶ μόνον παρ' αὐτοῦ ἀκηκόαμεν. Συγχωρήσατε οὐδεὶς μνήμην θανάτου ἐγνωκῶς, δυνήσεται ἀμαρτησαί ποτέ. Ἡμεῖς δὲ ἐθαμβούμεθα τὸν οὕτως πρώην ἀμελῆ ὀρῶντες, οὕτως ἀθρόον μεταμορφθέντα τὴν μακαρίαν ἀλλοίωσιν καὶ μεταμόρφωσιν. Θάψαντες δὲ αὐτὸν ὀσίως ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῷ πλησίον τοῦ κάστρου μεθ' ἡμέραν ἐπίζητήσαντες τὸ ἅγιον αὐτοῦ λείψανον, οὐχ εὔρομεν. Τοῦ Κυρίου καὶ ἐν τουτῷ τὴν μεμεριμνημένην αὐτοῦ καὶ ἀξίεπαινον μετάνοιαν πληροφορήσαντος, πάντας τοὺς βουλομένους, καὶ μετὰ πολλὴν ἀμέλειαν διορθώσασθαι ὡσπερ τὴν ἄβυσσον ἀπέρατον, τινὲς εἶναι ὀρίζονται. Τόπον γὰρ αὐτὴν καλοῦσιν ἀπύθμαντον. Οὕτως ἢ τοῦ θανάτου ἔννοια ἄφθαρτον καὶ τὴν ἀγνεῖαν καὶ τὴν ἐργασίαν κεκτηταί. Βεβαιοῦται δὲ τὸ εἰρημένον ὁ προειρημένος ὄσιος. Φόβῳ φόβον διηνεκῶς οἱ τοιοῦτοι προσλαμβάνοντες, οὐ παύονται ἄχρις ἂν καὶ αὕτη ἢ τῶν ὀστέων ἐκδαπανηθῇ δύναμις. Δῶρον Θεοῦ καὶ τοῦτο μετὰ πάντων ἀγαθῶν εἶναι ἑαυτοὺς πληροφορήσωμεν. Ἐπεὶ πῶς πολλάκις καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς μνήμασι παραγινόμενοι, ἀδάκρυτοὶ τινες καὶ σκληροὶ διαμένομεν. Ἐκτὸς δὲ τῆς τοιαύτης θεωρίας πλειστάκις κατανυσσόμεθα. Ὁ πάντων νεκρωθεὶς, οὗτος θανάτου ἐμνημόνευσεν. Ὁ δὲ ἔτι σχετικὸς, οὐ σχολάσει ἑαυτῷ ἀντεπίβουλος ὢν. Μὴ θέλε πάντας διὰ λόγον πληροφορεῖν τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην. Μᾶλλον δὲ Θεὸν αἰτοῦ ταύτην αὐτοῖς ἀρρήτως ἐμφανίσει. Εἰ δὲ μή, οὐκ ἐξαρκέσει σοι ὁ χρόνος πρὸς σχέσεις καὶ κατάνυξιν. Μὴ ἀπατῶ, ἄφρον ἐργάτα, χρόνῳ χρόνον ἀναπληροῦν. Οὐ γὰρ ἐξαρκεῖ ἢ ἡμέρα οὐδὲ τὸ ἑαυτῆς χρέος τῷ Δεσπότῃ ἀνελλιπῶς

πληρῶσαι. Παρὰ ἀνθρώποις οὐκ ἐστὶ, φησὶν, οὐκ ἐστὶ τὴν ἐνστῶσαν ἡμέραν
εὐσεβῶς διεξιέναι, εἰ μὴ αὐτὴν ἐσχάτην παντὸς τοῦ ὧιου λογισώμεθα. Καὶ θαῦμα
ᾧντως πῶς καὶ Ἕλληνας τι τοιοῦτον ἐφθέγγαντο, ἐπεὶ καὶ φιλοσοφίαν τοῦτο εἶναι
ὀρίζονται, μελέτην θανάτου.

ΛΟΓΟΣ Ζ' — Περὶ τοῦ χαροποιοῦ πένθους

Πένθος κατὰ Θεὸν ἐστὶ σκυθρωπότης ψυχῆς ἐνωδύνου καρδίας διάθεσις, αἰεὶ τὸ διψώμενον ἐμμανῶς ζητοῦσα. Καὶ ἐν τῇ τούτου ἀποτυχίᾳ ἐμπόνως διώκουσα, καὶ ὀπισθεν τούτου ὀδυνηρῶς ὀλολύζουσα. Ἡ οὕτως· πένθος ἐστὶ κέντρον χρύσειον ψυχῆς πάσης προσηλώσεως καὶ σχέσεως γυμνωθέν. Καὶ ἐν ἐπισκοπῇ καρδίας ὑπὸ τῆς ὄσιας λυπῆς καταπηχθέν. Κατάνυξις ἐστὶν ἀένναος συνειδότος βασανισμὸς, διὰ νοερᾶς ἐξαγορεύσεως τὴν ἀνάψυξιν τοῦ πυρὸς τῆς καρδίας πραγματευόμενος. Ἐξομολόγησις ἐστὶ λήθη φύσεως, εἴπερ ἐπελάθειτό τις τοῦ φαγεῖν τὸ ἄρτον αὐτοῦ. Μετάνοιά ἐστὶν ἄθλιπτος στέρησις πάσης παρακλήσεως σωματικῆς. Τῶν μὲν προκοπτόντων ἔτι ἐν τῷ μακαρίῳ πένθει ἰδίωμα ἢ ἐγκράτεια καὶ σιωπὴ τῶν χειλέων. Τῶν δὲ προκοψάντων, ἀοργησία, καὶ ἀμνησικακία. Τῶν τελειωθέντων ταπεινοφροσύνη, ἀτιμιῶν δίψα, θλίψεων ἀκουσίων, πεῖνα ἐκούσιος, ἀκατακρισία ἀμαρτανόντων, συμπάθεια ὑπὲρ δύναμιν. Ἀποδεκτέοι οἱ πρῶτοι, ἀξιέπαινοι οἱ δεύτεροι. Μακάριοι δὲ οἱ πεινῶντες θλίψιν, καὶ διψῶντες ἀτιμίαν, ὅτι αὐτοὶ κορεσθήσονται τροφῆς ἀκορέστου. Κρατῶν πένθους πάση ἰσχυρῶς κρᾶται. Πρὸ γὰρ ποιήσεως εὐαφαίρετον λίαν εἶναι πέφυκε. Καὶ ἀπὸ θορύβων καὶ φροντίδων σωματικῶν καὶ τρυφῆς, καὶ μάλιστα πολυλογίας καὶ εὐτραπείας ὡσπερ κηρὸς ἀπὸ πυρὸς εὐχερῶς διαλυόμενον. Μείζων τοῦ βαπτίσματος μετὰ τὸ βάπτισμα τῶν δακρύων πηγὴ καθέστηκεν, εἰ καὶ τολμηρὸν ἐστὶ πως τὸ λεγόμενον. Διότι ἐκεῖνο μὲν τῶν προγεγονότων ἐν ἡμῖν κακῶν ἐστὶ καθαρτήριον. Τοῦτο δὲ τῶν μεταγεγονότων, κάκεῖνο μὲν νήπιοι λαμβάνοντες, πάντες ἐμολύναμεν. Διὰ τούτου δὲ κάκεῖνο ἀνακαθαίρομεν. Ὁ εἰ μὴ δεδῶρητο φιλανθρώπως ἐκ Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις, σπάνιοι ὄντως καὶ δυσεύρετοι οἱ σωζόμενοι. Οἱ μὲν στεναγμοί, καὶ ἡ κατήφεια βοῶσι πρὸς Κύριον. Τὰ δὲ ἐκ φόβου δάκρυα πρεσβεύουσι. Τὰ δὲ τῆς παναγίας ἀγάπης, τὴν ἰκεσίαν προσδεχθεῖσαν ἡμῖν ἐμφανίζουσιν. Εἰ οὐδὲν οὕτω πάντως αὐτῇ ὡς ὁ γέλως ἀνθέστηκεν. Κατέχων κάτεχε τὴν μακαρίαν τῆς ὄσιας κατανύξεως χαρμολύπην. Καὶ μὴ παύση τς ἐν αὐτῇ ἐργασίας, ἄχρις οὐ μετάρσιον ἐκ τῶν ἐντεῦθεν τῷ Χριστῷ καθαρὸν παραστήσει σε. Ἀνατυπῶν ἐν ἑαυτῷ μὴ παύση καὶ διερευνῶν πυρὸς σκοτεινοῦ ἄβυσσον. Κᾶκ ἀνελεεῖς ὑπηρέτας, ἀσυμπαθῆ κριτὴν καὶ ἀσυγχώρητον, χαὸς τε ἀπέρατον καταχθονίου φλογὸς, καὶ ὑπογείων, καὶ φοβερῶν τόπων, καὶ χασμάτων τεθλιμμένας καταβάσεις, καὶ τῶν τοιούτων πάντων εἰκόνας. Ὅπως τῷ πολλῷ τρόμῳ στυφθεῖσα ἢ ἐνυπάρχουσα ἡμῶν τῇ ψυχῇ λαγνεῖα συναφθῆ τῇ ἀφθάρτῳ ἀγνεῖα καὶ φωτὸς ἀύλου πυρὸς παντὸς πλέον ἀποστίλβοντος ἐν αὐτῇ δέξεται τὴν ἐμφάνειαν. Στῆθι ἐν προσευχῆς δεήσει σύντρομος, ὡς κατάδικος περιστάμενος δικαστῆ, ἵνα τῷ ἐκτὸς εἶδει, καὶ τῷ ἔντος ἦθι κατασβέσης θυμὸν δικαίου κριτοῦ. Οὐ γὰρ φέρει ὑπερορᾶν ψυχὴν χήραν κατωδύνως αὐτῷ περισταμένην, καὶ κόπους τῷ ἀκόπῳ παρέχουσαν. Εἰ τις δάκρυον ψυχικὸν ἐκτίσατο, τούτῳ πᾶς τόπος εἰς πένθος ἀρμόδιος. Εἰ δὲ μόνον διὰ τοῦ ἐκτὸς ἐργάζεται, τοὺς τόπους καὶ τοῦ τρόπους διακρίνων οὐ μὴ παύσεται. Ὡς ὁ κεκρυμμένος θησαυρὸς, τοῦ ἐπ' ἀγορᾶς προκειμένου ἀσυλῶτερος καθέστηκεν,

οὕτω καὶ τὰ προλεχθέντα νοήσωμεν. Μὴ γίνου ὥσει νεκροὺς θάψαντες, ποτὲ μὲν ἐπ' αὐτοῖς θρηνοῦντες, ποτὲ δὲ δι' αὐτοὺς μεθυσκόμενοι. Ἀλλὰ γενοῦ ὡς οἱ ἐν μετάλλοις δέσμιοι, καθ' ὥραν ὑπὸ δημίων μαστιζόμενοι. Ὁ ποτὲ μὲν πενθῶν, ποτὲ δὲ τρυφῶν, καὶ γελιάζων, ὁμοίος ἐστὶ τῷ μετὰ ἄρτου τὸν κύνα τῆς φιληδονίας λιθάζοντι ὃς τῷ μὲν σχήματι τοῦτον διώκει, τῷ δὲ πράγματι παρεδρεύειν τοῦτον προτρέπεται. Γίνου σύννους ἀφιλένδεικτος, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν ἐξεστηκώς. Δεδοίκασι γὰρ σύννοιαν οἱ δαίμονες, ὡς οἱ κλέπται τοὺς κύνας. Οὐκ ἔστιν ἡμῖν, ὧ οὔτοι, ἐνταῦθα ἢ τοῦ γάμου κλῆσις, οὐκ ἔστιν, οὐκουν. Πάντως δὲ εἰς πένθος ἑαυτῶν ὁ καλέσας ἡμᾶς ἐνταῦθα ἐκάλεσε. Τινὲς δακρύοντες, μηδὲν τὸ παράπαν ἐν τῷ καιρῷ τῷ μακαρίῳ λογίζεσθαι ἑαυτοὺς ἀκαίρως βιάζονται, μὴ λογιζόμενοι, ὅτι δάκρυον ἀνέννοιον ἀλόγου φύσεως ἴδιον καὶ οὐ λογικῆς γέννημα ἐννοιῶν δάκρυον πατὴρ δὲ ἐννοίας λογισμὸς καὶ νοῦς. Γινέσθω σοι ἢ ἐν τῇ κλίνῃ σου ἀνάκλησις τῆς ἐν τῷ τάφῳ σου κατακλίσεως τύπος, καὶ ἦττον ὑπνώσεις. Καὶ αὐτὴ σοι ἢ τῆς τραπέζης ἀπόλαυσις, τῆς τῶν σκολῆκων ἐκείνων ὀδυνηρᾶς τραπέζης γενέσθω ἀνάμνησις καὶ ἦττον τρυφήσεις. Μηδὲ τοῦ ποτοῦ τοῦ ὕδατος ματαλαμβάνων τῆς δίψης τῆς φλογὸς ἐκείνης ἀμνημονήσεις καὶ πάντως βιάση τὴν φύσιν. Ἐπὶ δὲ τῇ τοῦ ἐπιστατοῦντος ἡμῖν ἐντίμῳ ἀτιμίᾳ καὶ ἐπιπλήξει, καὶ ἐπιτιμίᾳ τῆς τοῦ κριτοῦ φοβερᾶς ἐννοηθῶμεν ἀποφάσεως καὶ πάντως τὴν ἐπισπειρομένην ἄλογον λύπην καὶ πικρίαν πραότητι καὶ ὑπομονῇ, ὡς ἐν διστόμῳ μαχαίρα κατασφάζομεν. Χρόνῳ σπανίζεται θάλασσα, ὡς φησὶν ὁ Ἰώβ, καὶ χρόνῳ καὶ ὑπομονῇ κατὰ μικρὸν τὰ εἰρημένα ἐν ἡμῖν προσγίνεται καὶ τελειοῦται. Πυρὸς αἰωνίου μνήμη καθ' ἐσπέραν καὶ συγκοιμηθῆτω σοι, καὶ συναναστήτω σοι καὶ οὐ μὴ σου ῥαθυμία ἐν καιρῷ ψαλμωδίας κυριεύση ποτέ. Πεισάτω σε πρὸς ἐργασίαν πένθους, κὰν αὐτὸ σου τὸ ἔνδυμα. Πάντες γὰρ οἱ νεκροὺς θρηνοῦντες, μέλανα περιβάλλονται. Εἰ μὲν οὐ πενθεῖς, διὰ τοῦτο πένθει. Εἰ δὲ πενθεῖς, διὰ τοῦτο θρήνει μᾶλλον, ὅτι ἐξ ἀπόνου τάξεως εἰς ἐπίπονον ἑαυτὸν κατήγαγες διὰ τῶν σῶν πταισμάτων. Κρίνεται πάντως παρὰ τῷ καλῷ καὶ δικαίῳ ἡμῶν κριτῇ, ὡς ἐν ἅπασι, καὶ ἐν τοῖς δάκρυσιν ἢ τῆς φύσεως δυνάμει. Εἶδον γὰρ μικρὰς σταγόνας δίκην αἵματος προεχομένας, καίπερ ἔγωγε κατὰ τὸν πόνον μᾶλλον, καὶ οὐ κατὰ τὸ δάκρυον τοὺς κάμνοντας ἔκρινα, οἶμαι δὲ καὶ ὁ Θεός. Οὐχ ἀρμόζει πενθοῦσι θεολογία. Διαλύειν γὰρ αὐτῶν τὸ πένθος πεφύκεν. Ὁ μὲν γὰρ τῷ ἐπὶ θρόνου καθημένῳ διδασκαλικῷ ἔοικεν. Ὁ δέ, τῷ ἐπὶ κοπριᾶς καὶ σάκκου διατρίβοντι. Καὶ τοῦτό ἐστιν, ὡς οἶμαι, ὅπερ καὶ Δαυΐδ, εἰ καὶ διδάσκαλος καὶ σοφὸς ὑπῆρχεν, ἠνίκα ἐπένθει, πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας ἀπεκρίνατο. «Πῶς ἄσω τὴν ᾤδην Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας;» ἤγουν ἐμπαθείας. Καὶ ἐπὶ τῆς κτίσεως, καὶ ἐπὶ τῆς κατανύξεώς ἐστὶν αὐτοκίνητος καὶ ἑτεροκίνητος. Ὅταν ἢ ψυχῇ, καὶ ὑμῶν μὴ σπενυσάντων, μηδὲ ἐπιτηδευσάντων δακρυώδης καὶ κάθυγρος καὶ ἠπία γένηται, δράμωμεν, ὁ γὰρ Κύριος ἀκλήτως ἐλήλυθε σπόγγον ἡμῖν διδοὺς λυπῆς θεοφιλοῦς, καὶ ὕδωρ ἀναψύξεως δακρύων θεοσεβῶν πρὸς τὴν ἐξάλειψιν τῶν ἐν τῷ χάρτη πταισμάτων, φύλαξον ταύτην ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ ἄχρις οὗ ὑποχωρήση. Πολλὴ γὰρ ἢ ἰσχὺς τούτου, ὑπερ τὴν τοῦ ἐξ ἡμετέρας σπουδῆς καὶ ἐπινοίας προσγινομένου. Οὐχ ὅτε βούλεται ὁ πενθῶν, οὗτος κἄλλος πέφθακε

πένθους. Ἄλλ' ὁ ἐν οἷς ἔαν βούληται. Καὶ οὐδὲ ἐν οἷς ἂν βούληται, ἀλλ' ὁ καθὼς Θεὸς βούλεται. Πολλάκις τῷ κατὰ Θεὸν πένθει τὸ τῆς κενοδοξίας ἀχαρίτων συμπλέκεται δάκρυον. Τοῦτο δὲ δοκίμως καὶ εὐσεβῶς ἐπιγνωσόμεθα, ὅποταν πενθοῦντας καὶ πονηρευομένους ἑαυτοὺς ἴδωμεν. Κατάνυξις κυρία ἐστίν, ἀμετεώριστος ὀδύνη ψυχῆς μηδεμίαν ἑαυτῇ παρηγορίαν παρέχουσα, μονὴν δὲ τὴν ἑαυτῆς ἀνάλυσιν καθ' ὥραν φανταζομένη, καὶ τὴν τοῦ παρακαλοῦντος Θεοῦ τοὺς ταπεινοὺς μοναχοὺς παράκλησιν ὡς ὕδωρ ψυχρὸν προσδεχομένη. Ὅσοι ἐν αἰσθήσει καρδίας πένθος ἐκτήσαντο, οὗτοι καὶ αὐτὴν τὴν ἑαυτῶν ζωὴν ἐμίσησαν. Τὸ δὲ ἑαυτῶν σῶμα ὡς ἐχθρὸν ἀπεστράφησαν. Ὅποταν ἐν τοῖς κατὰ Θεὸν πενθεῖν δοκοῦσιν ὀργὴν καὶ ὑπερηφανίαν θεασώμεθα, τούτων τὰ δάκρυα ἐναντία λογισώμεθα. *Ποία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;* Γέννημα μὲν νενοθευμένης κατανύξεως οἴησις, ἐπαινουμένης δὲ παράκλησις. Ὡσπερ ἀναιρετικὸν τὸ πῦρ καλάμης, οὕτω τὸ δάκρυον τὸ ἀγνὸν παντὸς φαινομένου, καὶ νοουμένου ρύπου. Ὁ περὶ τῶν δακρῶν λόγος παρὰ πολλοῖς τῶν Πατέρων σκοτεινὸς τις καὶ δυσεῦρετος, ἐν τοῖς εἰσασωγικοῖς μάλιστα εἶναι ὀρίζεται, καὶ ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων τρόπων ταῦτα τίκτεσθαι. Λέγω δὴ ἐκ φύσεως, ἐκ Θεοῦ, ἐκ θλίψεως ἐναντίας, ἐξ ἐπαινουμένης, ἐκ κενοδοξίας, ἐκ πορνείας, ἐξ ἀγάπης, ἐκ μνήμης θανάτου, καὶ ἐτέρων πολλῶν. Τοὺς δὲ τούτων ἀπάντων τρόπους φόβῳ Θεοῦ γυμνάσαντες, τὰ τῆς ἡμετέρας ἀναλύσεως καθαρὰ καὶ ἄδολα ἑαυτοῖς περιποιησώμεθα δάκρυα. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς κλοπὴ ἢ οἴησις. Κάθαρσις δὲ μᾶλλον καὶ ἀγάπης τῆς εἰς Θεὸν προσκοπή, καὶ ἀμαρτίας ἔκπλυσις καὶ παθῶν ἀπάθεια. Τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἀγαθῶν ἄρξασθαι τοῦ πένθους δακρῶν, καὶ εἰς πονηρὰ καταλῆξαι, οὐ θαῦμα. Τὸ δὲ ἐξ ἐναντίων ἢ φυσικῶν εἰς πνευματικὰ μετεγκεντρίσαι ἀξιέπαινον. Τοῦτο δὲ τὸ προβλεπόμενον οἱ περὶ τὴν κενοδοξίαν ἐπὶ ῥεπῶς ἔχοντες, σαφῶς ἐπίστανται. Μὴ πιστεύετε σαῖς πηγαῖς πρὸ τελείας καθάρσεως. Οὐ γὰρ ἔχει πίστιν οἶνος εὐθέως ἐκ τῶν ληνῶν ἐγκλειόμενος. Ὅτι μὲν ἅπαντα τὰ κατὰ Θεὸν ἡμῶν δάκρυα ὠφέλημα, ὁ ἀντιλέγων οὐδεὶς. Τίς δὲ ἐκ τούτων προσγινομένη ὄνησις, ἐν καιρῷ τῆς ἐξόδου γνωσόμεθα. Ὅστις ἐν πένθει διηγεκεῖ κατὰ Θεὸν πορεύεται, οὗτος καθ' ἡμέραν ἐορτάζων οὐ παύεται. Ὅς σωματικῶς ἐορτάζων οὐ παύεται, τοῦτον πένθος αἰώνιον μέλλει διαδέχεσθαι. Οὐκ ἔστι καταδίκους ἐν φυλακῇ χαρμονή, καὶ οὐκ ἔστι μοναχοῖς ἀληθινοῖς ἐπὶ γῆς ἐορτή. Καὶ ἴσως διὰ τοῦτο ἐκεῖνος ὁ καλλίπενθος στενάζων ἔλεγεν. «*Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου*», τοῦ ἀγαλλιασθῆναι λοιπὸν ἐν τῷ ἀρρήτῳ φωτὶ σου. Γενοῦ ὡς βασιλεὺς ἐν τῇ σῇ καρδίᾳ ὑψηλὸς ἐν ταπεινώσει καθημένος, καὶ κελεύων τῷ γέλωτι. Πορεύου, καὶ πορεύεται· καὶ τῷ κλαυθμῷ τῷ γλυκεῖ. Ἐρχου καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ ἡμῶν, καὶ τυράννῳ σώματι· ποιῆσον τοῦτο καὶ ποιεῖ. Εἰ τις τὸ μακάριον καὶ κεχαριτωμένον πένθος ὡσπερ διπλοῖδα νυμφικὴν ἐνεδύσατο, οὗτος τὸν τῆς ψυχῆς πνευματικὸν ἐγνώρισε γέλωτα. Τίς ἄρα τοῦτός ἐστιν ὃς τὸν ἑαυτοῦ χρόνον ἅπαντα τὸν ἐν τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ οὕτως δεδαπάνηκεν εὐσεβῶς, ὡς μὴ ἡμέραν, μὴ ὥραν, μὴ ῥοπὴν ζημιωθεῖν ποτε, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ ταύτην ἐξαναλώσασαι, λογιζόμενος ὡς οὐκ ἔστι τὴν αὐτὴν ἡμέραν δις ἐν τῷ βίῳ θεάσασθαι. Μακάριος μὲν μοναχός, ὁ τοῖς τῆς ψυχῆς ὄμμασιν ταῖς νοεραῖς

δυνάμεσιν ἐνατενίζειν δυνάμενος. Ἄπρωτος δὲ ἀληθῶς ὁ τὰς ἑαυτοῦ παρειὰς τοῖς αἰσθητοῖς ὄμμασιν ἐκ μνήμης θανάτου καὶ πταισμάτων διηνεκῶς καταβρέχων τοῖς ζῶσι δάκρυσι. Κοπιῶ δὲ πιστεύειν ὡς χωρὶς τῆς δευτέρας καταστάσεως ἢ προτέρα ἐβάδισεν. Εἶδον ἐγὼ προσαίτας, καὶ πτωχοὺς ἀναιδεῖς, ἀστείοις τισὶ ῥήμασι, καὶ αὐτὰς τὰς βασιλέων καρδίας εἰς συμπάθειαν συντόμως κατακλίναντας. Καὶ εἶδον πτωχοὺς καὶ πένητας τῶν ἀρετῶν οὐκ ἀστείοις, ἀλλὰ μᾶλλον ταπεινοῖς τισι, καὶ σκοτεινοῖς, καὶ ἐξαπόροις ῥήμασιν ἐκ βαθείας καὶ ἀπεγνωσμένης καρδίας πρὸς τὸν ἐπουράνιον βασιλέα ἀναισχύντως καὶ ἐπιμόνως ἀνακράζοντας, καὶ τῇ αὐτῶν βία τὴν ἀβίαστον αὐτοῦ βιασαμένους εὐσπλαγχνίαν καὶ φύσιν. Ὁ ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ δάκρυσι ψυχικῶς φυσιούμενος, καὶ τοὺς μὴ δακρύνοντας ἐν ἑαυτῷ κατακρίνων, ὁμοίος ἐστὶ τῷ ὄπλον κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ ἐχθροῦ ἐκ τοῦ βασιλέως αἰτησαμένῳ, ἑαυτὸν δὲ ἐν τούτῳ διαχειρησαμένῳ. Οὐ δέεται, ὃ οὗτοι, οὐδὲ βούλεται Θεὸς ἄνθρωπον ἐξ ὀδύνης καρδίας πενθεῖν. Ἀλλὰ μᾶλλον ἐξ ἀγάπης πρὸς αὐτὸν ἐν γέλῳτι ψυχῆς ἀγάλλεσθαι. Ἄνελε τὴν ἁμαρτίαν, καὶ περιττὸν τὸ κατώδυνον δάκρυνον τοῖς αἰσθητοῖς ὄμμασιν. Οὐδὲν γὰρ ξηρίου μὴ παρόντος μῶλωπος. Οὐκ ἦν ἐν τῷ Ἀδὰμ πρὸ τῆς παραβάσεως δάκρυνον. Ὡσπερ οὐδὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν λοιπὸν καταργουμένης τῆς ἁμαρτίας. Εἶπερ ἀπέδρα ὀδύνη τότε, λύπη καὶ στεναγμός. Εἶδον ἐν τισι πένθος, καὶ εἶδον ἐν ἑτέροις διαπορίαν πένθους. Πένθος καίπερ ἔχοντες, ὡς μὴ κατέχοντες διάκεινται. Καὶ διὰ τῆς καλῆς ἀγνείας ἄσυλοι διαμένουσι. Καὶ οὗτοί εἰσι περὶ ὧν εἴρηται. «Κύριος σοφοῖ τυφλοῦς». Πέφυκε πολλάκις τοὺς κουφοτέρους καὶ τὸ δάκρυνον ἐπαίρειν. Διόπερ καὶ τισιν οὐ δίδονται· οἵτινες ἐπὶ τῇ τούτου ζητήσει ἑαυτοὺς ταλανίζουσι, καὶ καταδικάζουσι, στεναγμοῖς καὶ κατηφεία καὶ λυπῇ ψυχῆς καὶ βαθεία σκυθρωπότητι, καὶ ἐξαπορία, ἅπερ ἀναπληροῦν τὸν τοῦ δακρύου τόπον ἀκινδύνως πεφύκασιν, εἰ καὶ εἰς οὐδὲν παρ' αὐτοῖς συμφερόντως λογίζονται. Ἐπιτηρήσοντες πολλάκις εὐρήσομεν γελοῖον πικρὸν παρ' αὐτοῖς δαίμοσι καθ' ἡμῶν γινόμενον. Κορεσθέντας γὰρ ἡμᾶς κατανύσσουσι, καὶ νηστεύοντας σκληρύνουσι, ἵνα τοῖς νόθοις δάκρυσιν ἀπατηθέντες τῇ μητρὶ τῶν παθῶν τροφῇ, ἑαυτοὺς ἐκδώσωμεν. Οἴστισιν οὐ πείθεσθαι δεῖ. Μᾶλλον δὲ τὸναντίον ποιεῖν. Ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὴν τὴν τῆς κατανύξεως ποιότητα ἐννοῶν ἐξίσταμαι. Πῶς δὲ πένθος, καὶ λύπη λεγομένη τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐφροσύνην ἔνδοθεν ὡσπερ μελικηρίῳ συμπεπλεγμένην κέκτηται. Τί δὲ ἐκ τούτου μανθάνομεν; Ὅτι κυρίως Κυρίου δῶρον ἢ τοιαύτη κατάνυξις καθέστηκεν. Οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ψυχῇ τότε ἀνήδονος ἡδονή, τοῦ Θεοῦ λεληθότως παρακαλοῦντος τοὺς συντεθλασμένους τῇ καρδίᾳ. Πρὸς δὲ ὄντως πένθους ἐναργεστάτου, καὶ ὀδύνης ὀνησιφόρου ὑπόθεσιν ἀκούσωμεν ψυχοφελοῦς καὶ ἐλεεινοτάτου διηγήματος. Στέφανός τις οἰκῶν ἐνταῦθα, τὸν ἐρημικὸν καὶ ἡσύχιον ἀσπαζόμενος βίον χρόνους τε ἱκανοὺς ἐν μοναδικῇ διατρίψας παλαίστρα, νηστείας τε μάλιστα καὶ δάκρυσι κατακεκοσμημένος, καὶ ἑτέροις ἀγαθοῖς πλεονεκτήμασι περιηθησμένος ὑπάρχων, ἐκέκτητο τὴν κέλλαν πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ ἀγίου καὶ θεόπτου ἡλίου ἐν τῷ ἀγίῳ τούτῳ ὄρει. Οὗτός τε οὗτος ὁ ἀοίδιμος κατεῖληφε σκοπῶ πρὸς σκοπὸν ἐνεργεστέρας καὶ στενοτέρας, καὶ ἐπιπόνου μετανοίας, τὸν τόπον τῶν ἀναχωρητῶν, τὸν καλούμενον Σίδδην, πεποικῶς τε

ἐκεῖσε ἐν στενοτάτῃ καὶ ἐπιτεταγμένῃ διαίτῃ χρόνους τινάς, ἐπεὶ ἀπαράκλητος ὁ τύπος καὶ πάσης ἀνθρώπου διόδου ἀνεπίβατος, ὡς ἔτυχεν ἂν ἅπο ἐβδομήκοντα μιλίων τοῦ κάστρου, ἀνέρχεται περὶ τὰ ἑαυτοῦ ἔσχατα ἐν τῷ ἰδίῳ κελλίῳ ἐν τῇ ἀγία κορυφῇ ὁ γέρον. Εἶχε δὲ ἐκεῖ καὶ δύο μαθητὰς Παλαιστινοὺς εὐλαβεῖς πάνυ. Οἱ καὶ ἐφύλαττον τὸ κελλίον τοῦ γέροντος. Ποιήσας οὖν ὀλίγας ἡμέρας ὁ γέρον ἀσθενεῖ ἀσθένειαν, ἐν ἧ καὶ ἐπιτελειώθη. Πρὸ οὖν μιᾶς ἡμέρας τοῦ ἀναλῦσαι, ἐξίσταται τῷ νοῖ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀνεωγμένων κατενόει εἰς τὰ δεξιά, καὶ εἰς τὰ ἀριστερὰ τῆς κλίνης. Καὶ ὡς ὑπὸ τινων λογοθετούμενος, ἔλεγε πάντων ἀκουόντων τῶν περισταμένων, ποτὲ μὲν. Ναί, ὄντως, ἀλήθεια, ἀλλ' ἐνήστευσα τοσοῦτους χρόνους ὑπὲρ τούτου. Εἶτα πάλιν. Οὐχί, ὄντως ψεύδεσθαι, τοῦτο οὐκ ἐποίησα. Καὶ πάλιν. Ναί, ἀληθῶς τοῦτο, ναί, ἀλλ' ἐκλαυσα, ἀλλὰ διηκόνησα. Καὶ πάλιν. Οὐχί, ὄλως κατηγορεῖτέ μου. Ἔστι δὲ ὅτε εἰς τινα ἔλεγε. Ναί, ἀληθῶς, ναί. Καὶ πρὸς τοῦτο τι εἶπεῖν οὐκ οἶδα. Ἐν τῷ Θεῷ ἐστὶν ἔλεος. Καὶ ἦν ἀληθῶς θέαμα φρικτὸν καὶ φοβερὸν, ἀόρατον καὶ ἀσυγχώρητον λογοθέσιον. Καὶ τὸ φοβερώτερον, ὅτι καὶ ἂ οὐκ ἐποίησε, κατηγοροῦν αὐτοῦ. Βαβαί, ὁ ἡσυχαστὴς καὶ ἀναχωρητὴς ἔλεγεν εἰς τινα τῶν ἑαυτοῦ πταισμάτων, ὅτι πρὸς ταῦτα εἶπεῖν οὐκ οἶδα, ἔχων πού λοιπὸν περὶ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη μοναχός, καὶ ἔχων τὸ δάκρυον. Οἱ μοι, οἱ μοι, ποῦ ἦν τότε ἡ τοῦ Ἰεζεκιὴλ φωνή, ἵνα εἶπῃ πρὸς αὐτούς, ὅτι «Ἐν ᾧ εὗρω σε, ἐν αὐτῷ καὶ κρινῶ σε» εἶπεν ὁ Θεός. Ὀντως οὐδὲν τοιοῦτον εἶπεῖν ἠδυνήθη. Τίνος χάριν δόξα τῷ μόνῳ γινώσκοντι. Τινὲς δὲ μοι, ὡς ἐπὶ Κυρίου διηγήσαντο, ὅτι κεῖ λεοπαρδῶ ἀπὸ χειρὸς παρέβαλεν εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ οὕτω λογοθετούμενος, τοῦ σώματος ἐχωρίσθη, τὸ κριμα, ἢ τὸ πέρας, ἢ ἀπόφασις αὐτοῦ, ἢ τὸ τέλος τοῦ λογοθεσίου κατάδηλον μὴ ποιησάμενος. Ὡσπερ χήρα τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα ἀποβαλοῦσα, καὶ μονογενῆ υἱὸν κεκτημένη μετὰ Κυρίου, ἐκεῖνον μόνον παραμυθίαν κέκτηται. Οὕτω καὶ ψυχῆς πεσοῦσης οὐκ ἔστι παραμυθία τις ἕτερα ἐν καιρῷ ἐξόδου, ὡς κοὶ κόποι τοῦ λαιμοῦ, καὶ τὸ δάκρυον. Οὐ μελωδήσουσιν οἱ τοιοῦτοί ποτε, οὐδὲ ἀλαλάζουσιν ἐν ὕμνοις πρὸς ἑαυτούς. Ἄν διὰ τούτων προσκαλεῖσθαι αὐτοῦ ἐπιτηδεύης, ἔτι πόρρω ἀπὸ σου ἀφέστηκε ψυχῆς ἐμπύρου. Πρόδρομον ἐν πολλοῖς τῆς μακαρίας ἀπαθείας τὸ πένθος γέγονε, προευτρέπισαν, καὶ προσαρῶσαν, καὶ ἀναλῶσαν τὴν ὕλην. Διηγήσατό μοι τις τούτου τοῦ καλοῦ ἐργάτης δόκιμος, ὅτι περ, φησὶν, ἐπιτηδεύοντί μοι πολλάκις πρὸς κενοδοξίαν, ἢ ὀργήν, ἢ γαστρὸς κόρον ἐκφέρεσθαι, ὁ τοῦ πένθους ἔσωθεν διεμαρτύρατό μοι λογισμός, καὶ φησί. Μὴ κενοδοξήσης, ἔπει ἀναχωρῶ σοῦ, ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων παθῶν. Ἐγὼ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔλεγον. Οὐ μὴ σου παρακούσω ποτέ, ἄχρις οὗ τῷ Χριστῷ παραστήσῃ. Ἄβυσσον μὲν πένθους παράκλησιν ἐθεάσατο, καθαρότης δὲ καρδίας ἐδέξατο ἔλλαμψιν. Ἐλλαμψις ἐστὶν ἄρρητος ἐνέργεια, νοουμένη ἀγνώστως, καὶ ὀρωμένη ἀοράτως. Παράκλησις ἐστὶν ἐνωδύνου ψυχῆς ἀνάψυξις, νηπίου δίκην ἐν ἑαυτῇ κλαυθμηριζομένης ἅμα καὶ φαιδρῶς μειδιώσης. Ἀντίληψις ἐστὶ ψυχῆς ἀνανέωσις, καταπεσοῦσης λυπῆ, τὸ ἀνώδυνον δάκρυον εἰς ἀνώδυνον θαυμασίως μεταποιήσασα. Δάκρυα ἐξόδου ἀπέτεκον φόβον. Φοβοῦ δὲ τεκόντος ἀφοβίαν, ἐπιφαίνει χαρά, χαρᾶς δὲ ἀκαταλήκτου ληξιάσης τῆς ὀσίας ἀγάπης, ἀνέτειλε τὸ ἄνθος. Ἀπόθου ὡς οὐκ ἄξιος

ἐν χειρὶ ταπεινώσεως ἐπιδημοῦσαν χαράν, ἵνα μὴ εὐπαράδεκτος ὦν, δέξῃ λύκον ἀντὶ ποιμένος. Μὴ πρόστρεχε θεωρία ἐν οὐ καιρῷ θεωρίας, ἵνα σου του κάλλους τῆς ταπεινώσεως καταδιώξῃται, καὶ καταλήψῃται, καὶ εἰς αἰῶνα αἰώνων συναφθῆσεται σοι ἐν πανάγνῳ γάμῳ. Ἐν ἀρχαῖς μὲν αὐταῖς γνωρίζων ὁ νήπιος τὸν πατέρα, χαρᾶς ὅλος πεπληρωμένος γίνεται. Τούτου δὲ πρὸς χρόνον οἰκονομικῶς ἀποδημοῦντος, εἶτα πάλιν ἐπιδημοῦντος, χαρᾶς ὁ παῖς καὶ λύπης ἀνάμεστος γίνεται. Χαρᾶς μὲν, ὡς τὸ ποθούμενον ἰδῶν. Λύπης δέ, διὰ τὴν τοῦ τοσοῦτου χρόνου τοῦ καλοῦ κάλλους στέρησιν. Κρύπτει μήτηρ ἑαυτὴν τοῦ νηπίου, καὶ τούτου ἐνοδύνως ἐπιζητοῦντος αὐτὴν ὀρῶσα, τέρπεται, παιδεύουσα, αὐτὸ διηνεκῶς προσκολλᾶσθαι αὐτῇ. Καὶ τὸ φίλτρον αὐτοῦ τὸ πρὸς ἑαυτὴν σφοδρῶς ἀναφλέγουσα. «Ὁ ἔχων ὅτα ἀκούειν, ἀκουέτω», φησὶν ὁ Κύριος. Οὐ μεριμνήσει ὁ τὴν ἀπόφασιν εἰληφῶς κατάδικος τὰς θεάτρων διοικήσεις. Καὶ οὐ μὴ προσχῆ ὁ ἐναργῶς θρηνῶν, τρυφῆ, ἢ δοξῆ, ἢ ὀργῆ, ἢ ὀξυχολία ποτέ. Πένθος ἐστὶ πεποιωμένη ὀδύνη μετανοούσης ψυχῆς, καθ' ἡμέραν ὀδύνας ὀδύναις προστιθεῖσα, ὡς ἡ τίκτουσα καὶ ὀδύνουσα. Δίκαιος καὶ ὁσιος ὁ Κύριος. καὶ τὸν λόγῳ ἡσυχάζοντα, λόγῳ κατανύσσων. Καὶ τὸν λόγῳ ὑποτασσόμενον καθ' ἡμέραν εὐφραίνων. Ὁ θάτερον τρόπον οὐκ ἀνοθεύτως μετερχόμενος τοῦ πένθους ἀπήλλακται. Ἀπόθου τὸν κύνα τὸν ἐν τῷ πένθει τῷ βαθυτάτῳ προσερχόμενον καὶ τὸν Θεὸν ἄσπλαγχνον καὶ ἀσυμπαθῆ ὑποβάλλοντα. Ἐπιτηρήσας γὰρ αὐτόν, εὐρησεῖς πρὸ τῆς ἀμαρτίας φιλόανθρωπον, καὶ συμπαθῆ τὸν Θεὸν καὶ συγχωρητὴν προσαγορεύοντα. Ἀδολεσχία γεννᾷ συνέχειαν, αὐτὴ δὲ καταλήγει εἰς αἴσθησιν. Τὸ γὰρ ἐν αἰσθήσει ποιούμενον, δυσσαφαίρετον, κὰν ὁποίας ἂν ἡμῶν τὰς πολιτείας μεγάλας μετερχώμεθα, τὴν δὲ καρδίαν ἐνώδυνον οὐ κεκτῆμεθα, νόθοι αὐταὶ καὶ ἔωλοι κατεστήκασιν. Δεῖ γὰρ ὄντως, δεῖ, ἴν' οὕτως εἶπω, τοὺς μετὰ τὸ λουτρὸν πάλιν μολυνθέντας, πυρὶ καρδίας ἀνενδότῳ, καὶ ἐλαίῳ Θεοῦ τὰς ἑαυτῶν ἀποπισσῶσαι χεῖρας. Εἶδον ἐγὼ ὄρον ἐν τισὶ πένθους τὸν ἀκρότατον. Αἷμα γὰρ αὐτοὺς αἰσθητῶς ἐκ τῆς κατωδύνου καὶ πεπληγμένης καρδίας ἐθεασάμην προχέοντας ἐκ τοῦ στόματος. Καὶ ἐνεθυμήθην τοῦ φήσαντος. «Ἐπλήγην ὡσεὶ χόρτος, καὶ ἐξηράνθη ἡ καρδία μου». Τὰ μὲν ἐκ φόβου δάκρυα, αὐτὰ ἐφ' ἑαυτοῖς τὸν τρόπον καὶ τὴν φυλακὴν κέκτηται. Τὰ δὲ τῆς ἀγάπης πρὸ τῆς τελείας ἀγάπης ἴσως καὶ εὐσυλα ἐν τισὶν καθεστήκασιν. Οὐκ οἶδα εἰ μὴ γε ἂν πολὺ τὸ ἀείμνηστον πῦρ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐνεργείας τὴν καρδίαν ἀνεξάψει. Καὶ θαῦμα εἰπεῖν, πῶς ταπεινότερον ἐστὶν ἀσφαλέστερον ἐν καιρῷ αὐτοῦ. Εἰσὶν ὕλαι τὰς πηγὰς ἡμῶν ξηραίνουσαι καὶ εἰσὶν ἕτεροι καὶ βόρβορον ἐν αὐτοῖς, καὶ θηρία ἀποτίκτουσαι. Καὶ διὰ μὲν τῶν προτέρων ὁ Λὼτ ταῖς θυγατράσι παρανόμως συνεγίνετο. Διὰ δὲ τῶν δευτέρων ὁ διάβολος ἐξ οὐρανοῦ πέπτωκε. Πολλὴ παρ' αὐτοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν ἡ κακία, πῶς τὰς μητέρας τῶν ἀρετῶν, μητέρας κακιῶν ἀπεργάζονται, καὶ τὰς ποιητικὰς τῶν ταπεινώσεων ὕλας, ὑπερηφανίας δημιουργοὺς ἀποδεικνύουσι. Πεφύκασιν πολλάκις, καὶ αὐταὶ τῶν οἰκετηρίων ἡμῶν αἱ καταμοναὶ καὶ θέαι τὸν νοῦν ἡμῶν εἰς κατάνυξιν προσκαλεῖσθαι. Καὶ πεισάτωσαν ἴσως Ἰησοῦς καὶ Ἡλίας, καὶ Ἰωάννης καθ' ἑαυτοὺς προσευχόμενοι. Εἶδον ἐν πόλεσι καὶ θορύβοις πολλάκις κινηθέντα δάκρυα, ἴν' ὡς μηδὲν ἐκ τῶν θορυβῶν ἀδικεῖσθαι οἰόμενοι, τῷ κόσμῳ

πλησιάζωμεν. Σκοπὸς γὰρ οὗτος τοῖς πονηροῖς δαίμοσιν. Εἷς μὲν λόγος πολλάκις πένθος διέλυσε. Θαῦμα δέ, εἶπερ καὶ εἷς αὐτὸ συνήγαγεν. Οὐκ ἐγκληθησόμεθα, ὧ οὔτοι, οὐκ ἐγκληθησόμεθα ἐν ἐξόδῳ ψυχῆς, διότι οὐ τεθαυματουργήκαμεν. Οὐδ' ὅτι οὐ τεθεολογήκαμεν. Οὐδ' ὅτι θεωρητικοὶ οὐ γεγόναμεν, ἀλλὰ λόγον πάντως δώσομεν, τῷ Θεῷ διότι ἀδιαλείπτως οὐ πεπενθήκαμεν.

ΛΟΓΟΣ Η' — Περὶ ἀοργησίας καὶ πραότητος

Ὡσπερ ὕδατος ἐν φλογὶ κατὰ μικρὸν προστιθεμένου, τελείως ἢ φλόξ ἀποσβέννυται, οὕτω καὶ τοῦ ἀληθινοῦ πένθους τὸ δάκρυον πᾶσαν τὴν φλόγα τοῦ θυμοῦ καὶ ὀξυχολίας ἀποκτείνειν πέφυκε. Διὸ αὐτὸ καὶ ἀκολούθως τετάχαμεν. Ἀοργησία τοίνυν ἐστὶν ἔφεσις ἀτιμίας ἀκόρεστος, ὡς ἐν τοῖς κενοδόξοις εὐφημία ἀπέραντος. Ἀοργησία ἐστὶ φύσεως ἦττα, ἐν ἀναισθησίαις ὕβρεων ἐξ ἀγώνων καὶ ἰδρώτων προσγινομένη. Πραότης ἐστὶν ἀκίνητος ψυχῆς κατάστασις, ἐν ἀτιμίαις καὶ εὐφημίαις ὡσαύτως ἔχουσα. Ἀρχὴ μὲν ἀοργησίας, σιωπῇ χειλέων ἐν ταραχῇ καρδίας. Μεσότης δὲ σιωπῇ λογισμῶν ἐν ψιλῇ ταραχῇ ψυχῆς. Τέλος τὲ πεπηγμένη γαλήνη ἐν πνοῇ ἀνέμων ἀκαθάρτων. Ὀργὴ ἐστὶν ὑπόμνησις κεκρυμμένου μίσους, ἦγουν μνησικακίας. Ὀργὴ ἐστὶν ἐπιθυμία κακώσεως τοῦ παροξύνοντος. Ὀξυχολία ἐστὶν ἀνήδονος κίνησις ἐν ψυχῇ γινομένη. Πικρία ἐστὶν ἀνήδονος κινήσις ἐν ψυχῇ συγκαθημένη. Θυμὸς ἐστὶν εὐμετάβολος κίνησις ἠθῶν, καὶ ψυχῆς ἀσχημοσύνη. Ὡς φωτὸς φανέντος ὑποχωρεῖ τὸ σκότος. Οὕτως καὶ ἐξ ὀσμῆς ταπεινώσεως πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς ἐξαφανίζεται. Τινὲς εὐμετάβλητοι ἐκ θυμοῦ ὑπάρχοντες, ἀμελῶς περὶ τὴν τούτου θεραπείαν καὶ ἐπιμέλειαν διάκεινται, μὴ ἐννοῦντες οἱ τάλανες τοῦ εἰπόντος. «*Ἡ ῥοπή τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ πτώσις αὐτῶ*». Ἔστι κίνησις μύλου ὀξεῖα ἐν μιᾷ ῥοπῇ ὑπὲρ τὴν τοῦ ἐτέρου ἡμέραν, σῖτον ψυχῆς, καὶ καρπὸν συντρίβουσα καὶ ἐξαφανίζουσα· διὸ προσεκτέον νουνεχῶς. Ἔστι φλογὸς ἔξαψις συντόμως ὑπὸ σφοδροῦ πνεύματος ἀναπτομένη, καὶ ὑπὲρ φλόγα χρονίζουσα τὸν ἀγρὸν τῆς καρδίας ἀνεμπιπρῶσα, καὶ ἀπολλύουσα. Οὐδὲ τοῦτο ἡμᾶς λανθάνειν ὀφείλει, ὧ φίλοι, ὅτι περ ἐν καιρῷ οἱ πονηροὶ δαίμονες ἑαυτοὺς συντόμως ὑποστέλλουσιν, ἵν' ὡς μικρῶν τῶν μεγάλων παθῶν ἀμελήσαντες, ἀνίατα λοιπὸν νοσήσωμεν. Ὡσπερ λίθος ὀξύγωνος, καὶ ἀπόκροτος ἐτέροις λίθοις συγκρουόμενος καὶ συνδαιρόμενος, ἅπασαν αὐτοῦ τὴν ὀξύγωνον καὶ ἀπόκροτον καὶ στερρὰν διάπλασιν διαθρύπτεται, καὶ στρογγυλοειδῆ ἀπεργάζεται, οὕτως καὶ ψυχῇ ὀξεῖα καὶ ἀπότομος συμμιγνυμένη καὶ συνδιάγουσα σκληροῖς τισι, δυνεῖν θάτερον ὑπομένει. Ἡ ἐκ τῆς ὑπομονῆς τὸ ἴδιον τραῦμα θεραπεύσει, ἢ ὑποχωρήσασα τὴν ἰδίαν πάντως ἀσθένειαν γνωρίσει τῆς φυγῆς τῆς δειλάνδρου ταύτην αὐτῇ ὥσπερ ἔσοπτρον φανερωσάσης. Θυμώδης ἐστὶν ἐπιληπτικὸς ἐκούσιος, ἐξ ἀκουσίου προλήψεως, καταρρήγνυμενος καὶ ῥασσόμενος. Οὐδὲν οὕτω τοῖς μετανοοῦσιν ἀνοίκειον ὡς θυμὸς ταρασσόμενος, εἴπερ ἢ ἐπιστροφή πολλῆς δεῖται τῆς ταπεινώσεως. Οὐδὲ πάσης οἰήσεως ὑπάρχει τεκμήριον. Εἰ τοῦτο ὄρος ἀκροτάτης πραότητος, τὸ καὶ παρόντος τοῦ ἐρεθίζοντος γαληνῶς τῇ καρδίᾳ καὶ ἀγαπητικῶς πρὸς αὐτὸν διακειῖσθαι, πάντως τοῦτο ὄρος ἀκροτάτου θυμοῦ, τί καὶ καθ' ἑαυτὸν διάγοντα μόνον, λόγοις καὶ σχήμασι πρὸς τὸν λυπήσαντα διαμάχεσθαι, καὶ θηριοῦσθαι. Εἰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰρήνην ψυχῆς καὶ ὀρίζει, καὶ ὑπάρχει, ἢ δὲ ὀργή, ταραχὴ καρδίας καὶ ὑπάρχει καὶ λέγεται. Οὐκ οὖν οὐδὲν οὕτω τὴν αὐτοῦ παρουσίαν ἐν ἡμῖν, ὡς θυμὸς ὑποτευχίζειν πέφυκε.

Πάμπολλα καὶ χαλεπὰ αὐτοῦ τὰ γεννήματα γνωρίζοντες, ἓνα καὶ μόνον ἀκούσιον

ἀπόγονον, εἰ καὶ νόθον, ὅμως ὠφέλιμον ἐπεγνώκαμεν. Εἶδον μανικῶς ἐξαφθέντας, καὶ τὴν χρονίαν καὶ ἐναπόθετον μνησικακίαν ἐμέσαντας, καὶ διὰ πάθους, πάθους ἀπαλλαγέντας· περὶ τῆς χρονίου λύπης ἢ μετάνοιαν, ἢ πληροφορίαν ἐκ τοῦ λελυπηκότος κοιμισάμενους. Καὶ εἶδον τὸ δοκεῖν μακροθυμήσαντας ἀλόγως, καὶ ἐκ τῆς σιωπῆς μνησικακίαν ἔνδον ἀποθεμένους, καὶ τῶν μαινομένων μᾶλλον αὐτοὺς ἐταλάνισα, ὡς διὰ μέλανος τὸ τῆς περιστερᾶς λευκὸν ἀφανίσαντας. Πολλῆς ἡμῖν πρὸς τὸν ὄφιν δεῖ τοῦτον τῆς ἐπιμελείας. Τὴν γὰρ φύσιν καὶ αὐτός, ὡς καὶ ὁ τῶν σωμάτων συνεργοῦσαν αὐτῷ, κεκτῆται. Εἶδον ὀργισθέντας, καὶ ἐν πικρίας τὴν τροφήν ἀπωσαμένους, καὶ μέντοι ἰὸν ἰῶ διὰ τῆς ἀλόγου ἐγκρατείας προσελάβοντο. Καὶ εἶδον ἐτέρους ἀφορμῆς δῆθεν εὐλόγου τοῦ θυμοῦ δραξαμένους, καὶ γαστριμαργία ἑαυτοὺς μεθοδεύσαντας, καὶ ἐκ βοθύνου εἰς κρημνὸν περιπεσόντας. Ἐτέρους δὲ ἐχέφρονας τεθέαμαι, ὡς καλοὺς ἰατροὺς ἀμφοτέρα συγκεράσαντας, καὶ τὰ μέγιστα ἐκ τῆς συμμέτρου παρακλήσεως ὠφεληθέντας. Ποτὲ μὲν ἢ μελωδία τὸν θυμὸν ἀρίστως διαλύει, ἢ σύμμετρος· ποτὲ δὲ τῇ φιληδονίᾳ συνέρχεται, ἥγε ἄμετρος καὶ ἄκαιρος. Τοὺς οὖν καιροὺς κανονίζοντες, οὕτως ἐχρησάμεθα. Ἦκουσα παρακαθήμενος ἔξω κατὰ τινα χρεῖαν ἀνδρῶν ἡσυχάζοντων, ὡς περδίκων ἐν τῇ κέλλῃ, ἐκ πικρίας καὶ θυμοῦ καθ' ἑαυτοὺς κλοβομαχούντων, τῷ προσώπῳ δὲ ὡς παρόντος τοῦ λελυπηκότος ἐπίπηδόντων· οἷς ἔγωγε τὸ μὴ ἀπιδιάζειν εὐσεβῶς συμβεμούλευκα, ἵνα μὴ ἐξ ἀνθρώπων δαίμονες κατασταθῶσι. Καὶ τεθέαμαι πάλιν λάγνους καὶ βρωμώδεις καρδίας, πράους τινὰς καὶ κόλακας, καὶ φιλαδέλφους, καὶ φιλοκαλλιπροσώπους ὑπάρχοντας, οὓς τὴν ἡσυχίαν ὡς ξύριον μισόλαγον, καὶ μισόβρωμον μετιέναι παρεσκεύασα, ἵνα μὴ ἐκ λογικῆς εἰς ἄλογον φύσιν ἐλεινῶς μετατεθῶσιν. Ἐπεὶ δὲ μοὶ τινες ἐν ἀμφοτέροις ἑαυτοὺς ἔλεγον οἰκτίστως ἐκφέρεσθαι, τούτους ἔγωγε πάντη αὐτεξουσίως πορεύεσθαι κεκάλυκτα. Τοῖς μέντοι αὐτῶν ἐπιστατοῦσι τοῦτο φιλικῶς ὑποθέμενος. Ποτὲ μὲν αὐτοῖς τοῦ χρόνου ταύτην, ποτὲ δὲ ἐκείνην τὴν τάξιν ἐπιτρέπειν μετέρχεσθαι. Ὅμως τὸ πᾶν τῷ κρατοῦντι τὸν αὐχένα δοῦς. Ὁ μὲν φιλήδονος ἑαυτόν, ἴσως δὲ καὶ ἕτερον ἕνα φιλομύστην αὐτοῦ λυμαίνεσθαι πέφυκεν. Ὁ δὲ θυμώδης ὥσπερ λύκος πᾶσαν πολλάκις τὴν ποίμνην διετάραξε, καὶ πολλὰς ψυχὰς ταπεινώσας διέθλιψε. Χαλεπὸν μὲν τὸν τῆς καρδίας ὀφθαλμὸν ἐκ θυμοῦ ταραῖα, κατὰ τὸν εἰπόντα, «Ἐταράχθη ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμὸς μου», χαλεπώτερον δὲ τὸ διὰ χειλέων τὴν τῆς ψυχῆς ὀρμὴν ἐνδείξασθαι. Τὸ διὰ χειρῶν πάντη που τῆς μοναδικῆς, καὶ ἀγγελικῆς, καὶ θεϊκῆς πολιτείας ἐχθρὸν καὶ ἀλλότριον. Εἰ κάρφος ἐτέρου ἰάσασθαι θέλεις, μᾶλλον δὲ νομίζεις μὴ ἀντὶ μήλης δοκῶ τοῦτον ἀποχρίσης, ἢ ἀποστύψης. Δοκὸς βαρὺς λόγος, σχήματα ἀπρεπῆ. Τὸ δὲ ἕτερον ἐπιεικῆς διδασκαλία, καὶ μακρόθυμος ἐπιτιμία. Ἐλεγξον, φησὶν, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον οὐ μέντοι καὶ τύψον. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο δέοι σπανίως καὶ οὐ δι' ἑαυτοῦ. Ἐπισκεψώμεθα καὶ ἐν τοῖς πολλοῖς τῶν θυμικῶν τὴν ἀγρυπνίαν προθύμως, καὶ τὴν νηστείαν καὶ ἡσυχίαν ἐπιτελουμένην θεασόμεθα. Σκοπὸς γὰρ τῷ δαίμονι τὰς αὐξητικὰς τοῦ πάθους ὕλας, προφάσει δῆθεν μετάνοιας, καὶ πένθους αὐτοῖς ὑποτίθεσθαι. Εἰ εἷς λύκος, ὡς προέφημεν, δύναται ἐκταράξαι ποίμνην, δαίμονα συνεργὸν κεκτημένος, πάντως καὶ εἷς ἀδελφὸς σοφώτατος, ὥσπερ ἄσκὸς χρηστὸς

ἐλαίου μεστὸς τὸ κῦμα παρενέγκαι καὶ γαληνιάσαι ποιεῖν τὴν ὀλκάδα, ἄγγελον συνεργὸν κεκτημένος, κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ προτέρου κρίματος, οὗτος ἐκ Θεοῦ μισθὸν κομισόμενος, καὶ τύπος ὠφελείας πᾶσι γινόμενος. Ἀρχὴ τῆς μακαριᾶς ἀνεξικακίας ἐν πικρία καὶ ὀδύνη ψυχῆς τὰς ἀτιμίας καταδέχεσθαι. Μεσότης δὲ ἀλύπως ἐν ταύταις διακεῖσθαι. Τελείωσις δέ, εἴπερ καὶ ἔστιν, ὡς εὐφημίας ταύτας λογίζεσθαι. Χαίροις ὁ πρότερος, ἔρρωσο ὁ δεύτερος, μακάριος ἐν Κυρίῳ καὶ ἀγαλλιῶ ὁ τρίτος· ἐλεεινὸν ἐπεσημνάμην ἐν ὀργίλοις θέαμα, ἐξ οἰήσεως λεληθότως αὐτοῖς συμβαῖνον, ὀργιζόμενοι γὰρ διὰ τὴν ἥτταν, πάλιν ὀργίζοντο. Καὶ πτώματι πτῶμα ἐκδιωκόμενον ὀρῶν ἐθαύμαζον. Καὶ ἁμαρτίαν ἁμαρτία διεκδικοῦντας ἠλέουν θεώμενος, καὶ δαιμόνων πανουργίαν ἐκπληττόμενος, τῆς αὐτοῦ ζωῆς μικροῦ δεῖν ἀπεγίνωσκον. Εἴ τις ἑαυτὸν ἄπο οἰήσεως καὶ ὀξυχολίας, πονηρίας τε καὶ ὑποκρίσεως εὐχερῶς ἠττώμενον θεάσοιτο, καὶ οὕτως τὴν μαχαίρᾶν τῆς πραότητος καὶ ἀνεξικακίας δίστομον κατ' αὐτῶν ἐσκέπαστο σπάθασθαι, οὗτος πορευθεὶς παραγένηται, ὥσπερ ἐν κναφείῳ σωτηρίας, ἐν ἀδελφῶν, καὶ μάλιστα σκληροτάτων, εἴπερ αὐτὰ τελείως ἐδκύσασθαι βούλεται, ἵνα ἐκεῖσε ἐξ ὕβρεων καὶ ἀτιμιῶν, καὶ τρικυμιῶν τῶν ἀδελφῶν τεινόμενος, καὶ νοερῶς τυπτόμενος, ἢ τάχα που καὶ αἰσθητῶς ξεόμενος, καὶ πατούμενος καὶ λακτιζόμενος, τὸν ῥύπον τὸν ἐνυπάρχοντα αὐτοῦ τῇ αἰσθήσει τῆς ψυχῆς ἀποπλύνῃ. Αὐτὴ σε ἢ δημῶδης φωνὴ πεισάτω πλυντήριον τὸν ὀνειδισμόν τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν καθίστασθαι. Φασὶ γὰρ τινες τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἠνίκα τινὰ κατὰ πρόσωπον ἀτιμίας περιβάλλουσι, καυχώμενοι πρὸς ἑτέρους, ὅτι τὸν δεῖνα ἀπέπλυνα. Ὅτι καὶ ἄληθες καθέστηκεν. Ἄλλη ἐστὶν ἢ ἐκ πένθους ἐν τοῖς εἰσαγωγικοῖς ἄοργησία, καὶ ἑτέρα, ἢ τοῖς τελείοις ὑπάρχουσα ἀκίνησία καὶ ἢ μὲν, ὥσπερ χαλινῶ τινι τῷ δακρύῳ δέδεται. Ἡ δέ, ὥσπερ ὄφις ὑπο τῆς ἀπαθείας, ὡς ὑπο μαχαίρας, τεθανάτωται. Τρεῖς ἔγωγε ὁμοθυμαδὸν ἐώρακα μοναχοὺς ἀτιμασθέντας. Καὶ ὁ μὲν δέδηκται, κεῖ ἐσιώπησεν. Ὁ δὲ ἐχάρη ἑαυτοῦ χάριν, λελύπηται δὲ περὶ τοῦ λοιδορήσαντος. Ὁ δὲ τρίτος τὴν τοῦ πλησίον βλάβην ἀνατυπώσας ἐδάκρυσεν θερμῶς. Καὶ ἦν ἰδεῖν φοβοῦ, καὶ μισθοῦ, καὶ ἀγάπης ἐργάτας. Ὡσπερ ὁ τῶν σωμάτων πυρετός, εἷς μὲν ἐστὶ, πολλὰς δὲ καὶ οὐ μίαν τῆς αὐτοῦ ζέσεως τὴν ἀφορμὴν κέκτηται. Οὕτως καὶ ἢ τοῦ θυμοῦ ζέσις, καὶ κίνησις, καὶ τῶν λοιπῶν ἡμῶν παθῶν πολλὰς καὶ διαφόρους αἰτίας ἔχουσα καθεστήκασι. Διὸ καὶ ἀδύνατον κατὰ τούτων μονοτρόπως ὀρίσασθαι. Γνώμην δὲ δίδωμι μᾶλλον ἐν ἐκάστου λοιπὸν τῶν νοσοῦντων μεμεριμνημένη σπουδῇ τῆς ἰατρείας τὴν θεραπείαν ἐπιζητεῖν. Πρώτη δ' ἂν εἴη θεραπεία, τῆς αὐτοῦ ἀλγηδόνοσ τὴν αἰτίαν ἐπιγνῶναι, ἵνα τῆς αἰτίας εὐρεθείσης πρὸς αὐτήν, καὶ τὴν ἔμπλαστρον ἐκ προνοίας Θεοῦ καὶ ἰατρῶν πνευματικῶν λήψεται, ὡς ἐν ὑποδείγμασιν οἱ βουλόμενοι ἡμῖν ἐν Κυρίῳ εἰς τὸ νοερὸν καὶ προβεβλημένον δικαστήριον συνεισελθεῖν, συνεισελθέτωσαν, καὶ ἀμυδρῶς πως περὶ τῶν προειρημένων παθῶν ἢ αἰτιῶν βασανίσωμεν. Δεθῆτω λοιπὸν θυμὸς ὡς τύραννος ἐν δεσμοῖς πραότητος, καὶ τυπτόμενος ὑπο μακροθυμίας ἐκσυρόμενός τε ὑπὸ τῆς ἀγίας ἀγάπης ἐν τῷ βήματι τούτῳ τοῦ λόγου παραστάς τὰ προσήκοντα ἐξεταζέσθω. Λέγε ἡμῖν, ὦ παράφρον καὶ ἄσεμνε, τὴν τε τοῦ γεγεννηκότος προσηγορίαν, καὶ τῆς κακῶς τεκούσης σε προσωνυμίαν, τῶν σῶν τε

υἱῶν καὶ θυγατέρων μιαρῶν τὰ ὀνόματα. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τῶν πολεμούντων καὶ ἀποκτεινόντων σε τὰς σημασίας. Ὁ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἀποκρινόμενος ἔλεγεν. Αἱ ἐμὲ γεννήσασαι πολλάί, κεὶ ὁ ἐμὸς πατὴρ οὐχ εἷς. Αἱ δὲ μητέρες μου κενοδοξία, φιλαργυρία, γαστριμαργία. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ πορνεία. Ὁ ἐμὲ γεγεννηκῶς προσηγορεύεται τῦφος. Αἱ δὲ ἐμαὶ θυγατέρες μνησικακία, μῖσος, ἔχθρα, δικαιολογία. Αἱ ἐμοῦ δὲ ἀντίδικοι, ὑφ' ὧν νῦν περιέχομαι δέσμιος, αἱ τούτων ἀντικείμενοι, ἀοργησία καὶ πραότης. Ἡ δὲ ἐμὴ ἐπίβουλος, ταπεινοφροσύνη προσαγορεύεται. Τίς δὲ ὁ τετοκῶς ἐκείνην, ἐν ἰδίῳ καιρῷ αὐτὴν ἐρωτήσατε.

Ἐν ὀγδόῳ βαθμῷ ὁ τῆς ἀοργησίας κεῖται στέφανος, καὶ ὁ μὲν ἐκ φύσεως τούτων περικείμενος, ἴσω οὐ περικείται ἕτερον. Ὁ δὲ ἐξ ἰδρώτων, εἰς ἅπαν τοὺς ὀκτὼ νενίκηκεν.

ΛΟΓΟΣ Θ' – Περὶ μνησικακίας

Αἱ μὲν ὅσαι ἀρεταί, τῆ τοῦ Ἰακώβ κλίμακι περεοίκασιν, αἱ δὲ ἀνόσιοι κακίαι, τῆ ἀλύσει τῆ ἐκπεσούση ἐκ Πέτρου τοῦ κορυφαῖοι. Διὸ αἱ μὲν μία τῆ μιᾷ συνδεθεῖσαι εἰς οὐρανὸν τὸν προαιρούμενον ἀναφέρουσιν. Αἱ δὲ ἕτερα τὴν ἕτεραν γεννᾶν καὶ συσφίγγειν πεφύκασιν. Διὸ καὶ ἠκούσαμεν νῦν τοῦ ἀσυνέτου θυμοῦ γέννημα αὐτοῦ οἰκεῖον τὴν μνησικακίαν ὑπάρχειν φήσαντος, ὅθεν καὶ καιροῦ νῦν καλοῦντος ἀρτίως περὶ αὐτῆς εἶπωμεν. Μνησικακία ἐστὶ θυμοῦ κατάληξις, ἀμαρτημάτων φύλαξ, δικαιοσύνης μῖσος, ἀρετῶν ἀπώλεια, ἰὸς ψυχῆς, σκώληξ νοός, προσευχῆς αἰσχύνη δεήσεως ἐκκοπή, ἀγάπης ἀλλοτριώσεις, ψυχῆς ἥλος πεπηγώς, ἀνώδυνος αἴσθησις ἐν ἠδύτητι πικρίας ἀγαπωμένη, διηνεκῆς ἀμαρτία, ἄυπνος παρανομία, κάθωρος κακία. Ἐν καὶ τοῦτο σκοτεινόν, καὶ ἀηδὲς παθός, λέγω δὴ τὸ τῆς μνησικακίας τῶν γεννωμένων καὶ οὐ γεννώντων ἢ καὶ γεννώντων καθέστηκεν. Ὅθεν περὶ αὐτοῦ οὐ πλεῖστα λέγειν βουλόμεθα. Ο παύσας ὀργὴν ἀνεῖλε μνησικακίαν. Τοῦ γὰρ πατρὸς ζῶντος τεκνογονία γίνεται. Ὁ κτησάμενος ἀγάπην, ἐξενίτευσε μῆνιδος. Ὁ δὲ ἐχθραίνων, κόπου ἀκαίρους ἑαυτῷ συναθροίζει. Τράπεζα ἀπρόσεκτος μητὴρ παρρησίας καὶ διὰ θυρίδος ἀγάπης εἰσπηδήσει γαστριμαργία. Εἶδον μῖσος πορνείας δεσμὸν χρόνιον διαρρήξαν, καὶ μνησικακίαν ἐκεῖ ἄδεσμον αὐτὸν τοῦ λοιποῦ παραδόξως διατηρήσασαν. Θαυμαστὸν ὄραμα, δαίμονα τὸν δαίμονα ἰώμενον. Τοῦτο δὲ ἴσως ἔργον Θεοῦ οικονομικῶς, καὶ οὐ δαιμόνων καθέστηκε. Μακρὰν ἀπο ἀγάπης στερρᾶς φυσικῆς μνησικακία, εὐχερῶς δὲ πορνεία πλησιάζει αὐτῇ καὶ λεληθότως ὀρᾶς ἐν περιστερᾷ φθειραν. Μνησικακῶν μνησικάκει δαίμοσι, καὶ ἐχθραίνων ἐχθραίνει τῷ σώματι διὰ παντός. Ἀγνώμων καὶ δόλως φίλος ἢ σάρξ. Καὶ θεραπευομένη, μειζόνως ἀδικεῖ. Γραφικὸς ὑφηγητῆς μνησικακία. Πρὸς τὴν ἰδίαν εἶδησιν τὰ τοῦ Πνεύματος λόγια ἀλληγορῶν. Αἰσχυνέτω αὐτὸν Ἰησοῦ ἢ προσευχῆ, ἣν λέγειν σὺν αὐτῷ οὐ δυνάμεθα. Ὅποταν πολλὰ πυκτεύσας τὸ σκῶλον διαλύσαι εἰς τέλος οὐ δύνασαι, μετανόει τῷ ἐχθρῷ, κὰν τῷ στόματι, ἴν' ἐπὶ πολὺ ὑπόκρισιν τὴν πρὸς αὐτὸν αἰδεσθεῖς, τελείως ἀποδέξῃ ὑπο τοῦ συνειδότος, ὡς ὑπὸ πυρὸς νυττόμενος. Τότε γνώση ἑαυτὸν τῆς σεπηδόνης ταύτης ἀπαλλαγέντα. Οὐχ ὅταν ὑπερ τοῦ λυπήσαντος εὔξη. Οὐδ' ὅταν ἐπὶ τράπεζαν ἄγης. Ἄλλ' ὅταν αὐτὸν ἢ ἐν τοῖς κατὰ ψυχὴν, ἢ σωματικὴν συμφορὰν δεξάμενον ἀκούσης. Καὶ ὡς ἐφ' ἑαυτῷ ὀδυνηθῆς καὶ δακρύσης. Μνησικάκος ἡσυχαστῆς ἐμφωλεύουσα ἀσπίς, ἰὸν θανατηφόρον ἐν ἑαυτῇ περιφέρουσα. Μνήμα παθημάτων Ἰησοῦ ἰάσεται μνησικακίαν ἐκ τῆς αὐτοῦ ἀνεξικακίας ἰσχυρῶς αἰσχυνομένην. Ξύλω σαθρῷ ἔνδοθεν ἐναποτίκτονται σκώληκας. Καὶ πραοτάτοις καὶ ἡσυχίοις νόθοις συγκολλᾶται μῆνις. Ὁ ἀποβάλλον αὐτὴν εὔρεν ἄφεσιν, ὁ δὲ προσκολλώμενος αὐτῇ ἐστερήθη οἰκτιρμῶν. Εἰς πόνους καὶ ἰδρῶτα δαὶ συγχώρησιν ἑαυτοῦς τινες ἐκδεδώκασιν. Ἀμνησικάκος δὲ ἀνὴρ προτατελάβετο τούτους. Εἶπερ «Ἄφετε συντόμως, καὶ ἀφεθήσεται ἡμῖν πλουσίως». Τῆς γνησίας ἢ ἀμνησικακία τεκμήριον. Ὁ δὲ ταύτην κατέχων, καὶ μετανοεῖν δοκῶν, ὁμοίος ἐστὶ τῷ καθ' ὕπνου τρέχειν δοκοῦντι. Εἶδον μνησικάκους πὲρ ἀμνησικακίας. Ἄλλοις μνησικάκοις

παραινέσαντες καὶ τοὺς οἰκείους λόγους ἐντραπέντες, τοῦ πάθους ἐπαύσαντο.
Μηδεὶς ψιλὸν πάθον τὴν ἐσκοτισμένην ταύτην ὑπονοήσοιτο. Πέφυκε γὰρ πολλάκις
καὶ μέχρι τῶν πνευματικῶν ἀνδρῶν ἐπεκτείνεσθαι.

Βαθμὸς ἕννατος ὁ κτησάμενος παρρησία λοιπὸν τὴν λύσιν τῶν πταισμάτων
αἰτεῖται παρὰ τοῦ Σωτῆρος Ἰησοῦ.

ΛΟΓΟΣ Ι' – Περὶ καταλαλιᾶς

Οὐδεὶς τῶν εὐφρονούντων ἀντίπη οἶμαι, μὴ ἐκ μίσους καὶ μνησικακίας τὴν καταλαλιὰν τίκτεσθαι. Διὸ καὶ μετὰ τοὺς αὐτῆς προγόνους ὡς ἐν εἰρμῷ τέτακται. Καταλαλιὰ ἐστὶν ἀποκύημα μίσους, λεπτὴ νόσος, παχεῖα, κεκρυμμένη καὶ λανθάνουσα βδέλλα, ἀγάπης ἐκδαπανῶσα καὶ ἐξαφανίζουσα αἷμα, ἀγάπης ὑπόκρισις, καρδίας ρύπου καὶ βάρους πρόξενον, ἀφανισμὸς ἀγνείας. Ὡσπερ εἰσὶ νεάνιδες ἀπηρυθριασμένως τὰ κακὰ πράττουσαι. Εἰσὶ δὲ ἕτεραι λεληθότως καὶ αἰδεστικωτέρως χαλεπώτερα τῶν προτέρων ἐπιτελοῦσαι. Οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας ἐστὶν ἰδεῖν. Αἱ πλείους ὑπουλοὶ νεάνιδες ὑπόκρισις, πονηρία, λύπη, μνησικακία, καταλαλιὰ καρδίας, ἄλλα μὲν τῷ δοκεῖν ὑποτιθέμεναι, ἄλλα δὲ ἀποβλέπουσαι. Ἦκουσα καταλαλούντων, καὶ ἔπληξα, καὶ τοῦτο πρὸς ἀπολογία οἱ τοῦ κακοῦ ἐργάται ἀπεκρίναντο. Ὡς ἐξ ἀγάπης καὶ φροντίδος τοῦ καταλαλουμένου τοῦτο ποιῶσιν. Ἐγὼ δὲ αὐτοῖς. Παύσασθε, ἔφην, τῆς τοιαύτης ἀγάπης ἵνα μὴ ψεύσῃται ὁ εἰρηκῶς, *«Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τὸν πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον»*. Εἰ λέγεις ἀγαπᾶν, εὐχου λεληθότως, καὶ μὴ σκῶπτε τὸν ἄνδρα. Οὗτος γὰρ ὁ τροπὸς δεκτὸς παρὰ Κυρίῳ. Μὴ δὲ τοῦτό σε λανθανέτω, καὶ πάντως ἐκνήψεις τοῦ μὴ κρίνειν τὸν πταίοντα. Ἰούδας ἐν τῷ χορῷ τῶν μαθητῶν ἦν, ὁ δὲ ληστής ἐν τῷ χορῷ τῶν φονευτῶν. Καὶ θαῦμα πῶς ἐν μιᾷ ῥοπῇ ἢ ἀντικαταλλαγὴ γεγόνεν. Εἴ τις καταλαλιᾶς πνεῦμα νικῆσαι βούλεται, μὴ τῷ πταίοντι, ἀλλὰ τῷ ὑποβάλλοντι δαίμονι τὴν μέμψιν ἐπιγραφέτω. Οὐδεὶς γὰρ θέλει εἰς Θεὸν ἀμαρτῆσαι, εἰ καὶ ἀβίαστος πᾶς ἡμῶν τυγχάνει. Εἶδον προφανῶς ἀμαρτήσαντα, καὶ λεληθότως μετανοήσαντα, καὶ ὄν κατέκρινα ὡς πόρνον ἦν λοιπὸν παρὰ Θεῷ σώφρων διὰ τῆς ἐπιστροφῆς γνησίως αὐτὸν ἐξευμενισάμενος μηδέποτε αἰδεσθῆς τὸν πρὸς σε τοῦ πλησίον καταλαλοῦντα, μαλλὸν δὲ λέγε. Παῦσαι, ἀδελφέ· ἐγὼ καθημέραν ἐν χαλεπωτέροις πταίω, καὶ πῶς ἐκεῖνον κατακρίνειν δύναμαι; Δύο γὰρ ταῦτα κερδανεῖς ἐν μιᾷ ἐμπλάστρω, καὶ σεαυτὸν, καὶ τὸν πλησίον ἰασάμενος. Μία καὶ αὕτη τῶν συντόμως ὁδῶν πρὸς τὴν ἄφεσιν τῶν πταισμάτων καθέστηκεν ὁδηγουσῶν. Λέγω δὲ τὸ μὴ κρίνειν. *«Ἐἵπερ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε»*. Ἀλλότριον τὸ πῦρ τοῦ ὕδατος, ὥσπερ τὸ κρίνειν τῷ μετανοεῖν βουλομένῳ. Κἂν ἐν αὐτῇ τῇ ἐξόδῳ τινὰ θεάσῃ πταίοντα, μὴ τότε αὐτὸν κατάκρινε. Ἄδηλον γὰρ ἀνθρώποις τὸ τοῦ Θεοῦ κρίμα καθέστηκεν. Ἐπταισάν τινες μεγάλα προφανῶς. Εἰργάσαντο δὲ ἀγαθὰ μείζονα κρυπτῶς καὶ ἠπατήθησαν οἱ φιλοσκῶπται καπνὸν ἀντὶ ἡλίου κατέχοντες. Ἀκούσατέ μου, ἀκούσατε, πάντες οἱ κακοὶ τῶν ἀλλοτρίων λογοθέται. Εἰ ἀληθές, ὥσπερ καὶ ἀληθές ἐν *«Ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε»*, πάντως ἐν οἷς ἂν μεμψώμεθα τὸν πλησίον, ἐν αὐτοῖς περιπεσοῦμεθα. Καὶ ἀλλοίως οὐκ ἐστὶν, εἴτε σωματικοῖς, εἴτε ψυχικοῖς. Οἱ ὀξεῖς καὶ ἀκριβεῖς λογοθέται τῶν τοῦ πλησίον πλημμελημάτων ὑπάρχοντες, τοῦτο τὸ πάθος ὑφίστανται, ἐπειδὴ μήπω περὶ τῶν οἰκείων πταισμάτων τελείαν καὶ ἀρέμβαστον μνήμην καὶ φροντίδα ἐποίησαντο. Εἰ γὰρ τις τὰ ἑαυτοῦ κακὰ ἄπο τοῦ τῆς φιλαυτίας περικαλύμματος ἀκριβῶς θεάσοιτο, οὐδενὸς λοιπὸν ἄλλου τῶν ἐν τῷ βίῳ φροντίδα ποιήσοιτο,

λογιζόμενος μηδὲ πρὸς τὸ οἰκεῖον πένθος ἐξαρκεῖν αὐτῷ τὸν ἑαυτοῦ χρόνον, κὰν ἑκατὸν ἔτη ζήσειεν. Κὰν τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν ὅλον δάκρυον ἐκ τῶν ἑαυτοῦ ὀφθαλμῶν ἴδοι ἐκπορευόμενον. Ἐπεσημηνάμην τὸ πένθος, καὶ οὐχ εὔρον ἐν αὐτῷ ἴχνος καταλαλιᾶς, ἢ κατακρίσεως. Ἡ ἁμαρτήσαι ἡμᾶς οἱ δαίμονες προτρέπονται. Ἡ μὴ ἁμαρτήσαντας, τοὺς ἁμαρτάνοντας κρίνειν. Ἴνα διὰ τοῦ δευτέρου τὸ πρῶτον μολύνωσιν οἱ φόνιοι. Γίνωσκε καὶ τοῦτο τῶν μνησικάκων καὶ βασκάνων εἶναι τεκμήριον. Ὅτι τὰς διδαχάς, ἢ πράγματα, ἢ κατορθώματα ἠδέως καὶ εὐχερῶς τοῦ πλησίον ψέγουσιν, ὑπὸ πνεύματος μισοῦς καταβαπτίζόμενοι. Εἶδόν τινας λεληθότως καὶ ἀδημοσιεύτως πάνδεινα διαπράττοντας πταίσματα. Καὶ τῇ ὑπολήψει τῆς ἑαυτῶν καθαρότητος χαλεπῶς ἐπεμβαίνοντας τοῖς ψιλὰ πταίουσι, καὶ δημοσιευόμενοις. Κρῖναι ἐστὶν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀξίας ἀναιδῆς ἀρπαγμὸς κατακρίναι δὲ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ὄλεθρος. Ὡσπερ ἡ οἴησις καὶ χωρὶς ἐτέρου πάθους ἀπολέσαι τὸν ἄνθρωπον ἰσχύει οὕτως καὶ τὸ κρίνειν καθ' ἑαυτὸ καὶ μόνον ἐν ἡμῖν ὑπάρχον τελείως ἀπολέσσαι ἡμᾶς δυναταί. Εἶπερ ὁ Φαρισαῖος ἐκεῖνος ἐκ τούτου καταδεδίκασται. Ὁ καλὸς ραγολόγος τὰς πεποίρους ράγας ἐσθίων, οὐδὲν περὶ τῶν ὀμφάκων ἐπιραγολογήσει. Καὶ ὁ εὐγνώμων καὶ ἐχέφρων νοῦς, ὅσας μὲν ἐν τισὶν ἀρετὰς ὄψεται, ταῦτα σπουδαίως σημειώσεται. Ὁ δὲ ἄφρων τὰς μέμψεις καὶ τὰς ἐλλείψεις ἐξερευνήσει, περὶ οὗ καὶ εἴρηται. «*Ἐξηρεύνησαν ἀνομίαν ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις*». Μηδὲ τοῖς σοῖς ὀφθαλμοῖς ὀρῶν κατάκρινε. Πολλάκις γὰρ καὶ αὐτοὶ πεπλάνηται.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ' – Περὶ πολυλογίας καὶ σιωπῆς

Εἴρηται μὲν ἡμῖν βραχέως ἐν τοῖς φθάσασιν, ὡς ἐπισφαλὲς λίαν, καὶ αὐτοῖς τοῖς πνευματικοῖς εἶναι δοκοῦσι παρειαδῶνον τὸ κρίνειν μᾶλλον δὲ τὸ κρίνεσθαι, καὶ ὑπὸ γλώττης κολάζεσθαι. Νυνὶ δὲ λοιπὸν καὶ τὴν αἰτίαν, καὶ τὴν θύραν δι' ἧς εἰσέρχεται, μᾶλλον δὲ ἐξέρχεται, ἀκόλουθον ἐν λόγοις τάξει. Πολυλογία ἐστὶ κενοδοξίας καθέδρα, δι' ἧς ἑαυτὴν ἐμφανίζειν καὶ ἀναπομπεύειν πέφυκε. Πολυλογία ἐστὶν ἀγνωσίας τεκμήριον, καταλαλιάς θύρα, εὐτραπείας χειραγωγός, ψεύδους ὑπουργός, κατανύξεως διάλυσις, ἀκηδίας κλήτωρ, ὕπνου πρόδρομος, συννοίας σκορπισμός, φυλακῆς ἀφανισμός, θερμῆς ψυχρηστήριον, προσευχῆς ἀμαύρωσις, σιωπὴ ἐν γνώσει, μήτηρ προσευχῆς, αἰχμαλωσίας ἀνάκλησις, πυρὸς φυλακὴ, λογισμῶν ἐπίσκοπος, σκοπὸς πολεμίων, πένθους δεσμοτήριον, δακρῶν φίλη, θανάτου μνήμη ἐργάτης, κολάσεως ζωγράφος, κρίσεως φιλοπράγμων, ἀδημονίας ὑπουργός, παρρησίας ἔχθρα, ἡσυχίας σύζυγος, φιλοδιδασκαλίας ἀντίπαλος, γνώσεως προσθήκη, θεωρημάτων δημιουργός, ἀφανῆς προκοπή, λεληθυῖα ἀνάβασις. Ὁ ἐπιγνοὺς παραπτώματα, ἐκράτησε γλώσσης. Ὁ δὲ πολύλογος οὐπω ἐπέγνω ἑαυτὸν ὡς δεῖ. Ὁ σιωπῆς φίλος προσεγγίζει Θεῶ, καὶ λεληθότως συνομιλῶν φωτίζεται παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἰησοῦ σιωπὴ ἐνέτρεψε Πλάτον, καὶ ἀνδρὸς ἡσυχία φωνῆς κατήργησε κενοδοξίαν. Λόγον εἰπὼν Πέτρος ἐθρήνησε πικρῶς ἀμνημονήσας τοῦ εἰπόντος. «*Εἶπα φυλάξω τὰς ὁδοὺς μου τοῦ μὴ ἀμαρτάνειν με ἐν γλώσση μου*», καὶ τοῦ ἑτέρου φήσαντος, «*Κρεῖττον πεσεῖν ἅπο ὕψους εἰς γῆν, ἢ ἀπὸ γλώσσης*». Καὶ πολλὰ περὶ τούτων ἔγωγε γράφειν οὐ βούλομαι, κἂν αἱ τοῦ παθῶν πανουργίαι τοῦτο ποιεῖν προτρέπωνται. Πλὴν ἤκουσά ποτὲ τινος περὶ ἡσυχίας στόματος πρὸς με φιλοπευστούντος, ὃς ἔλεγε, τὴν μὲν πολυλογίαν ἐξ ἑνὸς τούτων τίκτεσθαι πάντως, ἢ ἐξ ἀναστροφῆς καὶ συνηθείας πονηρᾶς καὶ ἀκρατοῦς. Μέλος γὰρ ὃν φυσικὸν ἢ γλῶσσα τοῦ σώματος, καθ' ὃ λοιπὸν παιδευθῆ συνήθειαν ἀπαιτήσκειν, ἢ πάλιν ἐν τοῖς ἀγωνιζομένοις, καὶ μάλιστα ἐκ τῆς κενοδοξίας. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἐκ τῆς γαστριμαργίας. Διόπερ πολλάκις πολλοὶ χαλινοῦντες τὴν γαστέρα, βία τινὶ καὶ ἀτονία συγκλείουσι καὶ τὴν γλῶτταν καὶ τὴν πολυέπειαν. Ὁ μεριμνήσας ἐξόδου περιέκοψε λόγους. Καὶ ὁ κτησάμενος πένθος ψυχῆς, ὡς πῦρ ἀπεστράφη πολυλογίαν. Ὁ ἀγαπήσας ἡσυχίαν, ἀπέκλεισε στόμα. Ὁ δὲ χαίρων τοῖς προόδοις, ὑπὸ τοῦ πάθους ἐκ τῆς κέλλης διώκεται. Ὁ γνοὺς ὁσμὴν πυρὸς ὑψίστου, ὡς μέλισσα καπνόν, ἀνθρώπων φεύγει σύνοδον. Τὴν μὲν γὰρ ὁ καπνὸς διώκειν τῷ γὰρ ἀνθρώπων σύνοδος ἀντιπράττει.

Βαθμὸν ἐνδέκατον ὁ κινήσας, πλῆθος κακῶν ὑφ' ἑνὲν περιέκοψεν.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ' – Περὶ ψεύδους

Γέννημα μὲν σιδήρου καὶ λίθου πῦρ. Γέννημα δὲ πολυλογίας καὶ εὐτραπελίας ψεῦδος. Ψεῦδός ἐστιν ἀγάπη, ἀφανισμός. Ἐπιορκία δέ, Θεοῦ ἄρνησις. Μηδεὶς τῶν εὐφρονούντων μικρὰν τινα τὴν τοῦ ψεύδους ἀμαρτίαν εἶναι ὑπονοήσει. Φοβερᾷ γὰρ ὑπὲρ παντᾶ ἀποφάσει κατὰ τούτου τὸ πανάγιον Πνεῦμα ἐχρήσατο. Εἰ «ἀπολεῖς πάντα τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος», ὡς φησὶν ὁ Δαυὶδ πρὸς τὸν Θεόν, τί λοιπὸν πείσονται οἱ μεθ' ὄρκων τὸ ψεῦδος συρράπτοντες; Εἶδόν τινες ἐπὶ ψεύδει σεμνυνομένους, καὶ δι' εὐτραπελίας, καὶ ἀργολογίας γελοῖα ἐξυφαίνοντας. Καὶ τὰ τῶν προσακροωμένων πένθη ἐλεεινῶς ἐξαφανίζοντας ὅποτεν οἱ δαίμονες ἴδωσιν ἡμᾶς ὡς ἐκ λοιμικῆς νόσου τῆς τῶν ἀστείων ἀκροάσεως μετὰ τὴν προκάταρξιν τοῦ χαλεποῦ ὑφήγητοῦ ἀναχωρεῖν δοκιμάζοντας, τότε λοιπὸν δυσὶν ἡμᾶς δελεάζειν ἐπιχειροῦσι λογισμοῖς. Μὴ λυπήσης τὸν ἐξηγητὴν, ὑποβάλλοντες ἡμῖν. Ἡ μὴ φανερῶσης σεαυτὸν φιλοθεώτερον τῶν παρόντων ἀποπήδα, μὴ χρονίσῃς. Εἰ δὲ μή, ἐν τῇ προσευχῇ σου ἔννοιαν γελοίων ἀνατυπώσεις. Μὴ μόνον φεῦγε, ἀλλὰ καὶ τὸν πονηρὸν συνακτήριον εὐσεβῶς διάλυε, θανάτου καὶ κρίσεως εἰς μέσον ὑπόμνησιν προβαλλόμενος. Ἄμεινον σε γὰρ ἐκ τούτου ἴσως καὶ μικρᾷ κενῇ δόξῃ ράντισθῆναι, καὶ μόνον πᾶσι πρόξενον ὠφελείας εὐρεθῆναι. Ὑπόκρισις μήτηρ ψεύδους πολλάκις, καὶ ὑπόθεσις. Οὐδὲν γὰρ τινες ὑπόκρισιν ὀρίζονται, ἀλλ' ἢ ψεύδους μελέτην καὶ δημιουργὸν κεκολασμένον καὶ συμπεπλεγμένον. Ὁ φόβον Κυρίου κτησάμενος, ἐξενίτευσεν ψεύδους, δικαστὴν ἀδέκαστον ἔχων τὴν ἰδίαν συνείδησιν. Ὡσπερ ἐν πᾶσι τοῖς πάθεσι διαφορὰν βλάβης γνωρίζομεν, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ ψεύδους. Ἄλλο μὲν γὰρ τὸ κρῖμα τοῦ δαὶ φόβον κολάσεως ψευδομένου καὶ ἕτερον τὸ κινδύνου μὴ προκειμένου ψεύδεσθαι. Ἄλλος διὰ τρυφήν ἐψεύσατο, ἕτερος διὰ φιληδονίαν. Ἄλλος ἵνα τοῖς παροῦσι προξενήσῃ γέλωτα, ἕτερος δὲ ἵνα τῷ ἀδελφῷ ἐπιβουλεύσῃ, καὶ τοῦτον κακοποιήσῃ. Ἐκ βασάνων ἀρχόντων ἐξαλείφεται ψεῦδος. Ἐκ δὲ δακρύων πλήθους εἰς τέλος ἀπόλλυται προφασίζεται οἰκονομίας ὁ ψεύδους προβολεύς, καὶ δικαιοσύνας πολλάκις λογίζεται τὰς ψυχῆς ἀπωλείας. Τῆς Ῥαὰβ μιμητὴν ἑαυτὸν τεκμαίρεσθαι ψευδοπλάστης ἀνὴρ, καὶ δι' ἀπωλείας οἰκείας τὴν ἑτέραν σωτηρίαν λέγει πραγματεύεσθαι. Ὅποτεν ψεύδους εἰς ἅπαν καθαρεύσωμεν, τότε αὐτὸ μετὰ φόβου καὶ καιροῦ καλοῦντος ὑπέλθωμεν. Οὐκ οἶδεν νήπιον ψεῦδος. Οὐδὲ ψυχῇ πονηρίας ἐστερημένη. Ὁ οἶνω εὐφρανθεὶς ἀκουσίως ἀληθεύσῃ εἰς πάντα. Καὶ ὁ μεθυσθεὶς κατανύξει οὐ δύνησεται ψεύσασθαι.

Ἀνάβασις δωδεκάτη. Ὁ ἐπιβεβηκῶς ρίζαν τῶν καλῶν κέκτηται.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ' – Περὶ ἀκηδίας

Εἷς καὶ οὗτος πολλάκις τῶν τῆς πολυλογίας κλάδων, ὡς καὶ ἤδη φθάσαντες εἶπομεν, ἐστὶ, καὶ πρῶτος ἀπόγονος, λέγω δὴ ὁ τῆς ἀκηδίας. Διὸ καὶ ἀρμόζουσιν αὐτῷ τάξιν ἐν τῇ πονηρᾷ ἀλύσει ἀπενείμαμεν. Ἀκηδία ἐστὶ πάρεσις ψυχῆς, καὶ νοῦς ἐκλυσις, ὀλιγωρία ἀσκήσεως, μῖσος τοῦ ἐπαγγέλματος, κοσμικῶν μακαρίστρια, Θεοῦ διαβλήτωρ, ὡς ἀσπλάχνου καὶ ἀφιλανθρώπου, ἀτονία ψαλμωδίας, ἐν προσευχῇ ἀσθενοῦσα, ἐν διακονίᾳ σιδηρᾷ, ἐν ἐργοχείρῳ ἄοκνος, ἐν ὑπακοῇ δόκιμος. Ἄνῆρ ὑποτακτικὸς ἀγνώριστος, διὰ τῶν αἰσθητῶν τὰ νοητὰ κατορθωκῶς. Κοινόβιον ἀκηδίας ἀντίπαλον ἀνδρὶ δὲ ἠσυχαστῆ σύζυγος αἰώνιος, πρὸ θανάτου αὐτοῦ οὐ μὴ ἀποστήσεται. Καὶ πρὸ τελευτῆς αὐτοῦ καθημέραν παλαίσει. Κέλλαν ἀναχωρητοῦ ἰδοῦσα ἐμειδίασε, καὶ προσεγγίσασα αὐτῷ πλησίον ἐσκήνωσεν. Ἰατρὸς νοσοῦντας ἔωθεν ἐπισκέπτεται καὶ ἀκηδία ἀσκοῦντας περὶ μέσον ἡμέρας. Ξενοδοχεῖα ἀκηδίας ὑποβολή, καὶ ἐλεημοσύνας δι' ἐργοχείρων δυσωπεῖ ἐργάζεσθαι. Ἐπισκέπτεσθαι ἀσθενοῦντας προτρέπεται προθύμως, ὑπομιμνήσκουσα τοῦ λέγοντος, «*Ἀσθενὴς ἦμην καὶ ἦλθετε πρὸς με*». Πρὸς ἀθυμοῦντας καὶ ὀλιγοψύχους ἢ ὀλιγόψυχος ὑποβάλλουσα. Ἐν προσευχῇ σταθέντας ἀναγκαίων πραγμάτων ὑπομιμνήσκει, καὶ πᾶσαν μηχανὴν ποιεῖ ἐκεῖθεν ἡμᾶς φορβιᾷ εὐλόγῳ ἀποσύραι ἢ ἄλογος. Τρίωρον φρίκην καὶ κεφαλαλγίαν, πρότερόν τε καὶ στρόφον ἀκηδίας δαίμων πεποίηκε. Τῆς ἐννάτης καταλαβούσης μικρὸν ἀνένευσε τῆς τε τραπέζης θεθείσης, τῆς στρωμνῆς ἐπήδησε. Καὶ τῆς εὐχῆς καταλαβούσης πάλιν τὸ σῶμα βεβάρηται. Ἐν προσευχῇ σταθέντα τῷ ὕπνῳ ἐβάπτισε, καὶ χάσμοις ἀκαίροις τοῦ στόματος τὸν στίχον διήρπασεν. Τῇ μὲν λοιπὰ πάθη μιᾷ τινὶ ἀρετῇ ἕκαστον αὐτῶν κατήρηται. Ἀκηδία δὲ τῷ μοναχῷ περιεκτικὸς θάνατος. Ἀνδρεία ψυχὴ νοῦν ἀποθανόντα ἀνέστησεν. Ἀκηδία δὲ καὶ ὀκνηρία ὅλον τὸν πλοῦτον ἐσκόρπισεν. Ἐνὸς καὶ τούτου καὶ πάντων βαρυτάτου τῶν ὀκτῶ τῆς κακίας προστατῶν ὑπάρχοντος κατὰ τὴν ἐκείνων ἀκολουθίαν, καὶ ἐν τούτῳ ποιήσωμεν. Πλὴν κάκεῖνο προσθήσομεν. Ψαλμωδίας μὴ παρούσης, ἀκηδία οὐ φαίνεται. Καὶ κανόνος τελεσθέντος ὀφθαλμοὶ διηνοίχθησαν. Ἐν καιρῷ ἀκηδίας οἱ βιασταὶ φαίνονται. Οὐδὲν γὰρ στεφάνους προξενεῖ ὡς ἀκηδία μοναχῷ. Κατανόησον, καὶ εὐρήσεις ἐν τῇ στάσει τῶν ποδῶν παλαίουσαν. Καὶ ἐν καθέδρᾳ ἀνακλίνειν δοκιμάζει, τῷ τοίχῳ τὸν κέλλης παρακύπτειν προτρέπεται, ψόφους καὶ κτύπους ποδῶν ποιοῦσα. Ὁ ἑαυτοῦ πενθῶν ἀκηδίαν οὐκ οἶδεν. Δεσμείσθω καὶ οὗτος ὁ τύραννος ὑπὸ μνήμης πταισμάτων, καὶ τυπτέσθω ὑπ' ἐργοχείρου. Συρόμενός τε ὑπὸ ἐννοίας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ παραστάς τὰ προσήκοντα ἐρωτάσθω. Λέγε λοιπὸν σύ, ὧ παρειμένε καὶ ἐκλυτε, τίς ὁ τετοκῶς σε κακῶς; Τίνες οἱ σοὶ ἀπόγονοι; Τίνες δὲ οἱ σε πολεμοῦντες; Καὶ τίς ὁ σοῦ ἀναιρέτης; Ὁ δὲ φησιν, ἐν τοῖς μὲν ἀληθείᾳ ὑποκόοις οὐκ ἔχω ἐγὼ ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι. Ἐν οἷς δὲ ἔχω, καθ' ἠσυχίαν συνδιάγω τούτοις. Αἱ δὲ μοῦ κλήτριαι πλεῖστα. Ποτὲ μὲν ἀναισθησία ψυχῆς, ποτὲ δὲ ἀμνημοσύνη τῶν ἄνω. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ ὑπερβολὴ καυμάτων. Ἐμοῦ ἀπόγονοι μεταβάσεις τόπων σὺν ἐμοὶ γινόμεναι παρακοὴ πατρός, ἀμνημοσύνη κρίσεως. Ἔστι

δὲ ὅτε καὶ κατάλειψις τοῦ ἐπαγγέλματος. Αἱ ἐμοῦ ἀντίδικοι, ὑφ' ὧν δέδεμαι νῦν, ψαλμοδία σὺν ἐργοχείρῳ. Ἐμοῦ ἐχθρός, θανάτου ἔννοια. Ἡ ἐμὲ δὲ θανατοῦσα ἐστὶ προσευχὴ μετὰ ἐλπίδος βεβαίας τῶν καλῶν. Τίς δὲ ὁ τετοκῶς προσευχὴν, αὐτὴν ἐρωτήσατε.

Τρισκαιδεκάτη νικῆ, ἣν ὄντως ὁ κτησάμενος ἐν παντί, δόκιμος κατέστηκε καλῶ.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ' – Περὶ τῆς παμφίλου καὶ δεσποίνης πονηρᾶς γαστρὸς

Μέλλοντες περὶ γαστρὸς λέγειν ὡς ἐν ἅπασι, νῦν πλέον καθ' ἑαυτῶν φιλοσοφεῖν προεθέμεθα. Θαυμάζω γὰρ εἰ μήτις τάφον οἰκήσας, ἐγένετο ταύτης ἐλεύθερος. Γαστριμαργία ἐστὶν κοιλίας ὑπόκρισις. Κεκορεσμένη γὰρ οὔσα ἔνδειαν ἀναβοᾷ, καὶ πεφορημένη καὶ ῥηγνυμένη πεινᾶν ἀνακράζει. Γαστριμαργία ἐστὶν καρυκείας δημιουργός, ἡδυτήτων πηγὴ. Κατήρησας τὴν φλέβα, καὶ ἄλλοθεν ἀνέκυψε καὶ ταύτην ἀποσφάζας, ἕτερα ἠττήθης. Γαστριμαργία ἐστὶν ὀφθαλμῶν ἀπάτη. Μέτρια δεχομένη τὰδε σύμπαντα καταπίνειν ὑφὲν ὑποτιθεμένη. Κόρος βρωμάτων, πορνείας πατήρ. Θλίψις δὲ κοιλίας ἀγνείας πρόξενος. Λέοντα ὁ κολακεύσας, πολλάκις ἡμέρωσε. Σῶμα δὲ ὁ θεραπεύσας ἐπὶ πλείω ἡγρίωσε. Χαίρει Ἰουδαῖος Σαββάτῳ καὶ ἑορτῇ. Μοναχὸς γαστρίμαργος Σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ. Πρὸ χρόνου τὸ Πάσχα ψηφίζει, καὶ πρὸ ἡμερῶν τὰ ἐδέσματα εὐτρεπίζει. Ψηφίζει κοιλιόδουλος ἐν ποίοις βρώμασιν ἑορτάσει. Ὁ δὲ θεόδουλος ἐν ποίοις χαρίσμασιν πλουτήσει. Ξένου ἐπιδημήσαντος εἰς ἀγάπην ὄλος ἐκ γαστριμαργίας κινεῖται. Καὶ παράκλησιν ἀδελφοῦ τὴν ἑαυτοῦ κατάλυσιν λογίζεται. Ἐπὶ παρουσίᾳ τινῶν τοῦ οἴνου καταλύειν ἐσκέψατο. Καὶ ἀρετὴν δοκῶν κρύπτειν, πάθους δοῦλος ἐγένετο. Ἐχθραίνει πολλάκις κενοδοξία τῇ γαστριμαργίᾳ, καὶ ὡς ἐπὶ ὀνησίμῳ δούλῳ τῷ ἀθλίῳ μοναχῷ διαμάχονται. Ἡ μὲν καταλύει βιάζεται, ἡ δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀρετὴν θριαμβεύειν ὑποτίθεται. Σοφὸς μοναχὸς ἀμφοτέρων ἐκφεύξεται, ἐν οἰκείῳ καιρῷ τῇ ἑτέρᾳ τὴν ἑτέραν ἀποσειόμενος. Τῆς μὲν σαρκὸς σφριγώσης, ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ ταύτην τιμωρήσομεν. Ταύτης δὲ ἡρεμούσης, ὅπερ πρὸ τάφου οὐ πείθομαι, τὴν ἑαυτῶν ἐργασίαν ἀποκρύψομεν. Εἶδον πρεσβύτας ἱερεῖς ὑπὸ δαιμονῶν ἐμπαίζομένους. Καὶ τοὺς μὴ ὑποκειμένους αὐτοῖς νέοις ἐν συμποσίοις, τοῦ οἴνου καὶ τῶν λοιπῶν μετ' εὐλογίας λύοντας. Εἰ μὲν ἐν Κυρίῳ μεμαρτυρημένοι ὑπάρχουσι, μετρίως λύσωμεν. Εἰ δὲ ἀμελεῖς, μηδὲν περὶ τῆς ἑαυτῶν εὐλογίας φροντίσωμεν. Καὶ μάλιστα εἴπερ τῷ πυρὶ μαχόμενοι τυγχάνομεν. Ἐδόκησεν ὁ θεήλατος Εὐάγριος τῷ σοφῶν σοφώτερος τῇ τε προφορᾷ καὶ τοῖς νοήμασι γενέσθαι. Ἄλλ' ἐνεύσθη ὁ δειλαῖος, τῶν ἀφρόνων φανεῖς ἀφρονέστερος. Ἐν πολλοῖς ἐν πλὴν καὶ ἐν τούτῳ. Φησὶ γάρ, ὀπηνίκα διαφόρων βρωμάτων ἐπιθυμεῖ ἡμῶν ἡ ψυχὴ, ἐν ἄρτῳ στενούσθω καὶ ὕδατι. Ὅμοιον δὲ τι προστέταχε τῷ εἰπόντι τῷ παιδί ἐν ἐνὶ βήμασι πᾶσαν ἀνελθεῖν τὴν κλίμακα τοίνυν ἀποτρέποντες αὐτοῦ τὸν ὄρον, ἡμεῖς φήσομεν. Ὅπηνίκα διαφόρων βρωμάτων ἐπιθυμεῖ ἡμῶν ἡ ψυχὴ, φύσεως ἴδιον ἐπιζητεῖ. Διὸ μηχανῇ πρὸς τὴν παμμήχανον χρῆσόμεθα. Εἴπερ μὴ, βαρύτατος παρέστη πόλεμος ἢ πτώματος εὐθύνα. Περικόψομεν τέως τὰ λιπαίνοντα. Εἶτα τὰ ἐκκαίοντα, εἴθ' οὕτως τὰ ἡδύνοντα. Εἰ δυνατὸν δίδου τῇ σῆ κοιλίᾳ τροφὴν ἐμπιπλῶσαν καὶ εὐπεπτον. Ἴνα διὰ μὲν τῆς πλησμονῆς τὴν ἀπληστον αὐτῆς γνώμην ἀποστήσωμεν. Διὰ δὲ τῆς ταχείας διαπνεύσεως, τῆς πυρώσεως ὡς μᾶστιγος λυτρωθῶμεν. Ἐπισκεψώμεθα καὶ τὰ πλεῖστα τῶν πνευματούντων, καὶ κινουῦντα εὐρήσομεν. Γέλα ἐπὶ τῷ δαίμονι τῷ

μετὰ τὸ δεῖπνον ὑπερθεσίμους σε ποιεῖν ὑποτιθεμένῳ. Τῆς γὰρ ἐνάτης τῆ ἐξῆς καταλαβούσης, ἠρνήσατο τὴν συνταγὴν τῆς προλαβούσης. Ἄλλη ἢ τοῖς ἀνευθύνους, καὶ ἕτερα τοῖς ὑπευθύνους, ἀρμόζουσα ἐγκράτεια. Οἱ μὲν γὰρ τὴν τοῦ σώματος κίνησιν εἰς σημεῖον κέκτηνται. Οἱ δὲ μέχρι θανάτου καὶ τέλους πρὸς τοῦτο ἀπαρακλήτως καὶ ἀδιαλήκτως διάκεινται. Οἱ μὲν πρότεροι τὴν σύγκρασιν τοῦ νοῦς ἀεὶ φυλάττειν ἐθέλουσιν. Οἱ δὲ δεύτεροι διὰ τῆς ψυχικῆς σκυθρωπότητος καὶ τήξεως τὸν Θεὸν ἐξευμενίζονται. Καιρὸς εὐφροσύνης καὶ παρακλήσεως τῷ μὲν τελείῳ ἀμεριμνία ἐν πᾶσι. Τῷ δὲ ἀγωνιστῇ καιρὸς πάλης. Τῷ δὲ ἐμπαθεῖ ἑορτὴ ἑορτῶν καὶ πανήγυρις πανηγύρεων. Ἐνύπνια τροφῶν καὶ βρωμάτων ἐν καρδίᾳ γαστριμάργων, ἐνύπνια δὲ κολάσεων καὶ κρίσεως ἐν καρδίᾳ πενθούντων. Κράτει κοιλίας, πρὶν αὐτὴ σοῦ κρατήσῃ καὶ τότε μέλλεις μετ' αἰσχύνης ἐγκρατεῦσθαι. Οἶδασι τὸ εἰρημένον οἱ τῷ ἀρρήτῳ περιπεσόντες βόθρῳ εὐνοῦχοι δὲ ἄνδρες ἀπείραστοι τούτου. Κοιλίαν περικόψωμεν ἐννοία πυρός. Ταύτη γὰρ ὑποκούσαντές τινες, ἔσχατον τὰ μέλη ἑαυτῶν ἐξέκοψαν καὶ διπλοῦν τεθνήκασιν θάνατον. Ζητήσωμεν καὶ πάντως εὐρήσομεν τὰ παρὶ' ἡμῖν ναύαγια ταύτην μόνην ἐργαζομένην. Νοῦς νηστευτοῦ προσεῦχεται νηφόντως. ὁ δὲ τοῦ ἀκρατοῦς εἰδώλων ἀκαθάρτων πεπλήρωται κοιλίας κόρος ἐξήρανε πηγᾶς. Αὕτη δὲ ξηρανθεῖσα ἐγέννησεν ὕδατα. Ὁ τὴν ἑαυτοῦ θεραπεύων γαστέρα, καὶ πνεῦμα πορνείας νικῆσαι βουλόμενος, ὁμοίος ἐστὶ τῷ μετὰ ἐλαιοῦ σβεννύοντι ἐμπρησμόν. Θλιβομένης κοιλίας ταπεινοῦται καρδία. Θεραπευομένης δὲ ταύτης γαυριᾶ λογισμός. Ψηλάφα σεαυτὸν περὶ τὴν μέσην, καὶ περὶ τὴν ἐσχάτην ὥραν πρὸ τῆς βρώσεως. Καὶ μαθήσῃ ἐξ αὐτοῦ τὴν τῆς νηστείας ὠφέλειαν. Σκιρτᾶ μὲν πρωΐας καὶ πελάζεται λογισμός. Τῆς ἕκτης καταλαβούσης, μικρὸν ὑπεχάλασε, τῆς δὲ ἡλίου δύσεως εἰς τέλος ἐταπεινώθη. Θλίβε κοιλίαν, καὶ πάντως κλείσεις καὶ στόμα. Νευροῦται γὰρ γλῶσσα ὑπὸ πλήθους ἐδεσμάτων. Πυκτεύων πυκτενε αὐτῇ, καὶ νήφων νῆφε αὐτῇ. Ἄν γὰρ μικρὸν πονήσῃς, εὐθέως καὶ ὁ Κύριος συνεργήσῃ. Μαλασσόμενοι ἄσκοι ἐπιδίδουσι τῇ χωρήσει, περιφρονούμενοι δὲ οὐ τοσοῦτον δέχονται. Ὁ καταναγκάζων γαστέρα αὐτοῦ, ἐπλάτυνεν ἔντερα. Ὁ δὲ ἀγωνιζόμενος πρὸς αὐτήν, συνέσφιγξε ταῦτα. Τούτων δὲ συσφιγθέντων, οὐ πολλὰ δέξονται. Καὶ τότε λοιπὸν γινόμεθα φυσικῶς νηστεύοντες. Δίψα δίψαν πολλάκις κατέπαυσε. Πείνα δὲ πείναν περικόψαι χαλεπὸν καὶ ἀμήχανον. Ὅποταν νικήσῃ σε, ἐν πόνοις δάμαζε αὐτήν. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο ἀδύνατον δι' ἀσθένειαν, ἀγρυπνία πάλαισον πρὸς αὐτήν. Ὀφθαλμῶν βαρυνομένων ἐπιλαβοῦ ἐργοχείρου. Ὑπνου δὲ μὴ παρόντος, μὴ ἄγει αὐτοῦ. Ἀδύνατον γὰρ Θεῷ καὶ μαμωνᾷ, τοῦτ' ἐστὶ Θεῷ καὶ ἐργοχείρῳ, παραστῆσαι τὸν νοῦν. Γίνωσκε, ὅτι περὶ πολλάκις ὁ δαίμων τῷ στομάχῳ καθέζεται, καὶ μὴ κορέννυσθαι τὸν ἄνθρωπον παρασκευάζει, κὰν πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον φάγη καὶ τὸν Νεῖλον ποταμὸν πίη. Μετὰ τὴν τροφήν ἀναχωρεῖ ὁ ἀνόσιος, καὶ τὸν τῆς πορνείας ἡμῖν ἀποστέλλει, ἀπαγγείλας αὐτῷ τὸ γενόμενον. Κατάλαβε, λέγων, θορύβησον αὐτόν. Τῆς κοιλίας γὰρ ἐμπεφορημένης κοπωθήσῃ. Ἐλθὼν ἐμειδίασε, καὶ τῷ ὕπνω δήσας ἡμῶν χεῖρας καὶ πόδας, πάντα λοιπὸν ὅσα ἠθέλησεν, ἐποίησεν. Τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἐν μολυσμοῖς, καὶ φαντασίαις, καὶ ἐκκρίσεσι καταμίανας. Θαῦμα

ιδέσθαι νοῦν ἀσώματον ὑπὸ σώματος μολυνόμενον καὶ σκοτούμενον. Καὶ πάλιν διὰ πηλοῦ τὸ αὔλον ἀνακαθαίρομενον καὶ λεπυνόμενον. Ἐὰν τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν ὁδεύειν τῷ Χριστῷ συνετάξω, στένωσον τὴν γαστέρα. Ταύτης γὰρ θεραπευομένης καὶ πλατυνομένης, τὰς συνθήκας ἠθέτησας. Ἐπίσκεψαι, καὶ ἀκούσεις τοῦ λέγοντος, «Πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς τῆς κοιλίας, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς πορνείας». Καὶ «πολλοὶ εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς». Τὴν στενὴν πύλην καὶ τεθλιμμένην ὁδὸς τῆς νηστείας, ἡ εἰσάγουσα εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἀγνείας, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. Ἄρχων δαιμόνων, ὁ πεσὼν ἐωσφόρος καὶ ἄρχων παθῶν ὁ λαιμὸς τῆς κολίας. Ἐν τραπέζῃ ἐδεσμάτων ἀνακλινόμενος, μνήμην θανάτου καὶ κρίσεως εἰς μέσον ἄγε. Μόλις γάρ, κὰν οὕτως μικρὸν παθὸς ἐμποδίσῃς. Τὸ πόμα πίνων, τοῦ ὄξους καὶ τῆς χολῆς τοῦ σοῦ Δεσπότητος μὴ παύσῃ ἐννοῶν. Καὶ πάντως ἡ ἐγκρατεὺς, ἡ στενάξις, ἡ καὶ ταπεινότερον ποιήσεις τὸ φρόνημα. Μὴ πλανῶ, οὐ μὴ τοῦ Φαραὼ ἐλευθερωθήσῃ, οὐδὲ τὸ ἄνω Πάσχα θεάσῃ, ἂν οὐ πικρίδας καὶ ἄζυμα φάγῃς διὰ παντός. Πικρίδες ἐστὶν ἡ τῆς νηστείας βία καὶ πόνος. Ἄζυμα δέ, τὸ μὴ φυσώμενον φρόνημα. Τῆ σὴ ἀναπνοῇ συγκολληθήτω ὁ λόγος τοῦ λέγοντος. Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ τοῦ δαίμονος «παρενοχλεῖν μοι, ἐνεδύομένην σάκκον καὶ ἐταπεινούν ἐν νηστεία τὴν ψυχὴν μου». Καὶ «ἡ προσευχὴ μου εἰς κόλπον ψυχῆς μου ἐνεκόλλητο». Νηστεία ἐστὶ βία φύσεως, καὶ περιτομὴ ἠδύτητος λάρυγγος, πυρώσεως ἐκτομῆ, πονηρῶν ἐννοιῶν ἐκκοπή, ἐνυπνιασμῶν ἐλευθερία, προσευχῆς καθαρότης, ψυχῆς φωστήρ, νοδὸς φυλακὴ, πωρώσεως λῦσις, κατανύξεως θύρα, στεναγμὸς ταπεινός, συντριμμὸς ἰλαρός, πολυλογίας ἀργία, ἡσυχίας ἀφορμή, ὑπακοῆς φύλαξ, ὕπνου κουφισμὸς, ὑγεία σώματος, ἀπαθείας πρόξενος, ἀμαρτημάτων ἄφεσις, παραδείσου θύρα καὶ τρυφή. Ἀπαιτήσωμεν καὶ τοῦτον, μᾶλλον δὲ πρὸ πάντων τούτων τὸν προστάτην τῶν κακῶν ἡμῶν πολέμιον, τὴν θύραν τῶν παθῶν, τὴν πτώσιν τοῦ Ἀδάμ, τὴν τοῦ Ἡσαΐ ἀπώλειαν, τῶν Ἰσραηλιτῶν τὸν ὄλεθρον, τὴν τοῦ Νῶε ἀσχημοθέαν, τὴν τῶν υἱῶν Ἡλεί τοῦ ἱερέως ἐξολόθρευσιν, τὴν τῶν μολυσμῶν χειραγωγόν. Πόθεν δὲ τίκτεται, καὶ τίνες οἱ ταύτης ἀπόγονοι; Τίς τε ὁ συντρίβων αὐτήν; Καὶ τίς ὁ ἀπολλύων αὐτήν εἰς τέλος; Λέγε ἡμῖν, ὧ ἡ πάντων τῶν βροτῶν τυραννίς, ἡ πάντα ὠνησαμένη χρυσίῳ ἀπληστίας, πόθεν τὴν εἴσοδον ἐν ἡμῖν κέκτησαι; Καὶ τί μετὰ τὴν εἴσοδον τίκτειν πέφυκας; Καὶ τίς ἡ σοῦ ἐξ ἡμῶν ἐξοδος; Ἡ δὲ ἐπὶ ταῖς ὕβρεσι πονήσασα, πρὸς ἡμᾶς τυραννικῶς ἡ μαιμάσσουσα, καὶ ἀγρία ἀπεκρίνετο. Τί με λοιδορίας βάλλετε, οἱ ἐμοὶ ὑπεύθυνοι τυγχάνοντες; Πῶς δὲ μου χωρισθῆναι σπουδάζετε; Κἀγὼ τῆ φύσει συνδέδεμαι. Ἐμοῦ θύρα, φύσις βρωμάτων. Ἐμοῦ δὲ ἀπληστίας συνήθεια αἴτιος. Ἐμοῦ δὲ πάθους ὑπόθεσις συνήθεια προλαβοῦσα, καὶ ἀναλγησία ψυχῆς, καὶ ἀμνημοσύνη θανάτου. Πῶς δὲ τῶν ἐμῶν ἀπογόνων τὰ ὀνόματα ζητεῖτε μαθεῖν; Ἐξαριθμήσομαι αὐτούς, καὶ ὑπὲρ ἄμμον πληθυνθήσονται. Ὅμως τοὺς πρωτοτόκους μου καὶ ἀγαπητοὺς ἀκούσατε τίνες προσαγορεύονται. Υἱὸς πρωτότοκός μου, πορνείας ὑπουργός, ἐκείνου δὲ δεύτερος σκληρότης καρδίας. Ὁ ὕπνος τρίτος, θάλασσα λογισμῶν, κύματα μολυσμῶν, βυθὸς ἀγνώστων καὶ ἀρρήτων, ἀκαθαρσιῶν ἐξ ἐμοῦ ἐκπορεύονται. Ἐμοῦ θυγατέρες ὀκνηρία, πολυλογία,

παρρησία, γελωτοποιία, εὐτραπεία, ἀντιλογία, σκληροτραχηλία, ἀνηκοία, ἀναισθησία, αἰχμαλωσία, μεγαλαυχία, θρασύτης, φιλοκοσμία, ἣν διαδέχεται προσευχὴ ῥυπαρά, καὶ ῥεμβασμοὶ λογισμῶν. Πολλάκις δὲ καὶ συμφοραὶ ἀνέλπιστοι καὶ ἀπροσδόκητοι, αἷς προσωμίλησε ἀνελπιστίαν ἢ πάντων χαλεπωτέρα. Ἐμὲ πολεμεῖ μὲν, οὐ νικᾷ δὲ μνήμη πταισμάτων. Ἐχθραίνει μοὶ εἰς ἅπαν ἔννοια θανάτου, τὸ δὲ ἐμὲ καταργοῦν τελείως ἐν ἀνθρώποις οὐδέν. Ὁ κτησάμενος παράκλητο, τούτῳ ἐντυγχάνει κατ' ἐμοῦ. Κάκεῖνος δυσωπηθεῖς, ἐμπαθῶς οὐκ ἔᾶ με ἐνεργεῖν. Οἱ γὰρ ἐκείνου ἄγευστοι, διὰ τῆς ἐμῆς γλυκύτητος πάντως ἠδύνεσθαι ζητοῦσι.

Ἀνδρεία νικῆ. Ὁ ἰσχύσας δῆλος πρὸς ἀπάθειαν καὶ σωφροσύνην ἀκροτάτην ἐπειγόμενος.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ' – Περὶ ἀφάρτου ἐν φθαρτοῖς ἐκ καμάτων καὶ ἰδρώτων ἀγνείας καὶ σωφροσύνης

Ἀγνεία ἐστὶν ἀσωμάτου φύσεως οἰκείωσις. Ἀγνεία ἐστὶν φύσεως ὑπὲρ φύσιν ὑπερφυῆς ἄρνησις καὶ ἀσωμάτων σώματος θνητοῦ καὶ φθαρτοῦ παράδοξος ὄντως ἄμιλλα. Ἄγνός ἐστιν ὁ ἔρωτι ἔρωτα διακρουσάμενος, καὶ πῦρ πυρὶ ἀύλω ἀποσβέσας. Σωφροσύνη ἐστὶν καθολικὴ πασῶν τῶν ἀρετῶν ἐπωνυμία. Σώφρων ἐστὶν ὁ ἐν αὐτοῖς τοῖς ὕπνοις μηδεμίαν κίνησιν τῆς προσούσης αὐτῷ καταστάσεως αἰσθόμενος. Σώφρων ἐστίν, ὁ τελείαν ἀναισθησίαν ἐπὶ διαφορᾷ σωμάτων διὰ παντὸς κτησάμενος. Οὗτος κανὼν καὶ ὄρος τῆς τελείας καὶ παναγνοῦ ἀγνείας, τὸ ὡσαύτως ἐπ' ἐμψύχοις τε καὶ ἀψύχοις, λογικοῖς τε καὶ ἀλόγοις διακεῖσθαι. Μηδεὶς τῶν ἀγνείαν ἐξησκηκότων ἑαυτῷ τὴν ταύτης κτῆσιν λογίσοιτο τὴν γὰρ φύσιν αὐτῆν νικῆσαι τῶν οὐκ ἐνδεχομένων ἐστίν. Ὅπου φύσεως ἦττα γέγονεν, ἐκεῖ τοῦ ὑπὲρ φύσιν παρουσία ἐπέγνεται. Χωρὶς γὰρ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος καταργεῖται. Ἀρχὴ μὲν ἀγνείας ἀσυγκατάθετος λογισμὸς, καὶ ἀνειδώλοι διὰ χρόνων ἐκκρίσεις. Μεσότης ἀγνείας, φυσικαὶ κινήσεις ἐπὶ πλήθει βρωμάτων, καὶ μόνων ἀνειδώλως συνιστάμεναι, καὶ ρεύσεως ἀπηλλαγμένα. Τέλος δέ, νέκρωσις σώματος προθανόντων λογισμῶν. Μακάριος ἀληθῶς, ὃς ἐν παντὶ σώματι, καὶ χρώματι, καὶ ὥρα τελείαν ἀναισθησίαν ἐκτήσατο. Οὐχ ὁ τὴν πηλὸν ἄρρυπον φυλάξας, οὗτος ἀγνός, ἀλλ' ὁ τὰ μέλη ταύτης τῇ ψυχῇ ὑποτάξας τελείως. Μέγας μὲν ὁ ἐπὶ ἀφῆ διαμένων ἀπαθῆς διαμείνας ἄτρωτος, καὶ νικήσας πυρὸς θεᾶν ἐννοία κᾶλλους τῶν ἄνω. Ὁ μὲν εὐχῆ τὸν κύνα ἀπωθούμενος, τῷ μαχομένῳ προσέοικε λέοντι. Ὁ δὲ ἀντιρρήσει τοῦτον ἀνατρέπων, τῷ καταδιώκοντι ἔτι τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ. Ὁ δὲ τὴν τούτου προσβολὴν εἰς ἅπαξ ἐξουθενήσας, εἰ καὶ ἐν σαρκὶ ἐστίν, ἀλλὰ γε τῆς σοροῦ ἀνέστη. Εἰ τοῦτο ἀληθοῦς ἀγνείας τεκμήριον, τὸ ἀκίνητον εἶναι ἐν τοῖς καθ' ὕπνον φαντάσμασιν. Τοῦτο πάντως ὄρος ἀγνείας, τὸ ῥύσιν ὑπομένειν γρηγοροῦντα τοῖς ἐνθυμήμασιν. Ὁ μὲν ἐξ ἰδρώτων καὶ μοχθῶν πολεμῶν τούτῳ τῷ ἀντιδίκῳ τῷ καταδήσαντι βρυλλίῳ τὸν ἐχθρὸν ἑαυτοῦ ἔοικεν. Ὁ δὲ ἐξ ἐγκρατείας καὶ ἀγρυπνίας τῷ κλοιᾷ τοῦτον περιβαλόντι. Ὁ δὲ διὰ ταπεινοφροσύνης, καὶ ἀοργησίας, καὶ διψῆς, τῷ ἀποκτείναντι τὸν πολέμιον, καὶ ἐν ψάμμῳ κρύψαντι. Ψάμμον νοήσεις τὴν ταπείνωσιν. Οὐ γὰρ τρέφει παθῶν βοσκὴν, ἀλλ' ἔστι γῆ καὶ σποδός. Ἔτερος ὁ ἐξ ἀγώνων, καὶ ἕτερος ὁ ἐκ ταπεινώσεως. Καὶ ἄλλος, ὁ θεία ἀποκαλύψει τὸν τύραννον δεδεμένον ἔχων. Ὁ μὲν τῷ ἑωσφόρῳ, ὁ δὲ τῷ λαμπρῷ ἠλίῳ προσεοίκασιν. Ἀμφοτέρω δὲ ἐν οὐρανοῖς τὸ πολίτευμα κέκτηνται. Ἐκ μὲν αὐγῆς φῶς, ἐκ φωτὸς δὲ ἀνέτειλε ἥλιος. Ὡς καὶ ἐπὶ τῶν εἰρημένων ἔστι νοῆσαι καὶ εὐρεῖν. Ὑποκρίνεται μὲν ἀλώπηξ ὕπνον, δαίμων δὲ καὶ σωφροσύνην. Ἀλλ' ἢ μὲν, ἵνα ὄρνιν ἀπατήσῃ ὁ δὲ ἵνα ψυχὴν ἀπολέσῃ. Μὴ πιστεύσης τῇ πηλῷ ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ μὴ θαρρήσῃς αὐτῇ ἄχρι Χριστοῦ ὑπαντήσεις. Μὴ θάρσει ἐξ ἐγκρατείας μὴ πίπτειν. Μηδὲ γὰρ ἐσθίων τις ἐξ οὐρανοῦ ἐρρίφη. Ἀποταγὴν τινες γνωστικοὶ καλῶς ὠρίσαντο λέγοντες ταύτην ἐχθρὰν πρὸς σῶμα, καὶ μάχην πρὸς κοιλίαν. ἐν μὲν τοῖς

εἰσαγωγικοῖς, ἐκ τρυφῆς τὰ πτώματα ἐπίπαν πεφύκασι γίνεσθαι τὰ τοῦ σώματος. Ἐν δὲ μέσοις, καὶ ἐξ ὑψηλοφροσύνης, πλὴν ὅτι καὶ ἐν εἰσαγωγικοῖς. Ἐν τοῖς δὲ τῇ τελειότητι προσεγγίζουσι, καὶ ἐκ τοῦ κατακρίνειν τὸν πλησίον καὶ μόνον.

Τινὲς μεμακαρίκασι τοὺς φύσει εὐνούχους εὐνούχους ἀποτεχθέντας, ὡς τῆς τοῦ σώματος τυραννίδος λελυτρωμένους. Ἐγὼ δὲ μεμακάρικα τοὺς καθημερινοὺς εὐνούχους οἵτινες λογισμῶ ὥσπερ μαχαίρα ἑαυτοὺς ἀκρωτηριάζειν πεφύκασιν. Ἐώρακα ἀκουσίως πεσόντας, καὶ ἐώρακα ἐκουσίως πίπτειν βουλομένους μὲν, μὴ δυναμένους δέ, καὶ τῶν καθ' ἡμέραν πιπτόντων αὐτοὺς μᾶλλον ἐταλάνισα, ὡς καὶ μὴ δυναμένους τῆς δυσωδίας ἐφίεσθαι. Ἐλεινὸς ὁ πίπτων, ἐλεινότερος δὲ ὁ καὶ ἐτέρω τοῦτο προξενῶν. Διότι τῶν δύο πτωμάτων καὶ τῆς ἐτέρου ἡδονῆς αὐτὸς τὸ βάρος ἐπισύρεται. Μὴ θέλε δικαιολογίαις καὶ ἀντιρρήσεσιν ἀνατρέπειν τὸν τῆς πορνείας δαίμονα διότι ἐκεῖνος τὰ εὐλόγα κέκτηται ὡς φυσικῶς ἡμῖν μαχόμενος. Ὁ τὴν ἑαυτοῦ σάρκα βουληθεὶς πολεμῆσαι, ἢ νικῆσαι ἐξ ἑαυτοῦ, εἰς μάτην τρέχει. Ἐὰν γὰρ μὴ Κύριος καταλύσης οἶκον σαρκός, καὶ οἰκοδομήσῃ οἶκον ψυχῆς, εἰς μάτην ἠγρύπνησε, καὶ ἐνήστευσε ὁ καταλύων. Ἀνάθου Κυρίῳ τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν, ἐπιγνοὺς εἰς ἅπαν τὴν οἰκείαν ἀδυναμίαν, καὶ λήψη χάρισμα σωφροσύνης ἀνεπαισθήτως. Ἔστιν ἐν τοῖς ἡδυπαθέσιν, ὃ μοὶ τις αὐτῶν ἐν πείρᾳ γεγωνῶς μετὰ τὴν ἔκνηψιν διηγήσατο αἰσθησίς τινος σωμάτων ἔρωτος, καὶ πνεῦμα ἀναιδὲς καὶ ἀπάνθρωπον αὐτῇ τῆς καρδίας αἰσθήσει ἐναργῶς ἐγκαθήμενον, καὶ σωματικοῦ καρδίας πόνου δίκην ἐκ πυρὸς καμίνου, τῷ πολεμουμένῳ αἰσθῆσθαι παρασκευάζον, Θεὸν μὲν μὴ φοβούμενον, μνήμην κολάσεως ὡς οὐδὲν καταφρονῶν, εὐχὴν βδελυσσόμενον, καὶ ἐπ' αὐτῇ τῇ πράξει σχεδὸν ἐπιτελουμένη νεκρῶν λειψάνων ὡς ἀψύχων λίθων τὴν θεωρίαν λογίζομενον ἔκνουν τινά, καὶ ἐξεστηκότα τὸν πάσχοντα ἀπεργαζόμενον λογικῆς καὶ ἀλόγου οὐσίας ἐν ἐφέσει διηνεκεῖ μεμεθυσμένον. Οὐ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι, οὐκ ἂν ἐσώσθη πᾶσα ψυχὴ, τὴν πληρὸν ταύτην τὴν αἷματι καὶ χυμῷ ῥυπαρῷ συγκεκραμένην, ἠμφιεσμένην. Πῶς γάρ; Διότι πᾶν τὸ γεγονὸς, τῆς συγγενείας τῆς ἑαυτοῦ ἐμφίεται ἀπλήστως. Τὸ αἷμα αἵματος, καὶ ὁ σκώληξ σκώληκος, καὶ ἡ πληρὸς πληοῦ. Οὐκ οὖν καὶ ἡ σὰρξ σαρκός; Κἂν μεθοδείαις αὐτὴν τὴν ἀπατεῶνα ἀπατᾶν δοκιμάζωμεν, οἱ τῆς φύσεως καὶ τῆς βασιλείας βιασταὶ καὶ ἐπιθυμηταὶ τοῦ μὲν προειρημένου πολέμου, οἱ μὴ πειρασθέντες, μακάριοι. Εὐξώμεθα εἰς ἅπαν τῆς αὐτοῦ τοιαύτης λυτρωθῆναι πείρας. Οἱ γὰρ ἐν τῷ προειρημένῳ κατολισθήσαντες βόθρῳ τῶν ἐκείνη τῇ κλίμακι ἀνερχομένων, καὶ κατερχομένων μακρὰν ἀποπίπτουσι, καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν ἀναβᾶσιν ἰδρώτων πολλῶν μετὰ λιμοῦ δέονται ἀκροτάτου. Σκοπήσωμεν μήπως ἐπὶ τῶν νοερῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, ὥσπερ ἐν αἰσθητῷ πολέμῳ, ἐν τῇ παρατάξει αὐτῶν τῇ πρὸς ἡμᾶς οἰκείαν τινά ἕκαστος αὐτῶν τὴν ἐγχείρησιν μετέρχεσθαι τέτακται. Ὅπερ θαῦμα ἐπεσημηνάμην ἐν τοῖς πειραζομένοις. Καὶ ἐώρακα πτώματα πτωμάτων χαλεπότερα καὶ ἔχων νοῦν ἀκούειν ἀκουέτω.

Εἴθισται τῷ δαίμονι καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ἀγωνιζομένοις, καὶ τὸν μονήρη βίον

μετερχομένοις πολλάκις πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ὀρμὴν, καὶ τὴν σπουδὴν καὶ μηχανὴν, καὶ πανουργίαν, καὶ ἐπίνοιαν, ἐν τοῖς παρὰ φύσιν μόνον, καὶ οὐκ ἐν τοῖς κατὰ φύσιν αὐτοὺς παρακευάζειν πολεμείσθαι. Ὅθεν καὶ πολλάκις τῷ θήλει συνδιάγοντες, πρὸς αὐτὸ εἰς ἐπιθυμίαν, ἢ ἔννοιαν ὅλως μὴ πολεμούμενοι, ἑαυτοὺς μεμακαρίκασιν, ἀγνοήσαντες οἱ τάλανες ὅτι ὅπου μείζων ὁ ὄλεθρος, ἐκεῖ τοῦ ἐλάττονος χρεία οὐ καθέστηκεν. Οἶμαι δυοῖν τούτων αἰτιῶν οἱ φόνιοι ἡμᾶς τοὺς ἀθλίους οἱ πανάθλιοι ἐν τοῖς παρὰ φύσιν ἐκπορθεῖν πεφύκασιν, ὡς τῆς ὕλης τοῦ πτώματος πανταχοῦ ἡμῶν εὐπορούντων. Καὶ ὡς μείζονα τὴν τιμωρίαν κεκτημένων. Οἶδε τὸ εἰρημένον ὁ τῆς ὀνάγροις πρώην μὲν ἐπιτρέπων. Ἐσχατον δὲ ὑπὸ τῶν ἀγρίων ὀνάγρων ἐλεεινῶς ἐπιτραπεῖς καὶ ἐμπαιχθεῖς, καὶ οὐρανίῳ τρεφόμενος ἄρτω, ὕστερον δὲ τοῦ καλοῦ στερηθεῖς, καὶ τὸ δὴ θαυμαστότερον, ὅτι καὶ μετὰ μετάνοιαν στύλος μὲν μέγας ἔπεσεν, Ἀντώνιος. Τὸν δὲ τρόπον τῆς πτώσεως ὁ σοφὸς ἀπέκρυψεν. Ἐγίνωσκε γὰρ εἶναι πορνείαν σωματικῶς, καὶ ἐκτὸς ἐτέρου σώματος. Ἔστι τις θάνατος ἐν ἡμῖν καὶ ἀπώλεια πτώματος ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἀεὶ συμπεριφερόμενος, ἐν νεότητι μάλιστα. Ὅν ἐγωγε γραφῇ παραδοῦναι οὐ τετόλμηκα ἐπέσχε γὰρ μου τὴν χεῖρα ὁ εἰρηκῶς. *«Τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπὸ τινων, αἰσχροὺν ἐστὶ καὶ λέγειν, καὶ γράφειν καὶ ἀκούειν»*. Τὴν μὲν ἐμὴν ταύτην καὶ οὐκ ἐμὴν ἐχθρὰν φύλην σάρκα, Παῦλος μὲν θάνατον προσηγόρευσε. *«Τίς με γάρ, φησί, ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;»* Ἄλλος δὲ θεολόγος ἐμπαθῆ καὶ δούλην καὶ νυκτερινὴν τινὸς δέ, τινὸς χάριν τοιαύταις πρὸς αὐτὴν προσηγορίαις ἐχρήσαντο, μαθεῖν ἐδίψων. Εἰ θάνατος, ὡς προλέλεκται, σὰρξ ὁ ταύτην νικήσας πάντως οὐ ἀποθνήσκει. Καὶ τίς ἔστιν ἄρα ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὃς ζήσεται, καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον μολυσμοῦ σαρκὸς αὐτοῦ; Ζητετέον δυσωπῶ, τίς μείζων. Ὁ θανὼν καὶ ἀναστάς, ἢ ὁ μὴδ' ὄλως θανὼν. Καὶ ὁ μὲν τὸν δεῦτερον μακαρίσας, ἔψευσται θανὼν γὰρ ὁ Χριστὸς ἀνέστη. Ὁ δὲ τὸν πρῶτον, μηδεμίαν παρὰ τοῖς θνήσκουσι, μᾶλλον δὲ πίπτουσι τὴν ἀπόγνωσιν εἶναι δυσωπεῖ. Φιλάνθρωπον γὰρ τὸν Θεὸν ὁ ἀπάνθρωπος ἐχθρὸς ὁ τῆς πορνείας προστάτης λέγει. Καὶ τὴν πολλὴν συγγνώμην τῷ πάθει τούτῳ ὡς φυσικῶ παρέχοντα. Ἐπιτηρήσωμεν δὲ δόλους δαιμόνων, καὶ μετὰ τὴν πρᾶξιν δικαιοκρίτην αὐτόν, καὶ ἀσυγχώρητον εὐρήσομεν αὐτοὺς ὀνομάζοντας. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἵνα ἐπὶ τὴν ἀμαρτίαν προτρέψωνται, οὕτως ἐχρήσαντο. Νῦν δὲ λοιπόν, ἵνα ἐπὶ τὴν ἀπόγνωσιν ἡμᾶς καταποντίσωσι. Τῆς μὲν λύπης καὶ ἀπογνώσεως συνισταμένης, ἑαυτοὺς ἐπὶ τῷ πταίσματι ἐκδιδόναι πάλιν οὐ πεφύκαμεν. Ταύτης δὲ κατασβεσθείσης, πάλιν ὁ τῆς φιλανθρωπίας ἡμᾶς τύραννος διαδέχεται. Καθόσον ἄφθαρτος καὶ ἀσώματος ὁ Κύριος, κατὰ τοσοῦτον τῇ ἀγνείᾳ καὶ τῇ ἀφθαρσίᾳ τοῦ σώματος ἡμῶν εὐφραίνεται, οὐδενὶ οὕτως ἐτέρῳ ὡς τῇ δυσωδίᾳ τῆς πορνείας τινὲς φασὶν ἐπιχαίρειν τοὺς δαίμονας. Οὐκ οὖν οὐδὲ πάρει ἐτέρῳ, ὡς τῷ τοῦ σώματος μολυσμῷ.

Ἄγνεια Θεοῦ οικείωσις καὶ ὁμοίωσις κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώποις. Μήτηρ μὲν γλυκύτητος, γῆ καὶ δρόσος. Μητὴρ δὲ ἀγνείας ἡσυχία οὖν ὑπακοῆ. Ἡ μὲν ἐξ ἡσυχίας κατορθουμένη τοῦ σώματος ἀπάθεια, κόσμῳ πολλάκις πλησιάζουσα οὐκ ἀσάλευτος διέμεινεν. Ἡ δὲ ἐξ ὑποκοῆς προσγινομένη, πανταχοῦ δόκιμος καὶ

ἀκράδαντος. Εἶδον ὑπερηφανίαν ταπεινοφροσύνης πρόξενον, καὶ τοῦ λέγοντος ἐμνημόνευσα, «*Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου;*» Λάκκος καὶ κῆμα τύφου, πτώμα. Πτώμα δὲ πολλάκις ἐν τοῖς βουλομένοις ταπεινοφροσύνης ὑπόθεσις. Ὁ μετὰ γαστριμαργίας καὶ κόρου τὸν τῆς πορνείας νικῆσαι βουλόμενος δαίμονα, ὁμοίος ἐστὶ τῷ μετὰ ἐλαίου σβεννύοντι ἐμπρησμόν. Ὁ μετὰ ἐγκρατείας καὶ μόνης πόλεμον δοκιμάσας καταπαῦσαι ὁμοίος ἐστὶ τῷ μιᾷ χειρὶ νηχομένῳ, καὶ πελάγους λυτροῦσθαι φιλονεικοῦντι. Σύζευξον ἐγκρατεία ταπεινώσιν. Ἐκτος γὰρ τῆς δευτέρας ἢ προτέρα ἀνωφελῆς εὐρίσκεται. Ὅστις ἑαυτὸν ὑπὸ τινος πάθους πλεονεκτούμενον θεάσεται, κατ' αὐτοῦ καὶ μόνου πρὸ πάντων ὀπλισάτω ἑαυτόν, καὶ μάλιστα τοῦ ἐμφυλίου ἐχθροῦ. Τούτου γὰρ μὴ καθαιρεθέντος, οὐδὲν ἐκ τῆς τοῦτον, καὶ ἡμεῖς πατάξαντες πάντως ἐν τῇ βατῷ τῆς ταπεινώσεως τὸν Θεὸν ὀψόμεθα. Ἡσθόμην ἐγὼ πειραζόμενος τὸν λύκον τοῦτον, χαρὰν ἄλογον, καὶ δάκρυα, καὶ παράκλησιν τῇ ψυχῇ ἀπατηλῶς ποιοῦντα, καὶ ἐδόκουν νηπιώδης καρπὸν καὶ οὐ φθορὰν κατέχειν. Εἰ πᾶσα ἀμαρτία ἦν ἂν ποιήσῃ ἄνθρωπος ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν, ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἀμαρτάνει, πάντως διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ αὐτὴν τὴν τῆς σαρκὸς οὐσίαν μολύνει τῇ ῥοῇ πεφύκαμεν. Ὅπερ ἐπ' ἄλλης ἀμαρτίας γίνεσθαι ἀδύνατον. Ζητῶ δὲ ἐγὼ πῶς ἐπὶ πάσης ἀμαρτίας σφαλλομένους τοὺς ἀνθρώπους καὶ μόνον, σεσηνηθίκαμεν λέγειν. Ἐπὶ δὲ τινα πεπορνευκότα ἀκούσωμεν, ὀδυνηρῶς λέγομεν. Ὁ δεῖνα πέπτωκεν. Φεύγει ἄγκιστρον ἰχθύς ὀξέως, καὶ φιλήδονος ψυχὴ ἀποστρέφεται ἠσυχίαν. Ὅταν πρὸς ἀλλήλους τινὰς ὁ διάβολος δεσμὸν αἰσχροὺν δῆσαι βούλεται, τὰ ἐκάτερα μέρη δοκιμάσας, ἐκεῖθεν τοῦ πυρὸς ἄρχεται. Πολλάκις οἱ περὶ τὸ φιλήδονον ῥέποντες, συμπαθεῖς καὶ ἐλεήμονες, καὶ συνδάκρυες, καὶ κόλακες εἶναι τὰ τοιάδε κέκτηται. Γνωστικὸς με ἀνὴρ φοβερὸν ἐπηρώτησε πρόβλημα. Ποία, φήσας, ἀμαρτία, φόνου καὶ ἀρνήσεως χωρὶς, βαρυτέρα πάντων καθέστηκε; Κάμοῦ, τὸ εἰς αἵρεσιν πεσεῖν εἰρηκότος. Καὶ πῶς, φησὶν, αἰρετικούς ἐκκλησία μὲν καθολικὴ δεχομένη σὺν τῷ γνησίῳ τῆς οἰκείας αἵρέσεως ἀναθεματισμῷ τῆς τῶν μυστηρίων αὐτοῦ ἀξιοῖ μεταλήψεως. Τὸν δὲ πεπορνευκότα ἐξομολογούμενον, καὶ τῆς ἀμαρτίας παυόμενον εἰσδεχομένη ἐπὶ χρόνους αὐτὸν τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἀφορίζειν παρὰ τῶν ἀποστολικῶν ὑποτρέπεται κανόνων; Κάμοῦ τῇ ἀπορίᾳ καταπλαγέντος, τὸ ἄτοπον μεμῆνηκεν ἄπορον καὶ ἀδιάλυτον. Ἐρευνήσωμεν καὶ μετρήσωμεν, καὶ τηρήσωμεν ποία μὲν ἐν τῇ ψαλμοδία ἐκ τοῦ τῆς πορνείας δαίμονος ἠδύτης ἡμῖν προσγίνεται. Ποία δὲ ἐκ τῶν λόγων τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ὑπαρχούσης χάριτος καὶ δυνάμεως.

Μὴ λάθῃς σεαυτὸν, ὃ νέε. Εἶδον γὰρ ἐκ ψυχῆς τινὰς τοῖς ἑαυτῶν προσφιλέσι προσευχομένους, καὶ ἐκ πορνείας κινούμενοι, ἐδόκουν μνήμην καὶ θεσμὸν ἀγάπης ἐκτελεῖν. Ἔστι δι' ἀφῆς σωματικῶς μολύνεσθαι. Οὐδὲν γὰρ βαρύτερον ταύτης τῆς αἰσθήσεως. Μέμνησο τοῦ συμπλέξαντος τῇ χειρὶ τὸ θέριστρον, καὶ νάρκα χεῖρα ἐπὶ φυσικῶν, καὶ οὐ φυσικῶν, οἰκείου τε καὶ ἀλλοτρίου σώματος. Οἶμαι μὴ λέγεσθαι τινα τὸ παράπαν ἅγιον φερωνύμως, εἰ μὴ πρότερον τὴν γῆν ταύτην εἰς ἀγιασμόν μεταποίησιν, εἶπερ καὶ ἔνεστι μεταμορφῶσαι. Ἐν τῇ στρωμνῇ ἀναπεσόντες, τότε

νήψωμεν. Διότι ὁ νοῦς τότε χωρὶς τοῦ σώματος συμπαλαίει τοῖς δαίμοσι κἄν εὐρεθῆ φιλήδονος, προδότης ἠδέως γίνεται. Μνήμη θανάτου πάντως συγκοιμηθήτω σοι, καὶ συναναστήτω σοι, καὶ μονολόγιστος Ἰησοῦ εὐχή. Οὐδὲν γὰρ ὡς ταῦτα ἐν τῷ ὕπνῳ εὐρησεῖς βοηθήματα. Τινὲς ἐκ βρωμάτων μόνων τοὺς πολέμους καὶ τὰς ἐκκρίσεις εἶναι δοκιμάζουσιν. Ἐγὼ δὲ ἐσχάτως νοσοῦντας, καὶ εἰς ἄκρον νηστεύοντας, ταύταις ἰσχυρῶς μολυνομένους τεθέαμαι. Ἠρώτησά ποτὲ τινα περὶ τούτων τῶν δοκιμωτάτων διακριτικῶν μοναχῶν. Καὶ ἐδίδαξεν ὁ μακάριος μάλα σαφῶς. Ἔστι, φησὶν ὁ ἀοίδιμος καθ' ὕπνους ἔκκρισις ἐκ πλήθους βρωμάτων καὶ ἀνέσεως. Ἐτέρα ἐξ ὑπερηφανίας, ὅταν ἐν τῇ χρονία ἡμῶν τυφώμεθα ἀρρέυστία. Καὶ ἔστιν ἐκ τοῦ τὸν πλησίον κατακρίνειν καὶ αἱ μὲν δύο, φησί, δύνανται καὶ τοῖς ἀσθενοῦσι ἐπισυμβαίνειν. Νομίζω δὲ καὶ αἱ τρεῖς. Εἰ δὲ τις ἑαυτὸν πασῶν τῶν προειρημένων αἰτιῶν καθαρεύοντα ψηλαφήσειε, μακάριος τῆς τοιαύτης ἀπαθείας ἐργάτης, ἐκ φθόνου δαιμόνων, καὶ μόνον τὸ συμβὰν πεπονθῶς τοῦτο τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ συγχωρήσαντος γενέσθαι ἐκ χρόνου, ἵνα δι' ἀναμαρτήτου συμφορᾶς ὑψηλοτάτην κτήσεται τὴν ταπείνωσιν. Μηδεὶς τὰ καθ' ὕπνους φαντάσματα πρὸς ἑαυτὸν μεθ' ἡμέραν λογίζεσθαι θελήσειεν. Σκοπὸς γὰρ καὶ οὗτος τοῖς δαίμοσιν, ἵνα ἐξ ἐνυπνίων γρηγοροῦντας ἡμᾶς μολύνωσιν. Ἀκούσωμεν καὶ ἄλλην τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν πανουργίαν. Ὡσπερ τὰ τὸ σῶμα βλάπτοντα βρώματα μετὰ χρόνον, ἢ ἡμέραν τὴν νόσον ἡμῖν ποιεῖν πεφύκασιν, οὕτω πολλάκις καὶ ἐπὶ τῶν τὴν ψυχὴν μολυνόντων αἰτιῶν ἐώρακα τρυφῶντας, καὶ παραυτικά μὴ πολεμουμένους. Καὶ ἐώρακα γυναιξὶ συνεσθίοντας, καὶ συνδιατρίβοντας καὶ μηδεμίαν πονηρὰν ἔννοιαν παρ' αὐτὰ λογιζομένους. Καὶ μέντοι θαρρήσαντες οἱ ἀπατώμενοι, ὅταν ἔδοξαν εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν ἔχειν, ἐν τῇ ἑαυτῶν κέλλῃ αἰφνίδιον ἔπαθον ὄλεθρον. Τίς δὲ ὁ ὄλεθρος, ὁ κατὰ μόνους ἡμῖν σωματικῶς καὶ ψυχικῶς γινόμενος. Οὐ μὲν πειρασθεὶς ἐπίσταται, ὁ δὲ μὴ πειρασθεὶς, γνῶναι οὐ δεῖται. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ καλὸν ἡμῖν βοήθημα σάκκος, σποδός, στάσις παννύχιος, ἐπιθυμία ἄρτου, γλῶσσα φλεγομένη, καὶ μετρίως δροσιζομένη, σορῶν οἴκησις, καὶ πρὸ πάντων ταπείνωσις καρδίας, καὶ εἰ δυνατόν, πατήρ, ἢ ἀδελφὸς σπουδαῖος, γηραιὸς τῷ φρονήματι εἰς βοήθειαν. Θαυμάζω γὰρ εἰ μόνος τις ἐκ πελάγους ναῦν διασῶσαι δύναται. Τὸ αὐτὸ πτόμα πολλάκις ἑκατονταπλάσιον τοῦ ἐτέρου πραχθέντος κρῖμα κεκτῆται, ἐκ τρόπου, ἐκ τόπου, ἐκ προκοπῆς, καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν. Παράδοξόν μοι τις καὶ ἀκρότατον ἀγνείας ὄρον ὑφηγήσατο.

Κάλλος γάρ, φησὶν, τίς θεασάμενος, τὸν Ποιητὴν μεγάλως ἐξ ἐκείνου ἐδόξασε καὶ ἀπὸ μόνης τῆς θεᾶς εἰς ἀγάπην Θεοῦ καὶ δακρύων πηγὴν κατεφέρετο. Καὶ ἦν θαμβὸς ιδέσθαι τὸν ἐτέρου βόθρον, ἄλλῳ στέφανον γενόμενον ὑπὲρ φύσιν. Εἰ πάντοτε ὁ τοιοῦτος ἐν τοῖς τοιούτοις αἰσθησὶν καὶ ἐργασίαν κέκτηται, ἀνέστη ἄφθαρτος πρὸ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως. Τῷ αὐτῷ κανόνι, καὶ ἐπὶ τῶν μελωδικῶν καὶ ᾠσμάτων χρησόμεθα. Οἱ μὲν γὰρ φιλόθεοι, εἰς ἰλαρότητα καὶ θείαν ἀγάπην, καὶ δάκρυα, καὶ ἐκ τῶν ἔξωθεν, καὶ ἐκ τῶν πνευματικῶν ῥόδων κινεῖσθαι πεφύκασιν. Οἱ δὲ φιλήδονοι, τὸ ἐναντίον. Τινὲς, καθὼς καὶ φθάσαντες εἶπομεν, ἐν τοῖς

ήσυχαστικοῖς τόποις, πολλῶ πλέον πολεμεῖσθαι πεφύκασι. Καὶ οὐ θαῦμα, φιλοχωροῦσι γὰρ ἐκεῖ πολλῶ πλέον οἱ δαίμονες ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐν ταῖς ἐρήμοις, καὶ ἐν τῇ ἀβύσσῳ ἐξορισθέντες πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν. Πολεμοῦσιν ήσυχαστῆ χαλεπῶς οἱ τῆς πορνείας δαίμονες ἵνα ὡς μηδὲν ὠφελούμενον ἐκ τῆς ἐρήμου πρὸς τὸν κόσμον διώξωσιν. Αναχωροῦσιν ἐξ ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ διαγόντων, ἵνα σὼ μὴ πολεμούμενοι τοῖς κοσμικοῖς συναπομείνωμεν. Ὅπου πολεμούμεθα, ἐκεῖ πάντως τῷ ἐχθρῷ χαλεπῶς πολεμοῦμεν. Μὴ πολεμούμενος γὰρ ἐξ ἡμῶν, φίλος ἐχθρῶν καὶ αὐτὸς εὐρίσκεται. Σκεπόμεθα τῇ χειρὶ τοῦ Κυρίου ἐν τῷ κόσμῳ κατὰ τινα χρεῖαν διάγοντες, ἴσως ἐξ εὐχῆς τοῦ πατρὸς πολλάκις, ἵνα μὴ καὶ ὁ Κύριος βλασφημηθῆ δι' ἡμᾶς. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἐξ ἀναληθσίας, καὶ τοῦ ἐν πολλῇ πείρᾳ καὶ κόρῳ, τῶν θεωμένων, καὶ λαλουμένων προϋπάρχειν. Ἡ καὶ τῶν δαιμόνων ὑποχωρούντων ἐκουσίως, καὶ καταλιμπανόντων ἡμῖν τὸν τῆς οἰήσεως δαίμονα τὸν τόπον πάντων ἀναπληροῦντα. Ἀκούσατε τοῦ ἀπατεῶνος τούτου μηχανῆν καὶ πανουργίαν, πάντες οἱ ἀγνεῖαν ἐξασκεῖν προαιρούμενοι, καὶ φυλάξασθε.

Διηγῆσατό μοι τις τῶν ἐν πείρᾳ τοῦ δόλου γεγονότων, ὡς πλειστάκις ὁ τῶν σωμάτων δαίμων ὑποστέλλει ἑαυτὸν εἰς τέλος, εὐλάβειαν ἀκροτάτην τῷ μοναχῷ ὑποτιθέμενος, καὶ δακρύων ἴσως πηγὴν κατὰ τὸν καιρὸν ἠνίκα γυναιξὶ συγκάθηται, ἢ διαλέγεται περὶ μνήμης τε θανάτου, καὶ κρίσεως, καὶ σωφροσύνης, αὐτὸν ταύτας νουθετεῖν ὑποβάλλων, ἵνα διὰ τοῦ λογού, καὶ τῆς ἐπιπλάστου εὐλαβείας προσδράμωσιν ὡς ποιμένι τῷ λύκῳ αἱ ἄθλια, καὶ συνηθείας, καὶ παρρήσιας λοιπὸν γενομένης, τότε τὸ πτώμα ὁ πανάθλιος ὑποστήσεται. Φεύγοντες φεύγωμεν τοῦ μὴ βλέπειν, μηδὲ ἀκούειν καρποῦ οὐ μὴ γεύσασθαι λοιπὸν συνεταξάμεθα. Θαυμάζω γὰρ τοῦ Δαυὶδ τοῦ προφήτου ἰσχυροτέρους ἑαυτοὺς λογιζόμεθα, ὅπερ ἀμήχανον. Οὕτως ὑψηλὸν καὶ μέγα τὸ της ἀγνεῖας ἐγκώμιον, ὡς τολμηῆσαι τινὰς τῶν Πατέρων ἀπάθειαν αὐτὴν προσαγορευῆσαι. Τινὲς φασιν ἀμήχανον λοιπὸν μετὰ γεῦσιν ἀμαρτίας, ἀγνὸν ὀνομάζεσθαι. Ἐγὼ δὲ αὐτοὺς ἀνατρέπων ἔφασκον. Δυνατὸν καὶ ῥάδιον τῷ βουλομένῳ ἀγριέλαιον εἰς καλλιέλαιον μετεγκεντρίσαι. Εἰ μὲν παρθένῳ τῷ σώματι αἱ κλεῖς τῶν ἄνω ἐπιστεύθησαν, δίκαια ἴσως οἱ προλεχθέντες ἐδογματίζον. Αἰσχυνέτω αὐτοὺς ὁ πενθερὰν κτησάμενος, καὶ ἀγνὸς γενόμενος, καὶ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας ἐπιφερόμενος. Πολύμορφος ὁ τῶν σωμάτων ὄφις. Τοῖς μὲν ἀπείροις ἐνσπείρων τὸ ἐν πείρᾳ καὶ γενέσθαι, καὶ παύσασθαι, τοῖς δὲ ἐμπείροις ἐκ τῆς μνήμης πρὸς τὴν πεῖραν αὐθις προτρέπεται ὁ δείλαιος. Πολλοὶ τῶν προτέρων ἐκ τῆς τοῦ κακοῦ ἀγνωσίας ἀπολέμητοι ὑπάρχουσι. Τῶν δὲ δευτέρων ὡς ἐν πείρᾳ τοῦ μύσους τούτου γεγονότες, ὀχλήσεις λοιπόν, καὶ πολέμους ὑφίστανται πλὴν καὶ τὸναντίον πολλάκις ἐστίν.

Ὅτε ἐκ τῶν ὑπνῶν ἀγαθοὶ καὶ εἰρηνικοὶ τινες ἀνιστάμεθα, ὑπὸ ἀγίων ἀγγέλων τοῦτο λεληθότως ὑπομένομεν, καὶ μάλιστα ὅταν μετὰ πολλῆς εὐχῆς καὶ νήψεως κοιμηθέντες τυγχάνωμεν. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ οὐκ ἀγαθοὶ τῶν ὑπνῶν ἀνιστάμεθα, ὑπὸ πονηρῶν ἐνυπνίων τοῦτο παθόντες. *«Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον, καὶ*

ἐπαιρόμενον, καὶ ταρασσόμενον, καὶ μαινόμενον ἐν ἐμοί», ὡς τὰ κέδρους τοῦ Λιβάνου, καὶ παρήλθον δι' ἐγκρατείας καὶ ἰδοῦ οὐκ ἦν ὡς τὸ πρὶν ὁ θυμὸς αὐτοῦ. Καὶ ἐζήτησα αὐτὸν ταπεινώσας μου τὸν λογισμόν, καὶ οὐχ εὐρέθη ἐν ἐμοὶ ὁ τόπος αὐτοῦ, ἢ τὸ ἴχνος αὐτοῦ. Ὅστις σῶμα ἐνίκησεν, οὗτος φύσιν ἐνίκησεν. Ὁ δὲ τὴν φύσιν νικήσας, πάντως ὑπὲρ φύσιν ἐγένετο. Ὁ δὲ οὗτος γενόμενος ἠλαττώθη βραχὺ τι παρ' ἀγγέλοις, ἵνα μὴ εἶπω, οὐδέν. Οὐ θαῦμα τῷ ἀύλῳ τὸν αὐλὸν μάχεσθαι. Θαῦμα δέ, ὄντως θαῦμα, τὸ ἔνυλον κατὰ τῆς ἐχθρᾶς ταύτης καὶ ἐπιβούλου ὕλης τοὺς αὐλοὺς ἐχθροὺς τροπώσασθαι. Πολλὴν περὶ ἡμᾶς ὁ ἀγαθὸς Κύριος ποιούμενος καὶ ἐν τούτῳ τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν τοῦ θήλεος ἀναισχυντίαν, ὥσπερ χαλινῷ τινι τῇ αἰδοῖ ἐπεστόμισεν. Εἰ γὰρ ἐκεῖνο πρὸς τὸ ἄρρην ἠτομόλει, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ. Ἄλλο προσβολή, καὶ ἄλλο συνδυασμός, καὶ ἄλλο συγκατάθεσις, καὶ ἄλλο αἰχμαλωσία, καὶ ἕτερον πάλῃ, καὶ ἄλλο τὸ λεγόμενον πάθος ἐπὶ τῆς ψυχῆς, παρὰ τοῖς τῶν πατέρων διακριτικοῖς εἶναι ὀρίζεται. Προσβολὴν μὲν γὰρ οἱ μακάριου εἶναι ὀρίζονται λόγον ψιλόν, ἢ εἰκόνα τοῦ τυχόντος νεοφανῶς ἐν τῇ καρδίᾳ ἐμφερομένην. Συνδυασμὸν δέ, τὸ συλλαλήσαι τῷ φανέντι μετὰ πάθους, ἢ ἀπαθῶς. Συγκατάθεσιν δὲ νεῦσιν ἐνήδονον τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ὀφθὲν γινομένην. Αἰχμαλωσίαν δὲ βιαίαν καὶ ἀκούσιον τῆς καρδίας ἀπαγωγὴν, ἢ ἐπίμονον καὶ τῆς ἀρίστης ἡμῶν καταστάσεως ἀφανιστικὴν συνουσίαν πρὸς τὸ τυχόν. Πάλῃ δὲ ὀρίζονται εἶναι ἰσοσθενῆ πρὸς τὸν μαχόμενον δύναμιν, ἐκουσίως ἢ νικῶσαν, ἢ τὴν ἤτταν ὑπομένουσαν. Πάθος δὲ κυρίως εἶναι λέγουσιν τὸ χρόνον μακρῷ ἐν τῇ ψυχῇ ἐμπαθῶς ἐμφωλεῦον, καὶ ὥσπερ εἰς ἕξιν αὐτὴν λοιπὸν ἐν τῇ πρὸς αὐτὸ συνηθείᾳ ἀγαγόν, καὶ αὐθαιρέτως λοιπὸν ἐν αὐτῷ καὶ οἰκείως αὐτομολοῦσαν.

Τούτων πάντων τὸ μὲν πρῶτον ἀναμάρτητον, τὸ δὲ δεύτερον οὐ πάντως, τὸ δὲ τρίτον πρὸς τὴν τοῦ ἀγωνιζομένου κατάστασιν. Ἡ δὲ πάλῃ ἢ στεφάνων, ἢ τιμωριῶν αἴτιος. Ἡ γὰρ αἰχμαλωσία ἐτέρως ἐν καιρῷ προσευχῆς, καὶ ἐτέρως ἐν ἐτέρῳ καιρῷ καὶ ἄλλως ἐπὶ μέσοις, καὶ ἄλλως ἐπὶ πονηροῖς ἐνθυμήμασι κρίνεται. Τὸ δὲ πάθος ἀναμφιβόλως ἐν πᾶσιν, ἢ ἀντιζύγῳ μετανοίᾳ, ἢ τῇ μελλούσῃ κολάσει ὑπόκειται. Ὁ τοίνυν τὸ πρῶτον ἀπαθῶς λογιζόμενος, πάντα τὰ ἔσχατα ὑφ' ἐν περιέκομεν. Ἔστι παρὰ τοῖς ἀκριβεστάτοις τῶν γνωστικῶν Πατέρων, καὶ ἕτερα τισ τούτων λεπτοτέρα ἔννοια, ὅπερ παραρρίπισμὸν νοοῦς τινες ὀνομάζεσθαι λέγουσιν, ὅστις χρόνου χωρὶς, καὶ λόγου καὶ εἰκόνοσ ὀξυτέρως τὸ πάθος τῷ πάσχοντι σημαίνειν πέφυκε, μνήμη ψιλῇ καὶ ἀσυνδιάστω ἀχρόνῳ τε καὶ ἀφράστῳ, παρὰ τισι σε καὶ ἀγνώστῳ τὴν ἑαυτοῦ ἐν τῇ ψυχῇ παρουσίαν ποιῶντος. Εἰ τις τοίνυν τὴν τοιαύτην αὐτοῦ λεπτότητα διὰ πένθους καταλαβεῖν ἠδυνήθη, οὗτος ἡμᾶς διδάξαι δύναται, πῶς τὲ ἐστὶ καὶ οφθαλμῷ μόνῳ ψιλῇ τε θεᾷ καὶ ἀφῆ χειρός, καὶ μέλους ἀκροάσει ἐκτὸς πάσης ἐννοίας, καὶ λογισμοῦ πορνεύων ψυχὴν ἐμπαθῶς. Τινὲσ φασιν ἐκ τῶν λογισμῶν τῆς καρδίας τὸ σῶμα εἰς πάθη ἔρχεσθαι. Τινὲσ δὲ πάλιν τὸ ἔμπαλιν, ἐκ τῶν τοῦ σώματος αἰσθήσεων τοὺς πονηροὺς ἀποτίκτεσθαι λογισμοὺς. Καὶ οἱ μὲν πρότεροί φασιν, ἐὰν μὴ ὁ νοῦς προδράμη, οὐκ ἂν τὸ σῶμα ἐπακολουθήσειν. Οἱ δὲ

δεύτεροι τὴν τοῦ σωματικοῦ πάθους κακουργίαν εἰς οἰκείαν συνηγορίαν φέρουσι λέγοντες. Πολλάκις ἐξ ἡδίστης ὄψεως ἢ χειρὸς ἀφῆς, ἢ εὐώδους ὀσφρήσεως, ἢ ἀκοῆς ἡδυφωνίας οἱ λογισμοὶ ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν εἴσοδον λαμβάνουσιν. Περί τούτων ὁ δυνάμενος ἐν Κυρίῳ διδάξει. Πάνυ γὰρ τὰ τοιαῦτα τοῖς διὰ γνώσεως τὴν πρακτικὴν μετερχομένοις ἀναγκαῖα καὶ ὠφέλιμα. Τοῖς γὰρ ἐν ἀπλότητι καρδίας ἐργάταις τούτων λόγος οὐδεὶς. Οὐ γὰρ πάντων ἢ γνῶσις, οὐδὲ πάντων ἢ μακαρία ἀπλότης, ὁ θώραξ πρὸς τοῦ τῶν πονηρῶν δόλους. Ἔνια μὲν τῶν παθῶν ἐκ τῶν ἔντος ἐπὶ τὸ σῶμα προέρχονται. Τινὰ δὲ πάλιν τὸ ἔμπαλιν καὶ ἐν τοῖς μὲν ἐν κόσμῳ τὸ δεύτερον. Ἐν δὲ τοῖς μονήρη βίον μετιοῦσι τὸ πρότερον διὰ τὴν τῶν ὑλῶν ἀπορίαν. Ἐγὼ δὲ περὶ τούτου ἐκεῖνο λέγω. Ζητήσεις παρὰ κακοῖς σύνεσιν, καὶ οὐχ εὐρήσεις. Ὅταν πολλὰ πρὸς τὸν ἐκ πηλοῦ σύζυγον δαίμονα ἀγωνισάμενοι, τοῦτον ἐκ τῆς ἡμετέρας καρδίας διὰ λίθων νηστείας, καὶ ξίφους ταπεινώσεως βασανίσαντες ἐξελάσωμεν, τότε λοιπὸν ἐν τῷ σώματι ὥσπερ σκώληξ τις ἐγκαθήμενος εἰς ἀλόγους τινὰς κινήσεις καὶ ἀκαίρους ἡμᾶς γαργαλίζων ὁ δαίμων μολύνειν βιάζεται. Τοῦτο δὲ μάλιστα πάσχειν εἰώθασιν οἱ τῷ τῆς κενοδοξίας δαίμονι πειθόμενοι, διότι ἐν καρδίᾳ μηκέτι λογισμοὺς πορνικοὺς συνεχῶς λογιζόμενοι, τῇ κενοδοξίᾳ προσεπέλασεν. Καὶ ὅτι τὸ εἰρημένον ἀψευδὲς, ὁπότεν ἡσυχίας τινὸς οὗτοι ἐπιλάβονται, νουνεχῶς ἑαυτοὺς ἀνακρινάτωσαν. Καὶ πάντως εὐρίσκουσι λογισμὸν τινα κατὰ βάθος τῆς καρδίας αὐτῶν, ὥσπερ τινὰ ὄφιν ἐν κόπρῳ κρυπτόμενον, καὶ ἐξ οἰκείας σπουδῆς καὶ προθυμίας τὸ κατόρθωμα τὸ τῆς καρδιακῆς ποσῶς ἀγνείας κατορθωκότας ὑποτιθέμενον, μὴ νοοῦντες οἱ τάλανες τό, «*Τὶ γὰρ ἔξεις ὁ οὐκ ἔλαβες δωρεάν*», ἢ ἐκ Θεοῦ, ἢ ἐξ ἐτέρων συνεργίας καὶ εὐχῆς; Σκοπεῖωσαν τοίνυν, καὶ πάση σπουδῇ τὸν προειρημένον ὄφιν τῆς ἑαυτῶν καρδίας διὰ ταπεινοφροσύνης πολλῆς νεκρώσαντες ἀποπεμπέσθωσαν, ὅπως τούτου ἀπαλλοτριωθέντες, δυνήσωνται ἴσως ποτὲ καὶ οὗτοι τοὺς δερματίνους χιτῶνας ἐκδύσασθαι, καὶ τὸν ἐπινίκιον τῆς ἀγνείας, εἰς ποτε τὰ ἀγνὰ νήπια, ὕμνον τῷ Κυρίῳ ᾄσαι. Εἴπερ ἐκδυσάμενοι οὐ γυμνοὶ τῆς ἐκείνων ἀκακίας καὶ ταπεινώσεως φυσικῆς εὐρεθήσονται. Ἐπιτηρεῖ καὶ αὐτοὺς οὗτος ὁ δαίμων, καὶ πολλῶ πλέον τῶν ἄλλων τοὺς καιροὺς, ὅταν μάλιστα οὐ δυνάμεθα σωματικῶς κατ' αὐτοῦ εὔξασθαι. Καὶ τότε πολεμεῖν ἡμᾶς δοκιμάζει ὁ ἀνόσιος. Συνέρχεται τοῖς μήπω κεκτημένοις προσευχὴν καρδίας ἀληθῆ ὁ ἐν τῇ σωματικῇ εὐχῇ σκυλμός, λέγω δὴ, ἔκτασις χειρῶν, στήθους τύψις, εἰς οὐρανοὺς εἰλικρινῆς ἀνάβλεψις, στεναγμῶν θόρυβος, γονάτων συνεχῆς κλίσις, ἅπερ ποιεῖν διὰ τοὺς παρόντας οὐ δύναται πολλάκις. Διόπερ τότε πολεμεῖν οἱ δαίμονες δοκιμάζουσιν. Οἱ δὲ μὴ ἰσχύοντες ἀκμὴν τῇ τοῦ νοῦς ἐμβριθείᾳ, καὶ ἀοράτῳ δυνάμει προσευχῆς ἀνθίστασθαι ἐξ ἀνάγκης ἴσως ὑποχαλῶσι τοῖς πολεμοῦσιν αὐτούς. Ἀποπήδησον, εἰ δυνατόν, συντόμως, ἀποκρύβητι μικρὸν ἀγνώστως. Ἀνάνευσον ὄμματι, εἰ δυνατόν ψυχικῶ. Εἰ δὲ μή, κὰν ἐξωτικῶ, σταύρωσον χεῖρας ἀκινήτως, ἵνα δὴ διὰ τοῦ τυποῦ τὸν Ἀμαλήκ αἰσχύνῃς καὶ νικήσῃς. Βοῆσον πρὸς τὸν δυνάμενον σῶσαι, μὴ ἐν σεσοφισμένοις ῥήμασιν, ἀλλ' ἐν ταπεινοῖς φθέγμασι πρὸ πάντων. «*Ἐλέησόν με, ὅτι ἀσθενὴς εἰμι*», προοιμιαζόμενος. Τότε πειρασθήσῃ Ὑψίστου δυνάμει καὶ ἀοράτως ἀοράτους

διώξεις δι' ἀοράτου βοηθείας. Ο οὕτως σεσυνηθικῶς πολεμεῖν, ταχέως καὶ τῇ ψυχῇ μόνη τοὺς ἐχθροὺς ἐκδιώκειν ἄρξεται. Ἀντίδωρον γὰρ τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον παρὰ Θεοῦ τοῖς ἐργάταις, καὶ δικαίως. Ἐν συναθροίσει που εὐρεθεῖς, ἐπεσημνάμην σπουδαῖον ἀδελφὸν ὑπὸ πονηρῶν λογισμῶν ὀχληθέντα. Καὶ τόπου ἀρμοδίου μὴ εὐρεθέντος εἰς ἀπόκρυφον προσευχῆς, εἰς τὴν τῆς γαστρὸς χρεῖαν εἰσπεπηδηκῶς ὡς ὑπ' αὐτῆς νενυγμένος, εὐτόνῳ εὐχῇ κατὰ τῶν πολεμίων ἐχρήσατο. Ἐμοῦ δὲ ἐπὶ τῇ τοῦ τόπου ἀνοικειότητι αὐτὸν ἐπιμεμψαμένου, ὑπὲρ ἀκαθάρτων φησίν, λογισμῶν διώξεως ἐν ἀκαθάρτῳ τόπῳ προσηυξάμην καθαρισθῆναι ρύπου. Πάντες μὲν οἱ σκοτοῦν τὸν νοῦν δοκιμάζουσιν εἰθ' οὕτως, τὰ αὐτοῖς φίλα ὑποβάλλουσιν. Εἰ μὴ γὰρ ἐκεῖνος καμμύσει, οὐ συληθήσεται ὁ θησαυρός. Ο δὲ τῆς πορνείας πολλῶν πλέον πάντων. Οὗτος πολλάκις τὸν ἡγεμόνα νοῦν συλλήσας, καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων ποιεῖν προτρέπεται, καὶ παρασκευάζει, ἅπερ οἱ ἐξεστηκότες μόνοι ἐργάζονται. Ὅθεν μετὰ καιρὸν τοῦ νοῦς ἐκνήφοντος οὐ μόνον τοὺς θεασαμένους, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοὺς ἐπὶ ταῖς ἑαυτῶν ἀσέμοις πράξεσι, καὶ ὀμιλίαις ἢ σχήμασιν αἰσχυρόμεθα, καὶ τὴν πρώτην ἡμῶν πώρωσιν ἐκθαμβούμεθα. Τοίνυν τινὲς πολλάκις ἐκ τῆς τοιαύτης διακρίσεως τοῦ κακοῦ ἐπαύσαντο. Ἀποστρέφου τὸν πολέμιον τὸν μετὰ τὴν πράξιν προσεύχεσθαί σε, ἢ θεοσεβεῖν, ἢ ἀγρυπνεῖν ἀνακόπτοντα, μνημονεύων τοῦ εἰπόντος. Διὰ τὸ τοὺς κόπου μοι παρέχειν τὴν ὑπὸ τῶν προλήψεων τυραννουμένην ψυχὴν, ποιήσω τὴν ἐκδίκησιν αὐτῆς ἐκ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς. Τίς σῶμα ἐνίκησεν; Ὅστις καρδίαν συνέτριπεν. Τίς δὲ καρδίαν συνέτριπεν; Ὅς ἑαυτὸν ἠρνήσατο. Πῶς γὰρ οὐ συνετρίβη, ὃς θελήματι τέθηκεν; Ἔστιν ἐμπαθῆς ἐμπαθοῦς ἐμπαθέστερος, καὶ αὐτὴν τὴν τῶν ἑαυτοῦ μολυσμῶν ἐξαγόρευσιν μετὰ ἡδυπαθείας ἐνηδόνως ποιούμενος. Οἱ ἐν καρδίᾳ ἀκάθαρτοι καὶ αἰσχροὶ λόγοι ἐκ τοῦ ἀπατεῶνος τῆς καρδίας τοῦ τῆς πορνείας δαίμονος πεφύκασι τίκτεσθαι. Οὕς ἰᾶται ἐγκράτεια καὶ τὸ τούτους εἰς οὐδὲν ὅλως λογίζεσθαι. Ποίῳ δὲ ἐγὼ ἤθει καὶ τρόπῳ τὸν ἐμὸν τοῦτον φίλον δήσας κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν λοιπῶν δικάσω, οὐκ ἐπίσταμαι. Πρὶν γὰρ δήσω, λύεται. Καὶ πρὶν δικάσω, διαλλάσσομαι. Καὶ πρὶν τιμωρήσω, κατακάμπτομαι. Πῶς μισήσω ὃν φύσει ἀγαπᾶν πέφυκα; Πῶς ἐλευθερωθῶ ὃ εἰς αἰῶνας συνδέδεμαι; Πῶς καταργήσω τὸ καὶ σὺν ἐμοὶ ἀνιστάμενον; Πῶς δεῖξω ἄφθαρτον τὸ φθαρτὴν εἰληφὸς φύσιν; Τί εὐλογον εἶπω τῷ τὰ εὐλογα κεκτημένῳ διὰ τῆς φύσεως; Ἄν δήσω νηστεία τοῦτον, κατακρίνας τὸν πλησίον, αὐτῷ πάλιν παραδίδομαι. Ἄν τὸ κρίνειν παύσας τοῦτον νικήσω, ὑψωθείς τῇ καρδίᾳ κατηνέχθην ἐν τούτῳ. Καὶ γὰρ κεῖ συνεργὸς ἐστὶ καὶ πολέμιος, καὶ βοηθὸς καὶ ἀντίδικος, καὶ ἀντιλήπτωρ καὶ ἐπίβουλος. Θεραπευόμενος πολεμεῖ, καὶ τηκόμενος ἀτονεῖ, ἀναπαύομενος ἀτακτεῖ, καὶ σαινόμενος οὐ φέρει. Ἄν λυπήσω, ὅλως κινδυνεύσω. Ἄν πλήξω, οὐκ ἔχω διὰ τίνος τὰς ἀρετὰς κτήσομαι. Τὸν αὐτὸν καὶ ἀποστρέφομαι καὶ περιπτύσσομαι. Τί τὸ περὶ ἐμὲ μυστήριον; Τίς ὁ λόγος τῆς ἐμῆς συγκράσεως; Πῶς ἑαυτῷ ἐχθρὸς καὶ φίλος καθέστηκε; Λέγε μοι σύ, λέγε μοι, ὃ ἢ ἐμὴ σύζυγος, ὃ ἢ ἐμὴ φύσις. Οὐ γὰρ παρ' ἄλλου μαθεῖν πὲρ σοῦ δεήσομαι. Πῶς ἐκ σοῦ μείνω ἄτρωτος; Πῶς δυνηθῶ τὸν φυσικὸν ἐκφυγεῖν κίνδυνον, ἐπειδὴ λοιπὸν ἐχθραίνειν πρὸς σε Χριστῷ συντέταγμα; Πῶς σου τὴν τυραννίδα νικήσω, ἐπειδὴ βιαστής σου

γενέσθαι προήρηται; Ἡ δὲ πρὸς τὴν ἑαυτῆς ψυχὴν ἀποκρινομένη ἔλεγεν. Οὐ μὴ σοι μέντοι φράσω, ὃ καὶ σὺ οὐκ ἐπίστασαι, ἀλλ' ὃ ἅμα τῇ γνώσει κατέχομεν. Ἐγὼ ἐν ἐμοὶ ἀγάπησιν πατέρα ἔχω, τῆς μὲν ἕξωθεν πυρώσεως τὴν ἐμὴν θεραπείαν καὶ καθολικῶς ἄνεσιν, τῆς δὲ ἕσωθεν κινήσεως ἐκ προλαβούσης ἀνέσεως, καὶ γεγονότων πράξεων. Ἐγὼ συλλαβοῦσα τίκτω πτώματα. Ἐκεῖνα δὲ τεχθέντα πάλιν θάνατον δι' ἀπογνώσεως τίκτουσιν. Ἄν γνῶς τὴν ἐμὴν καὶ σὴν ἐναργῆ καὶ βαθεῖαν ἀσθένειαν, ἔδησάς μου τὰς χεῖρας. Ἄν τὸν λαιμὸν βασανίσῃς, ἔδησάς μοι τοὺς πόδας τοῦ μὴ πόρρω βαδίζειν. Ἄν ζευχθῆς ὑπακοῆ, ἐμοῦ ἀπεζεύχθῃς. Ἄν κτήση ταπείνωσιν, ἐμοῦ τὴν κεφαλὴν ἀπέκοψας.

Πεντεκαίδεκατον ἔπαθλον, ὃ ἐν σαρκὶ ὄν, καὶ τοῦτο εἰληφῶς ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη καὶ τῆς μελλούσης ἀφθαρσίας τὸ προοίμιον ἤδη ἀπ' ἐντεῦθεν ἐγνώρισεν.

ΛΟΓΟΣ ΙΣ' – Περὶ φιλαργυρίας

Πλεῖστοι ὅσοι τῶν σοφῶν διδασκάλων πεφύκασι μετὰ τὸν προγεγραμμένον τύραννον τὸν παρόντα μυριοκέφαλον δαίμονα φιλαργυρίας ἐντάττειν. Ἴνα μὴ οὖν τὴν τάξιν τῶν σοφῶν οἱ ἄσοφοι ἡμεῖς ἐναλλάξαιμεν, τούτῳ ὄρω καὶ κανόνι ἐξηκολουθήσαμεν. Διὸ περὶ τῆς νόσου, εἰ δοκεῖ, μικρά, εἶθ' οὕτως περὶ τῆς ὑγείας βραχέα διαλάβωμεν. Φιλαργυρία ἐστὶν εἰδώλων προσκύνησις, ἀπιστίας θυγάτηρ, ἀσθενειῶν προφασιστρία, γήρως μάντις, λιμῶν προμηνυτὶς, ἀβροχίας ὑποβολεύς. Φιλάργγυρός ἐστιν Εὐαγγελίων μυκτηριστῆς, καὶ ἐκούσιος παραβάτης. Ὁ κτησάμενος ἀγάπην, διεσκόρπισε χρήματα. Ὁ δὲ τοῖς δύο λέγων συζῆν, ἑαυτὸν ἠπάτησεν. Ὁ πενθῶν ἑαυτὸν καὶ τὸ σῶμα ἠρνήσατο καὶ καιροῦ καλοῦντος, οὐδὲ τούτου ἐφείσατο. Μὴ λέγε συνάγειν τῶν πτωχῶν ἕνεκα δύο γὰρ λεπτὰ τὴν βασιλείαν ἠγόρασαν. Φιλόξενος καὶ φιλάργυρος ἑαυτοῖς ὑπήντησαν. Ὁ δὲ δεύτερος τὸν πρότερον ἀδιάκριτον ὠνόμασεν. Ὁ νικήσας τὸ πάθος, μερίμνας περιέκοψεν. Ὁ δὲ δεδεδεμένος οὐδέποτε καθαρῶς προσεύξεται. Ἀρχὴ φιλαργυρίας ὑπόθεσις ἐλεημοσύνης, τέλος δὲ ταύτης μῖσος πρὸς πένητας. Ἔως οὐ συνάξῃ, ἐλεήμων γίνεται. Τῶν χρημάτων δὲ παρόντων, τὰς χεῖρας ἀπέσφιγξεν. Εἶδον πένητας τοῖς χρήμασιν ἐν τῇ τῶν πτωχῶν τῷ πνεύματι πολιτεία πλουτήσαντας. Καὶ γε τῆς προτέρας αὐτῶν πενίας ἐπελάθοντο. Φιλοχρήμων μοναχὸς ἀκηδίας ἀλλότριος, τοῦ ἀποστολικοῦ λογοῦ καθ' ὥραν μνημονεύων. «Ὁ ἀργὸς μηδὲ ἐσθιέτω». Καί, «Αἱ χεῖρές μου διηκόνησαν ἐμοί, καὶ τοῖς σὺν ἐμοί».

Ἐκκαιδεκάτη πάλῃ ἦν ὃν νικήσας ἢ ἀγαπῆν κέκτηται, ἢ μερίμναν περιέκοψεν.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ' – Περὶ ἀκτημοσύνης, τῆς οὐρανοδρόμου

Ἀκτημοσύνη ἐστὶ φροντίδων ἀπόθεσις, ἀμεριμνία βίου, ὁδοιπόρος ἀνεμπόδιστος, πίστις ἐντολῶν, λύπης ἀλλότριος. Ἀκτῆμων μοναχὸς δεσπότης κόσμου, τῷ Θεῷ τὴν φροντίδα πιστεύων, καὶ διὰ πίστεως πάντας δούλους κεκτημένος. Οὐκ ἐρεῖ ἀνθρώπῳ περὶ χρείας αὐτοῦ. Τὰ δὲ ἐρχόμενα ὡς ἐκ χειρὸς Κυρίου δέξεται. Ἀκτῆμων ἐργάτης, ἀπροσπαθείας υἱὸς, τὰ προσόντα αὐτῷ ὡς μὴ ὄντα λογιζόμενος, ἀναχωρήσεως καταλαβούσης ἠγήσατο πάντα σκύβαλα. Εἰ δὲ λυπεῖται ἐν τινι, οὐπω ἀκτῆμων γέγονεν. Ἀκτῆμων ἀνὴρ ἐν προσευχῇ καθαρὸς, ὁ δὲ φιλοκτῆμων εἰκόνας ὕλης προσεῦχεται. Οἱ ἐν ὑποταγῇ διατρίβοντες, φιλαργυρίας ἀλλότριοι. Ὅπου γὰρ καὶ τὸ σῶμα ἐξέδωκαν, τί λοιπὸν κέκτηται ἴδιον; Ἐν οἱ τοιοῦτοι ἀδικεῖσθαι πεφύκασιν, εἰς μετάβασιν εὐχερεῖς καὶ ἔτοιμοι ὑπάρχοντες. Εἶδον ὕλην ὑπομονὴν μοναχοῖς ἐν τόπῳ γεννήσασαν. Ἐκείνων δὲ ἐγὼ τοὺς διὰ Κύριον πελαζόμενοι πλεόν ἐμακάρισα. Ὁ γευσάμενος τῶν ἄνω, εὐχερῶς καταφρονεῖ τῶν κάτω. Ὁ δὲ ἐκείνων ἄγευστος, ἐπὶ κτήμασιν ἀγάλλεται. Ἄλογος ἀκτῆμων δύο ἀδικεῖται τῶν παρόντων ἀπεχόμενος, καὶ τῶν μελλόντων στερούμενος. Μὴ οὖν φανῶμεν, ὧς μοναχοί, τῶν πετεινῶν ἀπιστότεροι. Οὐ γὰρ μεριμνῶσιν, οὐδὲ συνάγουσιν. Μέγας γὰρ ὁ ἀποκτώμενος εὐσεβῶς χρήματα. Ἅγιος δὲ ὁ ἀποκτώμενος τὸ ἑαυτοῦ θέλημα. Ὁ μὲν ἑκατονταπλασίονα ἢ διὰ χρημάτων, ἢ διὰ χαρισμάτων λήγεται. Ὁ δὲ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. Οὐκ ἐκλείπει κύματα θάλασσαν, οὐδὲ φιλάργυρον ὀργὴ καὶ λύπη. Ὁ καταφρονήσας ὕλης, ἐλυτρώθη δικαιολογίας καὶ ἀντιλογίας. Ὁ δὲ φιλοκτῆμων ὑπὲρ ῥαφίδος ἕως θανάτου πυκτεύει. Πίστις ἀκλινῆς περικόψει φροντίδας. Θανάτου δὲ μνήμη ἀπαρνεῖται καὶ σῶμα. Οὐκ ἦν ἐν τῷ Ἰὼβ φιλαργυρίας ἴχνος. Διὸ καὶ στερηθεὶς, ἀθόρυβος ἔμεινε. Ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶ καὶ λέγεται ἢ φιλαργυρία. Μῖσος γάρ, καὶ κλοπὰς, καὶ φθόνους, καὶ χωρισμούς, καὶ ἔχθρας, καὶ ζάλας, καὶ μνησικακίας, καὶ ἀσπλαγχνίας, καὶ φόνους αὕτη ἐποίησε. Διὰ μικροῦ πυρὸς τινες πολλὴν ὕλην κατέκαυσαν, καὶ διὰ μικρᾶς ἀρετῆς ὅλα τὰ παρόντα, καὶ τὰ εἰρημένα ἔφυγον πάθη. Αὕτη καλεῖται ἀπροσπάθεια. Ταύτην δὲ ἔτεκε πείρα καὶ γεῦσις γνώσεως Θεοῦ, καὶ φροντίς ἀπολογίας ἐξόδου. Οὐκ ἠγγόηται μὲν τῷ μετὰ προσοχῆς ἀνεγνωκότι πάσης τῆς μητροκάκου ὁ λόγος. Φησὶ γὰρ ἐν τῇ πονηρᾷ αὐτῆς καὶ ἐπαράτῳ τεκνογονία, δεύτερον αὐτῆς καὶ ἐπαράτῳ τεκνογονία, δεύτερον αὐτῆς εἶναι ἀπόγονον, τὸν ἀναισθησίας λίθον. Κεκώλυκε δὲ με τὴν οἰκείαν αὐτῷ τάξιν ἀπονεῖμαι ὁ πολυκέφαλος τῆς εἰδωλολατρίας ὄφις. Τρίτην πῶς οὐκ οἶδα λαχὼν παρὰ τοῖς διακριτικοῖς τῶν πατέρων ἐν τῇ τῶν ὀκτῶ ἀλύσει. Ὅν συμμέτρως ἀποπεράναντες λέγειν λοιπὸν περὶ ἀναισθησίας βουλόμεθα, ὡς τρίτης ὑπαρχούσης τῆς ἐν γενέσει δευτέρας, μεθ' ἣν λοιπὸν καὶ περὶ ὕπνου καὶ ἀργυπνίας. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς νηπιώδους καὶ ἀνάδρου δειλίας, βραχέα διαλάβωμεν εἰσαγωγικῶν γὰρ τὰ τοιαῦτα νοσήματα.

Ἐκπτακαιδέκατον ἄθλον ὁ κτησάμενος, πρὸς οὐρανὸν ἀύλως ὁδοιπορεῖ.

ΛΟΓΟΣ ΙΗ' – Περὶ ἀναισθησίας ἤγουν νεκρώσεως ψυχῆς, καὶ θανάτου νοῦς πρὸ θανάτου σώματος

Ἀναισθησία καὶ ἐπὶ σωμάτων καὶ ἐπὶ πνευμάτων ἐστὶν νεκρωμένη αἴσθησις, ἐκ χρονίας νόσου, καὶ ἀμελείας εἰς ἀναισθησίαν καταλήξασα. Ἀναλγησία ἐστὶ πεποιομένη ἀμέλεια, ναρκῶσα ἔννοια, προλήψεως γέννημα, προθυμίας παγίς, ἀνδρείας βρόχος, κατανύξεως ἄγνοια, ἀπογνώσεως θύρα, λήθης μήτηρ, καὶ μετὰ τόκον μητρὸς οἰκείας μήτηρ, διάκρισις φόβου. Ἀνάλγητός ἐστὶν ἄφρων φιλόσοφος αὐτοκατάκριτος ἐξηγητής, αὐτεναντίος φιλόλογος, τυφλὸς διδάσκαλος τοῦ βλέπειν. Περὶ τῆς τοῦ τραύματος ὑγείας διαλέγεται, καὶ τοῦτο ἐπικνήθων οὐ παύεται, κατὰ τοῦ πάθους φθέγγεται καὶ τὰ βλάπτοντα ἐσθίων οὐ παύεται. Κατ' αὐτοῦ προσεύχεται, καὶ εὐθέως ἐπὶ τὴν αὐτοῦ ἐργασίαν πορεύεται. Ἐπὶ τῇ τούτου ἐργασία κατ' αὐτοῦ ὀργίζεται καὶ τοὺς ἑαυτοῦ λόγους οὐκ αἰσχύνεται ὁ τάλας. Κακῶς πράττω, βοᾷ, καὶ προθύμως ἐπίκειται. Τὸ στόμα κατ' αὐτοῦ προσεῦχεται, καὶ τὸ σῶμα ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγωνίζεται. Περὶ θανάτου φιλοσοφεῖ, καὶ ὡς ἀθάνατος διάκειται. Περὶ χωρισμοῦ στενάζει, καὶ ὡς αἰώνιος νυστάζει. Περὶ ἐγκρατείας διαλέγεται, καὶ περὶ γαστριμαργίας ἀγωνίζεται. Περὶ κρίσεως ἀναγινώσκει, καὶ μειδιᾷ ἄρχεται περὶ κενοδοξίας καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀναγνώσει κενοδοξεῖ. Περὶ ἀγρυπνίας ἐκστηθίζει, καὶ τῷ ὕπνῳ εὐθέως ἑαυτὸν καταβαπτίζει τὴν προσευχὴν ἐγκωμιάζει, καὶ ὡς ἀπὸ μαστιγῶς ταύτης φεύγει. Τὴν ὑπακοὴν μακαρίζει, καὶ πρῶτος αὐτὸς παρακούει. Τοὺς ἀπροσπαθεῖς ἐπαινεῖ, καὶ διὰ ῥάκος μνησικακῶν, καὶ πολεμῶν οὐκ αἰσχύνεται. Ὀργιζόμενος πικραίνεται, καὶ ἐπὶ τῇ πικρία πάλιν ὀργίζεται, καὶ τῇ ἥττη ἥτταν προστιθεὶς οὐκ αἰσθάνεται. Κορεσθεὶς μεταμελεῖται, καὶ μικρὸν προβάς, πάλιν τῷ κόρῳ προσέθηκε. Τὴν σιωπὴν μακαρίζει, καὶ διὰ πολυλογίας αὐτὴν ἐγκωμιάζει. Περὶ πραότητος διδάσκει, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ διδασκαλίᾳ πολλακίς ὀργίζεται, καὶ ἐπὶ τῇ πικρία πάλιν ὀργίζεται, ἀνανήψας ἐστέναξε, καὶ τὴν κεφαλὴν κινήσας πάλιν τοῦ πάθους ἔχειται. Τὸν γέλωτα ψέγει, καὶ μειδιῶν περὶ πένθους διδάσκει. Ἐαυτὸν ὡς κενόδοξον ἐπὶ τινῶν καταμέμφεται, καὶ δαὶ τοῦ ψόγου δόξαν ἑαυτῷ πραγματεύεται. Ἐμπαθῶς εἰς πρόσωπον βλέπει, καὶ περὶ σωφροσύνης διαλέγεται. Τοὺς ἡσυχάζοντας ἐν κόσμῳ διατρίβων ἐπαινεῖ, καὶ ἑαυτὸν αἰσχύνων οὐ κατανοεῖ. Τοὺς ἐλεήμονας δοξάζει, καὶ τοὺς πτωχοὺς ὀνειδίζει. Πάντοτε ἑαυτοῦ κατήγορος γίνεται, καὶ εἰς συναίσθησιν ἐλθεῖν οὐ βούλεται, ἵνα μὴ εἶπω οὐ δύναται.

Ἐώρακα ἐγὼ τοιούτους πολλοὺς περὶ ἐξόδου καὶ φοβερῶν κριτηρίων ἀκηκοότας καὶ δακρύνοντας, καὶ ἔτι τῶν δακρῶν ἐν ὀφθαλμοῖς ὑπαρχόντων σπουδαίως ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἐβάδιζον. Καὶ τεθαύμακα πῶς καὶ πένθος αὐτῆ ἢ δέσποινα καὶ ὀζοθήκη τροπώσασθαι ἠδυνήθη ἐξ ἀναλγησίας πολλῆς κρατυνομένη. Κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ψιλὴν τὴν προσοῦσάν μοι τῆς λιθῶδους ταύτης, καὶ ἀκροτόμου μαινάδος, καὶ μωρᾶς τοὺς δόλους, καὶ μώλωπας γεγύμνωκα. Ἐπὶ πολὺ γὰρ φιλολογεῖν πρὸς αὐτὴν οὐκ ἀνέχομαι. Ὁ δὲ δυνάμενος ἐν Κυρίῳ ἐκπειρασθῆναι τοῖς μώλωπι τὰ

φάρμακα, μὴ κατοκνήσει. Οὐ γὰρ αἰσχύνομαι πρὸς ταῦτα ἀδυναμίαν
προβαλλόμενος ὡς ὑπὸ ταύτης ἰσχυρῶς κατεχόμενος, οὐδὲ γε τοὺς δόλους αὐτῆς
καὶ μηχανὰς ἐξ ἑαυτοῦ καταλαβέσθαι ἴσχυσα, εἰ μὴ γε αὐτὴν που κατειληφὼς βία
κεκράτηκε. Καὶ τὰ προλεχθέντα βασανίσας αὐτὴν ὁμολογῆσαι πεποίηκα, μάλιστα
φόβου Κυρίου, καὶ ἀδιαλείπτου προσευχῆς μαστιγώσας αὐτήν. Διὸ καὶ ἔλεγεν ἡ
τυραννὶς καὶ κακοῦργος. Οἱ ἐμοὶ παριστάμενοι, λιθῶδεις ὄλοι καὶ σκληροὶ καὶ
σκοτεινοὶ τυγχάνουσι. Πρὸς τὴν ἱερὰν τράπεζαν παριστάμενοι ἀναισθητοῦσι τοῦ
δώρου μεταλαμβάνοντες ὡς ψιλοῦ ἄρτου ἐπιγεύσει διάκεινται. Ἐγὼ
κατανυτσομένους ὀρῶσα μυκτηρίζω. Πάντα τὰ τικτόμενα ἐξ ἀνδρείας καὶ πόθου
ἀγαθὰ ἐγὼ ἀποκτείνειν ὑπὸ τοῦ ἐμὲ γεγεννηκότος πατρὸς μεμάθηκα. Ἐγὼ γέλωτος
μήτηρ, ἐγὼ ὕπνου τροφός, ἐγὼ κόρου φίλη, ἐγὼ ψευδευλάβεια συμπλέκομαι. Ἐγὼ
ἐλεγχόμενη οὐ πονῶ. Ἐγὼ οὖν ὁ τάλας τῆς μαινάδος τὸ λόγιον θαμβηθεὶς, ἠρώτων
τοῦ ταύτην γεγεννηκότος τὸ ὄνομα μανθάνειν θέλων. Ἡ δέ, γέννησιν μίαν οὐ
κέκτημαι. Μικτὴ δὲ πῶς καὶ ἄστατος ἡ ἐμὴ καθέστηκα κήσις. Ἐμὲ κρατύνει κόρος,
ἐμὲ ἠῤῥησε χρόνος, ἐμὲ πεπαγίωκε συνήθεια πονηρά, ἐκείνην ὁ κατέχων οὐκ
ἐλευθερωθήσεταιί μου. Ἐπίμενε μελετῶν ἐν ἀγρυπνία πολλῇ κρίσιν αἰωνίαν, ἴσως
μικρὸν ὑποχαλάσω σοι. Ὅρα τὴν ἐμὴν αἰτίαν πόθεν ἐν σοὶ τίκτομαι καὶ κατὰ τῆς
ἐμῆς ἀγωνίζου μητρός. Οὐ γὰρ μίαν ἐν πᾶσι κέκτημαι. Ἐν σοροῖς προσεύχου
πυκνά. Εἰκόνα τούτων ἀνεξάλειπτον ζωγραφῶν ἐν σῆ καρδίᾳ. Ταύτης γὰρ μὴ
γραφείσης γραφείω νηστείας, οὐ μὴ μὲ νικήσης εἰς τὸν αἰῶνα.

ΛΟΓΟΣ ΙΘ' – Περὶ ὕπνου καὶ προσευχῆς, καὶ τῆς ἐν συνοδίᾳ ψαλμωδίας

Ὑπνος ἐστὶ φύσεως ποσῶς εἰκὼν θανάτου, αἰσθήσεων ἀργία. Εἷς μὲν ὁ ὕπνος, πλείστας δὲ τὰς ὑποθέσεις, ὡς καὶ ἡ ἐπιθυμία ἔχει. Λέγω δὲ ἐκ φύσεως, ἐκ βρωμάτων, ἐκ δαιμόνων, ἢ τάχα που καὶ ἐξ ἄκρας ἐπιτεταμένης νηστείας ἐξ ἧς ἐξασθενοῦσα ἡ σὰρξ, δι' ὕπνου λοιπὸν ἐαυτὴν παραμυθεῖσθαι βούλεται, ὥσπερ ἡ πολυποσία συνηθεία ἥρτηται. Οὕτως καὶ ἡ πολυϋπνία. Διὸ ἐν ἀρχαῖς μάλιστα τῆς ὑποταγῆς κατ' αὐτῆς ἀγωνισώμεθα. Χαλεπὸν γὰρ συνήθειαν μακρὰν ἰάσασθαι. Ἐπιτηρήσωμεν καὶ εὐρήσομεν τῆς πνευματικῆς σάλπιγγος σημαινούσης ὀρατῶς μὲν ἀθροιζομένους ἀδελφούς, ἀοράτως δὲ συναγομένους τοὺς ἐχθρούς. Διὸ ὁ μὲν ἐπὶ τὴν κλίνην ἐπιστάντες μετὰ τὴν ἀνέγερσιν, πάλιν ἡμᾶς ἐπὶ ταύτην ἀνακλιθῆναι ὑποτίθενται. Μείνον, λέγοντες, ἄχρι συμπληρώσεως τῶν προοιμιακῶν ὕμνων, εἴθ' οὕτως ἐν τῆς ἐκκλησίας πορεύση. Οἱ δὲ ἐν τῇ προσευχῇ παρισταμένους τῷ ὕπνῳ καταβαπτίζουσιν. Ἔτεροι τὴν γαστέρα παρὰ τὴν συνήθειαν ἐπιτεταμένως νύττουσιν. Ἄλλοι συντυχίας ποιεῖν ἐν τῷ Κυριακῷ προτρέπονται. Ἄλλοι τὸν νοῦν εἰς λογισμοὺς αἰσχροὺς ὑποσύρουσιν. Ἔτεροι δὲ τῷ τοίχῳ ἡμᾶς, ὡς ἐξασθενήσαντας ἀνακλίνουσιν. Τινὲς μὲν αὐτῶν γέλωτα πολλάκις ἐν τῷ τῆς προσευχῆς καιρῷ γενέσθαι ἐποίησαν, ἵνα δι' ἐκείνου τὸν Θεὸν καθ' ἡμῶν εἰς ἀγανάκτησιν διεγείρωσιν. Ἄλλοι σπεύδειν ἡμᾶς ἐν τῇ ἐκ ῥαθυμίας βιαζόνται. Ἄλλοι σχολαιότερον ψάλλειν ἐκ φιληδονίας προτρέπονται. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ τῷ στόματι παρακαθήμενοι, κεκλεισμένον τοῦτο καὶ δυσάνοικτον ἀπεργάζονται.

Ὁ Θεὸς παρίστασθαι λογιζόμενος, ἐν αἰσθήσει καρδίας, ἐν προσευχῇ στῦλος ἀκίνητος εὐρεθήσεται, ὑπ' οὐδενὸς τῶν προειρημένων ἐμπαιζόμενος. Ὁ ὄντως ὑπήκοος, πολλάκις ἐξαίφνης ἐπὶ προσευχὴν ὅλως φωτεινὸς καὶ ἀγαλλώμενος γίνεται. Προπαρασκευασμένος γὰρ ἦν διὰ τῆς ἀνοθεύτου διακονίας καὶ προπεπυρωμένος ὁ πύκτης. Πᾶσι μὲν δυνατὸν μετὰ πλήθους προσεύχεσθαι, τοῖς πολλοῖς δὲ ἀρμόδιον μεθ' ὁμοψύχου μόνου. Ὀλίγων γὰρ λίαν ἡ μεμονωμένη προσευχή. Μετὰ πλήθους ὕμνων, οὐ δυνήση ἀύλως προσεύξασθαι. Ἔστω δὲ σοι εἰς ἐργασίαν νοὸς ἢ τῶν λεγομένων λογίων θεωρία, ἢ πάλιν ὠρισμένη εὐχή ἐν τῇ ἀναμονῇ τοῦ στίχου τοῦ πλησίον. Οὐδενὶ πρέπον ἐν προσευχῇ πάρεργον, μᾶλλον δὲ κάτεργον. Τοῦτο γὰρ σαφῶς ἐπαίδευσεν ὁ κατὰ τὸν μέγαν Ἀντώνιον ἄγγελος. Δοκιμάζει μὲν γὰρ κάμινος χρυσόν, προσευχῆς δὲ παράστασις σπουδὴν καὶ ἀγάπην πρὸς Θεὸν μοναχῶν.

Ἐπαινετὸν ἔργον ὁ κτησάμενος, καὶ Θεὸς πλησιάζει, καὶ δαίμονας δραπετεύει.

ΛΟΓΟΣ Κ' – Περὶ ἀγρυπνίας σωματικῆς, πῶς διὰ ταύτης γίνεται ἡ τοῦ πνεύματος, καὶ πῶς δεῖ ταύτην μετιέναι

Τοῖς ἐπὶ γῆς βασιλεῦσιν οἱ μὲν ἄοπλοί τινες καὶ γυμνοί, οἱ δὲ ράβδους κατέχοντες, οἱ δὲ θυρεούς, οἱ δὲ μαχαίρας παρίστανται. Πολλὴ δὲ τις ἡ διαφορὰ τῶν πρωτευόντων παρὰ τοὺς ἐσχάτους καὶ ἀσύγκριτος. Οὗτοι γὰρ καὶ συγγενεῖς κυρίως, καὶ οἰκεῖοι τοῦ βασιλέως εἶναι πεφύκασιν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις. Φέρε δὲ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἴδωμεν πῶς τὴν ἡμετέραν παράστασιν πρὸς τὸ Θεὸν καὶ βασιλέα ποιούμεθα, ἐν τε ταῖς ἐσπεριναῖς, καὶ ἡμεριναῖς, καὶ νυκτεριναῖς παραστάσεσι καὶ εὐχαῖς. Τινὲς μὲν γὰρ ἐν τῇ ἐσπερινῇ διανυκτερεύσει ἄυλοι, καὶ γυμνοὶ πάσης φροντίδος, ἐπὶ προσευχὴν τὰς χεῖρας ἐκτείνουν. Ἔτεροι δέ, μετὰ ψαλμωδίας ἐν ταύταις παρίστανται. Ἄλλοι, τῇ ἀναγνώσει μᾶλλον προσκαρτεροῦσι. Τινὲς δέ, δαί τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν ἐξ ἀσθενείας ἀνδρείως τῷ ὕπνῳ μάχονται. Ἄλλοι, τῇ τοῦ θανάτου ἐννοίᾳ προσασχολούμενοι, διὰ ταύτης κατάνυξιν προσλαβέσθαι βούλονται. Τούτων πάντων οἱ πρῶτοι καὶ ἔσχατοι θεοφιλεῖ προσκαρτεροῦσι διανυκτερεύσει. Οἱ δὲ δεῦτεροι, μοναχικῇ οἱ δὲ τρίτοι ἐσχατωτέραν βαδίζουσιν ὁδόν. Πλὴν κατὰ τὸν λογισμὸν καὶ τὴν δύναμιν ὁ Θεὸς τὰ δῶρα δέχεται καὶ λογίζεται. Ἄγρυπνον ὄμμα ἤγγισεν νοῦν. Πλήθος δὲ ὕπνου ἐπώρωσε ψυχὴν. Ὁ δὲ ὕπνώδης ταύτης σύζυγος. Ἀγρυπνία πυρώσεων θραῦσις, ἐνυπνιασμῶν λύτρωσις. Κάθυγρος ὀφθαλμός, ἠπαλυμένη καρδία, λογισμῶν φυλακὴ, βρωμάτων χωνευτήριον, πνευμάτων δαμαστήριον, γλώττης κολαστήριον, φαντασιῶν φυγαδευτήριον. Μοναχὸς ἄγρυπνος, ἀλιευτὴς λογισμῶν, ἐν γαλήνῃ νυκτὸς εὐχερῶς τούτους κατανοεῖν, καὶ ἀγρεύειν δυνάμενος. Μοναχὸς φιλόθεος σάλπιγγος προσευχῆς σημαινούσης λέγει. «*Εὗγε, εὗγε*». Ὁ δὲ ράθυμος λέγει. «*Οἶμοι, οἶμοι!*» Τραπεζῆς ἐτοιμασία ἐδοκίμασε γαστριμάργους καὶ προσευχῆς ἐργασία ἐδοκίμασε φιλοθέους. Ὁ μὲν πρότερος ἰδὼν ἐκείνην, σκιρτᾷ, ὁ δὲ δεῦτερος σκυθρωπάζει. Λήθης πρόξενος ὕπνος πολὺς. Ἀγρυπνία δὲ μνήμην ἐκκαθαίρει. Πλουῦτος γεωργοῖς ἐν ἄλῳν καὶ ληνῶν συνάγεται. Πλουῦτος τε καὶ γνῶσις μοναχοῖς ἐν ἐσπεριναῖς, καὶ νυκτεριναῖς παραστάσεσι, καὶ ἐργασίαις νοός. Ὑπνος πολὺς σύμβιος ἄδικος. Τὸ ἥμισυ τῆς ζωῆς τῶν ραθύμων ἀφαρπάζων ἀπ' αὐτῶν, ἢ καὶ πλέον. Ἀδόκιμος μοναχὸς ἐν συντυχίαις ἄγρυπνος, καὶ ὥρας εὐχῆς καταλαβούσης, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐβαρήθη. Μοναχὸς χαῦνος ἐν πολυλογίαις δόκιμος, καὶ ἀναγνώσεως ἐνεχθείσης, ἐμβλέπειν ἀπὸ τοῦ ὕπνου οὐ δύναται. Σάλπιγγος γινομένης νεκρῶν ἀνάστασις, καὶ ἀργολογίας καταλαβούσης κοιμωμένων ἀνάνηψις. Δόλιος φίλος τοῦ ὕπνου ὁ τύραννος. Κορεσθέντων ἡμῶν πολλάκις ὑποχωρεῖ καὶ ἐν πείνῃ καὶ ἐν δίψῃ ἰσχυρῶς πολεμεῖ. Ἔργον χειρῶν ἐν ταῖς εὐχαῖς βαστάζειν ὑποτίθεται. Ἄλλω γὰρ τὴν προσεύχην τῶν ἀγρυπνούντων ἀφανίζειν οὐ δύναται. Τοῖς εἰσαγωγικοῖς πρῶτον ἐν τῷ πολέμῳ ὑπείσέρχεται, ἵνα ραθυμῆσαι ἐκ προοιμίων ποιήσῃ, ἢ ἵνα τῷ τῆς πορνείας προευτρεπίσῃ δαίμονι. Ἔως οὗ τούτου ἐλευθερωθῶμεν, μετὰ πλήθους

ψάλλειν μὴ παραιτησώμεθα. Πολλάκις γὰρ αἰδούμενοι, οὐ νυστάζομεν. Ἐχθραίνει τοῖς λαγωῖς ὁ κύων, καὶ τῷ ὕπνῳ ὁ τῆς κενοδοξίας δαίμων. Μετὰ μὲν τὴν ἡμέραν ὁ πράτης. Μετὰ δὲ τὴν ψαλμοδίαν ὁ ἐργάτης καθεσθεις τὸ κέρδος ψηφίζει. Ἐκδεξαι μετὰ προσευχὴν νηφόντως. Καὶ τότε ὄψει ὄρμαθούς δαιμόνων ὡς πολεμηθέντας ὑφ' ἡμῶν μετὰ τῆ προσευχὴν ταῖς ἀτόποις ἡμᾶς φαντασίαις περιπεῖρειν δοκιμάζοντας. Καθεσθεις τήρει, καὶ ὄψει τοὺς σεσσηθηκότας τὰς ἀπαρχὰς ἀφαρπάζειν τῆς ψυχῆς. Ἔστι μὲν μετὰ τοὺς ὕπνους ἐκ συνεχείας μελετᾶν τὰ τῶν ψαλμῶν λόγια. Ἔστε δὲ ὅτε οἱ δαίμονες ἡμῖν ταῦτα ὑποτίθενται, ἵνα πρὸς ὑπερηφανίαν ἀνεπάρωσι. Τὸ δὲ τρίτον λέγειν οὐκ ἤθελον, πλὴν τίς με λέγειν βεβίακε. Ψυχὴ λόγον Κυρίου ἀδιαλείπτως μεθ' ἡμέραν μελετῶσα, καὶ τῷ ὕπνῳ ἐν τούτῳ ἐμφιλοχωρεῖν πέφυκεν. Ἀντιμισθία γὰρ κυρίως τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον πρὸς ἀποτροπὴν πνευμάτων καὶ φαντασμάτων.

ΛΟΓΟΣ ΚΑ' – Περὶ τῆς ἀνάνδρου δειλίας

Εἰ μὲν ἐν κοινοβίοις ἢ ἐν συνοδίαις τὴν ἀρετὴν μετέρχη, οὐ πάνυ ὑπὸ δειλίας πολεμεῖσθαι πέφυκας. Εἰ δὲν ἐν ἡσυχαστικωτέροις τόπος ἀγωνίζῃ, μὴ σου κυριεύσῃ τὸ τῆς κενοδοξίας γέννημα, καὶ ἀπιστίας θυγάτηρ. Δειλία ἐστὶ νηπιῶδες ἦθος ἐν γηραλέα κενოდόξω ψυχῇ. Δειλία ἐστὶν ἐκτροπὴ πίστεως ἐπὶ προσδοκία ἀδοκίμων. Φόβος ἐστὶ προμελετώμενος κίνδυνος. Ἡ δὲ πάλιν, φόβος ἐστὶ σύντρομος αἰσθησις καρδίας περὶ ἀδήλων συμφορῶν κλονουμένη, καὶ ὀσχάλλουσα. Φόβος ἐστὶ πληροφορίας στέρησις. Ὑπερήφανος ψυχὴ ἐστὶ δειλίας δούλη ἐφ' ἑαυτῇ πεποιθυία, καὶ κτύπους κτισμάτων καὶ σκιάς δεδιῶσα. Οἱ μὲν πενθοῦντες καὶ ἀπηλγηκότες, δειλίαν οὐ κέκτηνται. Ἐκστασιν δὲ πολλάκις δειλαινόμενοι ὑπομεμενήκασι καὶ εἰκότως. Δικαίως γὰρ τοὺς ὑπερηφάνους ἐγκαταλαμβάνει Κύριος, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ παιδευθῶμεν μὴ ἐπαίρεσθαι. Πάντες μὲν οἱ δειλιῶντες κενόδοξοι. Οὐ πάντες δὲ οἱ μὴ δειλιῶντες ταπεινόφρονες, ἐπεὶ καὶ ληστὰι καὶ τυμβωρύχοι οὐ δειλαινοῦνται ὡς ἔτυχεν. Ἐν οἷς ἐκδειμαστοῦσθαι εἴωθας τόποις, ἀωρία μὴ ὄκνει παραγίνεσθαι. Εἰ δὲ ὑποχαλάσεις ὀλίγον, συγγηράσει σοι τοῦτο τὸ νηπιῶδες πάθος καὶ γελοῖον. Πορευόμενος, προσευχῇ ὀπλίζου. Καταλαβὼν, τὰς χεῖρας διαπέτασον, Ἰησοῦ ὀνόματι μᾶστιζε πολεμίους. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἰσχυρότερον ὄπλον. Ἀπαλλαγεῖς τῆς νόσου ἀνύμνει τὸν λυτρωσάμενον. Εὐχαριστούμενος γὰρ εἰς αἰῶνα σκεπάσει σε. Οὐδέποτε δυνήσῃ τὴν γαστέρα ὑφ' ἐν ἐμπλήσει, ὥσπερ οὐδὲ δειλίαν νικῆσαι. Κατὰ τὸ μέτρον τοῦ πένθους θᾶπτον ὑποχωρήσει, καὶ κατὰ τὴν ἐκείνου ἔλλειψιν δειλοὶ διαμένομεν. «*Ἐφριζαν μοὺ τρίχες καὶ σάρκες*», ὁ Ἐλιφάζ ἔφησε, τὴν τοῦ δαίμονος πανουργίαν διηγούμενος. Ποτὲ μὲν ἡ ψυχὴ, ποτὲ δὲ τὸ σῶμα προεδειλίασε καὶ τῷ ἑτέρῳ τοῦ πάθους μετέδωκεν. Ὅταν τῆς σαρκὸς δειλανθείσης, ἐν τῇ ψυχῇ ὁ φόβος ὁ ἄκαιρος οὐκ εἰσέδυσσε, πλησίον ἢ τῆς νόσου ἀπαλλαγῇ. Ὅταν δὲ ὄντως δειλίας ἠλευθερώθημεν, οὐ τόπων σκοτία καὶ ἐρημία ἐνισχύει καθ' ἡμῶν τοὺς δαίμονας, ἀλλὰ ψυχῆς ἀκαρπία. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἡ οἰκονομικὴ παιδεία. Ὁ δοῦλος Κυρίου γενόμενος τὸν οἰκεῖον Δεσπότην καὶ μόνον φοβηθήσεται. Ὁ δὲ τοῦτον οὐπω φοβούμενος, τὴν ἑαυτοῦ σκίαν πολλάκις πεφόβηται, ἐπιστάντος μὲν ἀοράτου πνεύματος φοβεῖται τὸ σῶμα. Ἐπιστάντος δὲ ἀγγέλου ἀγάλλεται ταπεινῶν ἢ ψυχῇ. Διὸ ἐκ τῆς ἐνεργείας τὴν παρουσίαν νοήσαντες, θᾶπτον εἰς προσευχὴν ἀναπηδήσωμεν, συμπροσεύξασθαι γὰρ ἡμῖν ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν φύλαξ ἐλήλυθεν.

ΛΟΓΟΣ ΚΒ' – Περὶ τῆς πολυμόρφου κενοδοξίας

Τινὲς μὲν ἰδιαιρετῶ τάξει καὶ λόγῳ τὴν κενοδοξίαν παρὰ τὴν ὑπερηφανίας φιλοῦσιν ὀρίζειν. Ὅθεν καὶ ὀκτῶ τοὺς τῆς κακίας λογισμοὺς πρωτεύοντας καὶ ἐπιτρόπους λέγουσιν εἶναι. Ὁ δὲ θεολόγος Γρηγόριος, καὶ ἕτεροι ἑπτὰ πάλιν τούτους ἐξέδωκαν. Οἷς ἔγωγε μάλιστα συντίθεσθαι πείθομαι. Τίς γὰρ κενοδοξίαν νικήσας ὑπερηφανίαν κέκτηται; Τοσαύτην δὲ μόνον πρὸς ἀλλήλας τὴν διαφορὰν κέκτηται, ὅσην ἔχει τῇ φύσει ὁ παῖς παρὰ τὸν ἄνδρα, καὶ ὁ σῖτος παρὰ τὸν ἄρτον. Ἀρχὴ μὲν γὰρ τὸ πρότερον, τέλος δὲ τὸ δεύτερον. Οὐκοῦν περὶ ἀρχῆς καὶ πληρώματος παθῶν τῆς ἀνοσίου οἰήσεως καιροῦ καλέσαντος, εἴπωμεν συντόμως. Ὁ γὰρ διὰ μήκους περὶ τούτων φιλοσοφεῖν ἐπιχειρῶν, ὅμοιός ἐστι τῷ περὶ ἀνέμων σταθμοῦ πολυπραγμονοῦντι εικῇ. Κενοδοξία ἐστὶ κατὰ μὲν τὸ εἶδος φύσεως ἐναλλαγῆ, καὶ ἠθῶν διαστροφή, καὶ παρατήρησις μέμψεως. Κατὰ δὲ τὴν ποιότητα, καμάτων σκορπιστήριον, ἰδρώτων ἀπώλεια, θησαυροῦ ἐπιβουλή, ἀπιστίας ἔκγονος, ὑπερηφανίας πρόδρομος, ἐν λιμένι ναυάγιον, ἐν ἄλῳνι μύρμηξ, λεπτὸς μὲν ὑπάρχων, παντὶ δὲ καμάτῳ καὶ καρπῷ ἐπιβουλεύων. Ἀναμένει μύρμηξ τελεσθῆναι τὸν σῖτον, καὶ κενοδοξία συναθῆναι τὸν πλοῦτον. Ὁ μὲν γὰρ χαίρει ἵνα κλέψῃ, ἡ δὲ ἵνα σκορπίσῃ. Πνεῦμα ἀπογνώσεως χαίρει θεωροῦν πληθυνομένην κακίαν. Πνεῦμα δὲ κενοδοξίας πληθυνομένην ἀρετὴν. Θύρα γὰρ τοῦ προτέρου τὰ πλήθη τῶν τραυμάτων. Τοῦ δὲ δευτέρου, ὁ πλοῦτος τῶν καμάτων, Ἐπιτήρει, καὶ μέχρι μνήματος τὴν ἀνοσίαν ἀνθοῦσαν εὐρήσεις, ἐν ἱματίοις, καὶ μύροις, καὶ προπομπῇ, καὶ ἀρώμασι καὶ ἑτέροις. Πᾶσιν ἀφθόνως λάμπει ὁ ἥλιος καὶ πᾶσιν ἐπιτηδεύμασιν ἐπιχαίρει κενοδοξία. Οἷον τι λέγω, νηστεύων κενοδοξῶ, καὶ καταλύων ἵνα μὴ γνωσθῶ, ὡς φρόνιμος πάλιν κενοδοξῶ. Λαμπρὰ περιβεβλημένος, ἠττῶμαι ταύτη, καὶ εὐτελεῖ ἐξαλλάσσων, πάλιν κενοδοξῶ. Λαλῶν ἠττῶμαι, καὶ σιωπῶν πάλιν ἠττήθην. Ὡς ἂν ρίψῃς ταύτην τὴν τρίβολον, ὀρθὸν τὸ κέντρον ἴσταται. Κενόδοξός ἐστιν εἰδωλολάτρης πιστός, Θεὸν μὲν τῷ δοκεῖν σεβόμενος, ἀνθρώποις δέ, καὶ οὐ Θεῶ, ἀρέσκειν βουλόμενος. Κενόδοξος ἐστὶ πᾶς φιλενδείκτης. Κενόδοξου νηστεία ἄμισθος, καὶ προσευχὴ ἄκαιρος. Δι' ἔπαινον γὰρ ἀνθρώπως ἀμφοτέρα ἐργάζεται. Κενόδοξος ἀσκητῆς ἀδικεῖται διπλῶς, καὶ τὸ σῶμα κατατήκων, καὶ μισθὸν μὴ λαμβάνων. Τίς μὴ γελάσῃ τὸν τῆς κενοδοξίας ἐργάτην, ἐν ταῖς ψαλμωδίαις ἰστάμενον, καὶ ὑπὸ ταύτης κινούμενον; Ποτὲ μὲν γελᾷ, ποτὲ δὲ ἐπὶ πάντων κλαίειν παρασκευάζει. Κρύπτει Κύριος ἐξ ὀφθαλμῶν ἡμῶν πολλάκις, καὶ ἄπερ κεκτήμεθα καλά. Ἄνθρωπος δὲ ἐπαινέτης, μᾶλλον δὲ πλανήτης, διὰ τοῦ ἐπαίνου τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ἀνέφξε. Τούτων δὲ ἀνοιγέντων ἄφαντος ὁ πλοῦτος ἐγένετο ἀφ' ἡμῶν. Κολακευτῆς ἐστὶ δαιμόνων διάκονος, ὑπερηφανίας χειραγωγός, κατανύξεως ἐξολοθρευτῆς, καλῶν ἀφανιστῆς, πλάνος ὁδοῦ. «Οἱ γὰρ μακαρίζοντες ὑμᾶς, πλανῶσιν ὑμᾶς», φησὶν ὁ προφήτης.

Ἐψηλῶν μὲν, τὸ ὑπενεγκεῖν γενναίως καὶ ἀσμένως ὕβριν. Ἁγίων δὲ καὶ ὁσίων, τὸ ἀβλαβῶς παρελθεῖν τὸν ἔπαινον. Εἶδον πενθοῦντας ἐπαινεθέντας, καὶ εἰς ὀργὴν

ἐξαφθέντας, καὶ ὡς ἐν πανηγύρει πάθος συναλλάξαντας. «Οὐδεὶς γινώσκει τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου». Αἰσχυνέσθωσαν οὖν καὶ φιμούσθωσαν οἱ ἐπὶ πρόσωπον μακαρίζειν ἐπιχειροῦντες. Ὅταν ἀκούσης ὅτι ὁ πλησίον σου καὶ ὁ φίλος ἐλοιδόρησέ σε ἀπόντα, ἢ παρόντα, τότε τὴν ἀγάπην ἔνδειξαι ἐπαινέσας αὐτόν. Μέγα τὸ ἀποσεύσασθαι ἐκ τῆς ψυχῆς ἔπαινον ἀνθρώπων. Μείζον δέ, ἔπαινον δαιμόνων. Ταπεινοφροσύνην ἔδειξεν, οὐχὶ ἑαυτὸν εὐτελίζων (πῶς γὰρ ἑαυτὸν οὐ βαστάσει;) ἀλλ' ὁ παρ' ἑτέρου ὀνειδισθεὶς, καὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ μὲ μειώσας. Ἐπεσημεινάμην τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα λογισμοὺς ἀδελφῶ ὑποβάλλοντα, καὶ ἑτέρῳ τούτους ἀποκαλύψαντα, κάκείνῳ τὰ ἐγκάρδια αὐτοῦ εἰπεῖν παρασκευάσαντα, καὶ ὡς προγνώστην λοιπὸν τοῦτον μακαρίζοντα. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ αὐτῶν τοῦ σώματος μελῶν ἐφαπτόμενος παλμοὺς ποιεῖν ὁ ἀνόσιος πέφυκεν. Μὴ παραδέξῃ αὐτόν, ἐπισκοπὴν σοι, καὶ ἡγουμενεῖαν, καὶ διδασκαλίαν ὑποβάλλοντα. Κόπος γὰρ κύνα ἀπὸ μακελλικῆς τραπέζης διῶξαι. Ἐπὰν μικρὸν τι εἰρηνικὴν ἴδη ἔχοντας κατάστασιν, εὐθύς ἐκ τῆς ἐρήμου εἰς τὸν κόσμον παραγενέσθαι προτρέπεται. Ἄπελθε, λέγων, εἰς σωτηρίαν ἀπολλυμένων ψυχῶν. Ἄλλη μορφή αἰθιόπων, καὶ ἕτερα ἀνδριάντων καὶ ἄλλος ὁ τῆς τῶν ἐν κοινοβίῳ διατριβόντων κενοδοξίας τρόπος, παρὰ τὸν τῶν ἐν ἐρήμοις ὄντων. Κοσμικῶν ἐπιδημίας προλαμβάνει κενοδοξία, καὶ τοὺς κουφοτέρους εἰς ἀπαντὴν τῶν ἐρχομένων μοναχοὺς προτρέπεται ἐξελθεῖν, πρὸ τῶν ποδῶν ἐκείνων παρασκευάζει προσπίπτειν, καὶ ταπεινῶσιν ὑποδύεται ἢ ὑπερηφανίας ἀνάπλεως. Ἥθος καὶ φωνὴν καταστέλλει, καὶ πρὸς τὰς χεῖρας τῶν ἐπιδημησάντων πρὸς τὸ λαβεῖν ἀποβλέπει, δεσπότης καλεῖ καὶ προστάτας, καὶ μετὰ Θεὸν τὴν ζωὴν χαρίζομένους, εἰς τράπεζαν καθεσθέντας ἐγκρατεῦσθαι προτρέπεται. Καὶ τοῖς κατωτέροις ἀνηλεῶς ἐπιπλήττει. Ἐν ψαλμῳδία σταθέντας τοὺς ῥαθύμους ἀνδρείους ἐποίησε, τοὺς ἀφώνους καλλιφώνους, καὶ τοῦ νυστακτὰς ἀγρύπνους. Τὸν ἐπὶ τοῦ κανόνος θωπεύει καὶ τὰ πρωτεῖα αὐτῷ χαρίσασθαι δυσωπεῖ, πατέρα καὶ διδάσκαλον καλεῖ, ἄχρι τῆς τῶν ξένων ἀποδημίας. Προτιμωμένους ὑπερηφάνους κατέστησε καὶ καταφρονουμένους μνησικάκους ἔδειξε. Κενοδοξία ἀντὶ τιμῆς πολλάκις ἀτιμίας ἐγένετο πρόξενος. Ὅργισθεῖσι γὰρ τοῖς αὐτῆς μαθηταῖς αἰσχύνην μεγάλην προσήγαγεν. Κενοδοξία τοὺς ὀξεῖς ἐπὶ ἀνθρώπων πραεῖς εἰργάσατο φυσικοῖς χαρίσμασιν ἐπιπηδᾷ μεγάλως.

Εἶδον δαίμονα τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν λυπήσαντα καὶ διώξαντα. Ὅργιζομένου γὰρ ποτὲ τινος ἀδελφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ κοσμικῶν παρουσία κατέλαβε, καὶ τῇ κενοδοξίᾳ ἐξ ὀργῆς μετεπράθη ὁ ἄθλιος. Ὁμοθυμαδὸν γὰρ αὐταῖς δουλεῦσαι οὐκ ἠδύνατο. Ὁ κενοδοξία ἀπεμποληθεὶς διπλοῦν τὸν βίον κέκτηται. Ἐν μοναχοῖς μὲν διατρίβων τῷ σχήματι, ἐν κόσμῳ δὲ τῷ φρονήματι καὶ τῷ ἐνθυμήματι. Ἐὰν πρὸς τὴν ἄνω εὐαρέστησιν τρέχειν ἐπειγόμεθα, τῆς ἄνω δόξης πάντως καὶ γευσόμεθα. Ἐκείνης δὲ ὁ γευσάμενος πάσης τῆς ἐπιγείου καταφρονήσει. Θαυμάζω γὰρ εἰ μὴ τῆς προτέρας τις γευσάμενος, πάσης τῆς δευτέρας κατεφρόνησε. Πολλάκις ὑπὸ κενοδοξίας συληθέντες, στραφέντες ἡμεῖς εὐφροστέως αὐτὴν ἐσυλήσαμεν. Εἶδόν τινος ἐργασίας πνευματικῆς ἐκ κενοδοξίας ἀπαρξαμένους, καὶ τῆς ἀρχῆς καταβληθείσης

μωμητῆς, τὸ τέλος γέγονεν ἐπαινετόν, διὰ τὸ μετενεχθῆναι τὴν ἔννοιαν. Ὁ ἐπὶ φυσικοῖς πλεονεκτήμασι, λέγω δὲ ἀγγινοῖα, εὐμαθεία, ἀναγνώσει, προφορᾷ εὐφυΐα, καὶ τοῖς τοιοῦτοις πᾶσι τοῖς ἀπόνως προσοῦσιν ἡμῖν ἐπειρόμενος, οὐδέποτε τῶν ὑπὲρ φύσιν ἀγαθῶν ἐντεύξεται. Ο γὰρ ἐν ὀλίγῳ ἄπιστος, καὶ ἐν πολλῷ ἄπιστός, καὶ κενόδοξος. Δι' ἀπάθειαν ἀκροτάτην, καὶ πλοῦτον χαρισμάτων, καὶ θαυμάτων ἐνέργειαν, καὶ προγνώσεως δύναμιν, τινὲς τὰ ἑαυτῶν σώματα εἰκῆ κατατρίβουσι. Λαθόντες οἱ τάλανες, ὡς οὐ πόνοι, ἀλλὰ μᾶλλον ταπεινώσις τῶν τοιούτων μήτηρ καθέστηκεν. Ὁ δὲ χρεώστην ἑαυτὸν λογιζόμενος, ἀπροσδόκητον πλοῦτον καὶ αἰφνίδιον λήψεται. Μὴ πείθου τῷ λικμήτορι τῷ πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων τὰς ἀρετὰς θριαμβεύειν ὑποβάλλοντι. «*Τὶ γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος, ἔαν ὄλον τὸν κόσμον κερδήσῃ, ἑαυτὸν δὲ ζημιωθῇ;*» Οὐδὲν οὕτως ὡς ταπεινόν, καὶ ἀνόθευτον ἦθος, καὶ λόγος τοὺς ὀρῶντας οἰκοδομῆσαι δύναται. Γίνεται γὰρ καὶ ἑτέροις ἐφόδιον τοῦ μηδέποτε ἐπαίρεσθαι. Οὐ τί ἂν ὠφελείας μεῖζον καθέστηκεν;

Ἐπεσημῆνατό τις τῶν ὀρᾶν δυναμένων, καὶ διηγεῖτο βλέπων. Ὅτιπερ, φησὶν, ἐν συνεδρίῳ μου καθημένου ἐληλυθότες οἱ τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς ὑπερηφανίας δαίμονες ἐξ ἐκατέρωθεν μου ἐκάθηντο, καὶ ὁ μὲν ἐνυττέ μου τὴν πλευρὰν τῷ δακτύλῳ αὐτοῦ τῷ κενოდόξῳ προτρεπόμενός με λέγειν τινὰ θεωρίαν ἢ ἐργασίαν, ἢ πεποίηκα ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ὡς δὲ τοῦτον ἀπεσεισάμην εἰπών. «*Ἀποστραφείησαν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ καταισχυνθείησαν οἱ λογιζόμενοί μοι κακά*». Θᾶπτον ὁ ἐξ εὐνύμων πρὸς τὸ ἐμὸν οὓς ἔλεγεν. Εὗγε, εὗγε πεποίηκας καὶ μέγας γέγονας, τὴν ἐμὴν ἀναιδεστάτην μητέρα νενικηκώς. Πρὸς ὃν ἐγὼ εὐθυβόλως τὸ ἐξῆς τοῦ στίχου ἀναλαβῶν εἶρηκα. «*Ἀποστραφήτωσαν παραντίκα αἰσχυνόμενοι οἱ λέγοντές μοι, εὗγε, εὗγε πεποίηκας*». Ἐπερωτήσαντί μοι τὸν αὐτὸν πῶς ἡ κενοδοξία μήτηρ ὑπερηφανίας, ἀπεκρίνατο. Οἱ μὲν ἔπαινοι ὑψοῦσι καὶ φυσιοῦσιν. Ὑψωθείσης δὲ τῇ ψυχῆς, τότε αὕτη ἡ ὑπερηφανία λαβοῦσα ἀναφέρει ἕως τῶν οὐρανῶν καὶ κατεφέρει ἕως τῶν ἀβύσσων. Ἔστι δόξα ἐκ Κυρίου προσγινομένη. «*Τοὺς γὰρ δοξάζοντάς με δοξάσω*», φησὶν. Κεῖ ἔστιν ἐκ διαβολικῆς παρασκευῆς ἐπακολουθοῦσα. Οὐαὶ γάρ, φησὶν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι. Ἐπιγνώσ σαφῶς τὴν προτέραν, ὅποταν αὐτὴν ὡς βλάβην λογιζόμενος πάση μηχανῇ ταύτην ἀποστρέφῃ. Καὶ ὅπου δ' ἂν πορεύῃ τὴν σεαυτοῦ πολιτείαν ἀποκρύπτῃς, τὴν δὲ δευτέραν, ὅποταν κἂν τὸ τυχόν πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις ἐργάζῃ σχηματίζεσθαι ἡμᾶς τὴν οὐ προσοῦσαν ἡμῖν ἀρετὴν ἢ μιὰ ὑποτίθεται. Οὕτως γάρ, φησὶν, «*Λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα*», ὑποβάλλουσα.

Πολλάκις ὁ Κύριος τοὺς κενოდόξους δι' ἀτιμίας ἐπισυμβαινούσης εἰς ἀκενοδοξίαν κατέστησεν. Ἀρχὴ ἀκενοδοξίας φυλακὴ στόματος, καὶ ἀτιμίας ἀγάπη. Μεσότης δὲ ἀνακοπὴ πάντων τῶν νοουμένων τῆς κενοδοξίας ἐπιτηδευμάτων. Τέλος δὲ (εἴπερ ἄρα καὶ ἔστι τῇ ἀβύσσῳ τέλος) τὸ τὰ πρὸς ἀτιμίαν συντελοῦντα ἐπὶ πλήθους ἐπιτηδεύειν ἀνεπαισθήτως. Μὴ κρύπτε σὴν αἰσχύνην διὰ τὸ δοκεῖν μὴ διδόναι πρόσκομμα. Λοιπὸν δὲ καὶ πρὸς τὸ εἶδος τοῦ σφάλματος. Οὐ τῇ αὐτῇ

ἐμπλάστρω ἴσως χρήσασθαι χρή. Ὅποταν ἡμεῖς τὴν δόξαν προσκαλούμεθα, καὶ ὅταν ἀκλήτως ὑφ' ἑτέρων προπεμπομένη πρὸς ἡμᾶς παραγίνεται. Ὅταν πρὸς κενοδοξίαν ἐπιτηδεύματα τινα ποιεῖν ἐπιχειρήσωμεν, τοῦ ἑαυτῶν πένθους μνημονεύσωμεν, καὶ τῆς ἐν τῇ ἰδιαζούσῃ ἡμῶν προσευχῇ ἐμφόβου παραστάσεως ἐννοηθῶμεν συντόμως, καὶ πάντως ἐντρέψομεν τὴν ἀναιδῆ, εἶπερ ἄρα καὶ προσευχῆς ἀληθινῆς ἐπιμελούμεθα. Εἰ δὲ οὐ, τῆς ἑαυτῶν ἐξόδου συντόμως ἔννοια λάβωμεν. Εἰ δὲ μή, κἂν τὴν ἐπακολουθοῦσαν αἰσχύνῃ τῇ κενοδοξία φοβηθῶμεν. «Ὁ γὰρ ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται πάντως», καὶ ἐνταῦθα καὶ πρὸ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ὅταν οἱ ἐπαινέται, μᾶλλον δὲ πλανῆται, ἐπαινεῖν ἡμᾶς ἄρξονται, τοῦ πλήθους τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν κατὰ νοῦν συντόμως μνημονεύσωμεν, καὶ εὐρήσομεν ἑαυτοὺς ἀναξίους τῶν λεγομένων ἢ πραττομένων. Εἰσὶ πάντως καὶ κενόδοξοι ἐν τισὶν αἰτήμασιν αὐτῶν εἰσακουσθῆναι παρὰ τοῦ Θεοῦ ὀφείλοντες, ὧν ὁ Κύριος προκαταλαμβάνει τὰς εὐχὰς καὶ τὰς δεήσεις πέφυκεν. Ἴνα μὴ δι' εὐχῆς εἰληφότες τῇ ἑαυτῶν οἰήσει προσθήσουσιν. Οὐ πάνυ οἱ ἀπλούστεροι τῷ ἰῶ τούτῳ τούτῳ περιπίπτειν πεφύκασι. Κενοδοξία γὰρ ἐστὶν ἀπλότητος ἀποβολή, καὶ ἐπίπλαστος διαγωγή. Σκόληξ πολλάκις αὐξηθεὶς πτεροφυήσας ἀνηνέχθη εἰς ὕψος, καὶ κενοδοξία τελεσθεῖσα ὑπερηφανίαν ἔτεκε, τὴν πάντων τῶν κακῶν ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν.

Ὁ τῆς νόσου ταύτης ἔκτος, ἔγγιστα τῆς σωτηρίας ὁ δ' οὐ πόρρω φανήσεται τῆς ἁγίων δόξης.

ΛΟΓΟΣ ΚΓ' – Περὶ τῆς ἀκεφάλου ὑπερηφανίας ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀκαθάρτων λογισμῶν τῆς βλασφημίας

Ἵπερηφανία ἐστὶ Θεοῦ ἄρνησις, δαιμόνων εὐρημα, ἐξουδένωσις ἀνθρώπων, κατακρίσεως μήτηρ, ἐπαίνων ἀπόγονος, ἀκαρπίας τεκμήριον, βοηθείας Θεοῦ φυγαδευτήριον, ἐκστάσεως πρόδρομος, ἐπιληψίας ὑπόθεσις, θυμοῦ πηγὴ, ὑποκρίσεως θύρα, δαιμόνων στήριγμα, ἀμαρτημάτων φύλαξ, ἀσπλαχνίας πρόξενος, συμπαθείας ἄγνοια, λογοθέτης πικρός, δικαστὴς ἀπάνθρωπος, Θεοῦ ἀντίπαλος, βλασφημίας ρίζα, ἀρχὴ ὑπερηφανίας, τέλος κενοδοξίας. Μεσότης δὲ ἐξουδένωσις τοῦ πλησίον, πόνων ἰδίων ἀναιδῆς ἐκπόμευσις, ἔπαινος ἐν καρδίᾳ, ἔλεγχου μῖσος. Τέλος ἄρνησις Θεοῦ βοηθείας, καὶ οἰκείας σπουδῆς ἔπαρσις, δαιμονιῶδες ἦθος. Ἀκούσωμεν πάντες οἱ τὸν βόθρον ἐκφυγεῖν βουλόμενοι, ἐξ εὐχαριστίας πολλάκις τὸ πάθος τὴν νομὴν φιλεῖ προσλαμβάνεσθαι. Ἀναιδῶν γὰρ ἐκ προοιμίων Θεὸν ἀρνεῖσθαι οὐ ὑποτίθεται. Εἶδον εὐχαριστοῦντας τῷ Θεῷ στόματι, καὶ μεγαλαυχοῦντας τῷ φρονήματι. Καὶ μαρτυρεῖ τοῦτο σαφῶς ὁ Φαρισαῖος ἐκεῖνος εἰρηκῶς. «Ὁ Θεός, εὐχαριστῶ σοι». Ὅπου πτώμα κατέλαβεν, ἐκεῖ ὑπερηφανία προεσκήνωσε. Μηνυτὴς γὰρ τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον. Ὑπόθου μοι εἶναι δώδεκα ἀρῆται τῆς ἀτιμίας. Τινὸς τετιμημένου ἀκήκοα φήσαντος. Ἐὰν ἐν τούτων (λέγω δὴ τὴν οἴησιν) ἀγαπήσης θελήματι, ἐκεῖνο ἀναπληρώσει τὸν τόπον τῶν ἑνδεκα. Ὑψηλόφρων μοναχὸς ἀντιλέγει σφοδρῶς. Οὐδὲ ταπεινόφρων οὐδαμῶς ἀντιλέγειν ἐπίσταται. Οὐχ ὑποκλίνει κυπάρισσον εἰς γῆν περιπατεῖν. Οὐδὲ μοναχὸς ὑψηλοκάρδιος ὑπακοὴν κτήσασθαι. Ἀνὴρ ὑψηλοκάρδιος τοῦ ἄρχειν ὀρέγεται. Ἄλλως γάρ, ὡς ἔτυχεν, ἀπόλεσθαι εἰς τέλος οὐ δύναται. Μᾶλλον δὲ οὐ βούλεται. «Ἵπερηφάνοις Κύριος ἀντιτάσσεται». Τίς λοιπὸν τούτους ἐλεῆσαι δύναται; Ἀκάθαρτος παρά Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος, Καὶ τίς λοιπὸν τὸν τοιοῦτον ἀποκαθᾶραι δύναται; Παίδευσις μὲν ὑπερηφάνῳ πτώμα. Σκόλοψ δὲ δαίμων. Ἐγκατάλειψις δὲ ἔκτασις. Καὶ τὰ μὲν πρότερα πολλάκις καὶ ἄνθρωποι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐθεραπεύθησαν. Τὸ δὲ ἔσχατον παρ' ἀνθρώποις ἀνίατον. Οὐδὲ ἀποσειόμενος ἔλεγχον, τὸ πάθος ἐσήμανεν. Οὐδὲ προσδραμών, τοῦ δεσμοῦ λέλυται. Εἰ χωρὶς ἑτέρου πάθους τις διὰ τούτου καὶ μόνου τῶν οὐρανῶν κατέπεσε, ζητητέον μήπως καὶ δίχα ἀρετῆς ἑτέρας ἐκ ταπεινώσεως εἰς οὐρανοὺς ἀναβαίνειν ἐνδέχεται. Ἵπερηφανία ἐστὶ πλούτου καὶ ἰδρώτων ἀπώλεια. Ἐκέκραξαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ σώζων, πάντως, ὅτι μεθ' ὑπερηφανίας ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν, πάντως, ὅτι τὰς αἰτίας καθ' ὧν ἠύχοντο, οὐκ ἀπέκοπτον.

Ἀδελφὸν ὑπερηφανευόμενον γέρον γνωστικώτατος πνευματικῶς ἐνουθέτησε, ὁ δὲ τυφλώττων φησί. Συγχώρησον, πάτερ, οὐκ εἰμὶ ὑπερήφανος. Οὐδὲ πάνσοφος γέρον πρὸς αὐτόν. Καὶ ποίαν, φησί, τέκνον, ἀπόδειξιν σαφεστέρην ταύτης παρέχεις ἡμῖν τοῦ πάθους, ἀλλ' ἢ τὸ εἰπεῖν. Οὐκ εἰμὶ ὑπερήφανος; Πάνυ τοῖς τοιοῦτοις συνέρχεται ἡ ὑποταγὴ, καὶ παχυτέραν καὶ ἀτιμότερα διαγωγὴ. Καὶ ἡ τῶν ὑπὲρ φύσιν

τῶν πατέρων κατορθωμάτων ἀνάγνωσις. Ἴσως κἂν οὕτως ἔσται τοῖς νοσοῦσι μικρὰ σωτηρίας ἐλπίς. Ἀσχύνη ἐπ’ ἄλλοτρίῳ κόσμῳ ἐπαίρεσθαι. Ἄνοια δὲ ἐσχάτη, ἐπὶ χαρίσμασι Θεοῦ φαντάζεσθαι. Ὅσα σοι κατορθώματα πρὸ τῆς σῆς γεννήσεως γεγόνασιν, ἐπὶ τούτοις μόνοις ἐπαίρου. Τὰ γὰρ μετὰ γέννησιν ὁ Θεὸς ἐδωρήσατο, ὥσπερ καὶ τὴν γέννησιν. Ὅσας ἐκτὸς τοῦ νοῦς ἀρετὰς κατώρθώκας, αὐταὶ καὶ μόνοι σοῦ τυγχάνουσι, Τὸν γὰρ νοῦν Θεὸς ὁ δωρησάμενος. Ὅσα ἐκτὸς τοῦ σώματος ἐπεδείξω ἔπαθλα, ἐκ σῆς σπουδῆς καὶ μόνον γεγόνασι. Τὸ γὰρ σῶμα, οὐ σόν, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ ποίημα. Μὴ θάρσει ἕως τὴν ἀπόφασιν δέξῃ, ὁρῶν ἐκεῖνον καὶ μετὰ τὴν ἐν τῷ νυμφῶνι κατάκλισιν χειρὰς καὶ πόδας δεσμούμενον, καὶ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον ἐξοριζόμενον. Μὴ ὑψαυχένοι, γῆϊνος ὢν. Πολλοὶ γὰρ καὶ ἐξ οὐρανῶν ἐρρίφησαν ἅγιοι καὶ ἀύλοι τυγχάνοντες. Ὅταν χώραν ἐν τοῖς ἑαυτοῦ ἐργάταις ὁ δαίμων λήψεται τότε ἂν τοῖς κατὰ τοὺς ὕπνους, ἢ καὶ καθ’ ὕπαρ ὡς ἐν σχήματι δήθεν ἀγίου ἀγγέλου ἢ καὶ μάρτυρός τινος ἐπιφαινόμενος, μυστηρίων αὐτοῖς ἀποκάλυψιν, ἢ χαρισμάτων δωρεὰν ἐπιδίδωσιν, ἵνα ἀπατηθέντες οἱ τάλανες τελείως τῶν φρενῶν ἐκπέσωσιν. Εἰ καὶ μυρίους θανάτους ὑπὲρ Χριστοῦ ὑπομείνωμεν, οὐδὲ οὕτως τὸ δέον ἀνεπληρώσαμεν. Ἄλλο γὰρ αἷμα Θεοῦ, καὶ ἕτερον αἷμα δούλων, κατὰ τὸ ἀξίωμα, καὶ οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν. Συζητοῦντες ἑαυτοὺς ἀεὶ, καὶ ἀνακρίνοντες πρὸς τοὺς πρὸ ἡμῶν πατέρας καὶ φωστῆρας, μὴ παυσώμεθα, καὶ τότε εὐρήσομεν ἑαυτοὺς μηδὲ ὄλως ἴχνος ἀκριβοῦς πολιτείας πατήσαντας. Μηδὲ τὸ ἐπάγγελμα ὁσίως τηρήσαντας ἀλλ’ ἔτι ἐν τῇ κοσμικῇ καταστάσει διατρίβοντας.

Μοναχὸς κυρίως ἐστὶν ἀμετεώριστος ὄμμα ψυχῆς, καὶ ἀκίνητος σώματος αἴσθησις. Μοναχὸς ἐστὶν ὁ τοὺς πολεμίους, δίκην θηρῶν, προσκαλούμενος, καὶ ἐρεθίζων ἐν τῷ φεύγειν ἀπ’ αὐτοῦ. Μοναχὸς ἐστὶν ἀδιάστατος ἔκστασις, καὶ λύπη ζωῆς. Μοναχὸς ἐστὶν ὁ ποιωθείς ταῖς ἀρεταῖς, ὡς ἄλλος ταῖς ἡδοναῖς. Μοναχὸς ἐστὶν ἄληκτον φῶς ἐν ὀφθαλμῷ καρδίας. Μοναχὸς ἐστὶν ἄβυσσον ταπεινώσεως, ἐν αὐτῇ πᾶν πνεῦμα κρημνίσας καὶ ἀποπνίζας. Λήθην πταισμάτων τύφος ἐργάζεται. Ἐκείνων γὰρ μνήμη ταπεινοφροσύνης πρόξενος. Ὑπερηφανία ἐστὶν ἐσχάτη πενία ψυχῆς. Πλοῦτον ἐν σκοτεῖα οἰομένη οὐ μόνον προβαίνειν οὐκ ἔἴη ἢ μιανὰ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὕψους ἀπορρίπτει. Ὑπερηφανία ἐστὶ ροία ἔσωθεν σεσηπυῖα, ἔξωθεν, δὲ τῇ ὥρᾳ ἀποστίλβουσα. Μοναχὸς ὑπερήφανος οὐ δεηθήσεται δαίμονος. Αὐτὸς γὰρ λοιπὸν ἑαυτῷ δαίμων καὶ πολέμιος γέγονεν. Ἀλλότριον μὲν τοῦ φωτὸς τὸ σκότος. Ἀλλότριος δὲ καὶ ὑπερήφανος παντοίας ἀρετῆς. Ἐν ὑπερηφάνων καρδίαις γεννηθήσονται βλασφημίας ῥήματα. Ἐν ταπεινῶν δὲ ψυχαῖς, οὐράνια θεωρήματα. Βδελύττεται ἥλιον κλέπτῃς, ὑπερήφανος δὲ πραεῖς ἐξουδενώσει. Ἐλαβον, πῶς οὐκ οἶδα, ἑαυτοὺς ὑπερηφάνων πλεῖστοι. Καὶ δόξαντες ἀπαθεῖς εἶναι, τὴν οἰκείαν πενίαν ἐν ἐξόδῳ ἐωράκασιν. Ὁ ταύτη ἀλοῦς Κυρίου δεηθήσεται. Ματαῖα γὰρ παρ’ ἐκείνων σωτηρία ἀνθρώπων. Κατεῖληφά που τὴν ἀκέφαλον πλανῆτιν πέλουσαν ἐν τῇ ἐμῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς οἰκείας μητρὸς ὀχουμένην. Ἄς παγιδεύσας δεσμῷ ὑποκοῆς, καὶ μαστιγι εὐτελείας μαστιγώσας, τὴν ἐν ἐμοὶ αὐτῶν εἴσοδον ἐξήταζον λέγειν. Διὸ καὶ μαστιζόμενοι ἔλεγον. Ἡμεῖς ἀρχὴν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ γέννησιν.

Ἄρχουσαι γὰρ καὶ γεννήτριαι πάντων τῶν παθῶν καθεστήκαμεν. Πολεμεῖ δὲ ἡμᾶς οὐ μετρίως συντριμμὸς καρδίας ἐν ὑποταγῇ τικτόμενος. Ἄρχεσθαι γὰρ ὑπ' οὐδενὸς σεσυνηθήκαμεν. Διὸ καὶ ἐν οὐρανοῖς ἄρχουσαι γεγонуῖαι, ἐκεῖθεν ἀπεστατήσαμεν. Διὸ καὶ πάντων συλλήβδην εἰπεῖν, τῶν ἀντιπραπτόντων τῇ ταπεινοφροσύνῃ, ἡμεῖς γεννήτριαι. Πάντα γὰρ τὰ οὐρανῶ ἰσχύσαμεν, καὶ ποῦ ἀπὸ προσώπου ἡμῶν φεύξει; Ἡμεῖς πολλάκις ἐπ' ἀτιμίας, καὶ ὑπακοῆς, καὶ ἀοργησίας, καὶ ἀμνησικακίας καὶ διακονία ἐπακολουθεῖν πεφύκαμεν. Ἡμῶν ἔκγονα πτώματα πνευματικῶν, ὀργή, καταλαλιά, πικρία, θυμὸς, κραυγή, βλασφημία, ὑπόκρισις, μῖσος, φθόνος, ἀντιλογία, ἰδιορρυθμία, ἀπειθεία. Ἐν ἐστὶ καὶ μόνον ἐν ᾧ ἐπιχειρεῖν οὐκ ἔχομεν δύναμιν. Καὶ τοῦτο σοὶ μαστιζόμεναι λέγομεν. Ἐὰν ἑαυτὸν ἐνώπιον Κυρίου εἰλικρινῶς καταμέμψη, ἡμᾶς ὡς ἀράχνην λελογίση. Ἴππος μὲν γάρ, ὡς ὀρᾶς, ὑπερηφανίας κενοδοξία, ἐφ' ἣν ἐπιβέβηκα. Ἡ δὲ ὀσία ταπείνωσις, καὶ αὐτομεμψία καταγελάσσονται ἵππου καὶ τοῦ ἐπιβάτου αὐτοῦ. Τὴν ἐπινίκιον ᾠδὴν ἐνηδόνως ἄδουσαι. *«Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται, ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν, καὶ ἄβυσσον ταπεινώσεως.»*

Εἰκοστὸς τρίτος βαθμὸς. Ο ἀναβεβηκῶς ἴσχυσεν, εἴπερ ἄρα καὶ ἀναβεβηκέναι δεδύνηται.

Περὶ τῶν ἀνεκφράστων λογισμῶν τῆς βλασφημίας

Χαλεπῆς ρίζης καὶ μητρὸς χαλεπώτατον ἀπόγονον εἶναι ἐν τοῖς φθάσασιν ἀκηκόαμεν, λέγω δὴ τῆς μιαρᾶς ὑπερηφανίας ἄρρητον τῆς βλασφημίας ἀπόγονο. Διὸ ἀναγκαῖον αὐτὸν εἰς μέσον ἀχθῆναι. Οὐ γὰρ τῶν τυχόντων, ἀλλὰ γε καὶ πολὺ πάντων χαλεπώτερος ἐχθρὸς καὶ πολέμιος καθέστηκε, καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον οὐδὲ εὐχερῶς ἐκφρασθῆναι καὶ ἐξομολογηθῆναι, ἢ στηλιτευθῆναι πνευματικῶ ἰατρῶ δυνάμενος. Διὸ καὶ πολλοῖς πολλάκις ἀπόγνωσιν καὶ ἀνελπιστίαν ἐγέννησεν. Ὡσπερ σκώληξ ἐν ξύλῳ, πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἐλπίδα ἐξαναλώσας ὁ ἀνόσιος. Οὗτος τοίνυν, οὗτος ὁ παμμίαιρος φιλεῖ πολλάκις παρ' αὐτὰς τὰς ἀγίας συνάξεις, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν φρικτὴν τῶν μυστηρίων ὥραν δυσφημεῖν τὸν Κύριον, καὶ τὰ τελούμενο ἅγια. Ὅθεν μάλιστα καὶ μανθάνομεν σαφῶς μὴ οὕσαν τὴν ἡμετέραν ψυχὴν τὴν τὰ ἄθεσμα, καὶ ἀκατάληπτα ἐκεῖνα, καὶ ἄρρητα λόγια ἔνδοθεν φθεγξαμένη. Ἀλλὰ τὸν μισόθεον δαίμονα τὸν ἐκ τῶν οὐρανῶν δραπετεύσαντα. Διὰ τὸ κάκεῖ τὸν Κύριον βλασφημίας τῷ δοκεῖν βαλεῖν. Εἰ γὰρ ἐμοὶ οἱ ἄσμενοι ἐκεῖνοι καὶ ἀπρεπεῖς λόγοι, πῶς τὸ δῶρον δεξάμενος προσκυνῶ; Πῶς λοιδορεῖν καὶ εὐλογεῖν δύναμαι; Πολλοὺς ὁ ἀπατεὼν τοῦτος καὶ ψυχοφθόρος εἰς ἕκστασιν φρενῶν ἤγαγε πολλάκις. Οὐδεὶς γὰρ ἕτερος λογισμὸς οὕτως δυσεξαγόρευτος, ὡς αὐτὸς καθέστηκε. Διὸ πολλάκις τοῖς πολλοῖς καὶ συνεγήρασεν. Οὐδὲν γὰρ οὕτως τοῖς δαίμοσι καὶ τοῖς λογισμοῖς ἰσχὺν καθ' ἡμῶν δίδωσιν, ὡς τὸ τούτους ἀνεξαγορεύτους ἐν τῇ καρδίᾳ σιτίζεσθαι καὶ ἀποκρύπτεσθαι. Μηδεὶς ἐπὶ λογισμοῖς βλασφημίας αὐτὸν αἴτιον εἶναι λογίσοιτο. Καρδιογνώστης γὰρ ἐστὶν ὁ Κύριος καὶ ἐπίσταται, οὐχ ἡμῶν, ἀλλὰ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν εἶναι τὰ τοιαῦτα ῥήματα. Τὸ μεθύειν αἴτιον τοῦ προσκόπτειν καὶ τὸ ὑπερηφανεύεσθαι, αἰτίων τῶν ἀπρεπῶν λογισμῶν, καὶ ἐκ μὲν τοῦ προσκόπτειν ἀναίτιος ὁ προσκόψας, ἐκ δὲ τοῦ μεθύειν πάντως τιμωρηθήσεται. Ἐν προσευχῇ σταθέντων ἡμῶν οἱ ἀκάθαρτοι καὶ ἄρρητοι λογισμοὶ ἐκεῖνοι ἐπανέστησαν. Καὶ τὴν προσευχὴν πληρῶσάντων, εὐθέως ὑπεχώρησαν. Τοῖς γὰρ μὴ μαχομένοις αὐτοῖς οὐ φιλοῦσι μάχεσθαι. Οὐ μόνον τὸ Θεῖον, καὶ τὰ θεῖα πάντα ὁ ἄθεος βλασφημεῖ, ἀλλὰ αἰσχροτάτους τινὰς καὶ ἀπρεπεῖς λόγους ἐν ἡμῖν φθέγγεται. Ἴνα ἢ τὴν προσευχὴν καταλείψωμεν, ἢ ἑαυτῶν ἀπογνῶμεν. Πολλοὺς μὲν τῆς προσευχῆς ἀνέκοψε, πολλοὺς δὲ τῶν μυστηρίων ἀπεχώρησε. Τινῶν μὲν τὰ σώματα τῇ λύπῃ κατέτηξεν. Ἄλλους δὲ διὰ νηστείας δεδάμακεν ὁ πονηρὸς οὗτος καὶ ἀπάνθρωπος τύραννος καὶ οὐδεμίαν αὐτῆς τὴν ἄνεσιν δέδωκεν. Οὐ μόνον τοῖς κατὰ κόσμον, ἀλλὰ καὶ τοῖς τὸν μοναδικὸν βίον μετερχομένοις τοῦτο ἀπεργασάμενος, μηδεμίαν αὐτοῖς λοιπὸν σωτηρίαν ἔχειν ὑποτιθέμενος, ἀλλὰ καὶ ἀπίστων καὶ Ἑλλήνων πάντων ἐλεεινοτέρους εἶναι ἀποφαινόμενος.

Ὁ πνεύματι βλασφημίας ὀχλούμενος, καὶ τούτου ἀπαλλαγῆναι βουλόμενος ἐπιγνώτω ἀκριβῶς, μὴ τὴν ψυχὴν τὴν ἑαυτοῦ αἴτιον εἶναι τῶν τοιούτων λογισμῶν, ἀλλὰ αὐτὸν ἀκάθαρτον δαίμονα, τὸν ποτε πρὸς Κύριον λέγοντα. «*Ταῦτα πάντα σοι δώσω, εἰ ἂν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι*». Διὸ καὶ ἡμεῖς ἐξουθενοῦντες αὐτόν, καὶ

μηδὸλως τὰ παρ' αὐτοῦ λογιζόμενα εἰς μέτρον ἔχοντες, εἴπωμεν. «Υπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, Κύριον τὸν Θεὸν μου προσκυνήσω, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσω». Σοῦ δὲ ἐπιστρέψει ὁ πόνος καὶ ὁ λόγος ἐπὶ τὴν κεφαλὴν σου, καὶ ἐπὶ τὴν κορυφὴν σου, ἢ βλασφημία σου καταβήσεται ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Ὁ ἐκτὸς τοῦ προειρημένου τρόπου τὸν τῆς βλασφημίας δαίμονα παλαῖσαι βουλόμενος, ὁμοίος ἐστι τῷ ἐν ταῖς αὐτοῦ χερσὶν ἀστραπὴν κατασχεῖν δοκιμάζοντι. Πῶς γὰρ καὶ καταλήψεται, ἢ ἀντεῖπη, ἢ παλαίση τῷ ἐξαίφνης ἐν τῇ καρδίᾳ δίκην ἀνέμου παρερχομένῳ καὶ ῥοπῆς, τάχιστα τὸν λόγον λέγοντι, καὶ εὐθέως ἀφαντουμένῳ; Πάντες γὰρ οἱ πολέμιοι καὶ ἴστανται, καὶ προσπαλαίουσι, καὶ χρονίζουσι, καὶ καιρὸν παρέχουσι τῷ κατ' αὐτῶν παλαίειν βουλομένῳ. Οὗτος δὲ οὐ, ἀλλὰ ἅμα τοῦ φανῆναι ἀπέστη, καὶ ἅμα τοῦ προσλαλῆσαι παρῆλθε.

Πολλάκις ἐν τῇ τῶν ἀπλουστέρων ἀκεραιτέρων διανοίᾳ ὁ τοιοῦτος δαίμων φιλοχωρεῖν εἴθωθε, οἵτινες καὶ μάλιστα σφοδροτέρως τῶν ἄλλων θορυβοῦνται καὶ ταράττονται. Ἐν οἷς καὶ λέγομεν κυρίως, οὐκ ἐξ οἰήσεως, ἀλλ' ἐκ φθόνου τῶν δαιμόνων τὸ πᾶν γίνεσθαι. Τοῦ κρίνειν καὶ τοῦ κατακρίνειν τὸν πλησίον παυσώμεθα, καὶ λογισμοὺς βλασφημίας οὐ φοβηθησόμεθα. Ἀφορμὴ γὰρ καὶ ρίζα τοῦ δευτέρου τὸ πρότερον. Ὡσπερ ὁ ἐν οἴκῳ κατακεκλεισμένος ὑπάρχων τῶν ἕξω παριόντων τοὺς λογοὺς ἀκούει, αὐτὸς τούτους μὴ φθεγγόμενος, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἐν ἑαυτῇ διάγουσα, τὰς τοῦ δαίμονος βλασφημίας ἀκροωμένη ταράττεται, ἅπερ φθέγγεται δι' αὐτῆς παρερχόμενος, Ὁ ἐξουθενώσας τοῦτον, τοῦ πάθους ἠλευθέρωται. Ὁ δὲ ἄλλως αὐτῷ παλαίειν σοφίζόμενος, εἰς τέλος ὑπόκειται. Ὁ γὰρ λόγοις πνεύματα κρατῆσαι βουλόμενος, ὁμοίος ἐστι τῷ ἄνεμους ἐγκλείοντι.

Μοναχὸς σπουδαῖος ὑπὸ τούτου ὀχλούμενος τοῦ δαίμονος ἐπὶ εἰκοστὸν ἔτος τὰς ἑαυτοῦ σάρκας νηστεῖαις καὶ ἀγρυπνίαις κατέτηξε. Καὶ ὡς οὐδεμιᾶς ὠφελείας ἦσθετο ἀπελθὼν καὶ τὸ πάθος ἐν χάρτη γεγραφῶς, ἀγίῳ τινὶ ἀνδρὶ ἐπέδωκεν ἐπὶ πρόσωπον κείμενος καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνανεῦειν μὴ δυνάμενος. Ὡς δὲ ἀνέγνω ὁ γέρον, ἐμειδίασε, καὶ ἀναστήσας τὸν ἀδελφὸν λέγει αὐτῷ. Ἐπίθες, τέκνον, τὴν σὴν χεῖρα ἐπὶ τὸν ἐμὸν αὐχένα. Καὶ ὡς τοῦτο ὁ ἀδελφὸς πεποίηκε, λέγει ὁ μέγας. Ἐπὶ τὸν ἐμὸν τράχηλον, ἀδελφέ, ἢ ἁμαρτία αὕτη, ὅσα ἔτη καὶ πεποίηκε, καὶ ποιήσει ἐν σοί, μόνον σὺ αὐτὴν εἰς μέτρον μηκέτι ἔχε. Καὶ διαβεβαιοῦτο ὁ τοιοῦτος, ὡς οὐ πρῶην τῆς κέλλης τοῦ γέροντος ἐξεληλύθει, ἕως οὗ τὸ πάθος θᾶπτον ἄφαντον γέγονεν. Τούτου ἐν πείρᾳ γενόμενος ἐμοὶ διηγήσατο εὐχαριστῶν τῷ Χριστῷ.

Νίκην τοῦ πάθους ὁ εἰληφῶς ἀπόσατο ὑπερηφανίαν.

ΛΟΓΟΣ ΚΔ' – Περὶ πραότητος, καὶ ἀπλότητος, ἀκακίας, καὶ πονηρίας σεσοφισμένων, καὶ οὐ φυσικῶν

Προτρέχοι μὲν τοῦ ἡλίου τὸ πρωῖνὸν φῶς, πάσης δὲ ταπεινοφροσύνης πραύτης πρόδρομος διὸ καὶ τοῦ φωτὸς ἀκούσωμεν, οὕτως αὐτὰς τῷ βαθμῷ κατατάπτοντος. *«Μάθετε γὰρ ἀπ' ἐμοῦ, φησί, ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ»*. Οὐκοῦν θέμις πρὸ ἡλίου περὶ φωτὸς φωτισθῆναι εἰθ' οὕτως τῷ ἡλίῳ ἐναντεῖνσαι τρανῶς. Οὐκ ἔστι γάρ, οὐκ ἔστι τὸν μὴ τοῦτο προγνόντα, ἐκεῖνον θεάσασθαι, ὡς ἡ τῶν λεγομένων διδάσκει ἀληθῆς κατάστασις. Πραύτης ἐστὶν ἀμετάθετος νοὸς κατάστασις, ἐν τιμαῖς καὶ ἀτιμίαις ὡσαύτως ἔχουσα. Πραύτης ἐστὶν ἐν ταραχαῖς τοῦ πλησίον ἀνεπαισθήτως καὶ εἰλικρινῶς ὑπὲρ αὐτοῦ προσεύχεσθαι. Πραύτης ἐστὶν ὑπερκειμένη τῆς τοῦ θυμοῦ θαλάττης πέτρα, πάντα τὰ προσρήσσοντα κύματα διαλύσουσα, καὶ οὐδαμῶς κλύνον ὑπομένουσα. Πραύτης ἐστὶν ὑπομονῆς στήριγμα, ἀγάπης θύρα, μᾶλλον δὲ μήτηρ, διακρίσεως ὑπόθεσις. *«Διδάξει γὰρ, φησί, Κύριος πραεῖς ὁδοὺς αὐτοῦ»*, ἀφέσεως πρόξενος, παρρησία ἐν προσευχῇ, Πνεύματος ἀγίου χωρίον. Ἐπὶ τίνας γὰρ ἐπιβλέσω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ἡσύχιον; Πραύτης ὑποκοῆς συνεργός, ἀδελφότητος ὁδηγός, μαινομένων χαλινός, θυμουμένων ἐκκοπή, καὶ χαρᾶς χορηγός, Χριστοῦ μίμημα, ἀγγέλων ἰδίωμα, δαιμόνων δεσμός, καὶ πικρίας θυρεός. Ἐν καρδίαις πραέων ἐπαναπαύεται Κύριος. Ψυχὴ δὲ ταραχώδης διαβόλου καθέδρα. *«Οἱ πραεῖς κληρονομήσουσι γῆν»*, μᾶλλον δὲ κατακυριεύσουσι γῆς. Μεμνηότες δὲ ἄνδρες ἐκπορθοῦνται ἀπὸ γῆς αὐτῶν. Ψυχὴ πραεῖα θρόνος ἀπλότητος. Νοῦς δὲ ὀργίλος δημιουργὸς πονηρίας. Ψυχὴ ἡπία χωρήσει λόγους σοφίας, *«ὁδηγήσει γὰρ Κύριος πραεῖς ἐν κρίσει»*, μᾶλλον δὲ ἐν διακρίσει. Ψυχὴ εὐθῆς σύμβιος ταπεινώσεως, ἢ δὲ πονηρὰ ὑπερηφανίας νεᾶνις. Ψυχαὶ πραέων πλησθήσονται γνώσεως. Θυμώδης δὲ νοῦς σκότους καὶ ἀγνωσίας σύνοικος. Θυμώδης καὶ εἴρων ἀλλήλοις ὑπήντησαν καὶ οὐκ ἦν εὐρεῖν λόγον εὐθῆ ἐν διαλέξει αὐτῶν. Ἀναπτύξας τὴν καρδίαν τοῦ προτέρου, εὐρήσεις μανίαν, τὴν δὲ τοῦ δευτέρου ψυχὴν ἐρευνήσας, θεωρήσεις πονηρίαν. Ἀπλότης ἐστὶν ἕξις ψυχῆς ἀποίκιλος, πρὸς κακόνοϊαν γενομένη ἀκίνητος. Πονηρία ἐστὶν ἐπιστήμη, μᾶλλον δὲ ἀσχημοσύνη δαιμονιώδης, ἀληθείας ἀποστερηθεῖσα, καὶ τοὺς πολλοὺς λανθάνειν δοκοῦσα. Ὑπόκρισις ἐστὶ σῶματос καὶ ψυχῆς ἐναντία κατάστασις ἐπινοίας ἀπάσαις ἐμπεπλεγμένη. Ἀκακία ἐστὶν ἰλαρὰ ψυχῆς κατάστασις ἐπινοίας πάσης ἀπηλλαγμένη. Εὐθύτης ἐστὶν ἀπερίεργος ἔννοια, ἀνόθευτον ἦθος, ἄπλαστος καὶ ἀπροκατασκευάστος λόγος. Ἀπότης ἐστὶ καθαρὰ φύσις ψυχῆς, ὡς πέφυκα κτισθεῖσα τὰς ἐντεύξεις πρὸς πάντας ποιουμένη. Πονηρία ἐστὶν εὐθύτητος ἐναλλαγὴ, πεπλανημένη ἔννοια, οἰκονομίας ψευδομένη κεκολασμένοι ὄρκοι, συμπεπλεγμένοι λόγοι, βυθὸς καρδίας, ἄβυσσον δόλου, πεποιωμένον ψεῦδος, φυσικῇ λοιπὸν οἴησις, ταπεινώσεως ἀντίπαλος, μετανοίας ὑπόκρισις, πένθους μικρυσμός, ἐξομολογήσεως ἔχθρα, ἰδιογνωμόρυθος, πτωμάτων πρόξενος, ἀναστάσεως ἀντίθετος, ὕβρεων μειδιασμός, μεμωραμένη κατήφεια, ἐπίπλαστος

εὐλάβεια, δαιμονιώδης βίος.

Πονηρὸς ἐστὶ διαβόλου συνώνυμος καὶ συνόμιλος. Διὸ καὶ Κύριος οὕτως αὐτὸν ἡμᾶς ὀνομάζειν ἐδίδαξε λέγοντας. «*Ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ*». Φύγωμεν ἀπὸ κρημοῦ ὑποκρίσεως, καὶ ἀπὸ λάκκου ὑπουλότητος, ἀκούοντες τοῦ λέγοντος, ὅτι οἱ «*πονηρευόμενοι ἐξολοθρευθήσονται*», καὶ «*ὥσει λάχανα χλόης ταχὺ ἀποπεσοῦνται*». Οἱ γὰρ τοιοῦτοι βοσκή δαιμόνων. Ὡσπερ ἀγάπη ὁ Θεὸς ὀνομάζεται, οὕτως καὶ εὐθύτης. Διὸ ὁ σοφὸς ἐν τοῖς Ἰσραηλῶσι φησὶ πρὸς τὴν καθαρὰν καρδίαν, «*εὐθύτης ἡγάπησέ σε*». Καὶ πάλιν ὁ τούτου πατήρ, «*Χρηστὸς καὶ εὐθύς ὁ Κύριος*». Καὶ τοὺς συνωνύμους αὐτοῦ σώζεσθαι λέγει, φησὶ γάρ, «*τοῦ σώζοντος τοὺς εὐθεῖς τῆ καρδία*». Καὶ πάλιν, «*εὐθύτητας ψυχῶν εἶδε, καὶ ἐπεσκέψατο τὸ πρόσωπον αὐτοῦ*». Πρῶτον ἰδίωμα τῆς τῶν παίδων ἀνξήσεως, ἀπλότης, ἀποίκιλος, ἦν ἕως εἶχεν Ἀδὰμ ἐκεῖνος, οὐκ εἶδε γύμνωσιν ψυχῆς αὐτοῦ οὐδὲ ἀσχημοσύνην σαρκὸς αὐτοῦ. Καλὴ μὲν καὶ ἡ φύσει τισὶν ἐνυπάρχουσα ἀπλότης, καὶ μακαρία. Οὐχ τούτως δέ, ὡς ἡ ἐκ πονηρίας δι' ἰδρώτων κατεγκεντρισθεῖσα. Ἡ μὲν γὰρ ἀπὸ πολλῆς ποικιλίας καὶ παθῶν σκέπεται. Ἡ δὲ ὑψηλοτάτης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος γίνεται πρόξενος. Καὶ τῇ μὲν οὐ πολὺς ὁ μισθός, τῇ δὲ ὑπερύμνητος. Πάντες οἱ τὸν Κύριον ἑαυτοῖς ἐπισπάσασθαι βουλόμενοι, ἀπλῶς καὶ ἀπλάστως, καὶ ἀποικίλως, καὶ ἀπονήρως ὡς διδασκάλω ἐν τοῖς μαθήμασιν ἀπεριέργως προσέλθωμεν. Ἀπλοῦς γὰρ ὢν, καὶ ἀσύνθετος, ἀπλᾶς τινος καὶ ἀκεραίου τὰς ἑαυτῶν προσερχομένας ψυχὰς εἶναι βούλεται. Οὐκ ἔστι γὰρ ἀπλότητα ἀπηλλαγμένην ταπεινώσεως θεάσασθαι ποτε. Πονηρὸς ἐστὶ προβλέπτης, ψευδῆς ἐκ λόγων τοὺς λογισμοὺς, καὶ ἐκ σχημάτων τὰ ἐγκάρδια λαμβάνειν φανταζόμενος. Εἶδον εὐθεῖς ἐκ πονηρῶν πονηρεύεσθαι μεμαθηκότας, καὶ πεφάντασμαι πῶς καὶ φύσεως ἰδίωμα καὶ προτέρημα οὕτως ταχέως ἀπολέσαι ἴσχυσαν. Ὅσα οἱ εὐθεῖς εὐχερῶς μεταπίπτουσι, τοσοῦτ' ἀδυσχερῶς οἱ ἐναντίοι μεταποιηθῆναι δύνανται. Ξενιτεία ἀληθῆς καὶ ὑποταγή, καὶ φυλακὴ χειλέων πολλὰ πολλάκις ἴσχυσαν καὶ μετεποίησαν παραδόξως ἀνίατα. Εἰ ἡ γνῶσις φυσιοῦ τοὺς πλείονας μὴ πῶς ἡ ιδιωτεία, καὶ ἡ ἀμαθία ταπεινοῦν συμμέτρως πέφυκεν. Ἀπόδειξις καὶ ὄρος ἐναργῆς καὶ τύπος ἡμῖν τῆς μακαρίας ἀπλότητος ὁ τρισμακάριστος Παῦλος γέγονεν ὁ ἀπλοῦς. Οὐδεὶς γάρ, οὐδεὶς οὐδαμοῦ τοιαύτην προκοπὴν ἐν ὀλίγῳ οὐδὲ εἶδεν, οὐδὲ ἤκουεν, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, πώποτε. Ἀπλοῦς μοναχός, ἄλογον λογικόν, ὑπήκοον, τὸ οἰκεῖον φορτίον τελείως τῷ ἄγοντι ἀποθέμενος. Οὐκ ἀντίπει ζῶον τῷ δεσμοῦντι. Οὐδὲ ψυχὴ εὐθῆς τῷ ἐπιστατοῦντι. Ἐπεταὶ τῷ ἔλκοντι σὼ βούλεται, καὶ μέχρι θύσεως ἀντιλέγειν οὐκ ἐπίσταται. «*Δυσκόλως πλούσιου εἰς βασιλείαν, καὶ φρόνιμοι ἄφρονες εἰς ἀπλότητα εἰσελεύσονται*». Πτῶμα πολλάκις δεινοὺς ἐσωφρόνισεν, ἀκούσιον αὐτοῖς σωτηρίαν καὶ ἀκακίαν κεχαρισμένον. Πάλαιε πλανᾶν σου τὴν φρόνησιν, καὶ οὕτως ποιῶν εὐρήσεις σωτηρίαν, καὶ εὐθύτητα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΕ' – Περὶ τῆς τῶν παθῶν ἀπωλείας τῆς ὑψίστου ταπεινοφροσύνης, ἀοράτῳ αἰσθήσει ἐγγινομένης, ὃς ἀνάβασιν ἴσχυσεν, θαρσεῖτω, τὸν διδάσκαλον γὰρ Χριστὸν μιμησάμενος σέσωσται

Ὁ ἀγάπης Κυρίου κυρίως, καὶ ταπεινοφροσύνης πρεπόντως, καὶ μακαρίας ἀγνείας ἀληθῶς, καὶ ἐλλάμπσεως Θεοῦ ἐναργῶς, καὶ φόβου αὐτοῦ ἀψευδῶς, καὶ πληροφορίας καρδίας εἰλικρινῶς αἰσθησιν κει ἐνέργειαν διὰ λόγου ὀρατοῦ διηγεῖσθαι βουλόμενος, καὶ τοὺς ταύτης ἀγεύστους ἐν ἐξηγήσεσι περὶ τῶν τοιούτων φωτίζειν δοκῶν, ὁμοίον τι ποιεῖ ἀνδρί, τῷ τοὺς μὴ γευσασμένους μέλιτος πόποτε τὴν τούτου γλυκύτητα διὰ λόγων, καὶ ὑποδειγμάτων διδάσκειν θέλοντι. Ἄλλ' ὁ μὲν δεῦτερος εἰς μάτην φιλολογεῖ, ἵνα μὴ εἶπω βαττολογεῖ. Ὁ δὲ πρότερος, ἢ ἄπειρος τῆς ἑαυτοῦ διηγήσεως κατέστηκεν, ἢ ὑπὸ κενοδοξίας ὀξέως ἐμπαίζεται. Προέθηκεν ὁ λόγος θησαυρὸν εἰς βάσανος ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι, μᾶλλον δὲ σώμασι, κατησφαλισμένον ὑπάρχοντα, παντὶ λόγῳ τῇ ποιότητι ἀγνώριστον διαμένοντα, μόνην δὲ τὴν ἄνωθεν ἐπιγραφὴν ἀκατάληπτον περικείμενον πολλὴν καὶ ἀπέραντον τοῖς λόγῳ ζητοῦσι τὴν ἔρευναν, καὶ τὸν μόχθον παρέχουσαν. Εἶχε δὲ ἡ λέξις οὕτως. *Ἡ ἀγία ταπείνωσις.* Ὅσοι Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοι ἡμῖν εἰς τὸ νοερὸν τοῦτο καὶ πάνσοφον συνεισιέτωσαν συνέδριον, πλάκας γνώσεως θεογράφους σὺν αὐτοῖς μετὰ χειρας νοεράς ἐπιφερόμενοι. Καὶ συνεληλύθαμεν καὶ συνεζητήκαμεν, καὶ βεβασανίκαμεν τῆς τιμίας ἐπιγραφῆς τὴν δύναμιν. Καὶ ὁ μὲν ἔλεγε λήθην τῶν κατορθουμένων προσεχῆ. Ἔτερος δὲ τὸ πάντων ἐσχατώτερον καὶ ἀμαρτωλότερον ἑαυτὸν λογίζεσθαι. Ἄλλος ἐπίγνωσιν νοὸς τῆς οἰκειᾶς ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας. Ἔτερος, τὸ προκαταλαμβάνειν τὸν πλησίον ὃν παροργισμοῖς καὶ λύειν πρῶτον τὴν μῆνιν. Ἔτερος πάλιν χάριτος Θεοῦ καὶ συμπαθείας ἐπίγνωσιν. Ἄλλος συντετριμμένης ψυχῆς αἰσθησιν, καὶ θελήματος οἰκείου ἄρνησιν. Ἐγὼ δὲ πάντων ἀκηκοῶς, καὶ ἐν ἑαυτῷ ταῦτα ἐπεσκεμμένως τε καὶ νηφάντως βεβασανικῶς, τὴν μακαρίαν ἐκείνης αἰσθησιν δι' ἀκοῆς μανθάνειν οὐ δεδύνημαι. Διόπερ καὶ ἔσχατος πάντων ὧς κύων ἐκ ψυχίων τραπέζης τῶν γνωστικῶν καὶ μακαρίων ἐκπιπτόντων αὐτῶν τοῦ στόματος συλλελεχῶς περὶ ταύτης ὀριζόμενος εἶπον.

Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ ἀνώνυμος χάρις ψυχῆς, μόνοις εὐώνυμος τοῖς πεῖραν εἰληφόσιν, ἄφραστος πλοῦτος Θεοῦ ὀνομασία, καὶ χορηγία. Μάθετε γάρ, φησὶν, οὐκ ἀπ' ἀγγέλου, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπου, οὐκ ἀπὸ δέλτου, ἀλλ' ἀπ' ἐμοῦ, τοῦτ' ἐστίν, ἐκ τῆς ἐμῆς ἐν ὑμῖν ἐνοικειώσεως καὶ ἐλλάμπσεως, καὶ ἐνεργείας, *ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ*, καὶ τῷ λογισμῷ, καὶ τῷ φρονήματι, καὶ εὐρήσετε *ἀνάπαυσιν* πολέμων, καὶ κουφισμὸν λογισμῶν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ἄλλη τῆς ὀσίας ταύτης ἀμπέλου ἢ θέα ἐν χειμῶνι παθῶν ἔτι, καὶ ἄλλη ἐν ἔαρι λοιπὸν τῶν καρπῶν, Καὶ ἕτερα ἢ ἐν θέρει τῶν ἀρετῶν, εἰ καὶ εἰς μίαν πᾶσαι αὐτῆς αἱ θεωρίαι συντρέχουσιν

τὴν εὐφροσύνην καὶ καρποφορίαν. Ὅθεν καὶ οἰκεῖα ὡσπερ εἰ τὰ σύμβολα καὶ τὰ τεκμήρια τῶν καρπῶν κέκτηνται. Ὅταν μὲν γὰρ ἐν ἡμῖν ὁ τῆς ὀσίας ταύτης ἐπανθεῖν βότρυς ἄρξῃται, μισοῦμεν εὐθέως μετὰ πόνου πᾶσαν ἀνθρωπίνην δόξαν καὶ εὐφημίαν θυμὸν καὶ ὀργὴν ἐξ ἑαυτῶν ἐξορίζοντες. Προκοπούσης δὲ λοιπὸν τῆς βασιλίδος ταύτης τῶν ἀρετῶν τῇ πνευματικῇ ἡλικίᾳ ἐν τῇ ψυχῇ, εἰς οὐδέν, μᾶλλον εἰς βδέλυγμα, πάντα τὰ παρ' ἡμῶν ἐκτελούμενα ἀγαθὰ λογιζόμεθα, πᾶσαν ἡμέραν προστιθέναι μᾶλλον τῷ φορτίῳ ἐν ἀγνώστῳ σκορπισμῷ ὑπολαμβάνοντες. Τὴν δὲ τῶν ἐν ἡμῖν ἐπιδημούντων θεῶν χαρισμάτων περιουσίαν, ὡς προσθήκην πλείονος κολάσεως, ὡς οὐκ ἀξίους αὐτῶν ὑποπτεύομεν. Διὸ τότε καὶ μένει ὁ νοῦς ἄσυχλος ἐν βαλαντίῳ μετριότητος ἑαυτὸν κατασφαισμένος, τοὺς κτύπους μόνον καὶ τὰ ἀθύρματα τῶν κλεπτῶν ἀκούων, καὶ ὑπ' οὐδενὸς τούτων ἐπηρεασθῆναι δυνάμενος, εἶπερ μετριότης ἐστὶν ταμεῖον ἀνεπιχείρητον. Περὶ μὲν οὖν τῆς ἀνθηφορίας καὶ προκοπῆς βραχείας τοῦ ἀειθαλοῦς καρποῦ διὰ μικρολογίας φιλοσοφεῖν τετολμήκαμεν. Τὶ δὲ λοιπὸν τὸ τέλειον ἔπαθλον τῆς ἱερᾶς, τὸν Κύριον οἱ τοῦ Κυρίου οἰκεῖοι ἐρωτήσατε. Περὶ μὲν οὖν τῆς ποσότητος τῆς οὐσίας ταύτης λέγειν οὐ δυνατόν. Περὶ δὲ τῆς ποιότητος ἀδυνατώτερον φράσαι. Πλὴν δὲ περὶ τῆς ιδιότητος κατὰ τὴν ὑπεισελθοῦσαν ἡμῖν ἔννοιαν λέγειν ἐπιχειρήσομεν.

Μετάνοια, μεμεριμνημένη μέντοι, καὶ πένθος ἀφηγισμένον πάσης κηλίδος, καὶ ἡ πανόσιος εἰσαγομένων ταπεινώσεως, τοσαύτην ἀπ' ἀλλήλων τὴν διαφορὰν, καὶ τὴν διάκρισιν κέκτηνται, ὅσῃν ἔχει παρὰ τὸν ἄρτον ἢ ζύμη καὶ ὁ ἄλευρος. Συντρίβεται μὲν γὰρ ψυχὴ καὶ λεπτύνεται διὰ μετανοίας ἐναργοῦς. Ἐνοῦται δὲ πως, καὶ ἴν' οὕτως εἶπω συμφύρεται Θεῷ δι' ὕδατος πένθους ἀψευδοῦς ἐξ οὗ καὶ ἐξάψασα πῦρ Κυρίου ἄρτοποιεῖται καὶ στερεοῦται ἢ μακαρία ταπεινώσεως, ἢ ἄζυμος καὶ ἄτυφος. Ὅθεν καὶ ὡς εἰς μίαν δύναμιν, καὶ ἐνέργειαν, καὶ συνθέουσα ἑαυτῇ ἢ πανόσιος αὕτη τρίσειρος ἄλυσις, μᾶλλον δὲ ἴρις, οἰκειᾶς πως καὶ τὰς ἐργασίας, καὶ ιδιότητας κέκτηται. Καὶ ὅπερ ἂν θατέρας εἰποῖς ὑπάρχειν σύμβολον, τοῦτο καὶ τῆς ἐτέρας εὔροις ἂν γινόμενον γνῶρισμα. Διὸ καὶ ἐν συντόμῳ τὸ εἰρημένον δι' ἀποδείξεως κυρῶσαι πειράσομαι. Ἰδίωμα μὲν γὰρ τῆς καλῆς ταύτης καὶ ἀξιαγάστου Τριάδος πρῶτον καὶ ἐξαίρετον ἀτιμίας ὑποδοχὴ ἀσμενεστάτη, ὑπτίαις χερσὶ ψυχῆς προσδεχομένης καὶ περιπτυσσομένης ταύτην ὡς καταπαύουσαν καὶ καταφλέγουσαν νόσους ψυχῆς, καὶ ἀμαρτίας μεγάλας. Δεύτερον δὲ ἀπ' ἐκείνου θυμοῦ παντὸς ἀπώλεια, καὶ μετριότης ἐν τῇ τούτου κατευνάσει. Τρίτος δὲ βαθμὸς κάλλιστος, τῶν οἰκειῶν καλῶν ἀπιστία πιστή, καὶ διηνεκῆς μαθήσεως ὄρεξις. Τέλος μὲν νόμου καὶ προφητῶν, «Χριστὸς ἐν δικαιοσύνῃ παντὶ τῷ πιστεύοντι». Τέλος δὲ παθῶν ἀκαθάρτων κενοδοξία καὶ ὑπερηφανία παντὶ τῷ μὴ προσέχοντι. Ὡν καθαιρέτις οὕσα ἢ νοερά αὕτη ἔλαφος φυλάττει τὸν ἑαυτῆς σύμβιον παντὸς ἰοῦ θανατηφόρου ἀνεπίδηκτον. Ποῦ γὰρ ἢ αὐτῇ ὑποκρίσεως ἰὸς ἐμφανίζεται; Ποῦ καταλαλιᾶς; Ποῦ ὄφις ἐν φωλεᾷ κρύπτεται; Καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐκ τῆς γῆς τῆς καρδίας δημοσιευόμενος θανατοῦται καὶ ἀναλίσκεται. Οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ταύτῃ συναφείᾳ μίσους ἐμφάνεια, οὐκ ἀντιλογίας εἶδος, οὐκ ἀπειθείας ὁσμη, εἰ μὴ που ὁ λόγος περὶ πίστεως. Ὁ ταύτη

νυμφικῶς ἐνώθεις, ἥπιος, προσηνής, εὐκατάνυκτος, συμπαθής, ὑπὲρ ἅπαντα γαληνός, φαιδρός, εὐήνιος, ἄλυπος, ἄγρυπνος, ἄοκνος πέλει. Καὶ εἰ δεῖ πολλὰ λέγειν, ἀπαθής, εἶπερ «*Ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος, καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν*», καὶ τῶν παθῶν, καὶ τῶν μολυσμῶν ἡμῶν. Μοναχὸς ταπεινόφρων οὐ πολυπραγμονήσει ἄρρητα. Ὁ δὲ υπερήφανος πολυπραγμονήσει κρίματα. Τινὰ τῶν γνωστικωτάτων ἀδελφῶν ὀφθαλμοφανῶς οἱ δαίμονες ἐμακάρισαν ἐπιστάντες. Ὁ δὲ πάνσοφός φησι πρὸς αὐτούς. Εἰ μὲν τοῦ ἐπαινεῖν με ἐν τῇ ἐμῇ ψυχῇ ἐπαύσασθαι, ἐκ τῆς ὑμῶν ὑποχωρήσεως μέγαν εἶναι ἑαυτὸν νενόηκα. Εἰ δὲ ἐπαινοῦντες οὐ παύεσθε, ἐκ τοῦ ὑμῶν ἐπαίνου ἐπαίνου τὴν ἑαυτοῦ ἀκαθαρσίαν στοχάσομαι. Ἀκάθαρτος γὰρ παρὰ Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος. Ἦ οὖν ὑποχωρεῖτε, καὶ ἴδου μέγας γέγονα, ἢ ἐπαινεῖτε, καὶ δι' ὑμῶν ταπεινώσιν κτῶμαι. Καὶ καταπλαγέντες τὴν ἀπορίαν ἄφαντοι γεγόνασι.

Μὴ ἔστω ἡ ψυχὴ λάκκος τοῦ ζωοποιοῦ τούτου νάματος, ποτὲ μὲν τοῦτο βρύουσα, ποτὲ δὲ πάλιν λήγουσα ὑπὸ καύσωνος δοξῆς καὶ ἐπάρσεως. Ἀλλὰ πηγὴ ἀπαθείας, ποταμὸν πτωχείας ἐξ αὐτῆς διὰ παντὸς ἀναφέρουσα. Γίνωσκε, ὦ φιλότης, ὡς καὶ κοιλάδες πληθύνουσι σῖτον καὶ καρπὸν πνευματικὸν ἐν αὐταῖς. Κοιλὰς ἐστὶ ψυχὴ τεταπεινωμένη ἀναμέσον ὀρέων, πονῶν καὶ ἀρετῶν, ἄτυφος αἰεὶ καὶ ἀκίνητος μένουσα. Οὐ νενήστευκα, οὐκ ἠγρύπνικα, οὐκ ἐχαμεύνικα, ἀλλ' *ἐταπεινώθην, καὶ ἔσωσέ με συντόμως ὁ Κύριος*. Ἡ μὲν μετάνοια ἀνιστᾷ τὸ δὲ πένθος εἰς οὐρανοὺς κρούει. Ἡ δὲ ὀσία ταπεινώσις ἀνοίγει. Ἐγὼ δὲ λέγω, καὶ προσκυνῶ Τριάδα ἐν μονάδι, καὶ μονάδα ἐν Τριάδι. Πάντα μὲν τὰ ὀρώμενα φωτίζει ὁ ἥλιος. Πάντα δὲ τὰ λόγῳ πραττόμενα κρατύνει ταπεινώσις. Μὴ παρόντος φωτός, πάντα ζοφώδη καὶ μὴ παρούσης ταπεινοφροσύνης, πάντα ἡμῶν ἔωλα. Εἷς ἐν πάσῃ τῇ κτίσει χῶρος ἅπαξ τεθέαται ἥλιον καὶ εἷς λογισμὸς πολλάκις ταπεινώσιν τέτοκε. Μιᾶ καὶ μόνῃ ἡμέρᾳ πᾶς ὁ κόσμος ἠγαλλίαται. Καὶ μία αὕτη ἐστὶν ἀρετὴ τοῖς δαίμοσι ἀμίμητος. Ἄλλο τὸ ἐπαίρεσθαι καὶ ἕτερον τὸ μὴ ἐπαίρεσθαι, καὶ ἄλλο τὸ ταπεινοῦσθαι. Ὁ μὲν γὰρ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν ὁ δὲ οὐ κρίνει. Οὐ μέντοι καὶ ἑαυτὸν κατακρίνει ὁ δὲ ἀκαταδίκαστος ὢν διὰ παντὸς ἑαυτὸν καταδικάζει. Ἄλλο τὸ ταπεινοφρονεῖν καὶ ἄλλο τὸ ἀγωνίζεσθαι ταπεινοφρονεῖν. Καὶ ἕτερον τὸ ἐπαινεῖν τὸ ταπεινόφρονα. Τὸ μὲν πρῶτον τελείων. Τὸ δὲ δευτερον ὑποτακτικῶν ἀληθινῶς. Τὸ δὲ τρίτον, πάντων πιστῶν. Ὁ τὰ ἔσω τεταπεινωκῶς, ὑπὸ χειλέων οὐ κλέπεται. Ὁ γὰρ οὐκ ἔχει ὀθησαυρός, οὐ προφέρει ἡ θύρα. Μεμονωμένος ἵππος πολλάκις τρέχειν δοκεῖ, συναγελαζόμενος δὲ τότε τὴν ἑαυτοῦ ἐπέγνω νωθρότητα. Ἐὰν μηκέτι ἐν τοῖς φυσικοῖς ὁ λογισμὸς ἐναβρύνεται, ἀρχῆς ὑγείας τεκμήριον. Ἔως δὲ τῆς ὀζωδίας ἐκείνης ἐπαισθάνεται, ὀσμῆς μύρου οὐκ αἰσθάνεται. Οὐκ ἔτι πλήξει, οὐ δικάσει, οὐκ ἄρξει, οὐ σοφισθήσεται ὁ ἐμὸς ἐραστής, ἢ ὀσία ἔφησε, ἄχρις ἂν ἐμοὶ συναφθῇ. Μετὰ γὰρ τὴν ἐμὴν συνάφειαν τούτῳ λοιπὸν νόμος οὐ κεῖται. Τινὶ τῶν ἐπὶ τὴν μακαρίαν ταύτην σπουδαζόντων, ἀνδρὶ ἀγωνιστῇ ἐπαινον ἐν καρδίᾳ οἱ ἀνόσιοι ὑπέσπειραν δαίμονες. Ὁ δὲ μηχανᾶται ἐκ θείας ἐμπνεύσεως πνευμάτων πονηρίαν νικῆσαι εὐσεβεῖ μεθοδείᾳ. Καὶ κῆ ἀναστὰς κατατάττει ἐν τῷ τοίχῳ τῆς ἑαυτοῦ

κέλλης τὰς τῶν ὑψηλοτάτων ἀρετῶν προσηγορίας λέγω δὲ τῆς τελείας ἀγάπης, τῆς ἀγγελικῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς καθαρᾶς προσευχῆς, τῆς ἀφθάρτου ἀγνείας, καὶ τῶν τοιούτων. Ἦνίκα οὖν αὐτὸν οἱ λογισμοὶ ἐπαινεῖν ἤρχοντο, ἔλεγεν αὐτοῖς. Ἔγωμεν ἐπὶ τὸν ἔλεγχον, καὶ ἐρχόμενος λοιπὸν τὰς προσηγορίας ἀνεγίνωσκε, καὶ ἐβόα αὐτῷ. Ὅπηνίκα ταύτας κτήση, γνῶθι ὅτι μακρὰν εἶ ἔτι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Τίς μὲν ἡ τοῦ ἡλίου δύναμις καὶ οὐσία, εἰπεῖν ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα. Ἐκ τῶν δὲ ἐνεργειῶν αὐτοῦ λοιπὸν καὶ ιδιωμάτων τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ οὐσίαν πεφανερώκαμεν. Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ σκέπη θεία, ἐπὶ ἀβλεψία τῶν οἰκείων κατορθωμάτων. Ταπεινοφροσύνη ἐστὶν ἄβυσσον εὐτελείας πᾶσι κλέπταις οὔσα ἀνεπιχειρήτος. Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ. Οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἂν αὐτῷ, καὶ υἱός, μᾶλλον δὲ λογισμὸς, ἀνομίαν οὐ προσθήσει τοῦ κακῶσαι αὐτόν, καὶ συγκόψαι ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, καὶ τοὺς μισοῦντας αὐτὸν τροπώσεται.

Ἄλλὰ τὰ τῷ κτήτορι τούτῳ τῷ μεγάλῳ τοῦ οἰκείου πλούτου ἐν τῇ ψυχῇ γνωριζόμενα ιδιώματα, παρὰ πάντα τὰ προδεδηλωμένα. Ἐκεῖνα γὰρ ἅπαντα, ἄτερ ἑνός, τοῖς ὁρῶσιν εἰσι τοῦ πλούτου σημαντικά. Γνώση καὶ οὐκ ἀπατηθήση ἐν σεαυτῷ προσοῦσάν σοι τὴν ὀσιᾶν ταύτην οὐσίαν, ἐν πλήθει φωτὸς ἀρρήτου, καὶ προσευχῆς ἔρωτι ἀμυθήτῳ προκαταλήψεως τούτων, ἀλοιδύρητος καρδία ἐν πταίσμασιν ἄλλοτρίοις. Πρόδρομον τῆς λεχθείσης κενοδοξίας πάσης μῖσος. Ὁ ἑαυτὸν ἐπιγνοὺς ἐν πάσῃ αἰσθήσει ψυχῆς, ἐπὶ τὴν γῆν ἔσπειρεν. Οὐκ ἔστι γὰρ μὴ οὕτως σπείραντας ταπεινοφροσύνην ἀνθῆσαι. Ὁ ἑαυτὸν ἐπιγνοὺς κατείληφε φόβου Κυρίου ἔννοιαν, διὰ δὲ ταύτης βαδίσας εἰς πύλην ἀγάπης ἔφθασε. Ταπεινώσις ἐστὶ βασιλείας πύλη, τοὺς πλησιάζοντας εἰσάγουσα. Διὰ ταύτης οἶμαι τὸν Κύριον εἰρηκέναι τὸν εἰσιόντα, ὅτι καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται ἀφόβως ἐκ τοῦ βιοῦ, καὶ νομὴν εὐρήσει, καὶ χλόην ἐν τῷ παραδείσῳ. Πάντες ὅσοι ἦλθον δι' ἑτέρας ἐν τῷ σχήματι, κλέπται εἰσὶ τῆς ἑαυτῶν ζωῆς καὶ λησταί. Συζητοῦντες ἑαυτοὺς οἱ καταλαβεῖν βουλόμενοι, μὴ διαλίπωμεν, κἂν ἐν αἰσθήσει ψυχῆς τὸν πλησίον πάντα προῦχεν ἡμῶν οἰώμεθα ἐγγὺς τὸ ἔλεος. Ἀδύνατον ἐκ χιόνος προϊέναι φλόγα. Ἀμηχανώτερον δὲ ἐν ἑτεροδόξῳ ταπεινοφροσύνην ὑπάρχειν. Πιστῶν καὶ εὐσεβῶν τὸ κατόρθωμα, καὶ τοῦτο τοῖς λοιπὸν κεκαθαρμένοις. Οἱ πλείους μὲν ἑαυτοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ λέγομεν ἴσως καὶ ἔχομεν. Ἀτιμία δὲ καρδίαν ἐδοκίμασεν. Οὐ παύσεται ὁ ἐπειγόμενος ἐπὶ τὸν λιμένα τοῦτον τὸν ἀκύμαντον, τρόπους, καὶ λόγους, καὶ ἐννοίας, καὶ ἐπινοίας, καὶ ζητήσεις, καὶ ἐκζητήσεις, καὶ ἀγωγὰς, καὶ μηχανάς, καὶ εὐχάς, καὶ προσευχὰς ποιῶν, καὶ νοῶν, καὶ ἐπινοῶν, ἄχρις οὗ διὰ Θεοῦ συνεργίας κεῖ ταπεινοτέρων καὶ ἀτιμοτέρων ἀγωγῶν, τῆς ἀειχειμάστου οἰήσεως θαλάσσης ἐλευθερώση τὸ τῆς οἰκείας ψυχῆς σκάφος. Ὁ γὰρ ταύτης ἀπαλλαγείς, ἐπὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς ἁμαρτήμασιν εὐαπολόγητος τελώνης γίνεται. Τινὲς γὰρ τὰ προγεγονότα κακά, καὶ μετὰ τὴν ἄφεσιν τούτων εἰς ὑπόθεσιν ταπεινοφροσύνης, ἕως τέλους ἐσχῆκασιν, δι' ἐκείνων τὸ μάταιον οἶημα κολαφίζοντες. Ἔτεροι δὲ τὸ τοῦ Χριστοῦ ἐννοοῦντες πάθος, ἑαυτοὺς ἀεὶ χρεώστας λογίζονται. Ἄλλοι διὰ τῶν καθημερινῶν ἐλλείψεων ἑαυτοὺς εὐτελίζουσιν. Ἄλλοι ἐκ συμβατικῶν πειρασμῶν, καὶ νόσων, καὶ

πτωμάτων, τὴν τῶν χαρισμάτων μητέρα ὤκειώσαντο. Εἰσὶ δὲ τινες εἶπερ καὶ νῦν εἰσιν, οὐκ ἔχω λέγειν. Οἱ δι' αὐτῶν τῶν τοῦ Θεοῦ δωρεῶν κατὰ πρόσβασιν τούτων ἑαυτοὺς ταπεινοῦντες, ἀναξίους ἑαυτοὺς τοῦ τοιούτου πλούτου λογιζόμενοι, καὶ ὡς καθημέραν τῷ ἑαυτοῦ χρέει προστιθέντες οὕτως διακείμενοι.

Τοῦτο ταπείνωσις, τοῦτο ἡ μακαριότης, τοῦτο τὸ τέλειον ἔπαθλον. Ὅποτεν τίνα ἴδης ἢ ἀκούσης ἐν ὀλίγοις ἔτεσιν ὑψηλοτάτην ἀπάθειαν κτησάμενον, καὶ μὴ ἄλλην, ἀλλὰ ταύτην αὐτὸν τὴν μακαρίαν σύντομον ὁδὸν πεζοπορήσαντα ὑπολάμβανε. Ἡ ἱερὰ ξυνωρίς, ἀγάπη καὶ ταπείνωσις. Ἡ μὲν γὰρ ὑψοῖ, ἡ δὲ τοὺς ὑψωθέντας κρατοῦσα οὐδέποτε πίπτει. Ἄλλο συντριμμὸς, καὶ ἄλλο ἐπίγνωσις, καὶ ἄλλο ταπείνωσις. Συντριμμὸς ἐστὶ πτώματος γέννημα. Ὁ γὰρ πίπτων συντρίβεται καὶ ἀπαρρησίαστος ἐν προσευχῇ μετ' ἐπαινουμένης ἀναιδεΐας παρίσταται, ράβδω ἐλπίδος ὡς συντεθλασμένος ἐπιστηριζόμενος, καὶ ἐν αὐτῇ τὸν κύνα τῆς ἀπογνώσεως διώκων. Ἐπίγνωσις ἐστὶν ἀσφαλῆς τῶν οἰκείων μέτρων, καὶ ψιλῶν πταισμάτων ἀρέμβαστος μνήμη καὶ κατάληψις. Ταπείνωσις ἐστὶ διδαχὴ Χριστοῦ νοερὰ νοητῶς τοῖς καταξιουμένοις ἐν τῷ ταμείῳ τῆς ψυχῆς θαλαμειομένη, καὶ λόγοις αἰσθητοῖς οὔσα ἀπρόσιτος. Ὁ ὅλως ὀσμῆς τοῦ τοιούτου μύρου ἐν ἑαυτῷ αἰσθῆσθαι λέγων, καὶ ἐν καιρῷ ἐπαίνων, κὰν πρὸς βραχὺ τὴν καρδίαν κινούμενος ἢ τὴν τῶν λόγων δύναμιν ἐπιστάμενος μὴ πλανηθῆ πεπλάνηται. «Μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν» ἐν αἰσθήσει ψυχῆς τινος ἀκήκοα λέγοντος. «Ἄλλ, ἢ τῷ ὀνόματί σου δὸς δόξαν». Ἐγίνωσκε γὰρ τὴν φύσιν, μὴ ὡς ἔτυχεν ἐξ ἑαυτῆς ἀβλαβῆ διαμένειν. «Παρὰ σοὶ ὁ ἔπαινός μου ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλη, ἐν τῷ μέλλοντι». Πρὸ γὰρ ἐκείνου, ταύτην ἀκινδύνως φέρειν οὐ δύναμαι. Εἰ τοῦτο ὄρος, καὶ λόγος, καὶ τρόπος ἐσχάτης ὑπερηφανίας καθέστηκε, τὸ τὰς μὴ προσοῦσας ἀρετάς, δόξης χάριν, ὑποκρίνεσθαι, οὐκ οὖν τοῦτο τεκμήριον βαθυτάτης ταπεινοφροσύνης καθέστηκε τὸ τὰς μὴ προσοῦσας ἡμῖν αἰτίας ἐπὶ τινων εὐτελείας χάριν σχηματίζεσθαι. Οὕτως ὁ τὸν ἄρτον καὶ τὸν τυρὸν μετὰ χειρᾶς εἰληφὼς πεποίηκεν οὕτως ὁ τὴν ἑαυτοῦ ἐσθῆτα ἐκδυσάμενος, καὶ ἀπαθῶς ὁ τῆς ἀγνεΐας ἐργάτης τὴν πόλιν περιπολήσας· οὐ μεριμνῶσιν οἱ τοιοῦτοι ἀνθρωπίνου προσκόμματος, λοιπὸν εἰληφότες δύναμιν διὰ προσευχῆς ἀοράτως πάντας πληροφορῆσαι. Ὁ τοῦ προτέρου ἐπικαλούμενος, τοῦ δευτέρου ἔνδειαν ἐσήμανεν. Ὅπου γὰρ Θεὸς πρὸς αἴτησιν ἔτοιμος, πάντα ποιεῖν δυνάμεθα. Θέλε μᾶλλον ἀνθρώπους καὶ μὴ Θεὸν λυπεῖν· χαίρει γὰρ ὁρῶν ἡμᾶς ἀτιμία προστρέχοντας, ἵνα τὴν ματαίαν οἴησιν θλίψωμεν καὶ πλήξωμεν, καὶ ἀπολέσωμεν. Ξενιτεία ἀκροτάτη τῶν τοιούτων ἄθλων πρόξενος· μεγάλων γὰρ ὄντως ἐξ οἰκείων φέρειν ἐμπαίζεσθαι. Μὴ φοβηθεῖς ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις· οὐδεὶς γὰρ κλίμακα ὑφ' ἐν ποτε ἀνελθεῖν δεδύνηται. Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες, ὅτι Θεοῦ μαθηταὶ ἐσμεν, οὐχ ὅτι τὰ δαιμόνια ἡμῖν ὑπακούουσιν, ἀλλ' ὅτι «τὰ ὀνόματα ἡμῶν γέγραπται ἐν τῷ οὐρανῷ» τῆς ταπεινώσεως. Ἡ μὲν ἀκαρπία φύσει εἰς ὕψος τοὺς τῶν λεγομένων κίτρων κλάδους ἀνυψοῦν πέφυκε· κατακαμφοθέντες δὲ θᾶπτον καρποφόροι γίνονται. Ὁ νουνεχῶς γνοὺς ἐπίσταται.

Κέκτηται ὁ τῆς ὀσίας ταύτης παρὰ Θεῶ βαθμὸς ἐν τριάκοντα, καὶ ἐν ἐξήκοντα, καὶ ἐν ἑκατὸν τὴν ἀναβάσιν, καὶ ἐν τῷ ἐσχάτῳ οἱ ἀπαθεῖς, ἐν δὲ τῷ μέσῳ οἱ ἀνδρεῖοι. Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ πάντες ἀνελθεῖν δύνανται· ὁ γνοὺς ἑαυτὸν οὐδέποτε ἐμπαιχθεὶς ἐν τοῖς ὑπὲρ ἑαυτὸν ἐπιχειρήσειεν· ἀλλὰ βέβηκε λοιπὸν τὸν πόδα ἐπὶ τὴν μακαρίαν ταύτην τρίβον. Δεδοίκασιν ὄρνεις ἰέρακος εἶδος, ἐργάται δὲ ταύτης ἀντιλογίας ἦχον. Ἄνευ μὲν προρρήσεων, καὶ ἐλλάμψεων, καὶ σημείων, καὶ τεράτων πολλοὶ τῆς σωτηρίας τετυχήκασιν. Ἄνευ δὲ ταύτης οὐδεὶς ἐν τῷ νυμφῶνι εἰσελεύσεται. Τῶν μὲν γὰρ προτέρων ἢ δευτέρα φύλαξ· ταύτης δὲ πολλάκις τὰ πρότερα, ἐν τοῖς κουφοτέροις ἀναιρετικὰ γέγονασιν. Ὁκονόμησεν ὁ Κύριος πρὸς τὸ ἡμᾶς καὶ μὴ θέλοντας ταπεινοῦσθαι καὶ τοῦτο· οὐδεὶς γὰρ τοὺς ἑαυτοῦ μώλωπας, ὡς ὁ πλησίον ὄρᾳν δύναται· διόπερ ἀνάγκη ἡμᾶς, μὴ ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐκείνῳ τὴν τῆς ὑγείας χάριν, καὶ Θεῶ διδόναι· ὁ ταπεινόνους πάντοτε τὸ ἑαυτοῦ θέλημα ὡς πλάνον βδελύττεται· ἐν ἐν τοῖς αἰτήμασιν αὐτοῦ τοῖς πρὸς Κύριον, πίστει ἀδιστάκτῳ τὰ προσήκοντα μανθάνειν, καὶ ὑπακούειν πέφυκεν· οὐ τῇ πολιτεία προσέχων τῶν διδασκάλων· ἀλλὰ Θεῶ ἀναθεὶς τὴν μέριμναν, τῷ καὶ δι' ὄνου ἐπὶ τοῦ Βαλαὰμ τὰ χρειώδη διδάξαντι. Κἂν ἅπαντα ὁ τοιοῦτος ἐργάτης κατὰ Θεὸν καὶ ποιῆ, καὶ νοῆ, καὶ φθέγγηται, οὐδ' οὕτως ἑαυτῷ ἀποδίδωσι· σκόλοψ καὶ βάρος τῷ ταπεινῷ τὸ οἰκειόπιστον· ὡσπερ τῷ ὑπερηφάνῳ τὸ ἑτερόλεκτον. Ἐμοὶ δοκεῖ ἀγγέλου, τὸ μὴ κλέπτεσθαι ἐφ' ἀμαρτήμασιν εἶναι, ἀκούοντι τοῦ ἐπιγείου ἀγγέλου λέγοντος· «Οὐδὲν ἑμαυτῷ σύννοϊδα· ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμα· ὁ δὲ ἀνακρίνων με Κύριός ἐστιν»· ὅθεν ὀφείλομεν διηνεκῶς ἑαυτοὺς κατακρινεῖν καὶ μέμφεσθαι, ἵνα διὰ τῆς ἔκουσίου εὐτελείας, τὰς ἀκουσίους ἀμαρτίας ἀπολογηθησώμεθα· εἰ δὲ μή, πάντως ἐν τῇ ἐξόδῳ χαλεπῶς ὑπὲρ αὐτῶν λογοθετησώμεθα. Ὁ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ ἀξίαν τὰ ἐκ Θεοῦ αἰτήματα αἰτούμενος, πάντως τῶν ὑπὲρ ἑαυτὸν τεύξεται· καὶ τοῦτο τελῶνης μαρτυρεῖ, ἄφεςιν μὲν αἰτησάμενος, δικαιοσύνην δὲ κομισάμενος· μνήμην μόνην ὁ ληστής ἐκεῖνος ἐν τῇ βασιλείᾳ ἠτήσατο, καὶ ὅλον τὸν παράδεισον πρῶτος ἐκληρονόμησεν· οὐκ ἔστιν ἐν τῇ κτίσει μικρὸν καὶ μέγα πῦρ θεάσασθαι τὴν φύσιν· καὶ οὐκ ἔστι ἐν τῇ ἀνοθεύτῳ ταπεινοφροσύνη ὕλης εἶδος ἐναπομεῖναι τὸν σύνολον. Ἔως οὗ ἔκουσίως πταίωμεν, τοῦτο ἐν ἡμῖν οὐ προσέτι, καὶ τοῦτο τὸ σημεῖον τῆς παρουσίας αὐτοῦ. Γινώσκων ὁ Δεσπότης τῇ ἔξωθεν διαγωγῇ συσχηματίζεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν, λαβὼν λέντιον ὑπέδειξεν ἡμῖν μέθοδον ὁδοῦ ταπεινώσεως· τοῖς γὰρ τοῦ σώματος ἐπιτηδεύμασιν ἐξομοιοῦται ἡ ψυχὴ, καὶ πρὸς ἃ πράττει, τυποῦται, καὶ πρὸς αὐτὰ συσχηματίζεται. Ἀρχὴ ἀγγέλων τινὶ γέγονεν ὑψηλοφροσύνης ὑπόθεσις, οὐ διὰ τοῦτο κομισαμένῳ αὐτήν. Ἄλλως ὁ ἐπὶ θρόνου, καὶ ἄλλως ὁ ἐπὶ κοπρίας καθήμενος διάκειται. Καὶ ἴσως διὰ τοῦτο ὁ μέγας ἐκεῖνος ἐν τῇ κοπρίᾳ ἔξω τῆς πόλεως ἐκαθέζετο. Τότε γὰρ τὴν τελείαν ταπεινοφροσύνην κτησάμενος, εἶπεν ἐν αἰσθήσει ψυχῆς. «Ἐφάυλισα ἑμαυτὸν καὶ ἐτάκην· ἠγγῆμαι ἑμαυτὸν γῆν καὶ σποδόν». Εὐρίσκω Μανασσῆν ἐκεῖνον ἐν ἀνθρώποις ὡς οὐδὲν ἕτερον ἀμαρτήσαντα, καὶ τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ἐν εἰδώλοις, καὶ πᾶσαν τὴν θρησκευτὴν μολύναντα ὑπὲρ οὗ εἰ πᾶς ὁ κόσμος νενήστευκεν, οὐδὲν ἂν ἄξιον ἀντεισενεγκεῖν ἠδύνατο, ἀλλ' ἴσχυσεν ἢ ταπεινώσει

άνιατα ιάσασθαι ἐν αὐτῷ. «Ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν ἔδωκα ἄν», τῷ Θεῷ, φησὶν ὁ Δαυΐδ, ὀλοκαυτώματα, σώματα διὰ νηστείας «οὐκ εὐδοκήσεις». «Θυσία τῷ Θεῷ», καὶ τὸ ἐξῆς νενόηται πᾶσιν. Ἠμάρτηκα τῷ Κυρίῳ, ποτὲ ἢ μακαρία ταπεινώσις πρὸς Θεὸν ὑπὲρ μοιχείας καὶ φόνου ἐβόησε, καὶ θᾶπτον ἤκουσε· «Κύριος ἀφείλε τὸ ἁμάρτημά σου».

Ὅδον μὲν ταύτης καὶ ὑπόθεσιν τοὺς σωματικοὺς κόπους οἱ ἀείμνηστοι ὠρίσαντο Πατέρες. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑπακοὴν καὶ εὐθύτητα καρδίας, αἱ καὶ φυσικῶς τῇ οἴησει ἀντίκεινται. Εἰ ἐξ ἀγγέλων δαίμονάς τινας αὕτη πεποίηκε, πάντως ἐκείνη καὶ ἐκ δαιμόνων ἀγγέλους ποιῆσαι δύναται. Διὸ οἱ πεσόντες θαρσεύωσαν. Σπεύσωμεν πάση δυνάμει, ἐπὶ τὴν ταύτης κορυφὴν ἀναβῆναι. Εἰ δὲ μή, κἂν ἐποχηθῆναι τοῖς ὤμοις. Εἰ δὲ τι ὀκλάζομεν, τῶν ἀγκαλῶν γοῦν αὐτῆς μὴ ἀποπέσωμεν. Ὁ γὰρ ἐκεῖθεν ἀποπίπτων, θαυμάζω εἰ ἐπιτεύξεταί τινος αἰωνίου δωρεᾶς. Νεῦρα ταύτης καὶ ὁδοί, οὐ μόντοι καὶ σύμβολα, ἀκτημοσύνη, ξενιτεία, ἀφανῆς σοφίας ἀποκρυφῆ προφορὰ ἀποίκιλος, ἐλεημοσύνης ζήτησις, κρύψις εὐγενείας, παρρησίας ἐξορισμὸς, πολυλογίας μακρυσμὸς. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ὡς πτωχὴ κατάστασις καὶ προσαιτῶν δίαιτα, ψυχὴν ταπεινῶσαι δεδύνηται πώποτε. Τότε γάρ, τότε φιλόσοφοι καὶ φιλόθεοι δεικνύμεθα, ὅτε δυνάμενοι ὑψοῦσθαι τὸ ὕψος ἀποφεύγομεν ἀνεπιστρόφως. Εἰ ὀπλίζη ποτὲ κατὰ τίνος πάθους τοῦ οἴου δήποτε, ταύτην σύμμαχον ἐπισπάσαι. «Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσεται καὶ καταπατήσει λέοντα καὶ δράκοντα». Ἐγὼ δὲ λέγω, ἐπὶ ἁμαρτίαν καὶ ἀπογνώσιν, καὶ τὸν διάβολον, καὶ τὸν δράκοντα τοῦ σώματος. Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ σίφων οὐράνιος ἐξ ἀβύσσου ἁμαρτημάτων εἰς οὐρανὸν ἀνενέγκαι ψυχὴν δυνάμενος. Ἐώρακέ ποὺ τις ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ ταύτης κάλλος καὶ θάμβει ληφθεὶς ἠρώτα τοῦ τεκόντος μαθεῖν τὴν προσηγορίαν. Ἡ δὲ φαιδρὸν αὐτῷ καὶ γαληνὸν ὑπομειδιάσασα, φησί. Καὶ πῶς τοῦ ἐμὲ γεγεννηκότος τὸ ὄνομα μαθεῖν ἐπέιγῃ, καὶ οὗτος ἐστὶ ἀνώνυμος; Οὐ μὴ σοὶ λέξω, ἕως οὗ Θεὸν κτήσῃ. Αὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Πηγῆς μὲν μήτηρ ἄβυσσον καθέστηκε διακρίσεως δὲ πηγῆ ταπεινώσις.

ΛΟΓΟΣ ΚΣ – Περὶ διακρίσεως λογισμῶν, καὶ παθῶν, καὶ ἀρετῶν

Διάκρισις ἐστὶν ἐν μὲν τοῖς εἰσαγομένοις, ἢ τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀληθῆς ἐπίγνωσις· ἐν τοῖς δὲ μέσοις ἢ τὸ κυρίως ἀγαθὸν ἐκ τοῦ φυσικοῦ, καὶ τοῦ ἐναντίου ἀπταιστος διακρίνουσα νοερά αἴσθησις· ἐν τοῖς δὲ τελείοις ἢ διὰ θείας ἐλλάμψεως ἐνυπάρχουσα γνῶσις, ἣτις καὶ τὰ ἐν ἄλλοις σκοτεινῶς ἐνυπάρχοντα τῷ ἑαυτῆς λύχνῳ καταφωτίζειν ἰσχύουσα. Ἡ τάχα καθολικῶς τοῦτο καὶ ἔστι, καὶ γνωρίζεται ἀσφαλῆς κατάληψις ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ τόπῳ, καὶ πράγματι, ἣτις ἐνυπάρχει μόνους τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ, καὶ τῷ σώματι, καὶ τῷ στόματι. Ὁ μὲν τοὺς τρεῖς εὐσεβῶς καθελὼν συγκαθεῖλε, καὶ τοὺς πέντε ὁ δὲ ἐκείνων ἀμελῶν οὐδέτερόν νικήσει. Διάκρισις ἐστὶ συνείδησις ἀμόλυντος, καὶ καθαρὰ αἴσθησις· μηδεὶς ἐν τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ ὑπὲρ φύσιν τινὰ ἀκούων ἢ ὁρῶν, ἐξ ἀγνωσίας εἰς ἀπιστίαν περιπέσοι· ὅπου γὰρ ἐνδημήσει ὁ ὑπὲρ φύσιν Θεὸς, ὑπὲρ φύσιν λοιπὸν τὰ πλεῖστα τῶν πραγμάτων γίνονται. Ἐν τρισὶ τούτοις γενικωτάτοις τρόποις πᾶς πόλεμος δαιμονιώδης ἐν ἡμῖν συνίσταται ἢ ἐξ ἀμελείας, ἢ ἐξ ὑπερηφανείας, ἢ ἐκ φθόνου τῶν δαιμόνων· καὶ ἔλεεινός μὲν ὁ πρῶτος· πανάθλιος ὁ δεύτερος· ὁ τρίτος τρισμακάριστος. Σκοπῷ καὶ κανόνι τῷ ἡμετέρῳ κατὰ Θεὸν συνειδῶτι πρὸς πάντα χρησώμεθα, ἵνα γνόντες τὴν τῶν ἀνέμων πνοὴν πόθεν ἔρχεται, πρὸς αὐτὸ λοιπὸν, καὶ τὰ ἰστία ἀνατείνωμεν. Ἐν πάσαις ἡμῶν ταῖς κατὰ Θεὸν ἐργασίαις τρεῖς ἡμῖν βοθύνους οἱ δαίμονες ὀρύσσουσι. Καὶ πρῶτον μὲν παλαίουσιν, ἵνα τὸ ἀγαθὸν κωλύσωσι γενέσθαι· δεύτερον δὲ μετὰ τὴν πρώτην αὐτῶν ἤτταν, ἵνα μὴ κατὰ Θεὸν τὸ τυχὸν γένηται. Ὅταν δὲ καὶ τούτου οἱ κλέπται τοῦ σκοποῦ ἀποτύχωσι, τότε λοιπὸν ἡσυχίως ἐπιστάντες ἐν τῇ ἡμετέρα ψυχῇ μακαρίζουσιν ἡμᾶς, ὡς κατὰ Θεὸν ἐν πᾶσιν πολιτευομένους. Τοῦ μὲν προτέρου ἐχθρὸς, σπουδὴ καὶ μέριμνα θανάτου. Τοῦ δὲ δευτέρου, ὑποταγὴ καὶ ἐξουθένωσις· τοῦ δὲ τρίτου, τὸ ἑαυτὸν διηνεκῶς καταμέμφεσθαι. Τοῦτο κόπος ἐστὶν ἐνώπιον ἡμῶν, ἕως οὗ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἀγιαστήριον ἡμῶν τὸ πῦρ τοῦ Θεοῦ. Οὐκ ἔσονται γὰρ λοιπὸν τότε προλήψεων ἐν ἡμῖν ἀνάγκαι. Ὁ γὰρ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκων πᾶσαν πύρωσιν καὶ πᾶσαν πύρωσιν καὶ κίνησιν, καὶ πρόληψιν, καὶ πύρωσιν, τὴν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς ὀρωμένην τε καὶ νοουμένην. Οἱ δαίμονες τὸ ἐναντίον πάλιν τῶν εἰρημένων ποιεῖν πεφύκασιν. Ἐπὰν γὰρ τῆς ψυχῆς περιγέωνται, καὶ τὸ τοῦ νοὸς φῶς περιτρέψωσιν, οὐκ ἔτι ἔσται ἐν ἡμῖν τοῖς ἀθλίοις, οὐ νήψις, οὐ διάκρισις, οὐκ ἐπίγνωσις, οὐκ ἐντροπή· ἀλλ' ἀναλγησία, καὶ ἀναισθησία, καὶ ἀδιακρισία, καὶ ἀβλεψία.

Οἶδασι γὰρ τὰ εἰρημένα εὖ μάλα σαφῶς οἱ ἐκ πορνείας ἀνανήψαντες, καὶ ἐκ παρρησίας ὑποσταλέντες, καὶ οἱ ἐξ ἀναιδεΐας εἰς συναίσθησιν ἐληλυθότες· πῶς τε μετὰ τὴν νῆψιν τοῦ νοός, καὶ τῆς πωρώσεως αὐτοῦ διάλυσιν, καὶ ἑαυτοὺς κατὰ νοῦν αἰδοῦνται, ἐφ' οἷς πρώην ἐλάλουν καὶ ἔπραττον ἐν τυφλώσει διάγοντες. Εἰ μὴ ὀψίσει καὶ σκοτάσει πρῶτον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ψυχῆς, οὐ μὴ οἱ κλέπται κλέψωσι, καὶ

θύσῳσι, καὶ ἀπολέσῳσι. Κλοπὴ ἐστὶν ἄγνωστος αἰχμαλωσία ψυχῆς· θυσία ψυχῆς ἐστὶ λογικοῦ νοῦς θνητοῖς ἐν πράξεσιν ἀτόποις περιπεσόντος· ἀπωλεία δὲ ἢ μετὰ τὴν ἀνομίαν ἑαυτοῦ ἀπόγνωσις. Μηδεὶς ἐπὶ ταῖς εὐαγγελικαῖς ἐντολαῖς ἀδυναμίαν προβάληται· εἰσὶ γὰρ ψυχαι αἱ καὶ ὑπὲρ τὴν ἐντολήν διεπράξαντο. Πείσει σε πάντως τὸ εἰρημένον ὁ ὑπὲρ ἑαυτὸν τὸν πλησίον ἀγαπήσας, καὶ ὑπὲρ τούτου τὴν ψυχὴν προθέμενος, καίπερ ἐπιταγὴν Κυρίου εἰς τοῦτο μὴ κοιμισάμενος. Θαρσεῖτωσαν οἱ τεταπεινωμένοι ἐμπαθεῖς· εἰ γὰρ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς βοθύνοις περιπέσωσι, καὶ ἐν πάσαις ταῖς παγίσιν βροχισθῶσι, καὶ πᾶσαν νόσον νοσήσουσιν· ἀλλὰ γε μετὰ τὴν ὑγείαν πᾶσι φωστήρες, καὶ ἰατροί, καὶ λύχνοι, καὶ κυβερνήται γίνονται, ἐκάστης νόσον τοὺς τρόπους διδάσκοντες, καὶ τοὺς μέλλοντας πίπτειν, ἐκ τῆς οἰκείας πείρας διασώζοντες· εἰ μὲν ἐκ προγεγενημένων προλήψεων τυραννοῦνται τινες καὶ διδάσκειν κἂν ψιλῶ λόγῳ δύνανται, διδάξωσιν. Ἴσως γὰρ ποτὲ κἂν τοὺς οἰκείους λόγους αἰσχυνθέντες τῆς πρακτικῆς ἄρξωνται (μὴ μέντοι καὶ ἄρξωσι), καὶ γενήσεται καὶ ἐν αὐτοῖς ὅπερ ἐπὶ τινῶν ἐν βορβόρῳ κυλιομένων εἶδον γινόμενον· ἐμπεπηλωμένοι γὰρ ὑπάρχοντες τὸν τρόπον τῆς ἐκεῖσε αὐτῶν καταποντίσεως τοὺς παρερχομένους ἐδίδασκον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν τοῦτο πραγματευόμενοι, ὅπως μὴ κάκεινοι τῇ αὐτῇ ὁδῶ πέσωσι· καὶ μέντοι διὰ τὴν ἐτέρων σωτηρίαν, καὶ αὐτοὺς ὁ παντοδύναμος τοῦ πυλοῦ ἐλυτρώσατο. Εἰ δὲ γε οἱ ἐμπαθεῖς ἐκουσίως ἑαυτοὺς ταῖς ἡδοναῖς ἐπιρρίπτουσι, σιωπῇ τὴν διδασκαλίαν ἐνδείξονται. Ὡν χάριν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν.

Χαλεπὸν, ὄντως χαλεπὸν περαιούμεθα, ὃ μοναχοὶ ταπεινοί, πέλαγος καὶ πολλῶν πνευμάτων, καὶ σπιλάδων, καὶ ἰλιγγῶν, καὶ πειρατῶν, καὶ σιφῶνων, καὶ βραχῶν, καὶ θηρίων, καὶ κυμάτων πεπληρωμένον. Σπιλάδα μὲν ἐπὶ ψυχῆς, τὸν ἄγριον θυμὸν καὶ αἰφνίδιον νοήσωμεν· ἰλιγγα δὲ τὴν ἀνεμπιστείαν τὴν περικυκλοῦσαν τὸν νοῦν, καὶ τοῦτον αὐτὸν ἐν βυθῶ ἀπογνώσεως κατενέγκαι σπουδάζουσιν· βράχος δὲ τὴν ἄγνοιαν, τὴν τὸ κακὸν ὡς κατέχουσιν· θηρία δέ, τὸ βαρὺ τοῦτο καὶ ἄγριον σῶμα· πειρατὰς δὲ τοὺς τῆς κενοδοξίας χαλεπωτάτους ὑπουργοὺς τοὺς τὸν φόρτον ἡμῶν, καὶ τὸν κάματον τῶν ἀρετῶν ἀφαρπάζοντας· κῦμα δὲ τὴν πεφυσημένην καὶ ὄγκουμένην κοιλίαν, τὴν ἐκ τῆς ἰδίας ὀρμῆς τῶ θηρίῳ παραπέμπουσιν· σίφωνα δέ, τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ῥιφθεῖσαν ὑπερηφανίαν, τὴν ἀναφέρουσιν ἡμᾶς λοιπὸν καὶ καταφέρουσιν ἕως τῶν ἀβύσσων.

Γνώρισμα καθεστήκασι τοῖς γράμματα παιδευόμενοις, ποῖα μὲν εἰσαγομένων, ποῖα δὲ μέσων, ποῖα δὲ διδασκάλων τυγχάνουσι τὰ μαθήματα. Πρόσχωμεν νουνεχῶς, μήπως ἐν τῇ μαθήσει χρονίσαντες ἔτι ἐν τοῖς εἰσαγωγικοῖς διατρίβωμεν ἐπαγγέλμασι· ὅπερ ἂ ἰσχύνῃ πᾶσι γνωρίζεται γηραλέον ιδέσθαι εἰς παιδευτήριον πορευόμενον.

Ἄριστη πᾶσιν ἀλφάβητος αὕτη. Α ὑπακοή, Β νηστεία, Γ σάκκος, Δ σποδός, Ε δάκρυα, Ζ ἐξομολόγησις, Η σιωπῆ, Θ ταπείνωσις, Ι ἀγρυπνία, Κ ἀνδρεία, Λ ψῦχος,

Μ κόπος, Ν ταλαιπωρία, Ξ ἐξουδένωσις, Ο συντριβή, Π ἀμνησικακία, Ρ συναδελφία, Σ ἠπιότης, Τ πίστις ἀπλῆ καὶ ἀπερίεργος, Υ ἀμεριμνία κόσμου, Φ μῖσος ἄμισον γονέων, Χ ἀπροσπάθεια, Ψ ἀπλότης σὺν ἀκακία, Ω ἐκούσιος εὐτέλεια [καλὴ τάξις ὄροι μέσων]. Κατάληψις καὶ ψῆφος προκοπόντων, ἀκενοδοξία, ἀοργησία, εὐελπιστία, ἠσυχία, διάκρισις, κρίσεως μνήμη παγία, εὐσπλαχνία, φιλοξενία, νουθεσία σύμμετρος, προσευχὴ ἀπαθῆς, ἀφιλαργυρία. Οὗτος ὄρος, λόγος τε καὶ νόμος πνευμάτων καὶ σωμάτων ἐν σαρκὶ εὐσεβῶς τελειουμένων· ἀναιχμαλώτιστος Α καρδία, Β τελειωμένη ἀγάπη, Γ ταπεινοφροσύνης πηγὴ, νοὸς Δ ἐκδημία Χριστοῦ, Ε ἐνδημία φωτός, καὶ Ζ προσευχῆς ἀσυλία, ἐλλάμψεως Η Θεοῦ περιουσία, πόθος Θ θανάτου, μῖσος Ι ζωῆς, φυγὴ Κ σώματος, κόσμου Λ πρέσβυς, Θεοῦ Μ βιαστής, ἀγγέλων Ν συλλειτουργγὸς, γνώσεως Ξ ἄβυσσος, μυστηρίων Ο οἶκος, ἀρρήτων Π φύλαξ, ἀνθρώπων Ρ σωτὴρ, δαιμόνων Σ Θεὸς, παθῶν Τ Κύριος, Δεσπότης Υ σώματος, φύσεως Φ ἐπίτροφος, ἀμαρτίας Χ ξένος, ἀπαθείας Ψ οἶκος, μιμητὴς Ω Δεσπότης, ἐκ βοηθείας Δεσπότης, οὐ μικρᾶς ἡμῖν, ὅτε τὸ σῶμα νοσεῖ, χρεια τῆς νήψεως. Χαμαὶ γὰρ οἱ δαίμονες θεασάμενοι ἡμᾶς καὶ [κειμένους] μὴ δυναμένους τέως ἐκ τῆς ἀτονίας ἀσκήσει καθ’ ἑαυτὸν χρήσασθαι, χαλεπῶς τότε πολεμοῦν δοκιμάζουσιν. Ἐν μὲν τοῖς κατὰ κόσμον ὁ τοῦ θυμοῦ, ἔστι δὲ ὅτε καὶ τῆς βλασφημίας ὁ δαῖμον ἐν τοῖς νοσοῦσι παρέπεται. Ἐν δὲ τοῖς ἔξω κόσμου, εἰ μὲν τῶν χρειῶν εὐποροῦσιν, ὁ τῆς γαστριμαργίας καὶ πορνείας· εἰ δὲ ἐν ἀπαρακλήτοις τισὶ καὶ ἀθλητικοῖς διατρίβουσι τόποις, ὁ τῆς ἀκηδίας καὶ ἀχαριστίας παρεδρεύει τύραννος· ἐπεσημηνάμην τὸν τῆς πορνείας λύκον ὀδύνας προστιθέντα τῷ κάμνοντι καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ὀδύνας κινήσεις αὐτῷ καὶ ἐκκρίσεις ποιοῦντα· καὶ ἦν ἔκπληκτόν τι γινόμενον ιδέσθαι ἐν ἀλγηδόσι σφοδραῖς τὴν σάρκα σφριγῶσαν καὶ μαινομένην. Καὶ ἐπέστρεψα καὶ εἶδον κατακειμένους, καὶ ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτῆς ὑπὸ τῆς θείας ἐνεργείας, ἢ ὑπὸ κατανύξεως παρακαλουμένους· καὶ μέντοι διὰ τῆς παρακλήσεως τὰς ὀδύνας διεκρούοντο· ὡς οὕτως διακεῖσθαι, ὡς μὴ θέλειν αὐτοὺς τῆς νόσου ἀπαλλαγῆναι ποτε. Καὶ ἐπέστρεψα, καὶ εἶδον κεκακουμένους, καὶ διὰ τῆς νόσου ὡς δι’ ἐπιτίμιον τινὸς πάθους ψυχικοῦ ἀπαλλαγέντας, καὶ ἐδόξασα τὸν διὰ τῆς πληοῦ πληλὸν ἐκκαθάραντα.

Νοῦς νοερὸς πάντως καὶ νοερὰν αἴσθησιν περιβέβληται, ἴν’ ἐν ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐν ἡμῖν οὔσαν ἐκζητοῦντες μὴ παυσώμεθα. Ἐκείνης γὰρ φανερωθείσης, καὶ ἐκτὸς πάντως, τὰ οἰκεῖα ἐνεργεῖν οἰκειῶς παύσσονται. Καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ γινώσκων τις σοφὸς ἔφησε, καὶ θεὰν αἴσθησιν εὐρήσεις. Βίος μοναδικὸς ἐν αἰσθήσει καρδίας γινέσθω, ἐν ἔργοις καὶ λόγοις καὶ ἐνθυμήμασι, καὶ κινήμασι. Εἰ δὲ μή, οὐ μοναδικός, ἵνα μὴ λέγω, ἀγγελικός. Ἄλλο πρόνοια Θεοῦ, καὶ ἄλλο ἀντίληψις, καὶ ἄλλο φυλακὴ, καὶ ἕτερον ἔλεος Θεοῦ, καὶ ἄλλο παράκλησις. Καὶ τὸ μὲν ἐν πάσῃ τῇ φύσει, τὸ δὲ ἐν πιστοῖς καὶ μόνον, τὸ ἕτερον ἐν πιστοῖς, πιστοῖς ἀληθῶς· τὸ τέταρτον ἐν τοῖς δουλεύουσιν αὐτῷ· τὸ δὲ ἔσχατον, ἐν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ἐνδείκνυται. Ἔστιν ὅτε τὸ ἐτέρου φάρμακον, ἐτέρου δηλητήριον γίνεται· ἐν οὐ καιρῷ δὲ πάλιν δηλητήριον γίνεται. Εἶδον ἀφυῆ ἱατρόν, ἀρρώστον συντεθλασμένον

ἀτιμάσαντα, καὶ μηδὲν πλέον, εἰ μὴ τὴν πεφουσημένην καρδίαν δι' ἀτιμίας χειρουργήσαντα, καὶ πᾶσαν αὐτῆς τὴν ὄζωδιαν κενώσαντα. Ἐώρακα τὸν αὐτὸν ἄρρώστον, ποτὲ μὲν διὰ κάθαρσιν ῥύπου πίνοντα ὑπακοῆς ἴαμα καὶ κινούμενον, καὶ περιπατοῦντα καὶ μὴ ὑπνοῦντα· ποτὲ δὲ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς ψυχῆς νοσοῦντα καὶ ἀκίνητον καὶ ἡσυχάζοντα. «Ὁ ἔχων ὄτα ἀκούειν, ἀκουέτω». Τινές, πόθεν οὐκ οἶδα (οὐδὲ γὰρ οἴησει Θεοῦ δῶρα ζητεῖν καὶ πολυπραγμονεῖν μεμάθηκα), φύσει, ἴν' οὕτως εἶπω, περὶ τὸ ἐγκρατές, ἢ πὲρ τὸ ἡσυχαστικόν, ἢ καὶ ἀγνόν, ἢ ἀπαρρησίαστον, ἢ πρᾶον, ἢ εὐκατάνυκτον ἐπιρρέπῳς ἔχουσι. Καὶ εἰσιν ἕτεροι αὐτὴν σχεδὸν τὴν ἑαυτῶν φύσιν πρὸς ταῦτα αὐτοῖς ἀντιπράττουσαν ἔχοντες, καὶ κατὰ δύναμιν ἑαυτοὺς βιαζόμενοι· εἰ καὶ ἐν καιρῷ ἠττῶνται, ἀλλ' ὅμως ὡς βιαστὰς τῆς φύσεως, αὐτοὺς τῶν προτέρων μᾶλλον ἀποδέχομαι. Μὴ μεγαλαύχει ἐπὶ ἀπόνῳ πλούτῳ, ἄνθρωπε· τὴν γὰρ πολλὴν σου βλάβην καὶ, ἀσθένειαν, καὶ ἀπώλειαν προγνοὺς ὁ δωροδότης τοῖς πλεονεκτήμασιν αὐτοῦ ἐκείνοις τοῖς ἀμίσθοις κἂν ποσῶς σε διέσωσε. Καὶ αἱ ἐκ νηπίου παιδεῖαι, καὶ ἀνατροφαί, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα συνέρχονται, ἢ καὶ ἀντιπράττουσιν, ἡμῖν ἀξήσασι πρὸς τὴν ἀρετὴν τε καὶ πρὸς τὴν μοναδικὴν πολιτείαν· φῶς μὲν μοναχοῖς ἄγγελοι· φῶς δὲ πάντων ἀνθρώπων μοναδικὴ πολιτεία. Οὐκοῦν ἐν πᾶσι τύπος ἀγαθὸς γίνεσθαι ἀγωνιζέσθωσαν, μηδενὶ πρόσκομμα ἐν μηδενὶ διδόντες, ἐν οἷς ἂν ἐργάζονται, ἢ ἀποφθέγγονται. Εἰ γὰρ τὸ φῶς σκότος γίνεται, τὸ σκότος, ἤγουν, οἱ κατὰ κόσμον, πόσον σκοτισθήσονται; Εἰ ἄρα ἐμοὶ πείθεσθε, οἱ πειθόμενοι, μᾶλλον δὲ οἱ βουλόμενοι, καλὸν ἡμᾶς μὴ ποικίλλειν ἑαυτούς, καὶ τὴν ἀθλίαν ἡμῶν ψυχὴν διαμερίζειν, καὶ πολεμεῖν χιλιάς χιλιάσιν, καὶ μυριάς μυριάσιν ἐχθρῶν· οὐ γὰρ ἐξαρκέσομεν πάσας αὐτῶν τὰς πανουργίας καταμαθεῖν, ἢ ὅλως εὐρεῖν. Τῇ Τριάδι τῇ ἀγία κατὰ τῶν τριῶν, διὰ τῶν τριῶν ὀπλισώμεθα. Εἰ δὲ μή, πολλοὺς κόπους ἑαυτοῖς προξενήσωμεν· ὄντως ἐὰν καὶ ἐν ἡμῖν γένηται, «ὁ μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηράν», διαβήσεται πάντως καὶ ὁ ἡμῶν Ἰσραὴλ, ἤγουν νοῦς ὁρῶν Θεόν, αὐτὴν ἀκυμάντως, καὶ ὄψεται τοὺς Αἰγυπτίους ἐν τῷ ὕδατι τῶν δακρύων ἀποπνιγέντας· ἐκείνου δὲ ἐν ἡμῖν μὴ ἐνδημοῦντος, ἤγους κυμάτων αὐτῆς, ἤγουν τῆς σαρκὸς ταύτης τίς ὑποστήσεται; Ἐὰν ἀναστῇ ἐν ἡμῖν ὁ Θεὸς διὰ πράξεως, διασκορπισθήσονται οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, καὶ ἐὰν διὰ θεωρίας προσπελάσωμεν αὐτῷ, «φεύζονται οἱ μισοῦντες αὐτὸν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ καὶ ἡμῶν». Ἰδρῶτι μᾶλλον, καὶ μὴ ψιλῷ λόγῳ, τὰ θεῖα μανθάνειν σπουδάσωμεν. Οὐ γὰρ λόγους, ἀλλ' ἔργα ἐν καιρῷ ἐξόδου χρεῖα ἐνδείξασθαι. Οἱ θησαυρὸν κεκρυμμένον ἀκούσαντες ἐν τῷ τόπῳ, ζητοῦσι, καὶ ἐκ τῆς ζητήσεως τὸ εὐρεθὲν μετὰ πόνου φυλάττουσιν· οἱ γὰρ ἀπόνως πλουτήσαντες σκορπίζουσι. Δυσχερὲς μὲν τὸ τῶν προλήψεων εὐχερῶς περιγενέσθαι· οἱ δὲ ἔτι ταύταις προστιθέναι μὴ παυόμενοι, ἢ ἑαυτῶν ἀπεγνώκασιν, ἢ οὐδὲν ἐκ τῆς ὑποταγῆς ὠφελήθησαν. Πλὴν οἶδα, ὅτι ὁ Θεὸς πάντα δύναται· ἀδυνατεῖ δὲ αὐτῷ οὐδέν.

Δυσδιάκριτόν μοι τινες θεώρημα ἐπηπόρησαν, καὶ τοὺς κατ' ἐμὲ πάνας ὑπερβαῖνον, οὐδενὶ δὲ τῶν εἰς ἐμὲ ἐλληλυθότων δέλτων περιεχόμενον λέγοντες. Ποῖοι τῶν ὀκτῶ λογισμῶν ἰδιαίρετως ἀπόγονοι τυγχάνουσι; ἢ ποῖος τοιούτων πέντε

ἐκ τῶν τριῶν τῶν προστατῶν γεννήτωρ καθέστηκεν; Ἐγὼ δὲ πρὸς τὴν ἀπορίαν ἐπαινετὴν ἄγνοιαν προβαλόμενος, παρὰ τῶν πανόσιων ἀνδρῶν ἔμαθον οὕτως. Μήτηρ μὲν πορνείας γαστριμαργία, ἀκηδίας δὲ κενοδοξία· λύπη δὲ τῶν τριῶν τούτων γέννημα, ὡσπερ καὶ ὀργή· ὑπερηφανίας δὲ μήτηρ κενοδοξία. Ἐγὼ δὲ πάλιν πρὸς τοῦ ἀειμνήστους ἐκείνους ἀποκρινόμενος ἔφασκον, λιπαρῶν μανθάνειν λοιπὸν καὶ τῶν ὀκτῶ γεννήματα, καὶ ποῖον ποίου ὑπάρχει κῆμα. Ἐδίδασκων δὲ εὐμενῶς οἱ ἀπαθεῖς λέγοντες, μὴ εἶναι τάξιν ἢ σύνεσιν ἐν ἀσυνέτοις· πᾶσαν δὲ ἀταξίαν καὶ ἀκαταστασίαν· καὶ πιθόντες οἱ μακάριοι πιθανοῖς ὑποδείγμασιν ἔλεγον, εἰς μέσον προενεγκόντες πιθανὰς ἀποδείξεις καὶ πλείονας, ἐξ ὧν τινα ἐν τῷ παρόντι λόγῳ συντάττομεν, ἵνα ἐξ ἐκείνων λοιπὸν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν φωτισθῶμεν. Οἷόν τι λέγω· Ὁ γέλως ὁ ἄκαιρος, ποτὲ μὲν ἐκ πορνείας δαίμονος τίκτεται, ποτὲ δὲ ἐκ κενοδοξίας, ὅταν τις ἐφ’ ἑαυτῷ ἐνδοθεν σεμνύνηται ἀσέμνως· ποτὲ δὲ ἐκ τρυφῆς, ὁ ὕπνος ὁ πολὺς. Ποτὲ μὲν ἐκ τρυφῆς, ποτὲ δὲ ἐκ νηστείας, ὅταν οἱ νηστεύοντες ἐπαίρωνται· ποτὲ δὲ ἐξ ἀκηδίας, ποτὲ δὲ καὶ ἐκ φύσεως. Ἡ πολυλογία ποτὲ μὲν ἀπὸ γαστριμαργίας, ποτὲ δὲ ἀπὸ κενοδοξίας· ἡ ἀκηδία ποτὲ μὲν ἀπὸ τρυφῆς, ποτὲ δὲ ἐξ ἀφοβίας Θεοῦ· ἡ βλασφημία ἔστιν μὲν κυρίως κῆμα ὑπερηφανίας· πολλάκις δὲ καὶ ἐκ τοῦ κρῖναι ἐν τῷ ἑαυτῷ τὸν πλησίον, ἢ καὶ ἀπὸ φθόνου ἀκαίρου τῶν δαιμόνων· ἡ σκληροκαρδία ἔστιν ὅτε ἀπὸ κόρου, ἀπὸ ἀναισθησίας, ἀπὸ προσπαθείας· πάλιν δὲ ἡ προσπαθεία ἔστι μὲν ὅτε ἀπὸ πορνείας, ἢ φιλαργυρίας, ἢ γαστριμαργίας, ἢ κενοδοξίας, καὶ ἐξ ἐτέρων πολλῶν· ἡ πονηρία πάλιν ἀπὸ οἰήσεως καὶ ὀργῆς. Ἡ ὑποκρίσις ἐξ αὐταρκειᾶς καὶ ἰδιορρυθμίας· τὰ δὲ τούτων ἐναντία ἐκ τῶν ἐναντίων γεννητόρων αὐτῶν ἀποτίκτονται. Καὶ ἵνα μὴ πολλὰ λέγω, ἐπιλείπει με γὰρ ὁ χρόνος, ἥπερ τὸ καθ’ ἐν ἐξετάζειν βούλομαι· κυρίως πάντων τῶν προειρημένων παθῶν ἀναιρέτις ἔστιν ἡ ταπεινοφροσύνη, ἣν οἱ κτησάμενοι πάντα νενικήκασι. Γεννήτρια πάντων τῶν κακῶν, ἡδονὴ καὶ πονηρία, ἃ ὁ κατέχων οὐκ ὄψεται τὸν Κύριον· οὐδὲν δὲ ἡμᾶς ἐκ τῆς προτέρας ἀποχὴ ἐκτὸς τῆς δευτέρας ὀνήσειε. Φόβου Κυρίου ὑπόδειγμα ἐξ ἀρχόντων καὶ θηρίων ληψόμεθα. Πόθου δὲ τοῦ πρὸς Θεὸν ὑπόδειγμα ὁ τῶν σωμάτων ἔρος τύπος γενέσθω σοι· οὐδὲν γὰρ τὸ κωλύον, καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων ποιεῖσθαι ἡμᾶς τὰ τῶν ἀρετῶν ὑποδείγματα.

Πεπονήρευται χαλεπῶς ἡ παροῦσα γενεά, καὶ ὅλη οἰήσεως καὶ ὑποκρίσεως πεπλήρωται· κόπους μὲν σωματικούς κατὰ τοὺς ἀρχαίους πατέρας ἡμῶν ἴσως ἐπιδεικνυμένη· τῶν δὲ χαρισμάτων αὐτῶν οὐκ ἀξιουμένη, καίπερ οἶμαι, οὔποτε ὡς νῦν ἡ φύσις χαρισμάτων ἐδέετο· καὶ εἰκότως πεπόνθασμεν· οὐ γὰρ κόποις, ἀλλ’ ἀπλότητι καὶ ταπεινώσει ὁ Θεὸς ἐμφανίζεται. Εἰ καὶ ἡ δύναμις Κυρίου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται, ὅμως οὐ κωλύσει Κύριος ἐργάτην ταπεινόφρονα. Ὅποτε τινὰ τῶν ἀθλητῶν ἡμῶν κακούμενον σωματικῶς θεασώμεθα, μὴ ἐκ πονηρίας τὸ κρίμα τῆς αὐτοῦ ἀσθενείας μανθάνειν σπουδάσωμεν· μᾶλλον δὲ ἀπλῆ καὶ ἀπονήρῳ ἀγάπῃ, ὡς οἰκεῖον μέλος, καὶ ὡς στρατιώτην ἐκ τοῦ πολέμου πληγέντα δεξάμενοι θεραπεύσωμεν. Ἔστιν ἀσθένεια διὰ καθαρισμόν πταισμάτων, καὶ ἔστι διὰ τὸ ταπεινωθῆναι τὸ φρόνημα. Ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν καὶ πανάγαθος Δεσπότης καὶ Κύριος,

ὅποταν πολλάκις τινὰς ὀκνηροτέρους περὶ τὴν ἄσκησιν θεάσῃται, δι' ἀσθενείας λοιπόν, ὥσπερ δι' ἀνετωτέρας ἀσκήσεως τὴν σάρκα ταπεινοῖ· ἔστι δὲ ὅτε καὶ τὴν ψυχὴν λογισμῶν πονηρῶν καὶ παθῶν ἐκκαθαίρει. Πάντα ἡμῖν τὰ συμβαίνοντα, ἤτε ὀρατά, ἤτε ἀόρατα, ἔστι καὶ καλῶς, καὶ ἐμπαθῶς, καὶ μέσως καταδέξασθαι. Εἶδον τρεῖς ἀδελφοὺς ζημιωθέντας· καὶ ὁ μὲν ἠγανάκτει, ὁ δὲ ἔμεινεν ἄλυπος, ὁ δὲ πολλὴν τὴν χαρὰν προσελάβετο. Εἶδον παρὰ γεωργοῖς ἐν σπέρμα παρ' ἀμφοτέροις καταβαλλόμενον, ἀλλὰ σκοπὸν οἰκεῖον ἕκαστος ἐκέκτητο· ὁ μὲν, ἵνα τὰ ἑαυτοῦ ἀποδώσει χρέη· ὁ δὲ ἵνα πλοῦτον ἑαυτῷ θησαύριση· ὁ δὲ ἵνα δώροις τὸν Δεσπότην τιμήσῃ· ὁ δὲ ἕτερος, ἵνα ἐπὶ τῇ καλοεργίᾳ τὸν παρὰ τῶν παρερχομένων ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ βίου ἔπαινον θηράσῃ· ὁ δὲ ἵνα αὐτὸν ἑαυτοῦ ἐχθρὸν ζηλώσαντα θλίψῃ· ὁ δὲ, ἵνα μὴ ὡς ἀργὸς παρὰ τῶν ἀνθρώπων ὀνειδίζηται. Αὐταὶ αἱ τῶν γεωργῶν τοῦ σπόρου προσηγορίαι· νηστεία, ἀγρυπνία, ἐλεημοσύνη, διακονία, καὶ τὰ ὅμοια. Τοὺς δὲ σκοποὺς προθύμως ἐν Κυρίῳ οἱ ἀδελφοὶ βασανίσουσιν, ὥσπερ ὕδωρ ἐκ πηγῶν ἀπαντλοῦντες, ἔστιν ὅτε λεληθότως, καὶ τὸν λεγόμενον βάτραχον συνηντήσαμεν. Οὕτως καὶ τὰς ἀρετὰς μετερχόμενοι πολλάκις συμπεπλεγμένας αὐταῖς ἀφανῶς τὰς κακίας μετερχόμεθα· οἷόν τι λέγω· τῇ ξενοδοξίᾳ ἢ γαστριμαργίᾳ συμπλέκεται· τῇ ἀγάπῃ ἢ πορνείᾳ· τῇ διακρίσει ἢ δεινότητι· τῇ φρονήσει ἢ πονηρίᾳ· τῇ πραύτητι ἢ ὑπολόγῃ καὶ νωθρότητι, καὶ ὀκνηρίᾳ, καὶ ἀντιλογία, καὶ ἰδιορρυθμία, καὶ ἀνηκοΐᾳ· τῇ σιωπῇ τῆς διδασκαλίας ὁ ὄγκος· τῇ χαρᾷ οἴησις· τῇ ἐλπίδι ἢ ὀκνηρίᾳ· τῇ ἀγάπῃ πάλιν τὸ κατακρίνειν· τῇ ἡσυχίᾳ ἢ ἀκηδία καὶ ὀκνηρίᾳ· τῇ ἀγνείᾳ ἢ πικρίᾳ· τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἢ παρρησίᾳ· τούτοις δὲ πᾶσιν, ὥσπερ κοινὸν κουλούριον, μᾶλλον δὲ δηλητήριον ἢ κενοδοξία συνέπεται. Μὴ λυπηθῶμεν αἰτούμενοι τὸν Κύριον αἰτήματα, καὶ ἐπὶ χρόνους μὴ εἰσακουόμενοι. Ἐβούλετο γὰρ Κύριος πάντας ἀνθρώπους ἐν μιᾷ κάρου ῥοπῇ ἀπαθεῖς γενέσθαι. Πάντες οἱ αἰτούμενοι ἐκ Θεοῦ τὰ αἰτήματα, καὶ μὴ λαβόντες, διὰ μίαν τούτων τῶν αἰτιῶν πάντως οὐ κομίζονται, ἢ ὅτι πρὸ καιροῦ αἰτοῦσιν, ἢ ὅτι ἀναξίως αἰτοῦσι, καὶ κενოდόξως, ἢ ὅτι λαμβάνοντες ἐπαρθῆναι ἔμελλον, ἢ ἀμελεῖν λοιπὸν μετὰ τὸν τοῦ αἰτήματος κτήσιν. Ὅτι μὲν ἀναχωροῦσιν οἱ δαίμονες, καὶ τὰ πάθη ἐκ τῆς ψυχῆς, ἢ καιρῷ τινι, ἢ διηνεκῶς, οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, οἶμαι. Τὸ δὲ ἐκ πόσων τρόπων ἢ τούτων ἀναχώρησις ἐξ ἡμῶν γίνεται ὀλίγοι ἐπίστανται. Ἀνεχώρησαν τὰ πάθη ἐκ τινῶν οὐ μόνων πιστῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπίστων, ἐκτὸς ἐνός, ἐκεῖνο μόνον καταλιπόντα αὐτοῖς ὡς κακὸν τι πρωτεύον, καὶ τὸν τόπον πάντων ἀναπληροῦν, εἴπερ τοιαύτην κέκτηται τὴν βλάβην, ὡς καὶ ἐξ οὐρανοῦ κατενέγκα. Ἀναλίσκεται ὕλη πυρὶ θεῷ δαπανωμένη, καὶ τῆς ψυχῆς ἐκρίζουμένη. Ὑποχωροῦσι δαίμονες ἐκουσίως, ἀμεριμνήσαι παρασκευάζοντες, καὶ αἰφνίδιον τὴν ἀθλίαν ψυχὴν ἀρπάζοντες, καὶ εἰς ἄκρον ποιωθῆναι τοῖς πάθεσι παρασκευάζοντες, ὡς ἐντεῦθεν αὐτεπίβουλον οὔσαν λοιπὸν καὶ αὐτοπολέμιον. Οἶδα καὶ ἄλλην ὑποχώρησιν τῶν θηρίων μετὰ τὸ τελείως συνηθίσαι τὴν ψυχὴν, καὶ ὑπόδειγμα τοῦ εἰρημένου τὰ νήπια· μετὰ γὰρ τὴν μακρὰν συνηθειαν, καὶ χωρὶς μαζοῦ, ἐκ τῶν οἰκειῶν δακτύλων θηλάζουσιν. Οἶδα καὶ πέμπτην ἐν τῇ ψυχῇ ἀπάθειαν, ἔτι ἐξ ἀπλότητος πολλῆς καὶ ἀκεραιότητος ἐπαινουμένους συνισταμένη. *«Δικαία γὰρ ἡ βοήθεια τοῖς τοιοῦτοις παρὰ Θεοῦ τοῦ*

σώζοντος τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ», καὶ ἀνεπαισθήτως αὐτοὺς τῶν κακῶν ἀπαλλάττοντες· εἶπερ καὶ τὰ νήπια ἐκδυθέντα οὐ πάνυ γινώσκουσι. Κακία μὲν, ἢ πάθος φυσικῶς ἐν τῇ φύσει οὐ πέφυκεν οὐκ ἔστι γὰρ κτίστης παθῶν ὁ Θεός· ἀρεταὶ δὲ φύσει καὶ πολλαὶ ἐν ἡμῖν παρ' αὐτοῦ γεγονάσιν, ἐξ ὧν εἰσι καὶ αὗται σαφῶς· ἡ ἐλεημοσύνη, εἶπερ καὶ Ἕλληνας συμπαθοῦσιν· ἡ ἀγάπη, εἶπερ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα πολλάκις ἐπὶ τῇ στερήσει ἀλλήλων ἐδάκρυσαν. Ἡ πίστις πάντες γὰρ ἐξ ἑαυτῶν ταύτην ἀποτίκτομεν· ἐλπίς, ἐπεὶ καὶ δανειζόμενοι, καὶ πλέοντες, καὶ σπείροντες πλουτῆσαι ἐλπίζομεν.

Εἰ τοίνυν, ὡς ἀποδέδεικται, ἡ ἀγάπη φύσει καὶ ἀρετὴ ἐν ἡμῖν καθέστηκε, σύνδεσμος δὲ καὶ πλήρωμα νόμου αὐτῆς, οὐκοῦν οὐ πόρρω τῆς φύσεως αἱ ἀρεταὶ καθεστήκασι, καὶ αἰσχυρθείσαν οἱ ἀδυναμίαν ἐπὶ τῇ τούτων ἐργασία προβαλλόμενοι. Ὑπὲρ φύσιν ἀγνεία, ἀοργησία, ταπεινοφροσύνη, προσευχή, ἀγρυπνία, νηστεία, κατανύξις διηνεκῆς. Τούτων τῶν μὲν ἄνθρωποι, τῶν δὲ ἄγγελοι, τῶν δὲ αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος καθέστηκε διδάσκαλος καὶ δοτὴρ· συγκρίσει κακῶν δεῖ ἡμᾶς τὸ κουφότερον ἐκλέξασθαι. Οἷον πολλάκις ἐν προσευχῇ παριστάμενων ἡμῶν, πρὸς ἡμᾶς ἀδελφοὶ παρεγένοντο· καὶ δυοῖν θάτερον, ἢ τὴν προσευχὴν καταλιπεῖν, ἢ τὸν ἀδελφὸν ἀναπόκριτον ἀπελθόντα λυπῆσαι. Μείζων ἀγάπη προσευχῆς· ἡ μὲν γὰρ μερικὴ, ἡ δὲ περιεκτικὴ πασῶν καθέστηκε. Πάλαι ἐν πόλει ἢ κώμῃ παραγενόμενός ποτε, ἔτι νέος ὢν, ὑπὸ λογισμῶν γαστριμαργίας καὶ κενοδοξίας ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τραπέζης καθήμενος κατελήφθην, καὶ μέντοι τὴν ἀπόγονον τῆς κοιλομανίας δεδουκῶς, τῇ κενοδοξίᾳ ἠττήθην μᾶλλον. Ἔγνων ἐγὼ τὸν τῆς γαστριμαργίας δαίμονα πολλάκις, τὸν τῆς κενοδοξίας νικήσαντα ἐν τοῖς νέοις· καὶ εἰκότως· παρὰ μὲν τοῖς ἐν κόσμῳ ρίζα πάντων τῶν κακῶν ἡ φιλαργυρία, παρὰ δὲ μοναχοῖς ἡ γαστριμαργία· ἔστι παρὰ τοῖς πνευματικοῖς πολλάκις τινὰ εὐτελέστατα πάθη ἐκ Θεοῦ οἰκονομικῶς καταλιμπανόμενα· ἵνα δι' εὐτελῶν τινῶν, καὶ ἀναμαρτήτων ἑαυτοὺς λίσσονται· οὐκ ἔστι ἐν προοιμίῳ ταπεινώσει κτήσασθαι ἀνυποτάκτως διάγοντα, εἶπερ πᾶς ὁ ἰδιορρύθμῳ τέχνην μεμαθηκῶς φαντάζεται.

Ἐν δυσὶν ἀπάσαις γενικωτάταις ἀρεταῖς οἱ Πατέρες τὴν πρακτικὴν ὀρίζονται, καὶ εἰκότως. Ἡ μὲν γὰρ ἀναιρετικὴ τῶν ἡδονῶν καθέστηκεν· ἡ δὲ τὴν ἀναίρεσιν ταπεινοφροσύνη κατησφαλίσατο. Διὰ τοῦτο τὸ πένθος διπλοῦν, ὡς τῆς ἀμαρτίας ἀναιρετικόν, καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης ποιητικόν· εὐσεβῶν μὲν, τὸ παντὶ αἰτοῦντι δίδοναι, εὐσεβεστέρων δὲ καὶ τῷ μὴ αἰτοῦντι. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ αἵροντος μὴ ἀπαιτεῖν δυναμένους μάλιστα, τάχα τῶν ἀπαθῶν καὶ μονῶν ἴδιον καθέστηκεν.

Ἐν πᾶσι τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς ἀρεταῖς ἑαυτοὺς ἐκζητοῦντες μὴ παυσώμεθα, ποῦ τυγχάνομεν ἐν ἀρχῇ, ἐν μεσότητι, ἢ ἐν τέλει. Πάντες οἱ πρὸς ἡμᾶς δαιμόνων πόλεμοι, ἐκ τριῶν τούτων αἰτιῶν συνίστανται· ἐκ φιληδονίας, ἢ ἐκ ὑπερηφανίας, ἢ ἐκ φθόνου αὐτῶν· οἱ δὲ πρότεροι ἀχρεῖοι ἕως τέλους τυγχάνουσι. Ἔστι τις

αἴσθησις, μᾶλλον δὲ ἕξις, φερέπονος λεγομένη, ὅφ' ἧς ὁ ἄλους οὐκ ἔτι δειλιάσει, ἢ ἀποστραφεῖ πόνου ποτέ· ταύτη τῇ αἰοιδίμῳ αἰ τῶν μαρτύρων ψυχὰι κρατηθεῖσαι τῶν βασάνων εὐχερῶς κατεφρόνησαν. Ἄλλο φυλακῆ λογισμῶν, καὶ ἕτερον νοδὸς τήρησις, καθόσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ λογισμῶν ἀπὸ δυσμῶν, κατὰ τοσοῦτον ὑψηλότερα τῆς προτέρας ἢ δευτέρας, εἰ καὶ μοχθηροτέρα ὑπάρχοι. Ἄλλο προσεύχεσθαι κατὰ λογισμῶν, καὶ ἄλλο ἀντιφθέγγεσθαι τούτοις· καὶ ἕτερον ἐξουθενεῖν, καὶ ὑπερτίθεσθαι τούτους. Καὶ τῷ μὲν προτέρῳ τρόπῳ μαρτυρεῖ ὁ εἰπὼν· «Ὁ Θεός, εἰς τὴν βοήθειαν μου πρόσχευ», καὶ τὰ ὅμοια. Τῷ δὲ δευτέρῳ ὁ φήσας· «Καὶ ἀποκριθήσομαι τοῖς ὀνειδίζουσίν μοι λόγον ἀντιρρήτικόν». Καὶ πάλιν, «ἔθου ἡμᾶς εἰς ἀντιλογίαν τοῖς γείτοσιν ἡμῶν».. Τοῦ δὲ τρίτου μάρτυς ὁ μελωδήσας· «ἐκωφώθην, καὶ οὐκ ἤνοιξα τὸ στόμα μου, καὶ ἐθέμην αὐτῷ φυλακὴν ἐν τῷ συστήναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίων μου». Καὶ πάλιν· «ὑπερήφανοι παρηνόμουν ἕως σφόδρα· ἀπὸ δὲ τῆς σῆς θεωρίας ἐγὼ οὐκ ἐξέκλινα». Τούτων ὁ μὲν μέσος τῷ προτέρῳ πολλάκις κέχρηται, διὰ τὸ ἀπαρασκεύαστον· ὁ δὲ πρότερος οὐπὼ τῷ δευτέρῳ τρόπῳ ἰσχύει τοὺς ἐχθροὺς ἀπόσασθαι· ὁ δὲ τρίτος εἰς ἅπαν δαιμόνων κατέπτυσεν. Ἀμήχανον φυσικῶς τὸ ἀσώματον ὑπὸ τοῦ σώματος πάντα δὲ δυνατὰ τῷ κτισσαμένῳ Θεῷ. Ὡσπερ οἱ τῇ αἰσθήσει τῆς ὀσφρήσεως ὑγιῶς διακεείμενοι τὸν ἀρώματα λεληθότως κατέχοντα ἐπιγινώσκειν δύνανται οὕτως καὶ ψυχὴ καθαρὰ τὴν εὐωδίαν, ἣν καὶ αὐτὴ ἐκ Θεοῦ προσεκτήσατο, τὴν τε δυσωδίαν, ἧς ἀπαλλαγεῖσα τελείως καθέστηκεν, ἐν ἑτέροις ὑπάρχουσιν γνωρίζειν, ἀνεπαισθήτως ἑτέρων, πέφυκεν. Οὐ πάντες μὲν ἀπαθεῖς γενέσθαι δυνατόν· πάντες δὲ σωθῆναι καὶ Θεῷ διαλλαγῆναι οὐκ ἀδύνατον. Μὴ σου κατακυριεύσωσιν οἱ ἀλλόφυλοι ἐκεῖνοι, οἱ τὰς τοῦ Θεοῦ ἀρρήτους οἰκονομίας ἢ ὀπτασίας ἐν τοῖς ἀνθρώποις γινομένας πολυπραγμονεῖν βουλόμενοι, καὶ προσωπολήπτην τὸν Κύριον εἶναι λεληθότως ὑποβάλλοντες· οἰήσεως γὰρ ἀπόγονοι καὶ εἰσὶ καὶ γνωρίζονται. Ἔστι δαίμων φιλαργυρίας πολλάκις ταπεινῶσιν ὑποκρινόμενος· καὶ ἔστι δαίμων κενοδοξίας πρὸς ἐλεημοσύνην προτρεπόμενος, ὥσπερ καὶ φιληδονίας. Ἐὰν ἀμφοτέρων τοίνυν καθαρεύσωμεν, ἐν παντὶ τόπῳ ἐλεεῖν μὴ παυσώμεθα. Τινὲς μὲν ἔφησαν δαίμονας δαίμοσιν ἀντιπράττειν· ἐγὼ δὲ ἔγνωκα πάντας τὴν ἡμῶν ζητοῦντας ἀπώλειαν.

Πάσης πνευματικῆς ἐργασίας ὀρωμένης τε καὶ νοουμένης προηγεῖται πρόθεσις οἰκεία καὶ πόθος ἄριστος, μετὰ συνεργασίας Θεοῦ γινόμενα. Τῶν γὰρ προτέρων μὴ καταβληθέντων, τὸ δεύτερον ἐπακολουθεῖν οὐ πέφυκεν. Εἰ καιρὸς ἐν παντὶ πράγματι τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν, καθὼς φησιν ὁ Ἐκκλησιαστής, ἐν τοῖς πᾶσι δὲ καὶ τὰ τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἱερᾶς καθεστήκασιν πράγματα· οὐκοῦν σκοπήσωμεν, εἰ δοκεῖ, καὶ ἐν ἐκάστῳ καιρῷ τὰ τῷ καιρῷ οἰκεῖα ζητήσωμεν· καιρὸς γὰρ πάντως ἐν τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐστὶν ἀπαθείας, διὰ τὴν τῶν ἀγωνιζομένων λέγω νηπιότητα. Καιρὸς δακρύων, καὶ καιρὸς σκληροκαρδίας· καιρὸς ὑποταγῆς, καὶ καιρὸς τοῦ ἐπιτάττειν· καιρὸς νηστείας, καὶ καιρὸς μεταλήψεως· καιρὸς πολέμου, σώματος ἐχθροῦ, καὶ καιρὸς θανάτου πυρώσεως· καιρὸς χειμῶνος ψυχῆς, καὶ καιρὸς

γαλήνης νοός· καιρός λύπης καρδιακῆς, καὶ καιρός χαρᾶς πνευματικῆς· καιρός διδασκαλίας, καὶ καιρός ἀκροάσεως· καιρός μολυσμῶν, ἴσως διὰ τὴν οἴησιν, καιρός καθάρσεως, διὰ τὴν ταπείνωσιν· καιρός πάλης, καὶ ἀσφαλοῦς ἀνέσεως· καιρός ἡσυχίας, καὶ καιρός ἀπερισπάστου περισπασμοῦ· καιρός προσευχῆς ἀεννάου, καὶ καιρός διακονίας ἀνυποκρίτου. Μὴ τοίνυν πρὸ καιροῦ ἐξ ὑπερηφάνου προθυμίας ἀπατώμενοι τὰ τοῦ καιροῦ ζητήσωμεν· μὴ ἐν χειμῶνι τὰ τοῦ θερούς· μὴ ἐν σπόρῳ τὰ τῶν δραγμάτων, ἐπειδὴ καιρός τοῦ σπεῖραι πόνους, καὶ καιρός τοῦ θερίσαι τὰς χάριτας τὰς ἀρρήτους. Εἰ δὲ μὴ γε, οὐδὲ ἐν τῷ καιρῷ τὰ τοῦ καιροῦ οἰκεῖα κομισόμεθα. Τινὲς πρὸ τῶν καμάτων, τινὲς ἐν τοῖς καματοῖς, τινὲς μετὰ τοὺς καμάτους, τινὲς ἐν τῷ θανάτῳ τὰς ὄσας ἀμοιβὰς παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν οἰκείων κόπων κατ' οἰκονομίαν ἀρρήτον ἐκομίσαντο. Ζητητέον τίς τούτων τοῦ ἑτέρου ταπεινότερος καθέστηκεν.

Ἔστιν ἀπόγνωσις ἐκ πλήθους ἀμαρτημάτων, καὶ συνειδότος βάρους, καὶ ἀφορήτου λύπης διὰ τὸ ὑπερβαπτισθῆναι τῷ πλήθει τῶν τραυμάτων τὴν ψυχὴν, καὶ τῷ βάρει αὐτῶν, εἰς τὸν ἀπογνώσεως βυθὸν καταποντίζεσθαι· καὶ ἔστιν ἀπόγνωσις ἐξ ὑπερηφανίας καὶ οἰήσεως ἡμῖν ἐπισυμβαίνουσα, λογιζόμενον ἑαυτὸν ὡς ἀνάξιον ὄντα τοῦ συμβεβηκότος πτώματος· τοῦτο δὲ ὁ παρατηρῶν ἐν ἀμφοτέροις εὐρήσει τὸ ἰδίωμα· τὸν μὲν ἐν ἀδιαφορίᾳ ἑαυτὸν λοιπὸν ἐκδεδωκότα· τὸν δὲ τῆς ἀσκήσεως ἐν ἀπογνώσει ἐχόμενον, ὅπερ ἀσύμφωνον· ἀλλὰ τὸν μὲν ἐγκράτεια, καὶ εὐελπιστία· τὸν δὲ ταπείνωσις, καὶ τὸ μηδένα κρίνειν ἰατρεύειν πεφύκασιν. Οὐ δὲ θαμβεῖσθαι ἡμᾶς ἢ ξενίζεσθαι ὀρῶντας πονηρὰ μὲν τινὰς ἐργαζομένους ἔργα, ἀγαθοὺς δὲ λόγους προφέροντας· ἐπεὶ καὶ τὸν ἐν τῷ παραδείσῳ ὄφιν ἐκείνον ἢ οἴησις ἀπώλεσεν ὑψώσασα, τύπος σοὶ καὶ κανὼν ἔστω οὗτος ἐν πάσαις σου ταῖς ἐγχειρήσεσι, καὶ πολιτείας, ὑποτακτικαῖς τε καὶ ἀνυποτάκτοις, ὀρωμέναις τε καὶ ἀνυποτάκτοις, ὀρωμέναις τε καὶ νοουμέναις, εἰ κατὰ Θεὸν κυρίως καθεστήκασι· λέγω δὴ, ὅποτεν τὸ οἰονοῦν ἐπιτηδεύωμεν, οἱ εἰσαγόμενοι λέγω, ἐγχείρημα, καὶ μὴ ἐκ τῆς τούτου ἐργασίας ταπείνωσιν, ἧς κεκτήμεθα, προσλαμβάνωμεν πλέον ἐν ψυχῇ, οὐ δοκεῖ μοι κατὰ Θεὸν ἡμᾶς αὐτὸ κατεργάζεσθαι, εἰ μικρὸν ἢ μέγα καθέστηκεν. Ἐν μὲν γὰρ ἡμῖν τοῖς νηπιωδεστέροις αὕτη ἢ ἡ τοῦ Κυριακοῦ θελήματος πληροφορία· ἐν δὲ μέσοις, ἢ τῶν πολέμων ἴσως ἀναχώρησις· ἐν δὲ τελείοις, ἢ τοῦ θείου φωτὸς προσθήκη καὶ παρουσία. Τὰ μὲν μικρὰ παρὰ τοῖς μεγάλοις, ἴσως οὐ μικρά· τὰ δὲ μεγάλα παρὰ τοῖς μικροῖς οὐ πάντως τέλεια. Ἄηρ μὲν καθαρθεὶς ἀφέσεως ἀξιωθεῖσα πάντως θεῖον φῶς ἐώρακεν. Ἄλλο ἀμαρτία, καὶ ἄλλο ἀργία, καὶ ἄλλο ἀμέλεια· καὶ ἕτερον πάθος, καὶ ἄλλο πτῶμα. Ὁ δυνάμενος ἐν Κυρίῳ ζητεῖν, ζητεῖτω σαφῶς. Τινὲς τὸ θαυματουργικὸν καὶ ὀρώμενον ἐν τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασιν ὑπὲρ πάντα μακαρίζουσιν, ἀγνοοῦντες πολλὰ εἶναι τούτου ὑπέρτερα καὶ ἀπόκρυφα· διὸ καὶ μένουσιν ἄπτωτα. Ὁ μὲν τελείως καθαρθεὶς, αὐτὴν, ἢ καὶ οὐκ αὐτὴν τὴν ψυχὴν, ἐν ποίοις διάκειται τοῦ πλησίον ὀρᾷ. Ὁ δὲ προκόπτων ἔτι, διὰ τοῦ σώματος ταύτην τεκμαίρεται. Πῦρ μικρὸν πολλάκις πᾶσαν τὴν ὕλην ἐκάθηρεν, ὥσπερ καὶ ὀπὴ μικρὰ ὄλον τὸν κόπον διέφθειρεν. Ἔστιν ἀνάπαυσις τῇ ἐχθρᾷ τὴν τοῦ νόου δύναμιν

διωπνίζουσα, καὶ πύρωσιν μὴ διεγείρουσα· καὶ ἔστι πολλὴ κατάτηξις ἴσως, καὶ τὰς κινήσεις κινήσασα ἵνα «μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς», ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἀγνώστῳ τὴν ζῶσαν θανατοῦντι. Ὅταν τινὰς ἡμᾶς κατὰ Κύριον ἀγαπῶντας ὁψόμεθα, ἐν ἐκείνοις μάλιστα τὸ ἀπαρρησίαστον φυλάξωμεν· οὐδὲν γὰρ οὕτως διαλύει ἀγάπην, ὡς ἡ παρρησία πέφυκε, καὶ μῖσος ἐργάζεσθαι· Νοερὸν καὶ λίαν περικαλλὲς τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα, καὶ πᾶσαν ιδέαν μετὰ τὰς ἀσωμάτους οὐσίας ὑπεραῖρον· ὅθεν καὶ ἐμπαθεῖς πολλάκις τὰ ἐν ἐτέραις ψυχαῖς ἐξ ἀγάπης πολλῆς τῆς πρὸς αὐτὰς νοήματα ἐπιγνῶναι ἠδυνήθησαν· καὶ μαλίας ὅτε ὑπὸ τῆς πύλου μὴ καταποντίζονται ῥυπούμενοι· εἰ οὐδὲν τῷ αὐτῷ φύσει ὡς τὸ ἔνυλον ἀνθέστηκεν· ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω· αἱ παρατηρήσεις ἐν μὲν τοῖς κατὰ κόσμον ἀνθεστήκασι τῇ τοῦ Θεοῦ προνοίᾳ· ἐν ἡμῖν δὲ τῇ νοερᾷ γνώσει. Οἱ μὲν τῇ ψυχῇ ἀσθενεῖς ἐκ τῶν τοῦ σώματος περιστάσεων, καὶ κινδύνων, καὶ τῶν ἐκτὸς περισπασμῶν, τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπίσκεψιν τοῦ Κυρίου γνωρίζετωσαν· οἱ δὲ τέλειοι ἐκ τῆς τοῦ Πνεύματος παρουσίας, καὶ τῆς τῶν χαρισμάτων προσθήκης· ἔστι δαίμων ἐπὶ ἐν τῇ κλίνῃ ἀναπέσωμεν, πρὸς ἡμᾶς παραγενόμενος, καὶ πονηραῖς ἡμᾶς καὶ ῥυπαραῖς κατατοξεύων ἐνθυμήμασιν, ἵνα τῇ ὀκνηρίᾳ εἰς προσευχὴν τότε κατ' αὐτοῦ μὴ ὀπλισάμενοι ἐν ῥυπαραῖς ἐννοίαις ἀφυπνώσαντες, ῥυπαρὰ καὶ τὰ ἐνύπνια κτησώμεθα. Ἔστιν πνευμάτων, πρόδρομος καλούμενος, ἐξ ὑπνου ἡμᾶς εὐθέως δεχόμενος, καὶ τὴν πρωτόνοιαν ἡμῶν καταμολύνων. Δίδου σῆς ἡμέρας ἀπαρχὰς Κυρίῳ. Τοῦ γὰρ προσποιοῦντος ἔσται.

Ἀξιάκουστόν μοι λόγον ἐργάτης ἄριστος ἔφρασεν. Ἐξ αὐτῆς γάρ, μοι ἔφη, τῆς πρωΐας τὸν ἅπαντα μου δρόμον τῆς ἡμέρας προεπίσταμαι. Πολλὰ καὶ τῆς εὐσεβείας καὶ ἀπωλείας αἱ ὁδοιπορίαι· διόπερ πολλάκις ὁ τῷ ἐτέρῳ ἀντιτασσόμενος, ἄλλῳ γνησίως συνέρχεται, καὶ ὁ τῶν ἀμφοτέρων σκοπὸς ἐστὶ Κυρίῳ εὐάρεστος. Παλαίουσι μὲν οἱ δαίμονες ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν ἡμῖν πειρασμοῖς ἢ λέξαι ἡμᾶς ἢ πρᾶξαι ἄτοπον. Καὶ ὅταν μὴ ἰσχύσωσιν, ἡρέμα ἐπιστάντες ὑπερήφανον ἡμῖν εὐχαριστίαν πρὸς Θεὸν ὑποτίθενται· οἱ μὲν τὰ ἄνω φρονήσαντες, χωριζόμενοι ἄνω μερικῶς ἀνέρχονται· οἱ δὲ τὰ κάτω, κάτω πάλιν πορεύονται· τῶν γὰρ χωριζομένων οὐδὲν λοιπὸν μέσον ἴσταται. Ἐν τῶν κτισμάτων ἐν ἐτέρῳ καὶ οὐκ ἐν ἑαυτῷ τὸ εἶναι εἴληφε· καὶ θαῦμα πῶς ἐκτὸς τοῦ ἐν ᾧ τὸ εἶναι ἐκομίσαστο, συνίστασθαι πέφυκε. Τὰς μὲν εὐσεβεῖς θυγατέρας αἱ μητέρες τίκτουσι, τὰς δὲ μητέρας ὁ Κύριος, καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων τῷ προειρημένῳ κανόνι ὄρισαι οὐκ ἄσοφον. Δειλὸς εἰς πόλεμον μὴ ἐξιέτω, Μωϋσῆς μᾶλλον δὲ Θεὸς παρακελεύεται, μήπως γένηται ἡ ἐσχάτη πλάνη τῆς ψυχῆς ὑπὲρ τὴν πρώτην πτώσιν τοῦ σώματος, καὶ εἰκότως. Φῶς μὲν τῶν τοῦ σώματος πάντων ἄρθρων οἱ αἰσθητοὶ ὀφθαλμοί· φῶς δὲ νοερῶν ἀρετῶν τῶν θείων διάκρισις.

Περὶ διακρίσεως εὐδιακρίτου

Ὅν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος φλεγόμενη τὰ νάματα, οὕτως παρὰ μοναχοῖς ἐπιποθεῖται ἡ τοῦ θεοῦ καὶ ἀγαθοῦ θελήματος κατάληψις· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τοῦ συγκεκραμένου, ἔτι δὲ καὶ τοῦ ἐναντίου ἢ ἐπίγνωσις. Περὶ ὧν πολὺ ἡμῖν ὄντως ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος καὶ ποῖα τε τῶν πραγμάτων, καθ' ἡμᾶς ἀνυπερθέτως ὀφείλουσι γίνεσθαι· καὶ πάσης ἀναμονῆς ὀξυτέρως, κατὰ τὸν λέγοντα. «*Οὐσαὶ ὁ ἀναβαλλόμενος ἡμέραν ἐξ ἡμέρας*», καὶ καιρὸν ἐκ καιροῦ. Ποῖα δὲ πάλιν μετὰ ἐπιεικείας καὶ περισκέψεως· ὡς παραινεῖ ὁ εἰρηκῶς, «*μετὰ κυβερνήσεως γίνεται πόλεμος*», καὶ πάλιν· «*Πάντα εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω*». Οὐκ ἔστι γάρ, οὐκ ἔστι τῶν τυχόντων τὰ τοιάδε δυσδιάκριτα θάπτον εὐκρινῶς διαγνῶναι, εἶπερ καὶ ὁ θεοφόρος, καὶ τὸ πνεῦμα ἐν ἑαυτῷ λαλοῦν ἔχων, τοῦτο πολλάκις φαίνεται προσευχόμενος· καὶ πότε μὲν λέγων. «*Διδάξω με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου, ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς μου*»· ποτὲ δὲ πάλιν· «*Ὁδήγησον με ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν σου*»· καὶ πάλιν· «*Γνώρισόν μοι, Κύριε, ὁδόν, ἐν ἣ πορεύσομαι*», ὅτι πρὸς σὲ ἀπὸ πάθης μερίμνης βιωτικῆς, καὶ πάθους τὴν ψυχὴν μου ἦρα καὶ ὕψωσα. Ὅσοι τὸ τοῦ Κυρίου μαθεῖν ἠβουλήθησαν θέλημα, ἐν αὐτοῖς θανεῖν κεχρεωστήκασιν· πίστει τοίνυν καὶ ἀπονήρῳ ἀπλότῃ προσευξάμενοι, καὶ ψυχὰς πατέρων ἢ καὶ ἀδελφῶν ἐν ταπεινώσει καὶ ἀνευδοιάστῳ καρδίᾳ ἐρωτήσαντες, ὡς ἐκ Θεοῦ στόματος τὰ παρ' αὐτῶν συμβουλευόμενα δεχέσθωσαν· οἱ καὶ ἐναντία τῷ ἑαυτῶν σκοπῷ τὰ εἰρημένα τυγχάνουσιν, εἰ καὶ μὴ πάνυ πνευματικοὶ οἱ ἐρωτηθέντες καθεστήκασιν· οὐκ ἔστι γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς ψυχὰς πίστει καὶ ἀκακίας ἑαυτὰς τῇ τοῦ πλησίον συμβουλῇ καὶ κρίσει ταπεινωσάσας ἀπατήσαι, κἂν ἄλογοι οἱ ἐρωτηθέντες τυγχάνωσιν· ἀλλ' ὁ λαλῶν ἄυλος καὶ ἀόρατος.

Πολλῆς ταπεινοφροσύνης ἀνάπλεοι καθεστήκασιν, οἱ τῷ προειρημένῳ ἡμῖν ἀνευδοιάστως στοιχοῦντες κανόνι. Εἰ γὰρ ἐν ψαλτηρίῳ τὸ ἑαυτοῦ τις ἠνοιγε πρόβλημα, πόσον οἶεσθε λογικὸν νοῦν καὶ ψυχὴν νοερὰν ἀψύχου διαφέρειν ἀποφθέγματος; Πολλοὶ οἱ μήπω τὸ τέλειον τοῦτο καὶ κοῦφον ἀγαθὸν τὸ προειρημένον ἐξ αὐταρεσκείας κατειληφότες· ἀλλ' ἐξ ἑαυτῶν καὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ τοῦ Κυρίου καταλαβεῖν εὐάρεστον ἐπιχειρήσαντες, ποικίλας ἡμῖν λίαν καὶ πλείστας τὰς περὶ τούτου κρίσεις ὑφηγήσαντο. Ἀπέστησάν τινες τῶν συζητητῶν πάσης προσπαθείας, τὸν ἑαυτὸν λογισμὸν ἐπὶ ταῖς ἑκατέραις βουλαῖς τῆς ψυχῆς, λέγω δὴ τῇ ἐπιχειρουμένη καὶ τῇ ἀντιλεγούσῃ, καὶ γυμνὸν τὸν ἑαυτὸν νοῦν οἰκείου θελήματος ἐν ζεύσει δεήσει ἐπὶ ῥητὰς ἡμέρας παραστήσαντες τῷ Κυρίῳ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐπέτυχον· ἢ νοὸς νοεροῦ νοερῶς τῷ ἡμετέρῳ νοῖ συλλαλήσαντος, ἢ τῆς μιᾶς ἐννοίας τελέως τῆς ψυχῆς ἐξαφανισθείσης. Ἄλλοι ἐκ τῆς ἐπακολουθείσης τῷ ἐγχειρήματι θλίψεως καὶ διασκεδασμοῦ τοῦτο θεῖον εἶναι κατέλαβον κατὰ τὸν εἰπόντα. «*Ἦθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἄπαξ, καὶ δὶς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς*». Ἔτεροι τὸ ἐναντίον πάλιν ἐκ τῆς ἀπροσδοκίτου ἐν τῷ πράγματι συνεργίας τοῦτο Θεῷ εὐαπόδεκτον ἦσθοντο, λέξαντες ἐκεῖνο, τό,

Παντὶ τὸ προαιρουμένῳ τὸ ἀγαθὸν συνεργεῖ ὁ Θεός. Ὁ Θεὸς ἐν ἑαυτῷ διὰ φωτισμοῦ κτησάμενος, καὶ ἐν τοῖς κατεπείγουσι, καὶ ἐν τοῖς ἀναμένουσι πράγμασι τῷ δευτέρῳ τρόπῳ οὐ μέντοι χρόνῳ πληροφορεῖσθαι πέφυκε. Τὸ ἐνδοιάζειν ἐν ταῖς κρίσεσι, καὶ ἀπληροφόρητον ἐπὶ πολὺ διαμένειν, ἀφωτίστου καὶ φιλοδόξου ψυχῆς τεκμήριον. Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς ἄδικος, ὡς τοῖς μετὰ ταπεινώσεως κρούουσιν ἀποκλείσασθαι· ὁ σκοπὸς ἐν πᾶσι ζητεῖται παρὰ Κυρίου, καὶ ἐν τοῖς κατεπείγουσι, καὶ ἐν πᾶσι ζητεῖται παρὰ Κυρίου, καὶ ἐν τοῖς κατεπείγουσι, καὶ ἐν τοῖς ἀναβάλλεσθαι ὀφείλουσι. Πάντα γὰρ τὰ καθαρὰ προσπαθείας καὶ παντὸς μολυσμοῦ, κυρίως διὰ Κύριον, καὶ οὐ δι' ἕτερόν τινα γινόμενα, εἰ καὶ οὐ πάντως ἀγαθὰ, ἀλλ' ὅμως καὶ εἰς ἀγαθὸν ἡμῖν λογισθήσονται. Ἡ γὰρ ὑπὲρ ἑαυτῶν ζήτησις, οὐκ, ἀκίνδυνον κέκτηται τέλος. Ἄρρητον τὸ περὶ ἡμᾶς τοῦ Κυρίου κρῖμα. Πολλάκις γὰρ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα οἰκονομικῶς ἐξ ἡμῶν ἀποκρύψαι βούλεται, ἐπιστάμενος, ὡς καὶ μαθόντες αὐτὸ τούτου παρηκούομεν· καὶ λοιπὸν πλείους πληγὰς ληψόμεθα. Ἀπήλλακται εὐθὴς καρδία ποικιλίας πραγμάτων, ἀκινδύνως πλέουσα ἐν πλοίῳ ἀκακίας.

Εἰσὶν ἀνδρεῖαι ψυχαὶ ἔρωτι καὶ ταπεινότητι καρδίας ἐν ταῖς ὑπὲρ ἑαυτοῦς ἐργασίαις ἐπιχειροῦσαι· καὶ εἰσὶν ὑπερήφανοι καρδία τὸ αὐτὸ διαπράττουσαι. Σκοπὸς γὰρ πολλάκις τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν τὰ ὑπὲρ δύναμιν ἡμῖν ὑποτίθεσθαι· ἵνα δι' ἐκείνων κατολιγορήσαντες, καὶ τῶν κατὰ δύναμιν ἀποπέσωμεν, καὶ ποιήσωμεν γελοῖον τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν ἑαυτοῦς μέγιστον. Εἶδον καὶ ἀσθενεῖς ψυχὰς καὶ σώματα διὰ πλῆθος πταισμάτων ἐν τοῖς ὑπὲρ ἑαυτὰς ἐπιχειρησάσας, καὶ μὴ ὑπενεγκάσας, αἷς ἔγωγε ποσότητι ταπεινώσεως, καὶ οὐ καμάτων, τὴν μετάνοιαν παρὰ Θεῷ ἔφρασα κρίνεσθαι. Ἔστιν ὅταν ἡ ἀνατροφή τῶν ἐσχάτων κακῶν αἴτιος τυγχάνει· ἔστιν ὅτε καὶ ἡ συνδιαγωγή· πλὴν πολλάκις καὶ ἡ διεστραμμένη ψυχὴ αὐταρκεῖ ἑαυτῇ πρὸς ἀπώλειαν. Ὁ χωρισθεὶς τῶν δύο, καὶ τοῦ τρίτου ἴσως ἀπήλλακται. Ὁ δὲ τὸ τρίτον ἔχων, ἐν παντὶ τόπῳ ἀδόκιμος· οὐδεὶς γὰρ τόπος τοῦ οὐρανοῦ ἀσφαλέστερος. Ἐν τοῖς μὲν κακοθελῶς ἡμῖν μαχομένοις ἀπίστοις, ἢ κακοπίστοις μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν νουθεσίαν παυσώμεθα. Ἐν δὲ τοῖς τὴν ἀλήθειαν μαθεῖν βουλομένοις, τὸ καλὸν ποιοῦντες ἕως αἰῶνος μὴ ἐκκακῶμεν. Πλὴν καὶ πρὸς τὸν στηριγμὸν ἡμῶν τῆς καρδίας ἐν ἀμφοτέροις χρησώμεθα. Ἄλογος λίαν ὁ ὑπὲρ φύσιν ἐν τοῖς ἀγίοις ἀκούων ἀρετάς, καὶ ἑαυτοῦ ἀπολεγόμενος. Μᾶλλον δὲ δυοῖν θάτερόν σε ἀρίστως παιδεύουσιν, ἢ πρὸς πολλὴν σεαυτοῦ ἐπίγνωσιν· καὶ τῆς ἐνούσης σοὶ ἀσθενείας φανέρωσιν ἐπιστρέψουσι διὰ τῆς τρισσοσίου ταπεινώσεως. Εἰσὶν ἀκάθαρτοι πονηρῶν πονηρότεροι δαίμονες, οἱ τὴν ἀμαρτίαν ἡμᾶς κατεργάζεσθαι μόνους οὐ συμβουλεύουσιν· ἀλλὰ κοινωνοὺς ἡμᾶς πρὸς τὸ κακόν, καὶ ἑτέρους ἔχειν συμβουλεύουσιν, ἵνα χαλεπωτέραν ἡμῖν τὴν κόλασιν ποιήσωσιν. Ἐώρακα συνήθειαν πονηρὰν ἐξ ἑτέρου μεμαθηκότα ἕτερον· καὶ μέντοι ὁ μὲν διδάξας εἰς συναίσθησιν ἐληλυθὼς μετανοεῖν ἤρξατο, καὶ τοῦ κακοῦ ἐπαύσατο· διὰ δὲ τῆς τοῦ μαθητοῦ ἐργασίας ἀνίσχυρος αὐτοῦ ἡ μετανοία γέγονε. Πολλή, ὄντως πολλή καὶ δυσκατάληπτος ἢ τῶν πνευμάτων πονηρία, καὶ ὀλίγοις ὀρατὴ· οἶμαι δὲ οὐδὲ ὀλίγοις

πᾶσα. Πῶς δὲ τρυφῶντες καὶ κορεννύμενοι ἀγρυπνοῦμεν νηφόντως νηστεύοντες δὲ καὶ ταλαιπωροῦντες τῷ ὕπνῳ ἔλεεινῶς καταφερόμεθα, ἢ ἡσυχάζοντες σκληρυνόμεθα, καὶ συνδιάγοντες καταनुσσοῦμεθα; Λιμώττοντες καθ' ὕπνου πειραζόμεθα, καὶ ἐμπορούμενοι ἀπείραστοι διαμένομεν· ἐν ἔνδεια σκοτεινοὶ τινες καὶ ἀκατάνυκτοι γιγνόμεθα· ἐν οἴνοποσίᾳ δὲ ἴλαροὶ καὶ εὐκατάνυκτοι; Πρὸς ταῦτα ὁ δυνάμενος ἐν Κυρίῳ φωτίσει ἀφωτίστους. Ἡμεῖς γὰρ ἀφώτιστοι πρὸς τὰ τοιαῦτα τυγχάνομεν· πλὴν ἐκεῖνο λέγομεν, ὅτι οὐ πάντοτε ἐκ δαιμόνων ἢ τοιαύτη μεταβολὴ γίνεται. Ἄλλ' ἔστιν ὅτε καὶ ἐκ τῆς συγκράσεως τῆς δοθείσης μοι τοιαύτης, καὶ περιδεθείσης μοι, πῶς οὐκ οἶδα, ῥυπαρᾶς καὶ λιχνώδους παχύτητος. Περὶ τοῦ δυσδιάκριτου τῆς τυχούσης τῶν προειρημένων μεταπτώσεως εἰλικρινῶς καὶ ταπεινῶς τὸν Κύριον δυσωπήσωμεν· κἂν μετὰ τὴν ἰκεσίαν, καὶ τὸν ταύτης χρόνον ὡσαύτως εὖρωμεν ἐνεργοῦν τὸ γινόμενον, γνωσόμεθα ὡς οὐκ ἐκ δαιμόνων, ἀλλὰ φύσεώς ἐστι τὸ γινόμενον. Πολλάκις δὲ καὶ θεία οἰκονομία διὰ τῶν ἐναντίων εὐεργετεῖν ἡμᾶς βούλεται, διὰ πάντων τὴν οἴησιν ἡμῶν καταστέλλουσα. Χαλεπὸν μὲν τὸν περὶ κριμάτων βυθὸν περιεργάζεσθαι· ἐν πλοίῳ γὰρ οἴησεως περίεργοι πλέουσιν.

Ἦρετό τις τινα τῶν βλέπειν δυναμένων, τί δήποτε γινώσκων ὁ Θεὸς τινῶν τὰ πταίσματα, τούτους χαρίσματι καὶ τέρασι κατεκόσμησεν. Ὁ δὲ φησιν· Ἴνα καὶ λοιποὺς πνευματικοὺς ἀσφαλίσηται· καὶ τὸ αὐτεξούσιον δεῖξη καὶ ἀναπολογήτους ἐν τῇ κρίσει τοὺς πεπτωκότας ποιήσῃ. Ὁ μὲν νόμος ὡς ἀτελής, «*πρόσεχε σεαυτῷ*». Ὁ δὲ κύριος ὡς ὑπερτελής, καὶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῖν διόρθωσιν προσπεφώνηκεν εἰπὼν· «*Ἐὰν ἀμαρτήσῃ ὁ ἀδελφός σου*», καὶ τὰ ἐξῆς. Εἰ μὲν καθαρὸς σου ὁ ἔλεγχος καὶ ταπεινός, μᾶλλον δὲ ὑπόμνησις, τὸ τοῦ Κυρίου ποιεῖν μὴ παραιτήσῃ, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς δεχομένοις· εἰ δὲ οὐπω πέφθακας, κἂν τὴν νομικὴν ἄσκει λατρείαν. Μὴ θαμβοῦ καὶ τοὺς σοὺς προσφιλεῖς ἐχθραίνοντάς σοι θεώμενος· δαιμόνων γὰρ ἐργαλεῖα οἱ κουφότεροι, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν. Θαυμάζειν μοι ἐφ' ἐνὶ τῶν ἐν ἡμῖν λίαν ὑπερέχεται· πῶς τε ἐπὶ ταῖς ἀρεταῖς Θεὸν τὸν παντοδύναμον, καὶ ἀγγέλους, καὶ ἀγίους εἰς συνεργίαν ἔχοντες, ἐπὶ δὲ τοῖς ἐναντίοις τὸν πονηρόν, καὶ μόνον δαίμονα, εὐπρεπεστέρως καὶ ὀξυτέρως πρὸς τὰ πάθη καμπτόμεθα. Περὶ μὲν τούτου ἐγὼ εἰς ἀκρίβειαν λέγειν οὐ δύναμαι, οὐδὲ βούλομαι. Τὰ μὲν γεγονότα πάντα, εἰ οὕτω καθ' ὃ γέγονασι φύσεως ἔχουσι, πῶς τε εἰκὼν εἶμι τοῦ Θεοῦ, καὶ τῷ πηλῷ συμφύρομαι; Ὡς φησὶν ὁ μέγας Γρηγόριος. Εἰ δὲ ἐτέρως πῶς τινα τῶν κτισθέντων παρ' ὃ γέγονε καθέστηκε, πάντως τῆς ἑαυτοῦ συγγενείας ἀπλήστως ὀρέγεται; Ἐν πάσῃ τις μηχανῇ χρησάτω, ἵν' οὕτως εἴπω, ὅπως ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ τὴν πηλὸν ἀνερέγκας ἐνθρονιάσῃ.

Οὐκοῦν μηδεὶς πρὸς τὴν ἀνάβασιν προφασίζέσθω· ἡ γὰρ ὁδὸς καὶ ἡ θύρα ἠνέωκται· ἡ μὲν τῶν κατορθωμάτων τῶν πνευματικῶν πατέρων ἀκρόασις τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν πρὸς ζῆλον διωπνίζουσιν· ἡ δὲ διδασκαλικὴ ἀκρόασις ἐστὶ σκοτίας λύχνος, πεπλανημένων ἐπάνοδος, μωπαζόντων φωτισμός. Διακριτικὸς ἐστὶν

υγείας εύρετής, καὶ νόσου καθαιρέτης. Κατὰ δύο τρόπους πάντες οἱ λεγόμενοι μικροθαύμαστοι τοῦτο πάσχειν πεφύκασι· ἢ ἀγνωσίας ἐσχάτης χάριν, ἢ σκοπῶ ταπεινοφροσύνης τὰ τοῦ πλησίον μεγαλύνοντες καὶ ἐπαίροντες. Ἀγωνισώμεθα μὴ μόνον παλαίειν, ἀλλὰ πολεμεῖν τοὺς δαίμονας· ὁ μὲν γὰρ ποτὲ μὲν βάλλει, ποτὲ δὲ βάλλεται. Οἱ δὲ πάντοτε τὸν ἐχθρὸν διώκουσιν. Ὁ νικήσας τὰ πάθη τιτρώσκει δαίμονας· τὰ πάθη μὲν ὑποκρινόμενος ἔχειν, διὰ τούτου δὲ ἄπατων τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, καὶ μένων ἀπολέμητος ἐξ αὐτῶν. Ἦτιμάσθη ποτὲ τις τῶν ἀδελφῶν, καὶ μηδ' ὅλως κινηθεὶς τῇ καρδίᾳ, κατὰ νοῦν προσευξάμενος· εἶθ' οὕτως ἀποδύρεσθαι ἐπὶ ταῖς ἀτιμίαις ἤρξατο δι' ἐπιπλάστου πάθους τὴν ἑαυτοῦ ἀπάθειαν ἀποκρυψάμενος. Ἔτερος τῶν ἀδελφῶν εἰς προκαθεδρίαν ὦν εἰς ἅπαν ἀνόρεκτος, ὑπὲρ ταύτης τὸν πονοῦντα ὑπεκρίνατο. Πῶς δὲ σοι φράσω τὴν ἐκείνου ἀγνείαν, τοῦ ἐν πορνείῳ τῶ δοκεῖν ἀμαρτίας ἔνεκα εἰσπηδήσαντος, τὴν δὲ πόρνην πρὸς ἄσκησιν ἀνασπάσαντος; Τίτι πάλιν τῶν ἡσυχάζόντων βότρυν τις προκεκόμικε πρῶτ' ἴαν· ὁ δὲ μετὰ τὴν τοῦ προσαγηοχότος ἄφιξιν ὄξεϊα ὀρμῇ τινι ἀνορέκτως τοῦτον βέβρωκε, τοῖς δαίμοσι γαστρίμαργον ἑαυτὸν ἐμφανίζων; Ἄλλος πάλιν μικρὰ ἀπολωλεκῶς θαλλία, ἅπασαν τὴν ἡμέραν ἐποίει ἑαυτὸν ἀλγυνόμενον· πολλὴ τοῖς τοιούτοις νήψεως χρεῖαν καθέστηκε, μήπως ἐμπαίξειν ἐπιχειρήσαντες, εἰς ἐμπαιγμὸν καταλήξωσιν. Οὗτοι γὰρ ὄντως περὶ ὧν τις ἔφησεν, «Ὡς πλάνοι τυγχάνουσι καὶ ἀληθεῖς».

Εἰ τις σῶμα στῆσαι βούληται ἀγνὸν τῷ Κυρίῳ, καὶ καρδίαν καθαρὰν ἐπιδείξασθαι αὐτῷ, τηρησάτω ἀοργησίαν καὶ ἐγκράτειαν· τούτων γὰρ χωρὶς, πᾶς κόπος ἡμῶν ἀνόνητος. Ὡσπερ διάφορα τῶν ὀφθαλμῶν τὰ φῶτα, οὕτως πολλαὶ καὶ διάφοροι τοῦ νοητοῦ ἡλίου αἱ ἐν ψυχῇ γινόμεναι ἐπισκιάσεις· ἄλλη μὲν γάρ, ἢ διὰ τῶν σωματικῶν δακρύων, καὶ ἄλλη ἢ διὰ τῶν ψυχικῶν· ἕτερα ἢ διὰ τῶν τοῦ σώματος ὀφθαλμῶν, καὶ ἕτερα διὰ τῶν νοερῶν· ἄλλη ἐξ ἀκοῆς λόγου, καὶ ἕτερα ἢ ἰδιαιρέτως κινουμένη ἐν τῇ ψυχῇ ἀγαλλίασις· ἄλλη ἢ ἐξ ἡσυχίας, καὶ ἕτερα ἢ ἐξ ὑπακοῆς. Πρὸς τούτοις πᾶσιν ἄλλη ἢ δι' ἐκστάσεως τὸν νοῦν ἐν φωτὶ τῷ Χριστῷ παριστῶσα ἀρρήτως καὶ ἀφράστως. Εἰσὶν ἀρεταὶ καὶ εἰσὶ μητέρες ἀρετῶν. Ὁ ἐχέφρων τοίνυν ἐπὶ τῇ τῶν μητέρων μᾶλλον ἀγωνίζεται κτήσει· τῶν μὲν μητέρων Θεὸς αὐτὸς ἐν ἰδίᾳ ἐνεργεῖα διδάσκαλος· τῶν δὲ θυγατέρων πλεῖστοι. Προσχωμέν μήπως τὴν τῆς τρυφῆς ἔνδειαν διὰ πολυπνίας ἀναπληρῶμεν· ἔργον γὰρ ἀφρόνων τοῦτο, ὥσπερ καὶ τὸ ἔμπαλιν. Εἶδον ἐργάτας κατὰ τινὰ περίστασιν μικρὸν τῇ γαστρὶ ὑποχαλάσαντας. Θᾶπτον δὲ οἱ ἀνδρεῖοι διὰ παννυχίου στάσεως τὴν τάλαιναν ἐβασάνισαν, καὶ τὸν κόρον τοῦ λοιποῦ μετὰ χαρᾶς ἀποστρέφεσθαι ἐπαίδευσαν. Παλαίει μὲν ὁ τῆς φιλαργυρίας [δαίμων] ὀξέως τοῖς ἀκτήμοσιν· ὅταν δὲ μὴ ἰσχύσῃ τότε λοιπὸν τοὺς πτωχοὺς εἰς ἀφορμὴν προβαλλόμενος, ὑλικοὺς πάλιν τοὺς αὐλοὺς ἀνέπεισε γενέσθαι. Ἀθυμοῦντες μὲν, τῆς πρὸς τὸν Πέτρον ἐντολῆς τοῦ Κυρίου ἐννοοῦντες μὴ παυσώμεθα, τοῦ συγχωρεῖν ἐβδομηκοντάκις ἑπτὰ τῷ ἀμαρτάνοντι. Ὅς γὰρ ἐτέρῳ ἐνετείλατο, πάντως καὶ αὐτοὺς πολλῶ πλέον ποιήσειεν. Ἐπαιρεόμενοι δέ, τὸ σύμπαν τοῦ εἰρηκότος μὴ παυσώμεθα ἐννοοῦμενοι. Ὅστις τελέσει πάντα τὸν πνευματικὸν νόμον, πταισεί δὲ ἐν ἐνὶ πάθει, τοῦτ' ἔστι, ἐν

ύψηλοφροσύνη, γέγονε πάντων ἔνοχος. Εἰσὶ τινες πνευματικῶν πονηρῶν καὶ φθονερῶν καταστάσεις ἀκουσίως τῶν ἀγίων ὑποχωροῦσαι, ἵνα μὴ ἐπὶ τοῖς ἀνικῆτοις πολέμοις πρόξενoi στεφάνων τοῖς ὀχλουμένοις γένωνται. Μακάριοι μὲν οἱ εἰρηνοποιοί, καὶ οὐδὲι ὁ ἀντιλέγων. Ἐγὼ δὲ ἐώρακα καὶ ἐχθροποιοὺς μακαρίους· δύο τινὲς πρὸς ἀλλήλους σχέσιν πορνικὴν ἐκέκτηντο· τῶν δὲ γνωστικωτάτων τις ἀνὴρ δοκιμώτατος, διάκονος πρὸς ἐκατέρους μίσους ἐγένετο, ἐκεῖνῳ μὲν, τοῦτον διαβάλλων ὡς λοιδοροῦντα αὐτόν· τούτῳ δὲ πάλιν ἐκεῖνον ὁμοίως· καὶ ἠδυνήθη ὁ σοφὸς δαιμόνων κακίαν ἀνθρωπίνῃ πανουργία διακρούσασθαι, καὶ μισὸν ἐργάσασθαι πορνείαν λῦον. Ἔστιν ὁ διὰ ἐντολήν, ἐντολήν παρακρουόμενος. Εἶδον γὰρ κατὰ Θεὸν νέους ἑαυτοῖς προσκειμένους· καὶ μέντοι διὰ τὴν ἐτέρων βλάβην καὶ συνειδήσιν, ἀλλήλους πληροφορήσαντες, πρὸς χρόνον ἐμάκρυναν. Ὡς ἐναντία γάμος καὶ ἐξόδιον, οὕτως ἀσύμφωνα ὑπερηφανία καὶ ἀπόγνωσις. Καὶ ἔστιν ἐξ ἀκαταστασίας δαιμόνων, ἀμφοτέρα ὁμοθυμαδὸν θεάσασθαι. Εἰσὶ τινες τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων τὴν τῶν θείων Γραφῶν ἐρμηνείαν ἐν προοιμίῳ ἡμῶν ὑφηγοῦμενοι· τοῦτο δὲ μάλιστα φιλοῦσι ποιεῖν ἐν ταῖς τῶν κενοδόξων καρδίαις, καὶ μάλιστα τῶν τὴν ἔξω παιδευσιν ἐξησκημένων, ἵνα κατὰ μικρὸν αὐτοὺς ἀπατώντας εἰς αἱρέσεις καὶ βλασφημίας καταγάγῳσιν. Ἐκ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ὑφηγήσεως, ταραχῆς καὶ χαρᾶς διακεχυμένης καὶ ἀσέμνου τὴν τῶν δαιμόνων θεολογίαν, μᾶλλον δὲ θεομαχίαν ἐπιγνωσόμεθα.

Τάξιν μὲν καὶ ἀρχὴν, τινὰ δὲ καὶ τέλος παρὰ τοῦ πεπονηκότος τὰ γεγονότα ἐσχίκασι, ἢ δὲ ἀρετὴ ἀπέραντον τὸ πέρας κέκτηται. *«Πάσης γάρ, φησὶν ὁ Ὑμνωδός, συντελείας εἶδον πέρας πλατεῖα δὲ καὶ ἀπέραντος ἢ ἐντολὴ σου σφόδρα»*. Εἰ πορεύονται τινὲς καλοὶ ἐργάται ἐκ δυνάμεως πρακτικῆς εἰς δύναμιν θεωρίας, καὶ ἡ ἀγάπη οὐδέποτε λήγει καὶ *«Ὁ Κύριος φυλάττει τὴν εἴσοδον»* τοῦ φόβου σου, καὶ τὴν ἔξοδον τῆς ἀγάπης σου, οὐκοῦν ἀπέραντος τὸ ταύτης πέρας, ἐν ᾗ προκόπτοντες οὐδέποτε καταλήξομεν· οὐ κατὰ τὸν παρόντα, οὐ κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα φωτὶ φῶς γνώσεως προσλαμβάνοντες· εἰ καὶ ξένον πῶς τοῖς πολλοῖς τὸ λεγόμενον, ὅμως κατὰ τὴν προλεχθεῖσαν ἡμῶν ἀπόδειξιν, ὦ μάκαρ, οὐδὲ γὰρ τὰς νοερὰς οὐσίας ἔγωγε ἀπρόκοπου; Εἶναι εἶπομι ἄν, δόξαν δὲ μᾶλλον δόξη αἰεὶ προσλαμβανούσας, καὶ γνῶσιν ἐπὶ γνώσει ὀρίζομαι. Μὴ θαυμάσης εἶπερ καὶ ἀγαθὰ ἡμῶν οἱ δαίμονες πολλάκις νοήματα ὑποβάλλουσι καὶ τούτοις νοερῶς ἀντιλέγουσι· σκοπὸς γὰρ τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν ἐν τούτῳ πείσαι ἡμᾶς, ὡς καὶ τὰ ἐγκάρδια ἡμῶν ἐνθυμήματα γινώσκουσι. Μὴ θέλε εἶναι πικρὸς δικαστὴς τῶν λόγῳ μεγάλα διδασκόντων, ὁρῶν αὐτοὺς τὴν πρακτικὴν ὀκνηροτέρους διακειμένους· πολλάκις γὰρ τὴν τοῦ ἔργου ἔλλειψιν ἀνεπλήρωσεν ἢ τοῦ λόγου ὠφέλεια. Οὐ πάντες πάντως πάντα ἐπίσης κεκτήμεθα· ἐν ἐνίοις μὲν γὰρ ὁ λόγος τὸ ἔργον· ἐν ἐτέροις δὲ πάλιν τὸ δεῦτερον τὸ πρῶτον πλεονεκτεῖ. Κακὸν μὲν ὁ Θεὸς οὐτε πεποίηκεν, οὐτε δεδημιούργηκεν. Ἠπατήθησαν δὲ τινες φήσαντες φυσικὰ εἶναι τινὰ τῶν παθῶν ἐν τῇ ψυχῇ, ἀγνοήσαντες ὅτι τὰ συστατικὰ τῆς φύσεως ιδιώματα ἡμεῖς εἰς πάθη μετηνέγκαμεν. Οἶον, φύσει ἐν ἡμῶν ἢ σπορὰ διὰ τὴν τεκνογονίαν, μετεποιήσαμεν δὲ

ἡμεῖς αὐτὴν εἰς πορνείαν. Φύσει ὁ θυμὸς ἐν ἡμῖν κατὰ τοῦ ὄφους, κεχρήμεθα δὲ αὐτῷ ἡμεῖς κατὰ τοῦ πλησίον. Ἐν ἡμῖν ὁ ζῆλος διὰ τὰς ἀρετὰς ζηλοῦν, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τῷ κακῷ ζηλοῦμεν. Φύσει τῆ ψυχῇ τὸ τῆς δόξης ἐπιθυμεῖν, ἀλλὰ τῆς ἄνω· φύσει τὸ ὑπερηφανεύεσθαι, ἀλλὰ κατὰ τῶν δαιμόνων. Ὁμοίως ἡ χαρά, ἀλλὰ διὰ τὸν Κύριον καὶ τὴν τοῦ πλησίον εὐπραγίαν εἰλήφαμεν καὶ μνησικακίαν, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ψυχῆς. Εἰλήφαμεν ἔφεςιν τροφῆς, οὐ μέντοι ἀσωτίας.

Ἄοκνος ψυχὴ ἐξήγειρε καθ' ἑαυτῆς δαίμονας, πληθυνθέντων δὲ πολέμων, ἐπληθύνθησαν οἱ στέφανοι. Ὁ μὴ πληττόμενος ὑπὸ πολεμίων, οὐ πάντως στεφανωθείσεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς συμβατικοῖς πτώμασι μὴ ἀποκάμων, ὑπὸ ἀγγέλων ὡς πολεμιστῆς εὐφημηθήσεται. Τρεῖς μὲν τις νύκτας ἐν γῆ πεποικῶς ἀνεβίω εἰς ἅπαν· ὁ δὲ τρεῖς ὥρας νενικηκῶς οὐκ ἀποθανεῖται λοιπόν. Ἐὰν κατ' οἰκονομικὴν παιδευσιν, μετὰ τὴν ἀνατολὴν αὐτοῦ ἐν ἡμῖν, «Ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ», καὶ ἐγένετο νύξ. Ἐν αὐτῇ λοιπὸν διελεύσονται πρὸς ἡμᾶς οἱ πρόην ἀναχωρήσαντες ἄγριοι σκύμνοι, καὶ πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ τῶν ἀκανθῶδων παθῶν, ὠρυόμενοι ἀρπάσαι τὴν ἐν ἡμῖν ἐλπίδα, καὶ ζητοῦντες παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν παθῶν βρῶσιν αὐτοῖς, ἢ δι' ἐννοίας, ἢ διὰ πράξεως, ἀνέτειλεν ἡμῖν διὰ σκοτεινῆς ταπεινώσεως πάλιν ὁ ἥλιος· καὶ πρὸς ἑαυτὰ τὰ θηρία συνήχθησαν, καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν, ἤγουν φιληδότους καρδίας καταστήσονται, καὶ οὐκ ἐν ἡμῖν. Τότε ἐροῦσιν ἐν τοῖς δαίμοσιν· «*Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μεθ' ἡμῶν, ἐγενήθημεν εὐφραϊνόμενοι*». Ὑμεῖς δὲ διωκόμενοι· «*Ἴδου Κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης κουφῆς, πάντως ψυχῆς γῆϊνης πάσης ἐπιθυμίας ὑψωθείσης, ἥξει εἰς Αἴγυπτίαν, καρδίαν τὴν πρόην ἐσκοτισμένην, καὶ σεισθήσονται τὰ χειροποίητα εἶδωλα*», καὶ ἐνθυμητικὰ τοῦ νοός. Εἰ Χριστὸς ἀπὸ Ἡρώδου σωματικῶς φεύγει, καίπερ πάντα δυνάμενος, παιδεύεσθωσαν οἱ προπετεῖς, μὴ ἑαυτοὺς τοῖς πειρασμοῖς ἐπιρρίπτειν· «*Μὴ δώης γάρ, φησὶν, εἰς σάλον τὸν πόδα σου, καὶ οὐ νυστάζει ὁ φυλάσσων σε*» ἄγγελος. Συμπλέκεται τῇ ἀνδρεία ἢ τύφωσις, ὥσπερ ὁ λεγόμενος σμίλαξ τῇ κυπαρίσσῳ. Ἔργον ἡμῖν ἔστω ἀένναον, μὴ ψιλῇ ἐννοίᾳ λογιζέσθαι ἡμᾶς τὸ οἰονοῦν κεκτηῖσθαι ἀγαθόν· ἀλλὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἐκζητοῦν ἰδίωμα σκοπήσωμεν, εἰ ἐν ἡμῖν ἐστι. Καὶ τότε πάντως ἐλλείποντας ἑαυτοὺς νοήσομεν· ζῆτει καὶ τῶν παθῶν ἀπαύστως τὰ τεκμήρια, καὶ τότε πολλὰ ἐνόητα σοι συνήσεις, ἅπερ ἐν νόσοις μὲν ὄντες διαγνῶναι οὐ δυνάμεθα, ἢ δι' ἀσθένειαν, ἢ διὰ βαθεῖαν προκατάληψιν.

Πρόθεσιν κρίνει ὁ Θεός. Ἐν δὲ τοῖς κατὰ δύναμιν τὴν ἐργασίαν φιλανθρώπως μένοι ζητεῖ. Μέγας ὁ μηδὲν κατὰ δύναμιν ἐλλείπων· μείζων δὲ ὁ ἐν ταπεινώσει ἐν τοῖς ὑπὲρ δύναμιν ἐπιχειρῶν. Πολλάκις οἱ δαίμονες τὰ κουφοτέρα, καὶ συμφέροντα ἡμᾶς κωλύουσι διαπράττεσθαι, τὰ δὲ μοχθηρότερα μετελθεῖν μᾶλλον προτρέπονται. Εὐρίσκω Ἰωσήφ ἐκεῖνον δι' ἀποστροφὴν ἀμαρτίας, καὶ οὐ δι' ἐνδειξιν ἀπαθείας μακαριζόμενον. Ζητητέον ἡμῖν ἐν ποίαις καὶ πόσαις ἀμαρτίας ἢ ἀποστροφή στέφανον κέκτηται. Ἄλλο τὸ ἀποστρέφεσθαι τὴν σκιὰν ὑψηλότερον δὲ τὸ προστρέχειν τῷ ἡλίῳ. Τὸ σκοτοῦσθαι αἴτιον τοῦ προσκόπτειν· τὸ δὲ

προσκόπτειν τοῦ πίπτειν· τὸ δὲ πίπτειν τοῦ θνήσκειν. Ἐξ οἴνου οἱ σκοτισθέντες, ἐνίσταντο πολλάκις ὕδατι· οἱ δὲ ἐκ παθῶν σκοτισθέντες, ἐνίσταντο δάκρυσιν. Ἄλλο θόλωσις, καὶ ἄλλο ἐπίχυσις, καὶ ἕτερον τύφλωσις· καὶ τὴν μὲν προτέραν ἰάσατο ἐγκράτεια· τὴν δὲ δευτέραν ἡσυχία· τὴν δὲ τρίτην ὑπακοή, καὶ ὁ Θεὸς ὑπήκοος γεγονώς. Ἡμεῖς ἐκ δύο τῶν τὰ κάτω καθαιρόντων προσφυῶς τὰ δύο τῶν τὰ ἄνω φρονούντων, ὡς ἐν ὑποδείγμασιν ὑπειλήφαμεν. Κναφεῖον μὲν τὸ κατὰ Κύριον κοινόβιον τὸ τὸν ῥύπον, καὶ τὴν παχύτητα, καὶ τὴν ἀμορφίαν τῆς ψυχῆς ἀποξέον, εἰρηκότες. Βαφεῖον δ' ἂν εἴη ἡ ἀναχώρησις τοῖς τὴν λαγνείαν, καὶ μνησικακίαν, καὶ θυμὸν ἀποθεμένοις, καὶ ἐξ ἐκείνου λοιπὸν πρὸς ἡσυχίαν μετερχομένοις. Τινὲς τὸ τοῖς αὐτοῖς περιπίπτειν πτώμασιν ἐξ ἐλλείψεως τῆς ἀρμοζούσης, καὶ ἀντισηκούσης μετανοίας τῷ προτέρῳ φασί. Ζητητέον δὲ εἰ πᾶς ὁ μὴ πεσὼν τῷ ἑαυτῷ εἶδει, ἄρα καὶ ἀξίως μετενόησε. Πεπτώκασι τοῖς αὐτοῖς τινες, ἢ τὸν Θεὸν ἐκ φιληδονίας φιλάνθρωπον ὑπολαμβάνοντες· ἢ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἀπολεγόμενοι. Οὐκ οἶδα εἰ μήπω μὲ τις καταμέμφεσθαι ἤμελλεν, ἐπεὶ ἂν εἶπον, ὅτιπερ τὸν ἐχθρὸν τοῦτον λοιπὸν δῆσαι μὴ ἰσχύοντες, τῇ τῆς συνηθείας ἰσχυῖ τυραννοῦντα αὐτούς.

Ἐρευνητέον πῶς ἀσώματος οὕσα ἡ ψυχὴ, τοὺς πρὸς αὐτὴν ὁμοουσίους ἐπιδημοῦντας, ὡς ἔχουσι φύσεως ὄραν οὐ πέφυκε· μήπως ἄρα διὰ τὴν ζευξίν, ἣν ὁ δῆσας μόνος ἐπίσταται; Βουλομένῳ μαθεῖν φράζε δή, φράζε, τίς με γνωστικὸς ἐπύθετο, ποῖοι τῶν πνευμάτων ταπεινοῦν, ποῖοι δὲ ὑψοῦν ἐπὶ ταῖς ἀμαρτίαις πεφύκασι τὸν νοῦν. Κάμοῦ πρὸς τὸ σκέμμα δυσχεράναντος, καὶ τὴν ἄγνοιαν βεβαιωσαμένου ὄρκῳ, ὁ μανθάνων ἐδίδαξεν. Ἐν ὀλίγοις, φησί, διακρίσεως ζύμην σοι δεδωκὼς καταλείψω ζητεῖν ἐμπόνων· ὁ τῶν σωμάτων, καὶ ὁ τῆς ὀργῆς, καὶ ὁ τῆς κοιλιομανίας· ὁ τῆς ἀκηδίας, ὁ ὕπνου οὐ πεφύκασί πως ἐπαίρειν τὸ τοῦ νοῦς κέρας. Ὁ δὲ τῆς φιλαργυρίας, φιλαρχίας τε καὶ πολυλογίας, καὶ ἕτεροι πλείους κακῶ κακὸν εἰώθασιν ἐπισυνάπτειν. Διὸ καὶ ὁ τοῦ κρίνεν, τούτοις παραπλήσιος καθέστηκεν. Εἰ τις πρὸς κοσμικοὺς ἢ παρεγένετο, ἢ ἐδέξατο, καὶ ἐπὶ τῷ αὐτῶν μετὰ τὴν ὥραν ἢ ἡμέραν χωρισμῶ λύπης βέλος ἐδέξατο, καὶ μὴ μᾶλλον χαρᾶς ὡς ἐμποδίου παγίδος ἀπαλλαγείς, οὗτος ἢ ὑπὸ κενοδοξίας ἢ ὑπὸ πορνείας ἐμπαίζεται. Τὸ πόθεν ὁ ἄνεμος πνεῖ πρὸ πάντων ζητήσωμεν· μήπως εὐρεθῶμεν ἐναντίως τὰ ἰστία ἐκτείνοντες· παρακάλει ἐξ ἀγάπης γέροντας πρακτικοὺς οἵτινες κατέτριψαν τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἀσκήσει, μικρὰν ἀνάπαυσιν αὐτοῖς παρεχόμενος. Ἀνάγκαζε νέους ἐγκρατεύεσθαι, οἵτινες κατέτριψαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν ἀμαρτίαις, μνήμην κολάσεως αὐτοῖς διηγούμενος. Τῶν οὐκ ἐνδοχομένων ἐστίν, ὅπερ ἐν ἑτέρῳ εἰρήκαμεν, εὐθέως ἐν προουμίῳ εἰς ἅπαν γαστριμαργίας καὶ κενοδοξίας ἡμᾶς καθαρεύειν· ἀλλὰ μὴ θελήσωμεν διὰ τρυφῆς τῇ κενοδοξίᾳ μάχεσθαι· ἦττα γὰρ γαστριμαργίας κενοδοξίαν, τοῖς εἰσαγωγικοῖς λέγω, ἀποτίκτει. Μᾶλλον δὲ δι' ἐνδείας κατ' αὐτῆς πρεσβεύσωμεν. Ἐλεύσεται γὰρ ὥρα, καὶ νῦν ἐστὶ τοῖς βουλομένοις, ἵνα ὑπόταξῃ Κύριος καὶ ταύτην ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν. Οὐ τοῖς αὐτοῖς οἱ νέοι καὶ οἱ γεγηρακότεροι προσερχόμενοι πολεμοῦνται πάθεσι. Πολλάκις γὰρ εἰς ἅπαν ἐναντίας τὰς νόσους κέκτηνται. Διὰ τοῦτο μακαρία, ἢ μακαρία ταπεινώσις, ὅτι

νέοις καὶ γεγηρακόσιν ἀσφαλῆς καὶ δυνατὴ γίγνεται μετανοία. Μὴ θορυβήσω ἐν τῷ λέγειν ἔρχομαι. Σπάνιοι γάρ, πλὴν εἰσὶ ψυχὰς εὐθεῖς καὶ ἀπόνηροι, κακίας καὶ ὑποκρίσεως, καὶ κακεντρεχείας ἀπηλλαγμένοι, αἷς πάντη ἢ τῶν ἀνθρώπων συνδιατριβῇ ἀντίκειται δυναμέναις μετὰ τοῦ ὀδηγοῦντος ἐκ τῆς ἡχυσίας, ὥσπερ ἐκ λιμένος, εἰς οὐρανὸν ἀνέρχεσθαι, καὶ τῶν κοινοβιακῶν θορύβων, καὶ σκανδάλων διαμεῖναι ἀνευδεεῖς καὶ ἀπειράτοι. Λάγνους μὲν ἄνθρωποι, πονηροὺς δὲ ἄγγελοι, ὑπερηφάνους δὲ Θεὸς ἰάσασθαι πέφυκεν. Εἶδος ἀγάπης πολλακίς ἴσως γέγονε καὶ τοῦτο, τὸ τῷ πλησίον καταλιμπάνειν παραβάλλοντι πρὸς ἡμᾶς ποιεῖν, καθὼς βούλεται, ἐν ἅπασιν, ἡμῶν μέντοι ἰλαρότητα πᾶσαν ἐπιδεικνυμένων, ζητητέον πῶς καὶ ἕως τίνος, καὶ ποτέ, καὶ ἢ ἄρα ἀναλυτικὴ ἢ μεταμέλεια τῶν καλῶν, ὥσπερ τῶν κακῶν. Διακρίσει πολλῇ χρῆσώμεθα, ποτὲ μὲν ἴστασθαι, καὶ ἐν ποίοις, καὶ ἕως τίνος προσπαλαίειν ταῖς τῶν παθῶν ὕλαις ὀφείλομεν. Ἔστι γὰρ καὶ φυγεῖν προκρῖναι ἴδα τὴν ἀσθένειαν, ἵνα μὴ ἀποθάνωμεν. Ἴδωμεν καὶ φυλάξωμεν (ἴσως γὰρ καὶ ἐν καιρῷ διὰ πικρίας χολὴν κενῶσαι δυνάμεθα), ποῖοι μὲν τῶν δαιμόνων ὑψοῦσι, ποῖοι δὲ ταπεινοῦσι, καὶ ποῖοι σκληρύνουσι, ποῖοι δὲ πάλιν φωτισμὸν ὑποκρίνονται, καὶ ποῖοι μὲν νωθροὺς, ποῖοι δὲ κακεντρεχεῖς, ποῖοι δὲ σκυθρωποὺς, καὶ ποῖοι ἰλαροὺς ἡμᾶς ἀπεργάζονται. Μὴ θαμβηθῶμεν ἐν τῷ κόσμῳ ἡμῶν διαγωγῆς ὀρῶντες. Δεῖ γὰρ τὰ αἷτια πάντα κινηθῆναι. Εἴθ' οὕτως τὴν ὑγείαν ἡμῶν προσγενέσθαι, εἰ καὶ τάχα που τὰ θηρία κρυπτόμενα οὐκ ἐβλέποντο. Ὅτε κατὰ τινα σύμβασιν λοιπὸν οἱ τελειότητι πλησιάζοντες, ἐν τινι ψιλῷ τοῖς δαίμοσι ἠττηθῶσι, πάση μηχανῇ χρῶνται συντόμως τοῦτο ἐξ αὐτῶν ἑκατονταπλάσιον ἐφαρπάσασθαι. Ὡσπερ οἱ ἄνεμοι, ποτὲ μὲν τὴν ἐπιπολὴν, διὰ τὸ γαληνόν, ποτὲ δὲ τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης ταραττεῖν εἰώθασιν· οὕτως μοι νόει καὶ ἐπὶ τῶν σκοτεινῶν ἀνέμων, τῶν μὲν γὰρ ἐμπαθῶν αὐτὴν τὴν τῆς καρδίας αἴσθησιν ταρασσείν πεφύκασιν· τῶν δὲ ἤδη προκοψάντων, τὴν ἐπιπολὴν τοῦ νοός. Διὸ οὕτοι καὶ θᾶπτον τῆς οἰκείας γαλήνης ἐπαισθάνονται, ἀμολύντου διαμεινάσης. Τελείων τὸ ἐπιγνῶναι ἀεὶ ἐν τῇ ψυχῇ, ποία μὲν τοῦ συνειδότος, ποία δὲ Θεοῦ, καὶ ποία δαιμόνων ἔννοια. Οὐ γὰρ πάντα ἐναντία ἐκ προοιμίων ὑποτίθενται οἱ δαίμονες. Διὸ καὶ σκοτεινὸν ὄντως τὸ πρόβλημα.

Ἐν δυσὶν ὄμμασιν αἰσθητοῖς φωτίζεται τὸ σῶμα, καὶ ἐν νοητῇ, καὶ ὀρατῇ διακρίσει ὀφθαλμοὶ τῆς καρδίας λαμπρύνονται.

ΛΟΓΟΣ ΚΖ' – Περὶ τῆς ἱερᾶς σώματος καὶ ψυχῆς ἡσυχίας

Ἡμεῖς ὡσπερ αἰὶ ὠνήσιμοι τινες τῶν ἀνοσίων παθῶν ὑπάρχοντες, καὶ δοῦλοι ὑπόσπονδοι γενόμενοι ἐκ τούτου καὶ τοὺς δόλους καὶ τρόπους καὶ τὰς ἐπιταγὰς, καὶ τὰς πανουργίας ποσῶς ἐπιστάμεθα τῶν δεσποσάντων τῆς ἀθλίας ἡμῶν ψυχῆς Πνευμάτων. Ἐτεροι γὰρ ὑπάρχουσι, οἱ δι' ἐνεργείας πνεύματος ἁγίου, καὶ τῆς τούτων ἀπαλλαγῆς εἰς τὰς μηχανὰς αὐτῶν φωτισθέντες. Ἄλλος μὲν γὰρ ὁ ἐκ τῆς ἐν νόσῳ ὀδύνης τὴν τῆς ὑγείας στοχαζόμενος ἀνάπαυσιν, καὶ ἕτερος ὁ ἐκ τῆς ἐν τῇ ὑγείᾳ εὐθυμίας τὴν ἐν τῇ νόσῳ ὀδύνης ἀθυμίαν καταλαμβάνόμενος καὶ τεκμαιρόμενος. Τοίνυν ἡμεῖς ὡς ἀσθενεῖς δεκοίκαμεν ὑμῖν νῦν πὲρ τοῦ τῆς ἡσυχίας λιμένος ἐν τῷ λόγῳ φιλοσοφεῖν, ἐπιστάμενοι αἰὶ παρίστασθαί τινα κυναεν τῇ τραπέζῃ τῆς καλῆς συνοδίας, καὶ ἄρτον, ἤγουν ψυχὴν, ἐκ ταύτης ἀφαρπάξουσιν δοκιμάζοντα. Καὶ τοῦτον τῷ στόματι ἐπιφερόμενον λοιπὸν ἀποτρέχοντα, καὶ καθ' ἡσυχίαν τοῦτον ἐσθίοντα. Διὸ ἵνα μὴ τούτῳ χώραν τῷ κυνὶ διὰ τοῦ ἡμετέρου δῶμεν λόγου, καὶ ἀφορμὴν τοῖς ζητοῦσι, οὐ θέμις ἡγησάμεθα τοῖς ἐν τῷ πολέμῳ τυγχάνουσιν ἐμψυχοῖς τοῦ βασιλέως ἡμῶν πολεμισταῖς, περὶ εἰρήνης νῦν διαλέγεσθαι. Ἐκεῖνο δὲ μόνον λέγομεν, ὅτι τοῖς εὐτόνως πολεμοῦσιν, οἱ τῆς εἰρήνης καὶ γαλήνης περιεπλάκησαν στέφανοι. Ὡς ἐν διακρίσεως οὖν τύπῳ, εἰ δοκεῖ, μικρὰ νῦν λέγον, ὅσον μὴ λυπῆσαί τινας ὡς ἀγύμναστον τὸν περὶ τούτων λόγον ἐν τῷ μεταξὺ καταλείψαντες.

Ἡσυχία μὲν σώματος ἐστὶν ἡθῶν καὶ αἰσθήσεων ἐπιστήμη καὶ κατάστασις· ἡσυχία δὲ ψυχῆς, λογισμῶν ἐπιστήμη καὶ ἀσύλητος ἔννοια. Ἡσυχίας φίλος, ἀνδρεῖος τις καὶ ἀπότομος λογισμὸς, ἐν θύρᾳ καρδίας ἀνυστάκτως ἰστάμενος, καὶ τοὺς προσερχομένους, ἢ κτείνων, ἢ ἀποσειόμενος. Ὁ ἐν αἰσθήσει καρδίας ἡσυχάζων, γινώσκει τὸ εἰρημένον· ὁ δὲ νήπιος ἔτι ὢν, τούτου ἄγευστος καὶ ἄγνωστος πέλει. Ἡσυχαστῆς γνωστικὸς οὐ δεηθήσεται λόγων· τοὺς γὰρ λόγους τῶν ἔργων φωτίζεται. Ἀρχὴ μὲν ἡσυχίας τὸ ἀποσειεσθαι κτύπους, ὡς τὸν βυθὸν ταρασσόντας· τέλος δὲ ταύτης, τὸ μὴ δεδιέναι θορύβους, ἀλλ' ἀναισθητεῖν ἐν τούτοις. Προερχόμενος, ὁ λόγῳ οὐ προερχόμενος, ἡπίος, ἀγάπης ὄλος οἶκος· δυσκίνητος πρὸς λόγον, ἀκίνητος πρὸς θυμὸν πέφυκεν εἶναι. Τὸ δὲ ἐναντίον πρόδηλον· ἡσυχαστῆς ἐστὶν ὁ τὸ ἀσώματον ἐν σωματικῷ οἴκῳ περιορίζειν φιλονεικῶν, τὸ παράδοξον· τηρεῖ μὲν μῦν ἢ τούτου θηρεύτρια· μῦν δὲ νοητόν, ἡσυχαστικοῦ ἔννοια. Μὴ ἔστω σοι ἀπόβλητον τὸ προλεχθὲν ὑπόδειγμα· εἰ δὲ μέ, οὐπω ἡσυχίαν ἐγνώρισας. Οὐχ οὕτως μοναχὸς [ἡσυχαστῆς] μοναχῷ. Ὁ μοναχὸς νήψεως πολλῆς, καὶ ἀρεμβάστου νοὸς δέεται· τῷ μὲν προτέρῳ πολλακίς ἐβοήθησεν ἕτερος· τῷ δὲ δευτέρῳ συνήργησεν ἄγγελος· νοεράς δυνάμεις συλλειτουργοῦσι, καὶ φιλοχωροῦσιν ἐν ψυχικῷ ἡσυχαστῇ. Τὸ δὲ ἐναντίον σιωπήσω σοι· δογμάτων βυθὸς βαθύς, νοῦς δὲ ἡσυχαστοῦ ἄλλεται οὐκ ἀκινδύνως ἐν αὐτοῖς· οὐκ ἀσφαλὲς μετ'

ἐσθῆτος νήχεσθαι· οὐδὲ πάθος ἔχοντα θεολογίας ἄπτεσθαι. Κέλλη μὲν ἡσυχαστοῦ περιορισμὸς σώματος, ἔνδοθεν ἔχουσα οἶκον γνώσεως. Ὁ ψυχικὸν πάθος νοσῶν, καὶ ἡσυχίαν [ἡσυχία] ἐπιχειρῶν ὁμοίως ἐστὶ τῷ ἐν τῷ πελάγει ἐκ τῆς νηὸς ἐκπηδήσαντι, καὶ ἐν σανίδι ἐπὶ τὴν γῆν ἀκινδύνως φθάνειν δοκοῦντι· ὅσοι τῇ πηλῷ μάχονται, τούτοις ἐν καιρῷ οἰκείῳ ἡ ἡσυχία συντρέχεται [συνέρχεται], εἴπερ καὶ τὸν ἐφοδηγοῦντα κέκτηνται· τὸ γὰρ μεμονωμένον ἀγγελικῆς ἰσχύος δέεται· ἐμοὶ λόγος περὶ ὄντως ἡσυχαστῶν σώματι καὶ πνεύματι. Ἡσυχαστῆς ἀπορῥαθυμήσας λαλήσει ψεύδη, τοὺς ἀνθρώπους αὐτὸν τῆς ἡσυχίας παῦσαι διὰ τῶν αἰνιγμάτων προτρεπόμενος, λέληθε δὲ αὐτὸς ἐμαυτῷ δαίμων γενόμενος. Εἶδον ἡσυχαστάς, καὶ τὴν φλεγομένην αὐτῶν πρὸς Θεὸν ἐπιθυμίαν διὰ τῆς ἡσυχίας ἀπληρώτως πληρώσαντας καὶ πῦρ πυρί, καὶ ἔρωτι ἔρωτα, καὶ πόθῳ πόθου γεννήσαντας. Ἡσυχαστῆς ἐστὶ τύπος ἀγγέλου ἐπίγειος χάρτη πόθου καὶ σπουδῆς γράμμασι τὴν ἑαυτοῦ προσευχὴν ῥαθυμίας καὶ ὀλιγορίας ἐλευθερώσας. Ἡσυχαστῆς ἐστὶν ὁ βοήσας ἐναργῶς· *Ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ὁ Θεός*. Ἡσυχαστῆς ἐστὶν ἐκεῖνος ὁ εἰπὼν· *Ἐγὼ καθεύδω, καὶ ἡ καρδία μου ἀγρυπνεῖ*. Κλεῖε μὲν θύραν κέλλης σώματι· καὶ θύραν γλώσσης φθέγμασι, καὶ ἔνδον πύλην πνεύμασι. Γαλήνη μὲν, καὶ μεσημβρία ἡλίου ὑπομονὴν ναύτου ἤλεγξεν· ἀπορία δὲ χρειῶν, καρτερίαν ἡσυχαστοῦ ἐφανέρωσεν· ὁ μὲν ἀθυμῶν νύχεται ὕδασιν· ὁ δὲ ἀκηδιῶν φύρεται πλήθεσι. Μὴ φοβοῦ κτύπων ἀθύρματα· δειλίαν γὰρ πένθος οὐκ ἐπίσταται οὐδὲ πτύρεται. Ὡν ὁ νοῦς μεμάθηκεν ἀληθῶς εὐχεσθαι, οὗτοι κυρίῳ ἐνωπίως ἐνωπίῳ λαλοῦσιν, ὡς πρὸς τὸ οὖς τοῦ βασιλέως. Ὡν τὸ στόμα εὐχεται, οὗτοι ἐπὶ πάσης τῆς συγκλήτου αὐτῷ προσπίπτουσιν. Ὅσοι ἐν κόσμῳ διατρίβουσιν, οὗτοι ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου παντὸς τοῦ δήμου τὸν βασιλέα ἰκετεύουσιν. Εἰ τὴν τέχνην ἐπισταμένως μεμάθηκας, οὐκ ἀγνοεῖς τὸ λεγόμενον. Καθεζόμενος ἐφ' ὕψους τήρει, εἰ ἄρα καὶ ἐπίστασαι, καὶ τότε ὄψει πῶς, καὶ ποτέ, καὶ πόθεν καὶ πόσοι, καὶ ποῖοι κλέπται εἰσελθεῖν, καὶ κλέψαι τοὺς βότρυας ἔχονται. Ἀποκαμῶν ὁ σκοπός, ἀναστὰς προσεύχεται, καὶ πάλιν καθίσας τῆς προτέρας ἐργασίας ἀνδρείως ἔχεται.

Ἡβούλετο τις ἐν πείρᾳ περὶ τούτων γεγονῶς λεπτῶς καὶ ἡκριβωμένως εἰπεῖν· ἀλλὰ πεφόβηται, μήπως καὶ τοῖς ἐργάταις ῥαθυμίαν ἐμποιήσῃ, καὶ τοὺς προαιρουμένους τῷ κτύπῳ τῶν λόγων ἀποσοβήσῃ. Ὁ περὶ ἡσυχίας λεπτῶς καὶ γνωστικῶς ἐξηγούμενος, διήγειρε καθ' ἑαυτοῦ δαίμονας· οὐδεὶς γὰρ ἕτερος τὰς τούτων ἀσχημοσύνας θριαμβεῦσαι δύναται. Ὁ ἡσυχίαν καταλαβὼν ἔγνω βυθὸν μυστηρίων, οὐ κατελήλυθε δὲ ἐν τούτῳ εἰ μὴ πρῶην τοὺς τῶν κυμάτων θορύβους καὶ πνευμάτων ἀνέμους, καὶ εἶδε καὶ ἤκουσεν ἴσως καὶ ἐρῥαντίσθη. Κυροῖ τὸ εἰρημένον Παῦλος· εἰ μὴ γὰρ ἐν παραδείσῳ ὡς ἐν ἡσυχίᾳ ἠρπάγη, οὐκ ἂν ἄρρητα ῥήματα ἀκοῦσαι ἠδύνατο. Τῆς ἡσυχίας τὸ οὖς δέξεται παρὰ Θεοῦ ἐξαΐσια. Διὸ καὶ ἐν τῷ Ἰὼβ αὕτη ἡ πάνσοφος ἔλεγε. *Πότερον οὐ δέξεταιί μου τὸ οὖς ἐξαΐσια παρ' αὐτοῦ*; Ἡσυχαστῆς ἐστὶν ὁ οὕτως φεύγων ἀμίσως, ὡς ἕτερος προστρέχων ῥαθύμως ἐκκοπὴν γλυκύτητος Θεοῦ λαβεῖν μὴ βουλόμενος. Ἀπελθὼν σκόρπισόν σου συντόμως. Τὸ γάρ, *Πώλησόν σου, χρόνου, τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, ἵνα δι'*

εὐχῆς πρὸς τὴν ἡσυχίαν συνδράμωσι· ἄρον τὸν σταυρὸν σου, διὰ τῆς ὑπακοῆς
τοῦτο βαστάζων· καὶ τὸ βάρος τῆς ἐκκοπῆς τοῦ σοῦ θελήματος ἰσχυρῶς ὑπομένων·
καὶ δεῦρο λοιπόν, ἀκολούθει μοι πρὸς τὴν συνάφειαν τῆς μακαριωτάτης ἡσυχίας,
καὶ διδάξω σε νοερῶν δυνάμεων ὀρωμένην ἐργασίαν καὶ πολιτείαν· οὐ
κορεσθήσονται αὐταὶ εἰς αἰῶνα αἰώνων αἰνοῦσαι τὸν Ποιητὴν, οὐδὲ ὁ ἐν οὐρανῷ
ἡσυχίας εἰσεληλυθῶς, ἀνυμνῶν τὸν Κτίσαντα. Οὐ φροντίσουσι περὶ ὕλης οἱ ἄυλοι,
οὐδὲ περὶ τροφῆς οἱ ἔνυλοι ἄυλοι· οὐκ αἰσθήσονται οἱ πρότεροι βρώσεως, οὐδὲ
δεηθήσονται οἱ δεῦτεροι ὑποσχέσεως. Οὐ φροντίσουσιν ἐκεῖνοι περὶ χρημάτων καὶ
κτημάτων, οὐδὲ οὗτοι περὶ κακώσεως πνευμάτων. Οὐ πρόσεστι τοῖς ἄνω ἔφεσις
ὄρατῆς κτίσεως· οὐδὲ τοῖς κάτω, ἄνω ἐπιθυμία αἰσθητῆς ὄψεως· οὐποτε παύσονται
τῇ ἀγάπῃ προκόπτοντες ἐκεῖνοι· οὐδὲ οὗτοι καθημέραν ἐκείνοις ἀμιλλώμενοι. Οὐκ
ἄγνωστος παρ' ἐκείνοις τῆς προκοπῆς ὁ πλοῦτος, οὐδὲ τούτοις τῆς ἀναβάσεως ὁ
ἔρως· οὐ σταθήσονται μέχρι τὰ Σεραφίμ φθάσωσιν [φθάσουσι]· οὐδὲ κοπάσονται,
ἄχρις ἄγγελοι γένωνται. Μακάριος ὁ ἐλπίζων· τρισμακάριος ὁ μέλλων ἄγγελος ὁ
καταλαβών.

Περὶ διαφορᾶς καὶ διακρίσεως ἡσυχιῶν

Εἰσὶ (καὶ τοῦτο πᾶσι γνῶριμον) ἐν πάσαις ταῖς τῶν ἐπιστήμων καταστάσεσι, γνωμῶν καὶ βουλῶν διαφοραί· οὐ γὰρ πάντων πάντα τὰ τέλεια δι' ἔνδειαν σπουδῆς, ἢ καὶ δι' ἀπορίαν δυνάμεως. Εἰσιν οἱ ἐπὶ τὸν λιμένα τοῦτον, μᾶλλον δὲ τὸ πέλαγος ἢ τάχα τὸν βυθόν, εἰσερχόμενοι δι' ἀσθένειαν τοῦ ἑαυτῶν στόματος, καὶ σώματος διὰ πρόληψιν· ἕτεροι ἀκρατῶς πρὸς θυμὸν ἔχοντες, καὶ μετὰ πλήθους κρατῆσαι τοῦτον μὴ δυνάμενοι οἱ τάλανες· ἄλλοι ἰδιορρυθμία μᾶλλον, ἢ ὁδηγία ἐξ οἰκίσεως πλέειν σκεψάμενοι· ἕτεροι μὴ δυνάμενοι ἐν μέσῳ τῆς ὕλης τῶν ὑλῶν ἀπεδέχεσθαι· τινὲς μὲν, ἵνα σπουδαῖοι ἐκ τῆς ἰδιάσεως γένωνται· ἄλλοι ἵνα ἀγνώστως ἑαυτοὺς ὑπὲρ εὐθυνῶν αἰκίσωσι [κολάσωσι]· τινὲς δέ, ἵνα διὰ ταύτης δόξαν ἑαυτοῖς περιποιήσωνται. Εἰσὶ δὲ ἕτεροι (εἰ ἄρα ἐλθὼν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εὐρήσει τοιοῦτους ἐπὶ τῆς γῆς) διὰ τρυφὴν καὶ δίψαν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης καὶ γλυκύτητος τῆ ὀσία ταύτη συζευχθέντες, οὐ πρότερον τοῦτο ποιήσαντες πρὶν πάσῃ ἀκηδία ἀποστάσιον δεδώκασιν. Ταύτης γὰρ ἡ συνάφεια, πορνεία παρὰ τῆ προτέρα κρίνεται· κατὰ τὴν γνῶσιν τὴν ψιλὴν τὴν δοθειῶσαν μοι, ὡς οὐ σοφὸς ἀρχιτέκτων κλίμακα ἀναβάσεως πεπελήκηκα· ἕκαστος δὲ λοιπὸν βλεπέτω ἐν ποίᾳ βαθμίδι ἔστηκεν, ἐξ ἰδιορρυθμίας, διὰ δόξαν ἀνθρώπων, δι' ἀσθένειαν γλώσσης· δι' ἀκρασίαν θυμοῦ, διὰ πλῆθος προσπαθείας, ἵνα εὐθύνας τίσωσιν, ἵνα σπουδαῖοι γένωνται, ἵνα πῦρ πυρὶ προσλάβωνται. *Ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι.* Αἱ μὲν ἑπτὰ τῆς ἑβδομῆς, τοῦ νῦν εἰσιν ἐργασίαι· αἱ μὲν δεκταί, αἱ δὲ ἄδεκτοι· ἡ δὲ ὀγδόη δηλονότι τοῦ μέλλοντος αἰῶνος σημαντικὴ ὑπάρχει. Ἐπιτήρει, ᾧ μοναχέ, μεμονωμένε θηρίων ὥρας· εἰ δὲ μὴ, οὐ δυνήσῃ ἀρμοζούσας τὰς παγίδας ἰστᾶν, εἰ ἀπέστη τελείως ἢ τὸ ἀποστάσιον λαβοῦσα, περιττὸν τὸ ἔργον· εἰ δὲ ἔτι προπετεύεται, οὐ γινώσκω πῶς ἡσυχάσω. Τί δὴ ποτε οὐ τοσοῦτοι παρὰ τοῖς ὀσίοις Ταβεννησιῶταις οἱ φωστῆρες, ὅσοι παρὰ τοῖς Σκητιῶταις γεγόνασιν; Ὁ νοῶν νοεῖτω· ἐγὼ γὰρ λέγειν οὐ δύναμαι, μᾶλλον δὲ οὐ βούλομαι. Οἱ μὲν τὰ πάθη μειοῦντες, οἱ δὲ ψάλλοντες, καὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ προσευχῇ καρτεροῦντες [τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες]· οἱ δὲ τῇ θεωρίᾳ ἀτενίζοντες διάγουσι, κατὰ τὸν τῆς κλίμακος τρόπον ζητηθῆτω τὸ πρόβλημα· ὁ χωρῶν, ἐν Κυρίῳ χωρεῖτω.

Εἰσὶ ράθυμοι ψυχαὶ ἐν κοινοβίῳ παραγενόμεναι, καὶ τῶν ὑλῶν τῆς ἑαυτῶν ράθυμίας εὐπορήσασαι, εἰς τελείαν ἀπώλειαν κατήντησαν. Καὶ εἰσὶ πάλιν, οἱ τὴν ἑαυτῶν ράθυμίαν διὰ τῆς ἐτέρων συνδιαγωγῆς ἀπεδύσαντο· οὐ μόνον δὲ ἐπὶ ἀμελεστέρων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ σπουδαίων πολλάκις τὸ αὐτὸ γέγονε. Τῷ αὐτῷ κανόνι καὶ ἐπὶ τῆς ἡσυχίας χρησώμεθα λέγοντες, πολλοὺς δοκίμους δεξαμένη, ἀπεδοκίμασε διὰ τῆς ἰδιορρυθμίας, φιληδόνοὺς αὐτοὺς ἐλέγξασα· ἐτέρουσ δὲ λαβοῦσα τῷ φόβῳ καὶ τῇ μερίμνῃ τῆς τοῦ ἑαυτῶν κρίματος βασταγῆς, σπουδαίους τινάς, καὶ ζέοντας εἰργάσατο. Μηδεὶς ὑπὸ θυμοῦ καὶ οἰήσεως, ὑποκρίσεώς τε καὶ μνησικακίας ὀχλούμενος, ἵχνος ἡσυχίας ἴδει τολμῆσαι μήπως ἔκστασιν, καὶ μόνον κερδήση. Εἰ δὲ τις τούτων καθαρὸς, αὐτὸς λοιπὸν γινώσεται τὸ συμφέρον, οἶμαι δὲ

οὐδ' αὐτὸς τῶν λόγῳ τὴν ἡσυχίαν μετερχομένων σημεία, καὶ στάδια, καὶ τεκμήρια ταῦτα· νοῦς ἀκύμαντος, ἔννοια ἡγνισμένη, ἀρπαγὴ πρὸς Κύριον, κολάσεων παράστασις, θανάτου ἔπειξις, προσευχὴ ἀκόρεστος, φυλακὴ ἄσυλος, πορνείας θνήσις, προσπαθείας ἄγνοια, θάνατος κόσμου, γαστριμαργίας ἀνορεξία, θεολογίας ὑπόθεσις, διακρίσεως πηγὴ, δάκρυον ὑπόσπονδον, πολυλογίας ἀπώλεια, καὶ εἴτι τῶν τοιούτων, οἷς τὰ πλήθη φιλεῖ ἀντικεῖσθαι. Τοῖς δὲ οὐ λόγῳ ταύτην μετερχομένοις, αὕτη, τοῦ πλούτου ἢ πενίας ὀργῆς αὔξεισις μνησικακίας ἀποθήκη, ἀγάπης μείωσις, τύφου πρόσληψις, καὶ τὸ ἐξῆς σιωπήσομαι. Ἐπεὶ δὲ οὕτως ὁ λόγος κατέδραμεν, ἀνάγκη καὶ περὶ τῶν ἐν ὑποταγῇ ἐνταῦθα ἐνθέσθαι, καὶ μάλιστα, πρὸς αὐτοὺς γὰρ καὶ ὁ λόγος ὡς ἐπιπολὺ ἀποτείνεται.

Τῶν νομίμως, ἀμοιχεύτως καὶ ἀμολύντως τῇ κοσμίῳ ταύτῃ (ὑποταγῇ) καὶ εὐρεπεῖ συζευχθέντων, ταῦτα τὰ τεκμήρια καὶ εἰσί, καὶ ὀρίζονται παρὰ τοῖς θεοφόροις Πατράσιν, ἰδίῳ μέντοι καιρῷ τελειούμενα· πλὴν ὅτι καθημέραν προσενηνόχαμεν προσθήκην, καὶ προκοπὴν λαμβάνοντες. Ταπεινώσεως εἰσαγωγικῆς αὔξεισις, θυμοῦ μείωσις· πῶς γὰρ καὶ μὴ γεννήσεται τῆς χολῆς κενουμένης, σκοτισμῶν ἔλλειψις, ἀγάπης πρόσληψις, παθῶν ἀλλοτριώσεις, μίσους λύτρωσις, ἐξ ἐλέγχου λαγνείας μείωσις, ἀκηδίας ἄγνοια, σπουδῆς πρόσληψις, συμπαθείας ἀγάπη, ὑπερηφανίας ξενιτεία, τὸ πᾶσι ζητητέον, καὶ ὀλίγοις εὐρητέον, κατόρθωμα· ὕδατος μὴ παρόντος ἐν πηγῇ ἀνοίκειον τὸ ὄνομα. Καὶ τὸ ἐξῆς νενόηται τοῖς νοῦν ἔχουσι· νεᾶνις μὲν μὴ φυλάξασα κοίτην, ἐμίανε σῶμα· καὶ ψυχὴ μὴ φυλάξασα συνθήκην, ἐμίανε πνεῦμα· καὶ τῇ μὲν ἀκολουθεῖ ψόγος, μῖσος, μάλιστα, χωρισμοί, τὸ πάντων ἐλεεινότεον· τῇ δέ, μολυσμοί, θανάτου λήθη, κοιλίας ἀπληστία, ὀφθαλμῶν ἀκράτεια, κενοδοξίας ἐργασία, ὕπνου ἀχορτασιά, σκληροκαρδία, ἀναισθησία, λογισμῶν ἀποθήκη, καὶ συγκαταθέσεως προσθήκη, αἰχμαλωσία καρδίας, ταραχῆς ἐργασία, ἀνηκοία, ἀντιλογία, προσπαθεία, ἀπιστία, ἀπληροφορία, πολυλογία, παρρησία, ἢ πάντων χαλεπωτέρα, τὸ δὲ πάντων ἐλεεινότερον, ἀκατάνυκτος καρδία, ἣν διαδέχεται ἐν τοῖς μὴ προσέχουσιν ἢ ἀναληψία, ἢ μήτηρ τῶν πτωμάτων.

Καὶ πνευμάτων τοῖς μὲν ἡσυχάζουσιν οἱ πέντε· τοῖς δὲ ὑποτασσομένοις, οἱ τρεῖς τῶν ὀκτῶ προσπαλαίουσιν. Ὁ ἡσυχάζων, καὶ ἀκηδία πολέμων ζημιούται πολλάκις. Καιρὸν γὰρ προσευχῆς καὶ θεωρίας ἐν ταῖς πρὸς αὐτὴν μηχαναῖς ἐξαναλώσει, καὶ πάλαις· ῥαθυμήσαντί μοι ποτε ἐν τῇ κέλλῃ καθεζομένῳ, ἄνδρες τινὲς παραβαλόντες, ἱκανῶς ὡς ἡσυχαστὴν με ἐμακάρισαν· καὶ θᾶπτον ὁ τῆς ῥαθυμίας λογισμὸς ὑπὸ τῆς κενοδοξίας ἐχώρησε, καὶ γε τεθαύμακα πῶς πᾶσιν ἐναντιοῦται τοῖς πνεύμασιν ὁ τρίβολος δαίμων. Ὅρα καθ' ὥραν τοῦ σοῦ συζύγου τοὺς ῥιπισμούς, καὶ παραριπισμούς, καὶ ῥοπὰς, καὶ τροπὰς, τὸ πῶς καὶ ποῦ τὴν ῥοπήν κέκτηνται. Ὁ διὰ Πνεύματος ἀγίου γαλήνην κτησάμενος, οὐκ ἀγνοεῖ τὸ θεώρημα. Ἔργον ἡσυχίας ἀμεριμνία προηγουμένη πάντων τῶν πραγμάτων εὐλόγων καὶ ἀλόγων. Ὁ γὰρ τοῖς προτέροις ἀνοίγων, ἐν τοῖς δευτέροις πάντως περιπεσεῖται.

Δεύτερον προσευχή ἄοκνος· καὶ τρίτον ἐργασία καρδίας ἄσυλος. Ἀδύνατον τὸν μὴ γράμματα μεμαθηκότα φυσικῶς ἐν δέλτοις μελετᾶν· ἀδυνατότερον δέ, τοὺς μὴ τὸ πρότερον κτησαμένους τὰ δύο, λόγῳ μετελθεῖν. Μετερχόμενος τὸ μέσον, ἐν μέσοις γέγονα· καὶ ἐφώτιζε διψῶντα· καὶ ἰδοὺ πάλιν ἦν ἐν ἐκείνοις· τί μὲν ἦν πρὸ τῆς ὀρατῆς ἐν αὐτῷ μορφῆς διδάσκειν οὐκ ἠδύνατο· οὐδὲ γὰρ ἠφίετο ὁ ἄρχων· πῶς δὲ νῦν πέλει ἠρώτων λέγειν· ἐν τοῖς ἰδίῳις μὲν ἔλεγεν, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτοις. Ἐγὼ δέ· Τίς ἡ δεξιὰ στάσις καὶ καὶ καθέδρα ἐπὶ τοῦ αἰτίου; Ἀδύνατον, ἔφη, ἀκοῆ μυσταγωγεῖσθαι ταῦτα. Πρὸς ὃ δὲ με ὁ πόθος εἴλκε, προσαγαγεῖν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἠρώτων, οὐπω ἔφραζεν ἤκειν τὴν ὥραν, δι' ἔλλειψιν πυρὸς ἀφθαρσίας. Ταῦτα εἶτε σὺν τῷ χοί οὐκ οἶδα· εἶτε τούτου χωρὶς, λέγειν εἰς ἅπαν οὐκ ἔχω. Χαλεπὸν τὸν τὴν μεσημβρίας ἀποτινάξασθαι ὕπνον ἐν ταῖς θεριναῖς μάλιστα ὥραις· τότε γὰρ καὶ μόνον ἴσως τὸ τῶν χειρῶν οὐκ ἀπόβλητον ἔργον. Ἔγνων τὸν ἀκηδίας δαίμονα προποιοῦντα καὶ προοδοποιοῦντα τὸν τῆς πορνείας, ἵνα ἰσχυρῶς τὸ σῶμα ἐλκύσας, καὶ τῷ ὕπνῳ βαπτίσας, ὥσπερ τοὺς μολυσμοὺς ἐν τοῖς ἡσυχάζουσιν ἐργάσῃται. Ἐὰν ἀντιστῆς αὐτοῖς ἰσχυρῶς, πολεμήσουσί σε πάντως κραταιῶς, ἵν' ὡς μηδὲν ὠφελοῦντα, παύσωσι τῶν ἀγῶνων. Οὐδὲν δὲ τὴν τῶν δαιμόνων ἤτταν, ὡς ὅπερ αὐτῶν πρὸς ἡμᾶς χαλεπὸς πόλεμος ἐνδείξασθαι δύναται. Ἐν ταῖς προόδοις τὰ συναχθέντα φύλαττε· τῆς θύρας γὰρ ἀνοιγομένης αἱ κατάκλειστοι ὄρνις πέτανται. Καὶ τότε λοιπόν, οὐδὲν τῆς ἡσυχίας ὠφελήθημεν. Μικρὰ θριξ ταράσσει ὀφθαλμόν, καὶ μικρὰ φροντίς ἀφανίζει ἡσυχίαν.

Ἠσυχία γὰρ ἐστὶν ἀπαθείας νοημάτων καὶ ἄρνησις εὐλογῶν φροντίδων. Ὁ ὄντως ἡσυχίαν κατελιφώς, οὐδὲ τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς φροντίσει· ἀψευδῆς γὰρ ἐστὶν ὁ ἐπαγγειλάμενος. Ὁ νοῦν καθαρὸν παραστῆσαι τῷ Θεῷ βουλόμενος, καὶ φροντίσαι δονούμενος, ὅμοιός ἐστι τῷ τοὺς ἑαυτοῦ πόδας ἰσχυρῶς πεδήσαντι, καὶ ὀξέως βαδίζειν δοκιμάζοντι. Σπάνιοι μὲν οἱ τὴν κατὰ κόσμον φιλοσοφίαν εἰς ἄκρον παιδευόμενοι· ἐγὼ δὲ λέγω, βραχυτέροι οἱ τὴν τῆς ὄντως ἡσυχίας φιλοσοφίαν ἐπιστάμενοι· ὁ οὐπω Θεὸν γνούς, εἰς ἡσυχίαν ἀδόκιμος, καὶ πολλοὺς κινδύνους ὑφιστάμενος. Ἠσυχία ἀπείρους ἀποπνίγει· ἄγευστοι γὰρ γλυκύτητος Θεοῦ ὑπάρχουσιν, εἰς αἰχμαλωσίας, καὶ κλοπᾶς, καὶ ἀκηδίας, καὶ ρεμβασμοὺς τὸν καιρὸν ἐξαναλίσκοντες. Ὁ προσευχῆς κάλλος ἀψάμενος, φεύξεται ὄχλους ὡς ὄναγρος· τίς γὰρ εἰ μὴ αὕτη, εἶασεν ὄνον ἄγριον ἐλεύθερον πάσης συνουσίας ἀνθρώπων; Ὁ τὰ πάθη περικείμενος, καὶ τῇ τούτων ἀδολέσχια ἐν ἐρήμῳ διατρίβει, ὡς καὶ γέρων μοι ἅγιος τὸ τοιοῦτον ἐφθέγγατο, καὶ ἐδίδαξε, Γεώργιον λέγω τὸν Ἀρσιλαίτην, ὃν καὶ ἡ σὴ τιμιότης οὐδ' ὄλως ἠγγόησεν· οὗτος ἀχρεῖαν ψυχὴν ποτε στοιχείων, καὶ ποδηγῶν πρὸς ἡσυχίαν ἔλεγε.

Τὴν μὲν πρωΐα, φησὶν, ἐπεσημηνάμην ὡς ἐπίπαν τοὺς τῆς κενοδοξίας καὶ ἐπιθυμίας ἐπιδημεῖν δαίμονας· τῇ δὲ μεσημβρία τοὺς ἀκηδίας, καὶ λύπης, καὶ ὀργῆς· τῇ δὲ ἐσπέρα τοὺς φιλοκόπρους καὶ τυράννους τῆς γαστρὸς· κρεῖσσον ὑποτακτικὸς πτωχὸς ὑπὲρ ἡσυχαστὴν περισπώμενον. Ὁ λόγῳ τὴν ἡσυχίαν μετιών, καὶ τὸ αὐτῆς

κέρδος καθ' ἡμέραν μὴ καθορῶν, ἢ οὐ λόγῳ ἡσυχασιν, ἢ οἰήσει κλέπτεται. Ἡ ἡσυχία ἐστὶ ἀδιάσπαστος Θεῶ λατρεία, καὶ παράστασις· ἡ Ἰησοῦ μνήμη ἐνωθήτω τῇ πνοῇ σου καὶ τότε γνώση ἡσυχίας ὠφέλειαν. Πτῶμα μὲν ὑπηκόῳ τὸ οἰκεῖον θέλημα· ἡσυχίῳ δὲ προσευχῆς διάστασις. Ἐὰν ἐπιχαίρη παρουσίαις ἐν κέλλῃ, γίνωσκε σεαυτὸν ἀκηδία μόνη, καὶ οὐ Θεῶ σχολάζοντα. Ὑπογραμμισμὸς σοι ἔστω προσευχῆς ἢ ἀδικουμένη χήρα ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου αὐτῆς· ἡσυχίας δὲ τύπο, ὁ μέγας καὶ ἰσαγγελος ἡσυχαστῆς Ἀρσένιος. Μέμνησο ἐν τῇ μονίᾳ τῆς τοῦ ἰσαγγέλου τούτου ἡσυχαστοῦ διαγωγῆς, καὶ ὄρα ὡς καὶ παραβάλλοντας πολλακίς ἀπεπέμψατο, ἵνα μὴ τὸ μεῖζον ἀπολέσῃ. Ἐγνων τοὺς δαίμονας τοῖς λόγῳ ἡσυχάζουσι τοὺς ἀλόγους τῶν γυρευτῶν παραβάλλειν συχνότερον ἀναπειθοντας, ἵνα τοῖς ἐργάταις, κὰν δι' ἐκείνων μικρὸν ἐμποδίσαι δυνηθῶσι. Σημεῖου τοὺς τοιούτους, ᾧ οὗτος, καὶ μὴ παραιτοῦ λυπεῖν εὐσεβῶς ῥαθύμους· ἴσως γὰρ ἐκ τῆς λύπης τοῦ γυρεύειν παύσονται. Ὅρα μὴ τοῦ προειρημένου σκοποῦ χάριν εἰκῆ λυπῆσης ψυχὴν, ὕδωρ ἐκ δίψης ἐρχομένην παρὰ σοῦ ἀρύσασθαι. Ἐν παντὶ δὲ λύχνου σοι δέον· βίος ἡσυχάζόντων, μᾶλλον δὲ μοναζόντων κατὰ συνειδήσιν καὶ αἴσθησιν γινέσθω· ὁ λόγῳ τρέχων τὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ τὰ ἀποφθέγματα, καὶ τὰ ἐνθυμήματα, καὶ τὰ διαβήματα, καὶ τὰ κινήματα πάντα κατὰ Κύριον, καὶ διὰ Κύριον αὐτῶ ἐπιτηδεύόμενα ἐν αἰσθήσει ψυχῆς, καὶ προσώπῳ Κυρίου ἐργάζεται· εἰ δὲ κλέπτεται, οὐπω κατὰ ἀρετὴν πολιτεύεται. *Ἀνοίξω*, φησὶ τις, *ἐν ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημά μου, καὶ τὸ βούλημά μου*, διὰ τὸ ἀτελὲς ἔτι τῆς διακρίσεως· ἐγὼ δὲ ἀνοίσω διὰ προσευχῆς τὸ θέλημά μου, κάκειθεν τὴν πληροφορίαν μου ἐκδέξομαι. Πίστις πτερὸν προσευχῆς· τοῦτο γὰρ μὴ ἔχουσα, *πάλιν εἰς κόλπον μου ἀποστραφήσεται*· πίστις ἐστὶν ἀνενδοίαστος ψυχῆς στάσις, ὑπὸ οὐδεμιᾶς ἐναντιότητος κλονουμένη. Πιστὸς ἐστὶν, οὐχ ὁ οἰόμενος Θεὸν δύνασθαι, ἀλλ' ὁ πιστεύων πάντων τεύξεται. Πίστις ἐστὶ ἀνελπίστων πρόξενος, καὶ τοῦτο ὁ ληστής ἀπέδειξε. Πίστεως μήτηρ μόχθος, καὶ εὐθῆς καρδία· ἡ μὲν γὰρ ἀδίστακτον ποιεῖ· ὁ δὲ δημιουργεῖ ἡσυχαστῶν μήτηρ πίστις· εἰ μὴ γὰρ πιστεύσει, πῶς ἡσυχάσει; Ἄν εἰρκτῆ πεδηθεῖς, φόβον Κυρίου τέτοκεν. Οὐχ οὕτως ὁ πρότερος τὸ δικαστήριον, ὡς ὁ δευτέρος τὸ τοῦ κριτοῦ κριτήριον δέδοικεν.

Φόβου σοι πολλοῦ καθ' ἡσυχίαν χρή, ᾧ θαυμάσει οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀκηδίαν ἐκδεδιώκειν δύναται. Ἀτενίζει μὲν κατάκριτος διὰ παντός, πότε ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ὁ κριτῆς παραγίνεται· ὁ δὲ ὄντως ἐργάτης, πότε ὁ κατεπείγων ἐλεύσεται. Δεδέσμευται τῷ προτέρῳ φορτίον λύπης· τῷ δὲ δευτέρῳ πηγὴ δακρύων. Ἐὰν κτήσῃ ὑπομονῆς ῥάβδον, θᾶπτον ὑπολήξουσιν οἱ κύνες ἀναιδεύεσθαι. Ὑπομονὴ ἐστὶν ἄθραυστος πόνος ψυχῆς, ὑπ' εὐλογῶν κτύπων μηδαμῶς σαλευομένη. Ὑπομονητικὸς ἐστὶν ἐργάτης ἄπτωτος, καὶ διὰ πτωμάτων τὴν νίκην ποιούμενος. Ὑπομονὴ ἐστὶ προφάσεων ἐκκοπή, καὶ οἰκεία προσοχῆ· οὐχ οὕτως τῆς ἑαυτοῦ τροφῆς, ὡς ὑπομονῆς, ὁ ἐργάτης δέεται. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς δευτέρας λήψεται στέφανον· ἐπὶ δὲ τῆς προτέρας ὄλεθρον κομίσεται. Ὑπομονητικὸς ἀνὴρ πρὸ μνήματος τέθηκε, μνήμα ἑαυτοῦ τὴν κέλλαν ποιησάμενος. Ὑπομονὴν ἔτεκεν ἐλπὶς καὶ πένθος· ὁ γὰρ

τῶν δύο χωρίς, ἀκηδίας δοῦλος.

Γινώσκειν δεῖ τὸν τοῦ Χριστοῦ παλαιστήν, ποίους μὲν τῶν ἐχθρῶν ἐκ μακρόθεν διώκειν, ποίους δὲ προσπαλαίειν συγχωρεῖν. Ποτὲ μὲν ἡ πάλη στέφανον προεξένησε· ποτὲ δὲ ἡ παραίτησις ἀδοκίμους πεποίηκεν· οὐ λόγῳ τὰ τοιάδε ἐφικτὸν παιδεύεσθαι· οὐ γὰρ πάντες τοῖς αὐτοῖς, οὐδὲ ὡσαύτως πεποιώμεθα ἓνα· τῶν πνευμάτων ἐπιτήρει νηφόντως, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς σε πολεμεῖ ἀπαύστως ἐν στάσει, καὶ μεταβάσει, καὶ καθέδρᾳ, καὶ κινήσει, καὶ ἀνακλισει, καὶ εὐχῇ, καὶ ὕπνῳ. Οἱ μὲν τῶν ἐν τῷ δρόμῳ τῆς ἡσυχίας καθεζομένων· «*Προωρώμην τὸν Κύριόν μου διὰ παντός*», ἐν ἑαυτοῖς ἐργασίαν κατέχουσιν. Οὐ γὰρ πάντες οἱ ἄρτοι τῆς πνευματικῆς τοῦ οὐρανοῦ σίτου ἐργασίας μονοειδεῖς ὑπάρχουσι. Ἔτεροι δέ· «*Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν*». Ἄλλοι «*Γρηγορεῖτε, καὶ προσεύχεσθαι*». Ἔτεροι «*Ἐτοίμαζε εἰς τὴν ἔξοδον τὰ ἔργα σου*». Ἄλλοι «*Ἐταπεινώθην καὶ ἔσωσέ με*». Τινὲς μὲν «*Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν*». Ἄλλοι πάλιν «*Μήποτε ἀρπάσῃ, καὶ οὐ μὴ ἦ ὁ ῥυθόμενος*», διὰ παντός σκέπτονται. Πάντες μὲν τρέχουσιν. Εἰς δὲ τούτων λαμβάνει τὸ βραβεῖον. Ἀκόπως οὐ μόνον ἐγρηγορώς, ἀλλὰ καὶ καθεύδων ὁ προκόψας ἐργάζεται. Ὅθεν τινὲς καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ὕπνοις τοὺς δαίμονας προσερχομένους ἀτιμάζουσι, καὶ ἀκόλαστα γύναι περὶ σωφροσύνης νουθετοῦσι. Μὴ ἀνάμενε, μηδὲ προπαρασκευάζου παρουσίας· ἀπλῆ γὰρ ὄλη καὶ ἄδετος τῆς ἡσυχίας ἡ κατάστασις. Οὐδεὶς θέλων οἰκοδομηῆσαι πύργον, καὶ κέλλαν ἡσυχίας ἐπιχειρεῖ, εἰ μὴ πρότερον καθησας ψηφίσει καὶ ψηλαφίσει, διὰ προσευχῆς, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν ἰδιώματα, μήποτε γένηται μετὰ τὴν τοῦ θεμελίου καταβολὴν γελεῖον τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ, καὶ ἐμπόδιον ἐτέροις ἐργάταις· σκόπει τὴν ἐπιδημοῦσαν ἠδύτητα, μήπως ἐκ πικρῶν ἰατρῶν, μᾶλλον δὲ ἐπιβούλων δολίως συνεκράθη. Νύκτωρ μὲν τὰ πολλὰ τῇ προσευχῇ δίδου, τὰ δὲ βραχέα τῇ ψαλμῳδία· ἡμέρας δὲ πρὸς τὴν σὴν πάλιν παρασκευάζου δύναμιν· οὐ μετρίως φωτίζειν καὶ ἐπισυνάγειν τὸν νοῦν ἡ ἀνάγνωσις πέφυκε· λόγοι γὰρ Πνεύματος ἁγίου ὑπάρχουσι, καὶ τοὺς μετερχομένους πάντως ῥυθμίζουσιν· ἔστω σοι τοὺς μετερχομένους πάντως ῥυθμίζουσιν· ἔστω σοι ἐργάτη ὄντι τὰ ἀναγινωσκόμενα πρακτικά· τούτων γὰρ ἡ ἐργασία περιττὴν ποιεῖ τὴν τῶν λοιπῶν ἀνάγνωσιν· πόνοις μᾶλλον, καὶ μὴ δέλτοις τοὺς τῆς ὑγείας λόγους φωτίζεσθαι ζητεῖ· ἀλλοτρινόους πρὸ δυνάμεως πνευματικῆς, μὴ μετέρχου λόγους. Σκότους γὰρ ὄντα ῥήματα, τοὺς ἀδυνάτους σκοτίζουσι· μία κύλιξ πολλακίς γεῦσιν οἴνου ἐσήμανε· καὶ εἰς λόγος ἡσυχαστοῦ τοῖς γεύσασθαι δυναμένοις πᾶσαν αὐτοῦ ἔνδον ὑπέδειξεν ἐργασίαν καὶ κατάστασιν. Ἄρεπτον [ἀρέμβαστον] ψυχῆς ὄμμα κέκτησο πρὸς οἴησιν· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν κλοπαῖς τι ταύτης ὀλεθριώτερον. Φεΐδου τῆς γλώσσης προϊῶν· οἶδε γὰρ συντόμως πολλοὺς καμάτους σκορπίζειν. Ἀπερίεργον ἄσκει κατάστασιν· μολύνειν γὰρ τὴν ἡσυχίαν περιεργία ὡς οὐκ ἄλλο τι δύναται. Τοῖς παραβάλλουσι τὰ χρειώδη

παράβαλλε, σῶματι λέγω καὶ πνεύματι· εἰ μὲν σοφώτεροι καθεστήκασι, διὰ σιωπῆς τὴν φιλοσοφίαν ἐπιδειξώμεθα. Εἰ δὲ ἀδελφοὶ τῇ καταστάσει, συμμέτρως

την θύραν ἀνοίξωμεν. Πλὴν ἄμεινον πάντας ὑπερέχειν λογίζεσθαι. Βουλόμενόν με πάντη ἀποτρέπειν ἐν ταῖς συνάξεσι τὸ τοῦ σώματος ἔργον τοῖς ἔτι νηπιώδεσιν, ἐπέσχευεν ὁ τὴν ψάμμον ἐν ἀναβολίδι παννυχί φέρων. Ὡσπερ ἐναντιοῦται τῷ λόγῳ τὴν δογμάτων τῆς ἀγίας καὶ ἀκτίστου, καὶ προσκυνητῆς Τριάδος τὰ πὲρ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ ἐνὸς τῆς αὐτῆς πανυμνήτου μονάδος [Τριάδος]: τὰ μὲν γὰρ ἐκεῖ ἐνικὰ ἐνταῦθά εἰσι πληθυντικά: οὕτως ἕτερα τὰ τῆ ἡσυχία, καὶ ἄλλα τὰ τῆ ὑπακοῆ πρέποντα ἐπιτηδεύματα. Ὁ μὲν θεῖος φησιν ἀπόστολος: «*Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου;*» Ἐγὼ δὲ λέγω: Τίς ἔγνω νοῦν ἀνθρώπου ἡσυχαστοῦ σώματι καὶ πνεύματι;

Κράτος βασιλεῖ πλοῦτος καὶ πλῆθος: κράτος δὲ ἡσυχαστῆ προσευχῆς πλῆθος.

ΛΟΓΟΣ ΚΗ' – Περὶ τῆς ἱερᾶς καὶ μητρὸς τῶν ἀρετῶν τῆς μακαρίας προσευχῆς· καὶ περὶ τῆς ἐν αὐτῇ νοερᾶς, καὶ αἰσθητῆς καταστάσεως

Προσευχή ἐστι κατὰ μὲν τὴν αὐτῆς ποιότητα συνουσία καὶ ἔνωσις ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ· κατὰ δὲ τὴν ἐνέργειαν, κόσμου σύστασις· Θεοῦ καταλλαγή, δακρύων μήτηρ καὶ πάλιν θυγάτηρ, ἀμαρτημάτων ἰλασμός, πειρασμῶν γέφυρα, θλίψεων μεσότοιχον, πολέμων θραῦσις, ἀγγέλων ἔργον, ἀσωμάτων πάντων τροφή· ἢ μέλλουσα εὐφροσύνη, ἀπέραντος ἐργασία, ἀρετῶν πηγή, χαρισμάτων πρόξενος, προκοπή ἀόρατος, τροφή ψυχῆς, νοῦ φωτισμός, ἀπογνώσεως πέλυξ, ἐλπίδος ἀπόδειξις, λύπης λύσις, πλοῦτος μοναχῶν, ἡσυχαστῶν θησαυρός, θυμοῦ μείωσις, ἔσοπτρον προκοπῆς, μέτρων ἐμφάνεια, καταστάσεως δήλωσις, τῶν μελλόντων μηνυτής, κλέους σημασία. Προσευχή ἐστι τῷ ὄντως εὐχομένῳ δικαστήριον καὶ κριτήριο, καὶ βῆμα Κυρίου, πρὸ τοῦ βήματος μέλλοντος· ἀναστάντες ἀκούωμεν, τῆς ἱερᾶς ταύτης βασιλίσεως τῶν ἀρετῶν πρὸς ἡμᾶς ὑψηλῇ τῇ φωνῇ βοώσης καὶ λεγούσης· *«Δεῦτε πρὸς μέ, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν»*, καὶ ἴασιν ταῖς πληγαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγὸς μου χρηστός, καὶ πταισμάτων μεγάλων ἰαματικὸς ὑπάρχει. Ὅσοι βασιλεῖ, καὶ Θεῷ παραστήναι, καὶ συλλαλῆσαι πορευόμεθα, μὴ ἀπαρασκευάστοι τὸν δρόμον ποιησώμεθα, μήπως θεασάμενος ἡμᾶς μακρόθεν μὴ ἔχοντας ὄπλα καὶ στολὴν βασιλικῆς παραστάσεως, τοῖς ὑπηρέταις καὶ λειτουργοῖς ἐπιτρέψη πόρρω που τοῦ αὐτοῦ προσώπου δεθέντας ἐξορίζεσθαι, καὶ τὰς ἡμῶν δεήσεις εἰς πρόσωπον ἡμῶν διαρρησσομένας [διαρρησσομένας] ἀντιπέμπεσθαι. Ἔστω ὁ σὸς χιτὼν τῆς ψυχῆς ἐνώπιον Κυρίου παρασταθῆναι [παραστήναι] πορευομένῳ ὅλος νήματι, μᾶλλον δὲ λύματι ἀμνησικακίας ἐξυφασμένος. Εἰ δὲ μή, οὐδὲν τῆς προσευχῆς ὠφεληθήσῃ. Ἔστω σοι ὄλοντο τῆς δεήσεως ἀποίκιον· ἐνὶ γὰρ λόγῳ τελώνης, καὶ ἄσωτος τὸν Θεὸν διήλλαξαν· μίαν μὲν ἢ τῶν παρισταμένων παράστασις; Πολὺ δὲ ἐν αὐτῇ τὸ ποικίλον, καὶ τὸ διάφορον κέκτηται· οἱ μὲν ὡς φίλῳ καὶ Δεσπότῃ ἐντυγχάνουσι, τῆς ἐτέρων λοιπόν, καὶ οὐ τῆς αὐτῶν ἀντιλήψεως ἕνεκα, τὸν ὕμνον, καὶ τὴν ἱκεσίαν προσάγοντες· ἄλλοι πλοῦτον καὶ δόξαν, καὶ παρρησίαν πλείονα ἐπιζητοῦντες· ἕτεροι τοῦ ἀντιδίκου τοῦ ἑαυτῶν εἰς τέλος ἀπαλλαγῆναι αἰτοῦντας· ἄλλοι τελείαν τὴν τοῦ χρέους ἀμεριμνίαν· τινὲς μὲν φυλακῆς ἐλευθερίαν· ἄλλοι δὲ ἐγκλημάτων λύσιν. Πρὸ πάντων ἐν τῷ τῆς ἡμετέρας δεήσεως χάρτη εὐχαριστίαν εἰλικρινῆ κατατάξωμεν. Δεύτερον δὲ στίχον, ἐξομολόγησιν, καὶ συντριμμὸν ψυχῆς ἐν ἀναισθήσει· εἶθ' οὕτως τὴν αἴτησιν ἡμῶν τῷ Παμβασιλεῖ γνωρίσωμεν. Ἄριστος γὰρ ὁ εἰρημένος προσευχῆς τρόπος, ὡς τινι τῶν ἀδελφῶν ὑπὸ ἀγγέλου Κυρίου δεδήλωται. Εἰ μὲν ὑπεύθυνος γέγονάς ποτε ὀρατῷ δικαστῇ, οὐ δεηθήσῃ ἐτέρου τύπου ἐν τῇ παραστάσει τῆς προσευχῆς σου. Εἰ δὲ οὐδέπω, οὐδὲ παρέστηκας, οὐδὲ ἐξεταζομένους ἐθεάσω, κἂν ἐκ τῆς πρὸς ἰατροὺς τῶν νοσοῦντων ἱκεσίας, τὸ

τοιούτον παιδεύθητι, ἡνίκα ὑπ' αὐτῶν μέλλουσι τέμνεσθαι, ἢ καίεσθαι. Μὴ σοφίζου ἐν εὐχῆς σου ῥήμασι· παίδων γὰρ πολλάκις ἀπλᾶ ψελλίσματα καὶ ἀποίικια τὸν Πατέρα αὐτῶν, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐθεράπευσαν. Μὴ πολυλογεῖν ἐπιχείρει, ἵνα μὴ πρὸς ζήτησιν λόγων διασκεδασθῇ ὁ νοῦς. Εἷς λόγος τελωνικὸς τὸν Θεὸν ἐξίλεώσατο· καὶ ἐν ῥῆμα πιστὸν τὸν ληστήν διέσωσε. Πολυλογία μὲν πολλάκις ἐν προσευχῇ τὸν νοῦν, καὶ ἐφάντασε καὶ διέχυσε. Μονολογία δὲ πολλάκις τὸν νοῦν συνάγειν πέφυκε· καθηδυνόμενος, ἢ κατανουσόμενος ἐν λόγῳ προσευχῆς, μένε ἐν αὐτῷ· ὁ γὰρ φύλαξ ἡμῶν τὸ τε ὑπάρχει ὁ συμπροσευχόμενος ἡμῖν· μὴ παρρησιαῖζου, κἂν καθαρότητα κέκτησαι· ταπεινοφροσύνη δὲ μᾶλλον πολλῇ πρόσελθε, καὶ πλεῖον παρρησιασθήσῃ· κἂν πᾶσαν τὴν κλίμακα τῶν ἀρετῶν ἀναβέβηκας, ὑπὲρ ἀφέσεως ἀμαρτιῶν προσεύχου· ἀκούων Παύλου περὶ ἀμαρτωλῶν βοῶντος· «Ὡν πρῶτος εἶμι ἐγώ». Ἐξαρτύειν ὄψα ἔλαιον καὶ ἄλες πεφύκασι· περοῦν δὲ προσευχὴν σωφροσύνη καὶ δάκρυα. Ἐὰν πᾶσαν πραύτητα καὶ ἀοργησίαν ἀμφιάσῃ οὐ πολλὰ κοπωθήσῃ ἐλευθεροῦν αἰχμαλωσίας τὸν νοῦν σου. Ἔως οὗ προσευχὴν ἐναργῆ οὐ κεκτῆμεθα τοῖς γυμνάζουσι τὰ νήπια βαδίζειν ἐν προοιμίῳ ἐοίκαμεν. Πύκτευε ἀναφέρειν, μᾶλλον δὲ ἀποκλείειν τὴν ἔννοιαν ἐν τοῖς τῆς προσευχῆς ῥήμασι, κἂν ἐξατονήσασα διὰ τὸ νηπιῶδες πέσῃ, πάλιν αὐτὴν εἰσάγαγε· ἴδιον γὰρ τοῦ νοῦς τὸ ἄστατον. Δυνατὸν δὲ τοῦτον στήσαι τῷ πάντα δυναμένῳ ἰστᾶν. [Ναὶ μὴν] ἐὰν ἀνελλιπῶς τὸν ἀγῶνα κέκτησαι, ἐπιδημήσῃ [ἐπιδημήσει] καὶ ἐν σοὶ ὁ τὴν θάλατταν τοῦ νοῦς περιορίζων· καὶ ἐρεῖ πρὸς αὐτὴν ἐν τῇ προσευχῇ σου· *Μέχρι τούτου ἐλεύσῃ, καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ*. Ἀδύνατον πνεῦμα δεσμεῖν· ὅπου δὲ ὁ τοῦ πνεύματος κτίστης, πάντα ὑποτέτακται. Εἰ μὲν ἡλίον ποτε τεθέαται, δυνήσῃ αὐτῷ καὶ συλλαλῆσαι πρεπόντως· ὁ γὰρ οὐχ ἐώρακας, πῶς ἐντυγχάνειν ἀνευδῶς δύνασαι;

Ἀρχὴ μὲν προσευχῆς προσβολαὶ μονολογίστως διωκόμεναι ἐκ προοιμίῳ αὐτῶν. Μεσότης τὸ ἐν τοῖς λεγομένοις ἢ νοουμένοις μόνοις εἶναι τὴν διάνοιαν. Τὸ δὲ ταύτης τέλειον ἢ ἀρπαγὴ πρὸς Κύριον. Ἄλλη ἢ ἀγαλλίασις ἢ ἐν προσευχῇ τοῖς ἐν συνοδίᾳ διάγουσιν ἐπισυμβαίνουσα, καὶ ἕτερα ἢ τοῖς καθ' ἡσυχίαν προσευχομένοις προσγινομένη. Ἡ μὲν γὰρ ἴσως πεφάντασται μικρόν· ἡ δὲ ὅλη ταπεινοφροσύνης πεπλήρωται. Ἐὰν ἀεὶ γυμνάζῃς τὸν νοῦν μὴ μακρύνειν, καὶ ἐν τῇ τῆς τραπέζης παραθήκῃ πλησίον σου γενήσεται· εἰ δὲ ἀκωλύτως πλάζεται, οὐδέποτε σοὶ παραμένειν πέφυκεν· ὁ μὲν μέγας τῆς μεγάλης καὶ τελείας προσευχῆς ἐργάτης φησί· «*Θέλω εἰπεῖν πέντε λόγους τῷ νοῦ μου*», καὶ τὰ ἐξῆς. Νηπιωδεστέρων δὲ τὸ τοιοῦτον ἀλλότριον· διόπερ ἡμεῖς μετὰ τῆς ποιότητος, καὶ τοῦ πλήθους τῆς ποσότητος ὡς ἀτελεῖς δεόμεθα· τὸ γὰρ δεύτερον τοῦ προτέρου πρόξενον· διδοὺς γὰρ, φησὶν, εὐχὴν καθαρὰν τῷ ἀόκνως εὐχομένῳ ῥυπαρῶς καὶ πεπονημένως· ἄλλο ῥύπος προσευχῆς, καὶ ἄλλο ἀφανισμὸς, καὶ ἄλλο κλοπὴ, καὶ ἕτερον μῶμος. Ρύπος ἐστὶ Θεῷ παρίστασθαι, καὶ ἀτόπους ἐννοίας φαντάζεσθαι· ἀφανισμὸς ἐστὶ, τὸ εἰς φροντίδας ἀνωφελεῖς αἰχμαλωτίζεσθαι· κλοπὴ ἐστὶ τὸ ἀνεπαισθήτως τὴν ἔννοιαν ῥέμβεσθαι· μῶμος ἐστὶ προσβολῇ ἢ οἰαοῦν τότε πρὸς ἡμᾶς ἐγγίζουσα. Εἰ μὲν οὐ

κατὰ μόνας [καταμονάς] τυγχάνωμεν τῷ καιρῷ τῆς παραστάσεως, ἔνδοθεν τὸ σχῆμα τῆς ἰκεσίας ἀνατυπώσωμεν. Εἰ δὲ οὐ πάρεισι τῶν ἐπαίνων οἱ ὑπηρέται, καὶ τὸ ἔξωθεν εἶδος εἰς πρεσβείαν τυπώσωμεν. Ἐν τοῖς γὰρ ἀτελέσι πολλάκις ὁ νοῦς τῷ σώματι συσχηματίζεται· πάντες μὲν, ἐπὶ πλείω δὲ οἱ τὴν ἄφεισιν τοῦ χρέους λαβεῖν πρὸς βασιλέα πορευόμενοι, ἀμυθήτου συντριμμοῦ δέονται. Ἐὰν ἐν εἰρκτῇ ἔτι τυγχάνωμεν, ἀκούσωμεν τοῦ λέγοντος Πέτρω· ζῶσαι λέντιον ὑποκοῆς, καὶ ἀπόδυσαι τὰ θελήματά σου, καὶ γυμνὸς τούτων πρόσελθε Κυρίῳ ἐν προσευχῇ σου· τὸ αὐτοῦ μόνου ἐπικαλούμενος θέλημα, καὶ τότε λήψη Θεὸν τὸν τῆς σῆς ψυχῆς κατέχοντα οἶακα, καὶ ἀκινδύνως κυβερνῶντα σε· ἀναστὰς ἐκ φιλοκοσμίας καὶ φιληδονίας, ἀπόρριψε φροντίδας· ἀπόδυσαι ἐννοίας· ἀπάρνησαι σῶμα· οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστι προσευχῆ, εἰ μὴ κόσμου ὄρατοῦ καὶ ἀοράτου ἀλλοτριώσις. Τί γὰρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ; Οὐδέν. Καὶ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς; Οὐδέν, ἀλλ' ἢ ἀπερισπάστως διὰ παντὸς ἐν προσευχῇ προσκολλᾶσθαι σοι. Τισὶ μὲν πλοῦτος, ἑτέροις δόξα, ἄλλοις δὲ κτῆσις ἐραστὴ καθέστηκεν· *«Ἐμοὶ δὲ τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ Θεῷ ἐπιθυμητὸν ἐστι, καὶ τίθεσθαι ἐν αὐτῷ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπαθείας μου»*. Πίστις προσευχὴν ἐπτέρωσε· χωρὶς γὰρ ταύτης εἰς οὐρανὸν πετασθῆναι οὐ δύναται. Αἰτήσωμεν οἱ ἐμπαθεῖς ἐπιμόνως τὸν Κύριον· πάντες γὰρ οἱ ἐμπαθεῖς ἐξ ἐμπαθείας εἰς ἀπάθειαν προέκοψαν. Εἰ καὶ μὴ τὸν Θεὸν φοβεῖται ὁ κριτής, ἀλλὰ γε διὰ τὸ κόπου αὐτῷ παρέχειν δι' ἁμαρτίας, καὶ πταίσματος χηρεύσασαν ἐξ αὐτοῦ ψυχὴν, ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῆς ἐκ τοῦ ἀντιδίκου αὐτῆς σώματος, καὶ τῶν πολεμίων αὐτοῦ πνευμάτων. Τοὺς μὲν εὐγνώμονας ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν πραγματευτὴς διὰ τῆς συντόμου τοῦ αἰτήματος παροχῆς, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην ἐφέλκεται· τὰς δὲ ἀγνώμονας τῶν κυνῶν ψυχὰς διὰ τῆς πείνης καὶ τῆς τοῦ αἰτήματος δίψης πρὸς αὐτὸν παρακεθέζεσθαι διὰ προσευχῆς παρασκευάζει. Ὁ γὰρ ἀγνώμων κύων κομισάμενος ἄρτον εὐθέως ἀναχωρεῖ τοῦ δεδωκότος. Μὴ λέγε χρονίζων ἐν τῇ δεήσει μηδὲν κατωρθώκεναι· ἤδη γὰρ καὶ κατώρθωκας. Τί γὰρ καὶ ὑψηλότερον ἀγαθὸν τοῦ τῷ Κυρίῳ προσκολλᾶσθαι, καὶ ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἐνώσει ἀδιαλείπτως προσκαρτερεῖν. Οὐχ οὕτως κατάκριτος δέδοικε τῆς ἑαυτοῦ τιμωρίας τὴν ἀπόφασιν, ὡς ὁ προσευχῆς ἐπιμελούμενος τὴν ταύτης παραστάσιν. Ὅθεν εἰ σοφὸς τις καὶ ἀγχίνους ὑπάρχει ἐκ τῆς ἐκείνης μνήμης, πᾶσαν λοιδορίαν, καὶ ὀργὴν, καὶ μέριμναν, καὶ ἀσχολίαν, καὶ θλίψιν, καὶ κόρον, καὶ πειρασμόν, καὶ λογισμόν ὑποστρέφεσθαι δύναται. Προπαρασκευάζου διὰ ἐννάου ἐν ψυχῇ προσευχῆς πρὸς τὴν παράστασιν τῆς σῆς ἰκεσίας, καὶ συντόμως προκόψεις.

Ἐώρακα ἐν ὑπακοῇ ἐξαστράπτοντα, καὶ τῆς κατὰ νοῦν ὄση δύναμις μνήμης Θεοῦ μὴ ἀμελοῦντας ἀθρόον ἐπὶ προσευχὴν παρασταθέντας, καὶ συντόμως τοῦ ἑαυτῶν νόον περιγενομένους καὶ κρουνηδὸν δάκρυα προχεομένους. Προπαρεσκευασμένα γὰρ ὑπὸ τῆς ὄσιας ὑποκοῆς ἐτύγχανον· τῇ μὲν μετὰ πλήθους ψαλμωδία, αἰχμαλωσίαι καὶ ρεμβασμοὶ παρέπονται· τῇ δὲ ἰδιαζούση οὐχ οὕτως· ἀλλὰ τῇ μὲν ἀκηδία πολεμεῖ, τῇ δὲ προθυμία συνεργεῖ. Ἀγάπην μὲν στρατευομένου πρὸς βασιλέα ἀνέδειξε πόλεμος· ἀγάπην δὲ μοναχοῦ πρὸς Θεὸν ἠλεγξε προσευχῆς

καιρὸς καὶ παράστασις· τὴν σεαυτοῦ κατάστασιν, ἢ σὴ προσευχὴ ἐμφανίσει σοι· ἔσοπτρον γὰρ αὐτὴν τοῦ μοναχοῦ οἱ θεολόγοι ἐκεῖνοι ἐκδεδώκασιν· ὁ τὸν τυχόν μετερχόμενος ἔργον καὶ προσευχῆς ὥρας καταλαμβανομένης ἐν αὐτῷ προσασχολούμενος, ὑπὸ δαιμόνων ἐμπαίζεται. Σκοπὸς γὰρ τοῖς κλέπταις ὥραν δι' ὥρας ἐξ ἡμῶν ἀποσυλῆσαι. Μὴ παραιτούμενος, καὶ ὑπὲρ ψυχῆς προσεύχεσθαι, κἂν προσευχὴν μὴ κέκτησαι· ἢ γὰρ πίστις πολλάκις τοῦ αἰτοῦντος καὶ τὸ εὐχόμενον μετὰ συντριμμοῦ ἔσωσε. Μὴ ἐπαίρου ὑπὲρ ἄλλων δεόμενος καὶ εἰσακουόμενος· ἢ γὰρ ἐκεῖνων πίστις ἐνήργησε καὶ ἴσχυσε. Παῖς μὲν πᾶς πᾶσαν, ἦνπερ ἐκ τοῦ παιδτρύβου μεμάθηκε σοφίαν, καθ' ἡμέραν ἀπαραλείπτως ὑπ' αὐτοῦ ἐκζητηθήσεται· νοῦς δὲ πᾶς, ἦνπερ δύναμιν ἐκ Θεοῦ εἴληφεν, ἐν πάσῃ προσευχῇ ἀπαιτηθήσεται· διὸ προσεκτέον, ὅταν νηφόντως προσεύξῃ, θᾶπτον εἰς ὄργας πολεμηθήσῃ. Σκοπὸς γὰρ οὗτος τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν· πᾶσαν μὲν ἀρετὴν, ἐπὶ πλείω δὲ τὴν προσευχὴν αἰσθήσει προσεύχεται, ὅταν θυμοῦ κρείττων γένηται· τὰ πολλαῖς ἰκεσίαις καὶ χρόνοις περιποιούμενα μόνιμα. Ὁ κύριον κτησάμενος, οὐκ ἔτι ἑαυτοῦ ἐν προσευχῇ τὸν μῦθον ὑφηγήσεται· τὸ γὰρ πνεῦμα τότε ἐντυγχάνει ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν ἑαυτῷ στεναγμοῖς ἀλαλήτοις. Πᾶσαν αἰσθητὴν φαντασίαν ἐν τῇ προσευχῇ μὴ προσδέξῃ, ἵνα μὴ ἔκστασιν ὑποστῆς· ἀπαλλαγὴ ἀμφιβολίας, ἄδηλου δήλωσις ἄσειστος.

Ἐλεήμων γίνου σφόδρα προσευχῆς ἐπιμελούμενος· ἐν αὐτῇ γὰρ μοναχοὶ τὰ ἑκατονταπλασίονα λήψονται· τὸ δὲ ἐξῆς ἐν τῷ ἐξῆς. Πῦρ μὲν ἐπιδημῆσαν ἐν καρδίᾳ προσευχὴν ἀνέστησε· ταύτης διεγερθείσης, καὶ εἰς οὐρανὸν ἀναληφθείσης πυρὸς ἐν ἀνωγέω ψυχῆς καταβάσις γέγονε. Φασὶ μὲν τινες κρείττον εἶναι προσευχὴν μνήμης ἐξόδου· ἐγὼ δὲ μιᾶς ὑποστάσεως δύο οὐσίας ὑμῶν. Ἴππος μὲν δόκιμος κατὰ πρόσβασιν διαθερμαίνεσθαι, καὶ τῷ δρόμῳ προστιθέναι πέφυκε· δρόμον δὲ νοῶ, ὑμνωδίαν· ἵππον δὲ τὸ ἀνδρεῖον νοῦν· πόρρωθεν ὁ τοιοῦτος ὀσφραίνεται πολέμου, καὶ προπαρασκευασθεὶς μένει λοιπὸν εἰς ἅπαν ἀνίκητος. Χαλεπὸν ἐκ στόματος διψῶντος ὕδωρ ἀφαρπάσαι· χαλεπώτερον δὲ ψυχὴν μετὰ κατανύξεως προσευχομένην, πρὶν τῆς ταύτης περαιώσεως ἑαυτὴν τῆς παραστάσεως, τῆς πολυποθήτου ἀποκόψαι· μὴ ἀποπηδήσης ἄχρις οὔ τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ οικονομικῶς ὑπολήξαντα ἴδης· οὐ γὰρ λήψη καιρὸν τοιοῦτον πρὸς ἄφεςιν πταισμάτων ἴσως ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ σου· ὁ προσευχῆς γευσάμενος, ὑπὸ λόγου ἐνὸς πολλάκις προερχομένου, τὸν νοῦν ἐμόλυνε, καὶ ἐν προσευχῇ παραστάς, τὸ ποθούμενον οὐχ εὔρε συνήθως· ἄλλο ἐπισκοπεῖν συχνότερως τῇ καρδίᾳ· καὶ ἄλλο ἐπισκοπεῦσαι καρδίας διὰ νοδὸς ἄρχοντος, καὶ ἀρχιερέως λογικᾶς θυσίας Χριστῷ προσάγοντος· τοὺς μὲν, ὡς φησὶ τις τῶν θεολογίας προσηγορίαν λαχόντων, τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον πῦρ ἐπιδημοῦν καταφλέγει, διὰ τὸ ἔτι ἐλλιπὲς τῆς καθάρσεως· τοὺς δὲ πάλιν φωτίζει διὰ τὸ μέτρον τῆς τελειότητος· τὸ αὐτὸ γὰρ πῦρ καταναλίσκον καὶ φωτίζον φῶς ὀνομάζεται· ὅθεν καὶ τινες ἐκ προσευχῆς ἐξιόντες ὡς ἀπὸ πυρὸς καμίνου ποιοῦνται τὴν ἔξοδον· κουφισμὸν ρύπου τινὸς καὶ ὕλης αἰσθόμενοι· ἕτεροι δὲ ὡς ἐκ φωτὸς πεφωτισμένοι, καὶ διπλοῖδα ταπεινώσεως καὶ ἀγαλλιάσεως

ἡμφιεσμένοι. Οἱ γὰρ ἐκτὸς τῶν δύο τούτων ἐνεργειῶν ἐκ προσευχῆς ἐξεληλυθότες σωματικῶς, ἵνα μὴ εἴπω, Ἰουδαϊκῶς προσηύξαντο, καὶ οὐ πνευματικῶς. Εἰ σῶμα σώματος προσψαύον ἀλλοιοῦται τῇ ἐνέργεια, πῶς δ' ἂν καὶ οὐκ ἀλλοιωθῆσεται ὁ Θεοῦ σώματος ἀθώοις χερσὶ προσψαύων;

Ἔστι κατὰ τὸν ἐπὶ γῆς βασιλέα, καὶ τὸν ἡμέτερον πανάγαθον βασιλέα θεάσασθαι, ποτὲ μὲν δι' ἑαυτοῦ, ποτὲ δὲ διὰ φίλου. Ἄλλο τε δὲ διὰ δούλου· ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἀγνώστως τὰς αὐτοῦ δωρεὰς τοῖς στρατιώταις αὐτοῦ χαριζόμενον· λοιπὸν δὲ καὶ κατὰ τὸν χιτῶνα τῆς προσούσης ἡμῖν ταπεινώσεως ὡσπερ τῷ ἐπὶ γῆς βασιλεῖ ὁ αὐτῷ παριστάμενος, καὶ τὸ πρόσωπον τὸ οἰκεῖον ἀποστρέφων, καὶ τοῖς ἐχθροῖς τοῦ δεσπότη διαλεγόμενος βδελυκτός· οὕτως ὑπὸ Κυρίου βδελύσσεται ὁ ἐν προσευχῇ παριστάμενος, καὶ ἀκαθάρτους λογισμοὺς προσλαμβάνόμενος ἐρχομένου τοῦ κυνὸς [ἐρχόμενον τὸν κυνὰ] τῷ ὄπλῳ δίωκε· καὶ ὁσάκις ἀναιδεύεται, μὴ ἐνδώσεις αὐτῷ· αἶτει διὰ πένθους, ζήτησι δι' ὑπακοῆς· κροῦε διὰ μακροθυμίας· οὐ γὰρ οὕτως αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγῆσεται. Φυλάττου μή, ὡς ἔτυχεν, ὑπὲρ εὐξασθαι θήλεως ἐν προσευχῇ σου, μήπως ἐκ δεξιῶν συληθήσῃ. Μὴ θέλε τὰς σωματικὰς πράξεις ἐξαγορεύειν, ὡς εἰσιν, ἵνα μὴ ἑαυτῷ ἀντεπίβουλος γίνῃ. Μὴ γένηταί σοι ὁ τῆς προσευχῆς καιρός, σκέψεως ἀναγκαίων καὶ πνευματικῶν πραγμάτων ὥρα. Εἰ δὲ μὴ τὸ κρεῖττον ἐκλάπῃς, ὁ κρατῶν ἀπαύστως τὴν τῆς προσευχῆς βακτηρίαν, οὐ προσκόψει. Εἰ δὲ καὶ συμβῆ, ὅμως οὐ πεσεῖται εἰς τέλος· προσευχὴ γὰρ ἐστὶ Θεοῦ τυραννὶς εὐσεβῆς, τὴν ταύτης ὠφέλειαν ἐκ τῶν δαιμονικῶν ἐμποδίων ἐν καιρῷ συνάξεως τεκμαιρόμεθα. Τὸν δὲ ταύτης καρπὸν ἐκ τῆς τοῦ ἐχθροῦ ἥττης· *«Ἐν τούτῳ γὰρ ἔγνων, ὅτι τεθέληκάς με, ὅτι οὐ μὲ ἐπιχάρῃ ἐν καιρῷ πολέμου ἐχθρὸς μου ἐπ' ἐμέ»*. Ἐκέκραξα, φησὶν ὁ Ψάλλων, *ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου· τοῦτ' ἔστι, σῶματι, καὶ ψυχῇ, καὶ πνεύματι. Ὅπου γὰρ εἰσὶ δύο οἱ ἔσχατοι συνειλεγμένοι, ἐκεῖ ἐστὶν ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῶν*. Οὐδὲ τὰ κατὰ σῶμα, οὐδὲ τὰ κατὰ πνεῦμα πάντα ὅμοια. Τισὶ μὲν γὰρ τὸ σύντομον· τισὶ δὲ τὸ σχολαιότερον ἐν τῇ ψαλμοδία συνέρχεται· οἱ μὲν γὰρ τῇ αἰχμαλωσίᾳ, οἱ δὲ τῇ ἀμαθίᾳ λέγουσι πολεμεῖν. Ἐὰν ἀδιαλείπτως κατὰ τῶν σῶν ἐχθρῶν ἐντυγχάνῃς τῷ βασιλεῖ, ἡνίκα πρὸς σὲ παραγίνονται, θάρσει, οὐ κοπιάσεις· αὐτοὶ γὰρ ἐφ' ἑαυτοῖς συντόμως σου ἀποστήσονται· οὐ γὰρ θέλουσιν οἱ ἀνόσιοι καθορᾶν σε στέφανον λαμβάνειν διὰ προσευχῆς ἐκ τῆς πρὸς αὐτοὺς μάχης· πρὸς σὲ τούτοις, καὶ ὡς ἀπὸ πυρὸς μαστιζόμενοι ὑπὸ τῆς προσευχῆς φεύξονται. Ἀνδρείαν κτῆσαι πᾶσαν, καὶ ἕξεις Θεὸν διδάσκαλον προσευχῆς σου. Οὐκ ἔστι τὸ βλέπειν, διὰ λόγου μαθάνειν, τῇ φύσει γὰρ ἔπεται· οὐδὲ προσευχῆς κάλλος δι' ἐτέρας διδαχῆς· αὐτῇ γὰρ ἐφ' ἑαυτῆς διδάσκαλον τὸν Θεὸν ἔχει τὸν διδάσκοντα ἄνθρωπον γνῶσιν, καὶ διδόντα εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ, καὶ εὐλογοῦντα ἔτη δικαίων.

ΛΟΓΟΣ ΚΘ' – Περὶ τοῦ ἐπιγείου οὐρανοῦ τῆς θεομιμήτου ἀπαθείας, καὶ τελειότητος, καὶ ἀναστάσεως ψυχῆς πρὸ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως.

Ἴδου λοιπὸν καὶ ἡμεῖς οἱ τεθέντες ἐν λάκκῳ ἀγνωσίας βαθυτάτῳ καὶ σκοτεινοῖς πάθεσι, καὶ σκιᾷ θανάτου τούτου τοῦ σώματος, περὶ τοῦ ἐπιγείου οὐρανοῦ ἐκ θρασύτητος φιλοσοφεῖν ἀρχόμεθα. Ἐχει μὲν γὰρ τὸ στερέωμα τοὺς ἀστέρας κάλλος, ἡ δὲ ἀπάθεια τὰς ἀρετὰς κόσμον· οὐδὲν γὰρ ἕτερόν τι ἔγωγε ἀπάθειαν ὑπείληφα εἶναι· ἀλλ' ἢ ἐγκάρδιον νοὸς οὐρανόν, τὰς τῶν δαιμόνων πανουργίας, ἀθύρματα λοιπὸν λογιζόμενον. Ἀπαθῆς μὲν οὖν κυρίως καὶ ὑπάρχει, καὶ γνωρίζεται, ὁ τὴν σάρκα μὲν ἄφθαρτον ποιήσας, τὸν δὲ νοῦν τῆς κτίσεως ἀνυψώσας, τὰς δὲ πάσας αἰσθήσεις τούτῳ ὑποτάξας· τῷ δὲ προσώπῳ Κυρίου τὴν ψυχὴν παραστήσας ὑπὲρ τὴν ἑαυτῆς ἰσχὺν πρὸς αὐτὸν ἀεὶ ἐπεκτεινομένης. Τινὲς δὲ πάλιν ἀπάθειαν εἶναι ὀρίζονται ἀνάστασιν ψυχῆς πρὸ τοῦ σώματος· ἄλλοι δὲ ἐπίγνωσιν Θεοῦ τελείαν, ἀγγέλων δευτέραν· αὕτη οὖν ἡ τελεία τῶν τελείων ἀτέλεστος τελειότης καθὰ μοὶ τις αὐτῆς γευσάμενος ὑφηγήσατο, οὕτω λοιπὸν τὸν νοῦν ἀγιάζει, καὶ τῶν ὑλῶν ἀφαρπάζει, ὡς τὸ πολὺ τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς, μετὰ τὴν κατάληψιν μέντοι τοῦ οὐρανοῦ λιμένος, ἐν οὐρανῷ ἐξεστηκότα αὐτὸν πρὸς θεωρίαν ἀνυψοῖ· περὶ οὗ καὶ φησὶ πού οὐ πείραν ἴσως εἰληφώς, ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν· τοιοῦτον ἔγνωμεν καὶ τὸν Αἰγύπτιον, τὸν μὴ ἔδῳντα τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας ἐπὶ πολὺ τεταμένας ἐν προσευχῇ ἠνίκα ἂν μετὰ τινῶν προσηύχετο.

Ἔστιν ἀπαθῆς, καὶ ἔστιν ἀπαθοῦς ἀπαθέστερος. Ὁ μὲν γὰρ ἰσχυρῶς μισεῖ τὰ πονηρά, ὁ δὲ ἀπλείστως πλουτεῖ ἐν ἀρεταῖς, καὶ ἡ ἀγνεία ἀπάθεια λέγεται, καὶ εἰκότως. Προοίμιον γὰρ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως καὶ ἀφθαρσίας φθαρτῶν. Ἀπάθειαν ἔδειξεν ὁ εἰπὼν· Νοῦν Κυρίου κέκτημαι· Ἀπάθειαν ἔδειξεν ὁ εἰπὼν Αἰγύπιος, μὴ φοβεῖσθαι τὸν Κύριον. Ἀπάθειαν ἔδειξεν ὁ ἀνθυποστρέψαι τὰ πάθη εὐξάμενος. Τίς πρὸ τῆς μελλούσης λαμπρότητος, ὡς ὁ Σύρος ἐκεῖνος ἀπαθείας ἠξιώται; Ὁ μὲν γὰρ Δαυὶδ περίφημος ἐν προφήταις· Ἄνες μοι, φησὶν πρὸς Κύριον, ἵνα ἀναψύξω. Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ ἀθλητής· Ἄνες τὰ κύματα τῆς χάριτός σου. Ἀπάθειαν ἔχει ψυχὴ, ἢ οὕτως ποιωθεῖσα ταῖς ἀρεταῖς, ὡς οἱ ἐμπαθεῖς ταῖς ἡδοναῖς. Εἰ τοῦτο ὄρος γαστριμαργίας, τό, καὶ μὴ ὀρεγόμενον βιάζεσθαι, τοῦτο πάντως ὄρος ἐγκρατείας, τὸ καὶ πεινῶσαν τὴν φύσιν ἀνυπεύθυνον οὖσαν ἐπικρατεῖν. Εἰ τοῦτο ὄρος λαγνείας, τό, καὶ ἐπὶ ζώοις καὶ ἀψύχοις μαίνεσθαι· τοῦτο ὄρος ἀγνείας, τό, ἐπὶ πᾶσιν ὡς ἀψύχοις τῆς αἰσθήσει διακεῖσθαι. Εἰ τοῦτο φιλαργυρίας πέρας, τό, μηδέποτε τοῦ συναθροίζεσθαι παύεσθαι, ἢ κορέννυσθαι· τοῦτο ἀκτημοσύνης, τό, μηδὲ τοῦ σώματος φείσασθαι τοῦ ἰδίου. Εἰ τοῦτο ἀκηδίας πέρας, τό, ἐν πάσῃ ὑπάρχοντα ἀνέσει ὑπομονὴν μὴ κεκτῆσθαι· τοῦτο ὑπομονῆς, τό, ἐν θλίψει ὄντα, ἄνεσιν ἔχειν λογίζεσθαι. Εἰ τοῦτο ὀργῆς πέλαγος, τό, καὶ μηδενὸς παρόντος θηριοῦται· τοῦτο μακροθυμίας τοῦ ἀπόντος, τοῦ λαιδοροῦντος καὶ παρόντος ὡσαύτως γαλιᾶν [γαληνιᾶν]. Εἰ τοῦτο κενοδοξίας

ὕψος, τὸ καὶ μηδενὸς παρόντος τοῦ ἐπαινεῖν ὀφείλοντος κενοδοξίας ἔργα σχηματίζεσθαι, τοῦτο πάντως ἀκενοδοξίας εἶδος, τὸ μηδέποτε ἐν παρουσίας τὴν ἔννοιαν κλέπτεσθαι. Εἰ τοῦτο εἶδος ἀπωλείας, εἴγουν ὑπερηφανίας τὸ ἐν εὐτελεῖ σχήματι ἐπαίρεσθαι, τοῦτο σωτηριῶδες ταπεινώσεως τεκμήριον, τὸ ἐν ὑψηλοῖς ἐγχειρήμασι, καὶ κατορθώμασι ταπεινὸν ἔχειν φρόνημα. Καὶ εἰ τοῦτο ἐμπαθείας παντελοῦς τεκμήριον, τὸ πᾶσι τοῖς ὑπὸ δαιμόνων ὑποσπειρομένοις σχεδὸν ὀξέως ὑπέικειν. Ἐγὼ τοῦτο τῆς ἀγίας ἀπαθείας ὑπέιληφα γνώρισμα, τὰ δύνασθαι ἐναργῶς λέγειν· «*Ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ, οὐκ ἐγίνωσκον*», οὐδὲ πῶς ἐλήλυθεν, οὐδὲ τίνος ἔνεκα, οὐδὲ πῶς ἀπελήλυθεν, ἀλλ' ὅλος λοιπὸν ἀναισθήτως πρὸς τὰ τοιαῦτα ἔχω· ἠνωμένος ὅλος ὢν, καὶ ἀεὶ ἐσόμενος Θεῷ.

Ὁ τοιαύτης καταστάσεως ἠξιωμένος, ἔτι ὢν ἐν σαρκί, αὐτὸν ἐνοικοῦντα ἀεὶ ἐν ἅπασιν λόγοις, καὶ ἔργοις, καὶ διανοήμασιν ἔχει κυβερνῶντα. Ὅθεν λοιπὸν καὶ ὡς φωνῆς τινος, τῆς τοῦ Κυρίου βουλήσεως ἔνδον διὰ φωτισμοῦ ἀντιλαμβάνεται, πάσης διδασκαλίας ἀνθρωπίνης ὑψηλότερος γενόμενος· «*Ποτὲ ἤξω, καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ;*» οὐ γὰρ φέρω λοιπὸν τοῦ πόθου τὴν ἐνέργειαν ἀλλὰ ζητῶ ὅπερ ἀθάνατον κάλλος πρὸ τῆς πηλοῦ μοι δέδωκας. Ὁ ἀπαθής, τί δεῖ πολλὰ λέγειν; «*Ζῆ μὲν οὐκ ἔτι αὐτός, ζῆ δὲ ἐν αὐτῷ ὁ Χριστός*», καθὰ φησιν ὁ τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνισάμενος, καὶ τὸν δρόμον τετελεκώς, καὶ τὴν πίστιν τετηρηκῶς ὀρθόδοξον. Οὐ συνίσταται διάδημα βασιλέως ἐξ ἐνὸς λίθου, καὶ οὐ τελειοῦται ἀπάθεια, ἂν μιᾶς ἀρετῆς καὶ τῆς τυχούσης ἀμελήσωμεν· ἀπάθειαν μὲν νοήσεις, τὸ τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως ἐν οὐρανοῖς παλάτιον. Πολλὰς δὲ μονὰς τὰς ἔνδον τῆς πόλεως ταύτης κατασκηνώσεις. Τεῖχος τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν τῶν πταισμάτων ἄφεςιν. Δράμωμεν, ἀδελφοί, τῆς ἐν τῷ νυμφῶνι τοῦ παλατιοῦ εἰσόδου τυχεῖν· εἰ δὲ ἐκ τίνος ἢ φορτίου προλήψεως, ὧ τῆς συμφορᾶς! Ἡ χρόνου προκατελήφθημεν, κἂν μονὴν τινα περιξ τοῦ νυμφῶνος προφθάσωμεν. Εἰ δὲ ἔτι ὀκλάζομεν, ἢ παρειμένοι τυγχάνομεν, κἂν ἐντὸς τοῦ τείχους παντὶ τρόπῳ γενώμεθα· ὁ γὰρ πρὸ τέλους ἐκεῖ μὴ εἰσελθὼν, μᾶλλον δὲ μὴ ὑπερβεβηκῶς ἐν ἐρημίᾳ ἀυλισθήσεται. Διὰ τοῦτό τις ἠῦχετο λέγων· «*Ἐν τῷ Θεῷ μου ὑπερβήσομαι τεῖχος. Καὶ ἕτερος ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ φησιν*»· *Οὐχ αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν εἰσιν αἱ διαχωρίζουσαι ἀνὰ μέσον ὑμῶν καὶ ἐμοῦ;* Διακόψωμεν, ὧ φίλοι, τὸ μεσότειχον τοῦ φραγμοῦ, ὅπερ διὰ παρακοῆς κακῶς ὠκοδομήσαμεν· λάβωμεν ἐντεῦθεν λύσιν τοῦ χρέους, διότι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ ἄδῃ ὁ δυνάμενος ἰάσασθαι. Σχολάσωμεν, ἀδελφοί, καὶ γὰρ σχολιασται ἀπεγράφημεν· οὐκ ἔστι πτώμα, οὐκ ἔστι καιρὸν, οὐκ ἔστι φορτίον προφασίσασθαι· ὅσοι γὰρ ἔλαβον τὸν Κύριον διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, *ἔδωκε αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι*, εἰπὼν· *Σχολάσατε καὶ γινῶτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός*, καὶ ἡ ἀπάθεια. Αὐτῷ ἢ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἄνιστᾶ μὲν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν πένητα νοῦν· καὶ ἀπὸ κοπρίας παθῶν ἐγείρει πτωχὸν ἢ μακαρία ἀπάθεια· ἡ δὲ πανύμνητος ἀγάπη ποιεῖ αὐτὸν τοῦ καθίσει μετὰ ἀρχόντων, ἀγίων ἀγγέλων, μετὰ ἀρχόντων λαοῦ Κυρίου.

ΛΟΓΟΣ Α' – Περὶ τοῦ συνδέσμου τῆς ἐναρέτου τριάδος ἐν ἀρεταῖ

ς Νυνὶ δὲ λοιπὸν, μετὰ πάντα τὸ προειρημένα, μένει τὰ τρία ταῦτα, τὰ τὸ σύνδεσμον πάντων ἐπισφίγγοντα καὶ κρατοῦντα, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· *Μείζων δὲ πάντων ἢ ἀγάπη*· Θεὸς γὰρ ὀνομάζεται. Πλὴν ἔγωγε τὴν μὲν ἀκτῖνα ὀρῶ, τὴν δὲ φῶς, τὴν δὲ κύκλον· πάντα δὲ ἐν ἀπαύγασμα καὶ μίαν λαμπρότητα. Ἡ μὲν γὰρ πάντα δύναται καὶ ποεῖν, καὶ δημιουργεῖν· τὴν δὲ ἔλεος Θεοῦ περικυκλοῖ, καὶ ἀκαταίσχυντον ποιεῖ· ἡ δὲ οὐδὲ πίπτει οὐδ' ἐστήκει τοῦ θέειν· οὐδὲ τὸν τρωθέντα ἠρεμεῖν λοιπὸν τῆς μακαρίας μανίας ἐᾷ. Ο περὶ ἀγάπης Θεοῦ λέγειν βουλόμενος, περὶ Θεοῦ λέγειν ἐπεχείρησε. Περὶ Θεοῦ δὲ λόγος διεξιέναι, σφαλερὸν καὶ ἐπικίνδυνον τοῖς μὴ προσέχουσιν. Ο περὶ ἀγάπης λόγος, ἀγγέλοις γνῶριμος· κἀκείνοις κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐλλάμψεως· *Ἀγάπη ὁ Θεὸς ἐστίν*, ὁ ὄρον δὲ τούτου λέγειν βουλόμενος, ἐν ἀβύσσῳ τυφλώτων τὸν ψάμμον μετρεῖ.

Ἀγάπη κατὰ μὲν ποιότητα ὁμοίωσις Θεοῦ, καθ' ὅσον βροτοῖς ἐφικτόν. Κατὰ δὲ ἐνέργειαν μέθη ψυχῆς· κατὰ δὲ τὴν ιδιότητα πηγὴ πίστεως, ἄβυσσος μακροθυμίας, θάλασσα ταπεινώσεως· ἀγάπη ἐστὶ κυρίως ἀπόθεσις παντοίας ἐναντίας ἐννοίας· εἴπερ ἡ ἀγάπη οὐ λογίζεται τὸ κακόν. Ἀγάπη, καὶ ἀπάθεια, καὶ υἰοθεσία, τοῖς ὀνόμασι, καὶ μόνοις διακέκριται. Ὡς φῶς, καὶ πῦρ, καὶ φλόξ εἰς μίαν συντρέχουσιν ἐνέργειαν, οὕτω καὶ περὶ τούτων νόει. Κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐλλείψεως ἐνυπάρχει φόβος· ὁ γὰρ φόβου χωρὶς ἀγάπης πεπλήρωται, ἢ τὴν ψυχὴν νενέκρωται· οὐδὲν τὸ δυσχερὲς ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων καὶ πόθου, καὶ φόβου, καὶ σπουδῆς, καὶ ζήλου, καὶ δουλείας, καὶ ἔρωτος Θεοῦ παραθεῖναι εἰκόνας. Μακάριος ὅστις τοιοῦτον πρὸς Θεὸν ἐκτήσατο ἔρωτα, οἷον μανικὸς ἐραστής πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐρωμένην κέκτηται. Μακάριος ὁ οὕτως φοβηθεὶς τὸν Κύριον, ὡς δικαστὴν κατάδικοι δεδοίκασι· μακάριος ὁ οὕτως σπουδαῖος γενόμενος ἐν τῇ ὄντως σπουδῇ, ὡς εὐγνώμονες δοῦλοι πρὸς τὸν οἰκεῖον κύριον. Μακάριος ὃς οὕτως ζηλωτὴς ἐν ἀρεταῖς γέγονεν, ὡς οἱ περὶ τὰς ἑαυτῶν ὁμοζύγους ἐκ ζήλου νήφοντες. Μακάριος ὁ οὕτως Κυρίῳ ἐν προσευχῇ παριστάμενος, ὡς ὑπηρετῶν βασιλεῖ παρεστήκασι. Μακάριος ὁ Κύριον, ὡς ἀνθρώπους ἀποθεραπεύειν ἀνελλιπῶς ἀγωνιζόμενος· οὐχ οὕτως μήτηρ ὑπομαζίῳ ὡς ἀγάπης υἱὸς τῷ Κυρίῳ προσκολλᾶσθαι πέφυκε πάντοτε. Ὁ ὄντως ἐρῶν ἀεὶ τὸ τοῦ ἐνηδόνως περιπτύσσεται ὁ τοιοῦτος. Οὐκ ἔτι οὐδέ, καθ' ὑπνοῦς ἠρεμεῖν τοῦ πόθου δύναται· ἀλλὰ κακεῖσε πρὸς τὸ ποθούμενον ἀδολεσχεῖ. Οὕτως ἐπὶ σωμάτων, οὕτως ἐπὶ ἀσωμάτων πέφυκε γίνεσθαι. Τρωθεὶς τις περὶ ἑαυτοῦ ἔλεγεν, ὅπερ θαυμάζω, ὡς *Ἐγὼ καθεύδω* διὰ τὴν χρεῖαν τῆς φύσεως, ἡ δὲ *καρδιά μου ἀγρυπνεῖ* διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἔρωτος. Σημειωτέον σοι, ᾧ πισυνέ, ὅτι περ μετὰ τούτων θηρίων παρὰ τῆς ἐλάφου ψυχῆς ὄλεθρον, τότε ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει πρὸς Κύριον πυρὶ τῆς ἀγάπης, ὡς ὑπὸ ἰοῦ βαλλομένη. Ἡ μὲν τῆς πείνης ἐνέργεια ἀδηλός τις καὶ ἀσήμαντος· ἡ δὲ τῆς δίψης ἐπιτακτικὴ τις καὶ προφανής, καὶ τοῦ φλογμοῦ

πᾶσι σημαντική· διὰ τοῦτό φησιν ὁ Θεὸν ποθῶν· *Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεόν, τὸν ἰσχυρόν, τὸν ζῶντα*. Εἰ πρόσωπον φιλουμένου ἐναργῶς ὅλους ἡμᾶς μεταβάλλει, καὶ φαιδρούς, καὶ ἰλαρούς, καὶ ἄλυπους ἀπεργάζεται· τί ἂν καὶ οὐ ποιήσει πρόσωπον Δεσπότη ἐν καθαρᾷ ψυχῇ ἐπιδημίαν ἀοράτως ποιουμένου; Ὁ μὲν φόβος ὅταν αἰσθήσει ψυχῆς γένηται, ἐκτίκειν καὶ κατεσθίειν τὴν ῥυπαρίαν πέφυκε. *Καθήλωσον γάρ, φησίν, ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου*. Ἡ δὲ ὅσια ἀγάπη ἐνίους μὲν κατεσθίειν εἶωθε, κατὰ τὸν εἰπόντα· «*Ἐκαρδίωσας ἡμᾶς, ἐκαρδίωσας*». Ποτὲ δὲ τινὰς λαμπρύνειν, καὶ ἀγαλλιᾶσθαι ποιεῖ. Ἐπ’ αὐτῷ γὰρ φησιν· *Ἦλπισεν ἡ καρδία μου καὶ ἐβοηθήθην, καὶ ἀνέθαλεν ἡ σὰρξ μου*· καὶ καρδίας εὐφραينوμένης, πρόσωπον θάλλει.

Ὅταν λοιπὸν ὅλος ὁ ἄνθρωπος οἷόν πως συνακραθῆ τῆ τοῦ Θεοῦ ἀγάπῃ, τότε καὶ ἐκτὸς τοῦ ἐν τῷ σώματι ὡς δι’ ἐσόπτρου τινὸς τὴν τῆς ψυχῆς δείκνυσι λαμπρότητα· οὕτως δοξάζεται Μωϋσῆς ὁ θεόπτης ἐκεῖνος. Οἱ τοιοῦτον ἰσάγγελον κατειληφότες, πολλάκις τροφῆς σωματικῆς ἐπιλανθάνονται. Οἷμαι δὲ οὐδὲ συχνότερον ταύτης ὀρέγονται. Καὶ οὐ θαῦμα· εἴπερ καὶ πόθος ἐναντίος πολλάκις τροφήν διεκρούσατο, οἷμαι τῶν ἀφθάρτων τούτων λοιπὸν, μηδέ, ὡς ἔτυχε, τὸ σῶμα νοσηλεύεσθαι· ἡγνίσθη γὰρ καὶ τρόπον τινὰ ἐφθαρτοποιήθη διὰ φλογὸς ἀγνείας διακοψάσης φλόγα. Οἷμαι μηδὲ αὐτὴν βρῶσιν, ἣν προσίενται λοιπὸν μεθ’ ἡδύτητος προσίεσθαι. Ὑδωρ μὲν γὰρ ὑπόγειον ρίζα φυτοῦ, τούτων δὲ ψυχὴν πῦρ οὐράνιον τρέφειν πέφυκεν· αὐξήσις φόβου ἀρχὴ ἀγάπης· τέλος δὲ ἀγνείας ὑπόθεσις θεολογίας. Ὁ Θεῷ τελείως τὰς αἰσθήσεις ἐνώσας τοὺς λόγους αὐτοῦ μυσταγωγεῖται ὑπ’ αὐτοῦ· τούτων γὰρ μὴ συναφθέντων χαλεπὸν περὶ Θεοῦ διαλέγεσθαι. Ἐνούσιος μὲν λόγος τελειοῖ ἀγνείαν, παρουσία ἑαυτοῦ νεκρώσας τὸν θάνατον· τούτου δὲ νεκρωθέντος, ὁ τῆς θεολογίας μαθητῆς πεφώτισται. Ὁ λόγος Κυρίου ὁ ἐκ Κυρίου ἀγνὸς διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος· ὁ γὰρ Θεὸν μὴ γνοὺς στοχαστικῶς ἀποφθέγγεται· ἀγνεία μαθητὴν θεολόγον εἰργάσατο δι’ ἑαυτοῦ κρατύναντα τῆς τριάδος τῶν τριῶν τὰ δόγματα. Ὁ ἀγαπῶν τὸν Κύριον, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ προηγάπησεν. Ἀπόδειξις γὰρ τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον. Ὁ ἀγαπῶν τὸν πλησίον οὐδέποτε καταλαλούντων ἀνέξεται· ὡς ἀπὸ πυρὸς μᾶλλον δὲ ἀποφεύξεται. Ὁ λέγων Κύριον ἀγαπᾶν καὶ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ὀργιζόμενος, ὁμοίός ἐστι τῷ καθ’ ὕπνου τρέχοντι. Κράτος ἀγάπης ἐλπίς, δι’ αὐτῆς γὰρ τὸν τῆς ἀγάπης μισθὸν ἀπεκδεχόμεθα. Ἐλπίς ἐστὶν ἄδηλου πλοῦτου πλοῦτος· ἐλπίς ἐστὶν ἀνευδοίαστος πρὸ θησαυροῦ θησαυρός· αὕτη κόπων ἀνάπαυλαι, αὕτη ἀγάπης θύρα, αὕτη κόπων ἀνάπαυλαι, αὕτη ἀγάπης θύρα, αὕτη ἀναιρεῖ ἀπόγνωσιν, αὕτη τῶν ἀπόντων εἰκῶν· ἐλπίδος ἔλλειψις, ἀγάπης ἀφανισμός, ταύτη δέδενται πόνοι, ταύτη κρέμανται κόποι· ταύτην κυκλοῖ ἔλεος. Εὐελπίς μοναχός, ἀκηδίας σφάκτης, ἐν μαχαίρα ταύτης, ἐκείνην τροπούμενος. Ἐλπίδα τίκει δῶρων Κυρίου πείρα· ὁ γὰρ ἄπειρος οὐκ ἀδίστακτος μένει. Ἐλπίδα λύει θυμός· ἡ μὲν γὰρ οὐ καταισχύνει· ἀνὴρ δὲ θυμώδης οὐκ’ εὐσχημων.

Ἀγάπη προφητείας χορηγός· ἀγάπη τεράτων παρεκτική· ἀγάπη ἐλλάμψεως

ἄβυσσος. Ἀγάπη πηγὴ πυρός· ὅσον ἀναβλύσει, τοσοῦτον τὸν διψῶντα καταφλέξει· ἀγάπη ἀγγέλων στάσις· ἀγάπη προκοπὴ τῶν αἰώνων. Ἀπάγγελον ἡμῖν, ᾧ καλὴ ἐν ἀρεταῖς, ποῦ ποιμαίνεις τὰ πρόβατά σου, ποῦ κατασκηνοῖς ἐν μεσημβρία; Φώτισον ἡμᾶς, πότισον ἡμᾶς, ὁδήγησον ἡμᾶς, χειραγωγήσον ἡμᾶς, ἐπειδὴ λοιπὸν ἀναβαίνειν πρὸς σὲ βουλόμεθα. Σὺ γὰρ δεσπόζεις πάντων. Νῦν δὲ μου ψυχὴν κεκαρδίωκας, καὶ οὐ δύναμαι κατέχειν σου τὴν φλόγα, ὅθεν ὑμνήσας σε πορεύομαι· Σὺ δὲ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς σὺ καταπραΰνης, καὶ νεκροῖς· σὺ ταπεινοῖς ὡς τραυματίαν ὑπερήφανον λογισμόν. Ἐν τῷ βραχίονι τῆς δυνάμεως σου διεσκόρησας τοὺς ἐχθροὺς σου, καὶ ἀπολεμήτους τοὺς σοὺς ἐραστὰς ἀπεργάζη. Πῶς δὲ ὁ Ἰακώβ ἐπὶ τὴν κλίμακά σε ἐστηριγμένην τεθέαται μαθεῖν ἐπείγομαι. Τὶ δὲ ἄρα τὸ εἶδος τῆς τοιαύτης ἀνόδου ἐρωμένῳ φράσον· τίς δὲ ὁ τρόπος καὶ ὁ ἔρανός σου τῆς τῶν βαθμῶν ἐκείνης συνθέσεως, ἃς ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο ὁ σὸς ἐραστής· τίς δὲ ὁ ἀριθμὸς τούτων ἐδίψων γνῶναι· ὅσος δὲ ἄρα τοῦ δρόμου χρόνος. Τοὺς γὰρ χειραγωγοὺς ἀπήγγειλεν ὁ μαθὼν σου τὴν πάλην καὶ τὴν ὄρασιν· οὐδὲν δὲ ἕτερον φωτίζειν βεβούληται, μᾶλλον δὲ δεδύνηται, εἰ δέοι μὲ λέγειν οἰκειότερον. Ἡ δὲ ὡσπερ ἐξ οὐρανοῦ μοι φανεῖσα, ἡ βασίλισσα ἔλεγεν· ἐὰν μὴ λυθῆς, ᾧ ἐραστά, τῆς παχύτητος, ἐμὴν ὥραν, ὡς ἐστι, μανθάνειν οὐ δύνασαι. Ἡ δὲ κλίμαξ τὴν τῶν ἀρετῶν σὲ διδασκέτω πνευματικὴν σύνθεσιν· ἐπ' αὐτῆς διεστήριγμαί ἐγὼ τῆς κορυφῆς, καθὰ ὁ μέγας μου μύστης ἔφησε. Νῦν δὲ μένει τὰ τρία ταῦτα, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μείζων δὲ πάντων ἡ ἀγάπη.

Προτροπή επίτομος καὶ ἰσοδύναμος τῶν διὰ πλώτους εἰρημένων.

Ἀναβαίνετε, ἀναβαίνετε, ἀναβάσεις προθύμως ἐν καρδία τιθέμενοι, ἀδελφοί, τοῦ φάσκοντος ἀκούοντες. Δεῦτε, ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος Κυρίου· καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τοῦ καταρτίζοντος τοὺς πόδας ἡμῶν ὡσεὶ ἐλάφου, καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἰστῶντος, τοῦ νικῆσαι ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ. Δράμετε, δυσωπῶ, μετ' ἐκείνου τοῦ λέγοντος· Σπουδάσωμεν ἕως οὗ καταντήσωμεν εἰς τὴν ἐνότητα πάντες τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Θεοῦ εἰς ἄνδρα τέλειον εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ὃς τριακονταετῆς τῇ ὀρωμένη ἡλικίᾳ βαπτισθεὶς, τὸν τριακοστὸν βαθμὸν ἐν τῇ νοερᾷ κλίμακι ἐκπληρώσατο· εἶπερ ἡ ἀγάπη ἐστὶν ὁ Θεός· ᾧ ὕμνος, ᾧ κράτος, ᾧ σθένος· ᾧ τὸ πάντων ἀγαθῶν αἴτιον ἔνεστι, καὶ ἦν, καὶ ἔσται εἰς ἀορίστους αἰῶνας.

Πίναξ Περιεχομένων

ΚΛΙΜΑΞ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΙΤΟΥ ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Βίος ἐν ἐπιτομῇ τοῦ Ἀββᾶ Ἰωάννου τοῦ ἡγουμένου τοῦ Ἁγίου ὄρους Σινᾶ, τοῦ ἐπὶ κλην σχολαστικοῦ τοῦ ἐν ἁγίοις ὡς ἀληθῶς, συγγραφεὶς παρὰ Δανιὴλ μοναχοῦ Ῥαϊθηνοῦ, ἀνδρὸς τιμίου καὶ ἐναρέτου.

Περὶ τοῦ Ἀββᾶ Ἰωάννου ἡγουμένου τοῦ Σινᾶ ὄρους, ἡγουν, τοῦ τῆς Κλίμακος. Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ συγγραφέως τῆς Κλίμακος.

Α ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ – Τοῦ ἡγουμένου τῆς Ῥαϊθοῦ ΙΩΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗ ΧΑΙΡΕΙΝ ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΛΟΓΟΣ Πρῶτος — Περὶ ἀποταγῆς βίου

ΛΟΓΟΣ Β΄ – Περὶ προσπαθείας, ἡγουν ἀλυπίας

ΛΟΓΟΣ Γ΄ — Περὶ ξενιτείας

Περὶ ἐνυπνίων ἀκολουθούντων εἰσαγωγικοῖς.

Λόγος Δ΄ – Περὶ τῆς μακαρίας, καὶ ἀειμνήστου ὑπακοῆς

ΛΟΓΟΣ Ε΄ — Περὶ μετανοίας μεμεριμνημένης καὶ ἐναργοῦς, ἐν ἧ καὶ βίος τῶν ἁγίων καταδίκων. Καὶ περὶ τῆς φυλακῆς

ΛΟΓΟΣ ΣΤ΄ — Περὶ μνήμης θανάτου

ΛΟΓΟΣ Ζ΄ — Περὶ τοῦ χαροποιοῦ πένθους

ΛΟΓΟΣ Η΄ — Περὶ ἀοργησίας καὶ πραότητος

ΛΟΓΟΣ Θ΄ – Περὶ μνησικακίας

ΛΟΓΟΣ Ι΄ – Περὶ καταλαλιᾶς

ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄ – Περὶ πολυλογίας καὶ σιωπῆς

ΛΟΓΟΣ ΙΒ΄ – Περὶ ψεύδους

ΛΟΓΟΣ ΙΓ΄ – Περὶ ἀκηδίας

ΛΟΓΟΣ ΙΔ΄ – Περὶ τῆς παμφίλου καὶ δεσποίνης πονηρᾶς γαστρὸς

ΛΟΓΟΣ ΙΕ΄ – Περὶ ἀφθάρτου ἐν φθαρτοῖς ἐκ καμάτων καὶ ἰδρώτων ἀγνείας καὶ σωφροσύνης

ΛΟΓΟΣ ΙΣΤ΄ – Περὶ φιλαργυρίας

ΛΟΓΟΣ ΙΖ΄ – Περὶ ἀκτημοσύνης, τῆς οὐρανοδρόμου

ΛΟΓΟΣ ΙΗ΄ – Περὶ ἀναισθησίας ἡγουν νεκρώσεως ψυχῆς, καὶ θανάτου νοδὸς πρὸ θανάτου σώματος

ΛΟΓΟΣ ΙΘ΄ – Περὶ ὕπνου καὶ προσευχῆς, καὶ τῆς ἐν συνοδίᾳ ψαλμωδίας

ΛΟΓΟΣ Κ΄ – Περὶ ἀγρυπνίας σωματικῆς, πῶς διὰ ταύτης γίνεται ἡ τοῦ πνεύματος, καὶ πῶς δεῖ ταύτην μετιέναι

ΛΟΓΟΣ ΚΑ΄ – Περὶ τῆς ἀνάδρου δειλίας

ΛΟΓΟΣ ΚΒ΄ – Περὶ τῆς πολυμόρφου κενοδοξίας

ΛΟΓΟΣ ΚΓ΄ – Περὶ τῆς ἀκεφάλου ὑπερηφανίας ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀκαθάρτων

λογισμῶν τῆς βλασφημίας

Περὶ τῶν ἀνεκφράστων λογισμῶν τῆς βλασφημίας

ΛΟΓΟΣ ΚΔ' – Περὶ πραότητος, καὶ ἀπλότητος, ἀκακίας, καὶ πονηρίας
σεσοφισμένων, καὶ οὐ φυσικῶν

ΛΟΓΟΣ ΚΕ' – Περὶ τῆς τῶν παθῶν ἀπωλείας τῆς ὑψίστου ταπεινοφροσύνης,
ἀοράτῳ αἰσθήσει ἐγγινομένης, ὃς ἀνάβασιν ἴσχυσεν, θαρσεῖτω, τὸν διδάσκαλον γὰρ
Χριστὸν μιμησάμενος σέσωσται

ΛΟΓΟΣ ΚΣ – Περὶ διακρίσεως λογισμῶν, καὶ παθῶν, καὶ ἀρετῶν

Περὶ διακρίσεως εὐδιακρίτου

ΛΟΓΟΣ ΚΖ' – Περὶ τῆς ἱερᾶς σώματος καὶ ψυχῆς ἡσυχίας

Περὶ διαφορᾶς καὶ διακρίσεως ἡσυχιῶν

ΛΟΓΟΣ ΚΗ' – Περὶ τῆς ἱερᾶς καὶ μητρὸς τῶν ἀρετῶν τῆς μακαρίας προσευχῆς· καὶ
περὶ τῆς ἐν αὐτῇ νοερᾶς, καὶ αἰσθητῆς καταστάσεως

ΛΟΓΟΣ ΚΘ' – Περὶ τοῦ ἐπιγείου οὐρανοῦ τῆς θεομιμήτου ἀπαθείας, καὶ
τελειότητος, καὶ ἀναστάσεως ψυχῆς πρὸ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως.

ΛΟΓΟΣ Λ' – Περὶ τοῦ συνδέσμου τῆς ἐναρέτου τριάδος ἐν ἀρεταῖ

Προτροπὴ ἐπίτομος καὶ ἰσοδύναμος τῶν διὰ πλώτους εἰρημένων.

Πίναξ Περιεχομένων

ΚΛΙΜΑΞ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΙΤΟΥ	3
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
Βίος ἐν ἐπιτομῇ τοῦ Ἀββᾶ Ἰωάννου τοῦ ἡγουμένου τοῦ Ἁγίου ὄρους Σινᾶ, τοῦ ἐπὶ κλην σχολαστικοῦ τοῦ ἐν ἀγίοις ὡς ἀληθῶς, συγγραφεὶς παρὰ Δανιήλ μοναχοῦ Ῥαϊθνοῦ, ἀνδρὸς τιμίου καὶ ἐναρέτου.	5
Περὶ τοῦ Ἀββᾶ Ἰωάννου ἡγουμένου τοῦ Σινᾶ ὄρους, ἡγουν, τοῦ τῆς Κλίμακος.	8
Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ συγγραφέως τῆς Κλίμακος.	10
Α ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ – Τοῦ ἡγουμένου τῆς Ῥαίθοῦ	11
ΙΩΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗ ΧΑΙΡΕΙΝ	12
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	13
ΛΟΓΟΣ Πρῶτος — Περὶ ἀποταγῆς βίου	14
ΛΟΓΟΣ Β' — Περὶ προσπαθείας, ἡγουν ἀλυπίας	19
ΛΟΓΟΣ Γ' — Περὶ ξενιτείας	22
Περὶ ἐνυπνίων ἀκολουθούντων εἰσαγωγικοῖς.	25
Λόγος Δ' — Περὶ τῆς μακαρίας, καὶ ἀειμνήστου ὑπακοῆς	26
ΛΟΓΟΣ Ε' — Περὶ μετανοίας μεμεριμνημένης καὶ ἐναργοῦς, ἐν ἧ καὶ βίος τῶν ἀγίων καταδίκων. Καὶ περὶ τῆς φυλακῆς	45
ΛΟΓΟΣ Σ' — Περὶ μνήμης θανάτου	53
ΛΟΓΟΣ Ζ' — Περὶ τοῦ χαροποιοῦ πένθους	56
ΛΟΓΟΣ Η' — Περὶ ἀοργησίας καὶ πραότητος	63
ΛΟΓΟΣ Θ' — Περὶ μνησικακίας	67
ΛΟΓΟΣ Ι' — Περὶ καταλαλιᾶς	69
ΛΟΓΟΣ ΙΑ' — Περὶ πολυλογίας καὶ σιωπῆς	71
ΛΟΓΟΣ ΙΒ' — Περὶ ψεύδους	72
ΛΟΓΟΣ ΙΓ' — Περὶ ἀκηδίας	73
ΛΟΓΟΣ ΙΔ' — Περὶ τῆς παμφίλου καὶ δεσποίνης πονηρᾶς γαστρὸς	75
ΛΟΓΟΣ ΙΕ' — Περὶ ἀφθάρτου ἐν φθαρτοῖς ἐκ καμάτων καὶ ἰδρώτων ἀγνείας καὶ σωφροσύνης	79
ΛΟΓΟΣ ΙΣ' — Περὶ φιλαργυρίας	89

ΛΟΓΟΣ ΙΖ' – Περὶ ἀκτημοσύνης, τῆς οὐρανοδρόμου	90
ΛΟΓΟΣ ΙΗ' – Περὶ ἀναισθησίας ἥγουν νεκρώσεως ψυχῆς, καὶ θανάτου νοῶς πρὸ θανάτου σώματος	91
ΛΟΓΟΣ ΙΘ' – Περὶ ὕπνου καὶ προσευχῆς, καὶ τῆς ἐν συνοδίᾳ ψαλμωδίας	93
ΛΟΓΟΣ Κ' – Περὶ ἀγρυπνίας σωματικῆς, πῶς διὰ ταύτης γίνεται ἡ τοῦ πνεύματος, καὶ πῶς δεῖ ταύτην μετιέναι	94
ΛΟΓΟΣ ΚΑ' – Περὶ τῆς ἀνάνδρου δειλίας	96
ΛΟΓΟΣ ΚΒ' – Περὶ τῆς πολυμόρφου κενοδοξίας	97
ΛΟΓΟΣ ΚΓ' – Περὶ τῆς ἀκεφάλου ὑπερηφανίας ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀκαθάρτων λογισμῶν τῆς βλασφημίας	101
Περὶ τῶν ἀνεκφράστων λογισμῶν τῆς βλασφημίας	104
ΛΟΓΟΣ ΚΔ' – Περὶ πραότητος, καὶ ἀπλότητος, ἀκακίας, καὶ πονηρίας σεσοφισμένων, καὶ οὐ φυσικῶν	106
ΛΟΓΟΣ ΚΕ' – Περὶ τῆς τῶν παθῶν ἀπωλείας τῆς ὑψίστου ταπεινοφροσύνης, ἀοράτῳ αἰσθήσει ἐγγινομένης, ὃς ἀνάβασιν ἴσχυσεν, θαρσεῖτω, τὸν διδάσκαλον γὰρ Χριστὸν μιμησάμενος σέσωσται	108
ΛΟΓΟΣ ΚΣ – Περὶ διακρίσεως λογισμῶν, καὶ παθῶν, καὶ ἀρετῶν	115
Περὶ διακρίσεως εὐδιακρίτου	125
ΛΟΓΟΣ ΚΖ' – Περὶ τῆς ἱερᾶς σώματος καὶ ψυχῆς ἡσυχίας	133
Περὶ διαφορᾶς καὶ διακρίσεως ἡσυχιῶν	136
ΛΟΓΟΣ ΚΗ' – Περὶ τῆς ἱερᾶς καὶ μητρὸς τῶν ἀρετῶν τῆς μακαρίας προσευχῆς· καὶ περὶ τῆς ἐν αὐτῇ νοερᾶς, καὶ αἰσθητῆς καταστάσεως	142
ΛΟΓΟΣ ΚΘ' – Περὶ τοῦ ἐπιγείου οὐρανοῦ τῆς θεομιμήτου ἀπαθείας, καὶ τελειότητος, καὶ ἀναστάσεως ψυχῆς πρὸ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως.	147
ΛΟΓΟΣ Λ' – Περὶ τοῦ συνδέσμου τῆς ἐναρέτου τριάδος ἐν ἀρεταῖ	149
Προτροπὴ ἐπίτομος καὶ ἰσοδύναμος τῶν διὰ πλώτους εἰρημένων.	152